

AUGUST 26-30, 2019
PRIZREN, KOSOVO

ABSTRACTS & PROCEEDINGS BOOK

ICONSR'19

**2nd INTERNATIONAL CONFERENCE
ON SOCIAL SCIENCE RESEARCH**

KUTBİLGE
Association of Academicians

www.iconsr.org

ICONSR 2019

International Conferences on Social Science Research

August 26-30 in Prizren, KOSOVO

ABSTRACTS & PROCEEDINGS BOOK

ICONSR 2019

International Conferences on Social Science Research

August 26-30 in Prizren, KOSOVO

Editors

Dr. Hamza Kandemir
Dr. Kürşat Özdaşlı
Dr. Halil İbrahim Demir
Ma. Serhat Duranay
Ma. Fatih Mehmet Bakırtaş
Ma. Ergin Kala
Ma. Fatih Keskin

Technical Editors

Ma. Serdar Aydoğan
Ma. Şaban Höl

Cover design & Layout

MSc. Kubilay Yatman

Copyright © 2019

All rights reserved. The papers can be cited with appropriate references to the publication. Authors are responsible for the contents of their papers.

Published by

Association of Kutbilge Academicians, Isparta, Turkey
E-Mail: kutbilgescience@gmail.com

ISBN: 978-605-68864-1

ICONSR 2019

International Conferences on Social Science Research

August 26-30 in Prizren, KOSOVO

Scientific Honorary Committee

Prof. Dr. Ismet TEMAJ, University of Prizren, KOSOVO
Prof. Dr. İbrahim DİLER, Isparta University of Applied Science, TURKEY
Prof. Dr. Edmond HAJRİZİ, University for Business and Technology, KOSOVO
Prof. Dr. Fadıl HOCA, International Vision University, MACEDONIA
Prof. Dr. Kürşat ÖZDAŞLI, Burdur Mehmet Akif Ersoy University, TURKEY

Organizing Committee

Dr. Hamza Kandemir, Isparta University of Applied Science, TURKEY
Dr. Halil İbrahim Demir, Burdur Mehmet Akif Ersoy University, TURKEY
Ma. Mehmet Fatih Bakırtaş, Gazi University, TURKEY
Ma. Fatih Keskin, Gazi University, TURKEY
Ma. Ergin Kala, University of Prizren, KOSOVO

Technical Committee

Ma. Serhat Duranay, Isparta University of Applied Science, TURKEY
Ma. Serdar Aydoğan, Isparta University of Applied Science, TURKEY
Ma. Şaban Höl, Burdur Mehmet Akif Ersoy University, TURKEY

ICONSR 2019

International Conferences on Social Science Research

August 26-30 in Prizren, KOSOVO

Scientific Committee

- Dr. Abdulmecit Nuredin, International Vision University, Macedonia
Dr. Adem Gürler, Giresun University, Turkey
Dr. Ageni Aliu, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Aişa Hanif, Institute of Development Economics, Pakistan
Dr. Alfred Marleku, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Arber Celiku, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Arian Starova, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Armend Muja, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Artan Luma, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Artan Mustafa, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Atilla Pulur, Gazi University, Turkey
Dr. Ayşe Durgun Kaygısız, Süleyman Demirel University, Turkey
Dr. Ahmet Sarıtaş, Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Dr. Ahmet Şahin, Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Dr. Ayşe İrmış, Pamukkale University, Turkey
Dr. Barbaros Serdar Erdoğan, Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Dr. Bertan KaraHodza, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Burul Sağınbaeva, Kyrgyz-Turkish Manas University, Kirghizistan
Dr. Bülent Şen, Kırklareli University, Turkey
Dr. Canan Gönüllü Taşkesen, Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Dr. Cengiz Akalan, Ankara University, Turkey
Dr. Cıldız Alimova, Kyrgyz-Turkish Manas University, Kirghizistan
Dr. Edmond Hajrizi- Rector, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Edmond Jajaga, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Elizabed Bzhalava, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia
Dr. Emine Taş, Bayburt University, Turkey
Dr. Ercan Omirbayev, Ahmet Yesevi University, Kazakistan
Dr. Erkinbek Serikbay, Abai Kazakh National Pedagogical University, Kazakistan
Dr. Ermal Lubishtani, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Fatih Bektaş, Karadeniz Teknik University, Turkey
Dr. Fatih Kahraman, Karamanoğlu Mehmetbey University, Turkey
Dr. Ferit Selimi, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Feyzullah Eroğlu, Pamukkale University, Turkey
Dr. Hakkı Kıymık, Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Dr. Halil İbrahim Demir, Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Dr. Hamza Ateş, Istanbul Medeniyet University, Turkey
Dr. Hasan Hüseyin Aygöl, Akdeniz University, Turkey
Dr. Hasan Hüseyin Özkan, Süleyman Demirel University, Turkey
Dr. Hasan Şahan, Akdeniz University, Turkey
Dr. Himmet Büke, Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Dr. İntikam Beşirov, Azerbaijan State University Of Economics, Azerbaijan
Dr. Jabbor Eshonkul, Academy Of Sciences Of Uzbekistan, Uzbekistan
Dr. Jarkınbek Süleymenova, Kazakh State Women's Pedagogical University, Kazakistan
Dr. Joliboy Eltazarov, Samarkand State University, Uzbekistan

Dr. Jorida Xhafaj, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Kalina Sotiroska, International Vision University, Macedonia
Dr. Kayrbek Kemenger, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Kazakistan
Dr. Kürşat Öncül, Eskişehir Osmangazi University, Turkey
Dr. Liudmila Nosova, Russian Centre For Science And Culture, Russia
Dr. Maria Tunç, Buryat State University, Russia
Dr. Mehmet Günay, Gazi University, Turkey
Dr. Mehmet Türkmen, Kyrgyz-Turkish Manas University, Kirghizistan
Dr. Mensur Nuredin, International Vision University, Macedonia
Dr. Metin Akar, İstanbul Aydın University, Turkey
Dr. Metin İzeti, State University Of Tetova, Macedonia
Dr. Muhammet Koçak, Gazi University, Turkey
Dr. Mustafa Lamba, Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Dr. Mustafa Öztürk, Süleyman Demirel University, Turkey
Dr. Mustafa Yeniasır, University of Kyrenia, Cyprus
Dr. Mürşit Işık, Süleyman Demirel University, Turkey
Dr. Nazım Aksoy, Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Dr. Nazmi Bayköse, Akdeniz University, Turkey
Dr. Nehat Ramadani, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Nurettin Parıltı, Gazi University, Turkey
Dr. Oğuzhan Aytaç, Karamanoğlu Mehmetbey University, Turkey
Dr. Oğuzhan Karadeniz, Bülent Ecevit University, Turkey
Dr. Oktay Ahmed, University Of St Cyril And Methodius, Macedonia
Dr. Özgür Kasım Aydemir, Pamukkale University, Turkey
Dr. Ramiz Fazliu, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Rengin Fırat, University of California, USA
Dr. Rozalinda Sahanova, Abai Kazakh National Pedagogical University, Kazakistan
Dr. Ruhi Ersoy, Ankara Hacı Bayram Veli University, Turkey
Dr. Sabahat Bayrak Kök, Pamukkale University, Turkey
Dr. Sagmbai Zhumaguov, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Kazakistan
Dr. Said Taş, Süleyman Demirel University, Turkey
Dr. Sandıbay Boranbay, The Regional Social And Innovation University, Kazakistan
Dr. Sinan Ateş, Hacettepe University, Turkey
Dr. Uğur Çiçek, Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Dr. Umut Avcı, Muğla Sıtkı Koçman University, Turkey
Dr. Ümit Akca, Süleyman Demirel University, Turkey
Dr. Vadim Atnashev, North-West Academy of Public Administration, Russia
Dr. Veli Atmaca, Mehmet Akif Ersoy University, Turkey
Dr. Veton Zejnullahi, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Vörös Milkós Moholy-Nagy, University of Art and Design, Hungary
Dr. Yeşim Karaç, Bozok University, Turkey
Dr. Ylber Limani, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Zafer Tangülü, Muğla Sıtkı Koçman University, Turkey
Dr. Zhantas Zhakupov, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Kazakistan
Dr. Zhibert Tafa, University for Business and Technology, Kosovo
Dr. Zoran Filipovski, International Vision University, Macedonia

ICONSR 2019

International Conferences on Social Science Research

August 26-30 in Prizren, KOSOVO

Participants Outside Turkey

Entela MUÇO – Albania
Semra PETLIACA – Serbia
Zöhre FERECOVA – Azerbaijan
Ergin KALA – Kosovo
Siamak SAADATI - Iran

ICONSR 2019

International Conferences on Social Science Research

August 26-30 in Prizren, KOSOVO

Contents

A Research on the Difficulties that Faced by The Students in Learning Programming Languages <i>Abdurrahman ÖKTE</i>	Oral Presentation	1
Antibiotic Resistance as a Tragedy of Commons <i>Sedef OLUKLULU</i>	Oral Presentation	2
Modelling Potential Distribution of Turkish Oregano (<i>Origanum onites</i> L.) using Random Forest Method in Ovacık Mountain District <i>Zöhre FERECOVA</i>	Oral Presentation	3
Analysis Of Relationship Between CDS Premium Of Turkey And Us Finance Markets <i>Yusuf PALA, Halil İbrahim DEMİR</i>	Oral Presentation	4
Turkish Wealth Tax(Varlık Vergisi) Which is Applied During The World War II and Perpetual Discussions on It <i>Halil İbrahim DEMİR</i>	Oral Presentation	5
6W-1H for National and Native News Reporting Approach and News Literacy <i>İbrahim E. BİLİCİ</i>	Oral Presentation	6
An Investigation Of Subordinate Lexical Items In High School Level EFL Classes In Turkey <i>Emrah CİNKARA, Ceylan ERDOĞAN</i>	Oral Presentation	7
Reconstruction Of Social Values in Social Media in Turkish Society <i>Canan GÖNÜLLÜ TAŞKESEN</i>	Oral Presentation	8
Relationships Between High Involvement Human Resource Management Practices, Job Satisfaction, and Turnover Intention: An Exploratory Study on Retail Employees in Istanbul <i>Kübra MERTEL</i>	Oral Presentation	9
A Research on Examining The Relationship Between Percieved Organizational Silence and Whistleblowing in a Private Hospital <i>Mehmet Ali CANBOLAT, Şeref MADEN, Fadime DİLBER</i>	Oral Presentation	11
An Application on Customer Satisfaction in Casco Insurances <i>Bayram DİRİK, Serhat DURANAY</i>	Oral Presentation	12
Influence of Workers' Unions on Work Performance of Workers <i>Semra PETLİCA, Fatih Mehmet BAKIRTAŞ</i>	Oral Presentation	13

Parliamentary Exemptions in the Constitutions of Middle Eastern Countries <i>Nematollah AGHABALAEI FANID</i>	Oral Presentation	14
A Suggestion of Predictive Model for Measuring Organizational Cultural Adaptability of an Employee: A Model Application Toward the Dimension of Hierarchy <i>Hamza KANDEMİR</i>	Oral Presentation	15
The Perfect Human in Islamic Mysticism <i>Siamak SAADATI</i>	Oral Presentation	16
Establishment of Accounting Information System and Use of Information Systems in Accounting Information System <i>Tuna Han SAMANCI, Baki YILMAZ</i>	Oral Presentation	17
Intermediary Role of Transformational Leadership in The Impact of Organizational Justice on Organizational Commitment <i>Arif ÜŞÜMEZ, Metehan SEKBAN, Hamza KANDEMİR</i>	Oral Presentation	18
The Effect of Organizational Support Perception on Internal and External Motivation: A Research on Academicians <i>Kürşat ÖZDAŞLI, Metin KARACA, Murat KARAÇETİN, Elif Miray KARADENİZ</i>	Oral Presentation	19
The Relationship Between Public Expenditures and Economic Growth in BRICS – MINT Countries: The Period of 1990-2017 <i>Murat BELKE, Halil İbrahim DEMİR</i>	Oral Presentation	20
Ibrahim Temo, Philosophical-Political Thinking And Its Contribution to Friendship Between Albanian And Turkish People <i>Entela Muço</i>	Oral Presentation	33
Institutional Commitment of Public Hospital Employes: The Case of A State Hospital <i>Ali ŞAHİN, Mehmet POLAT</i>	Oral Presentation	36
Examination Of Storybooks Prepared For Preschool Children By Cluster Analysis <i>Şaban HÖL</i>	Oral Presentation	44
Institutional Leadership in Charge: Explaining Institutional Leadership's Process in the Municipal Context <i>Oktay KOÇ, Abdullah KIRAY</i>	Oral Presentation	51
E Commercial Perception of Vocational School Students: Sample of Selçuk University <i>Servet SAY, Mehmet BÜYÜKÇİÇEK</i>	Oral Presentation	56
Examining of the Relationship Between Organizational Virtuousness and Organizational Cynicism According to the Perceptions of Puclic Employees <i>Mehmet Ali CANBOLAT, Fadime DİLBER, Fatih Mehmet ÇUHADAR</i>	Oral Presentation	62
Investigation of E-Market Place Uses of Ready-Made Garment Enterprises Using Technology Acceptance Model <i>Ahmet ÖZBEK, Yusuf ESMER</i>	Oral Presentation	71
The Critical Success Factors in New Product Development Process <i>Onur ŞAYLAN, Yusuf ESMER</i>	Oral Presentation	81

Robot Rights in the Ultimate Failure of AI: A Philosophical Redeeming of Robot Abuse <i>Selin ARKAN, Engin YURT</i>	Oral Presentation	87
The Problem of Representation in Phenomenology of Spatiality: Zen Gardens <i>Sıla Burcu BAŞARIR, Engin YURT</i>	Oral Presentation	95
Expected and Unexpected Costs of Inflation <i>Ayşe DURGUN KAYGISIZ</i>	Oral Presentation	105
The Rules and Institutions From the Perspective of Constitutional Economic Theory <i>Serdar YAY</i>	Oral Presentation	110
A Research on Measuring Career Anxiety of Undergraduate and Associate Students: The Case of Burdur and Isparta <i>Metin KARACA, Murat KARAÇETİN, Elif Miray KARADENİZ, Ergin KALA</i>	Oral Presentation	115
The Effect of Research and Development Activities on Labor Productivity in the Service Sector <i>Bedriye TUNÇSİPER, Çağatay TUNÇSİPER</i>	Oral Presentation	127

A Research on the Difficulties that Faced by The Students in Learning Programming Languages

Abdurrahman ÖKTE

Burdur Mehmet Akif Ersoy University,
Bucak Emin Gülmez Technical Science Vocational School,
Bucak, Burdur, TURKEY
abdurrahmanokte@mehmetakif.edu.tr

Information and communication technologies have changed all aspects of our lives to a great extent, their growth and impact on human life has reached remarkable levels. As a result of this development in technology, nowadays, knowing the programming language has become as much important as knowing the foreign language, maybe even more important. Therefore, identification of difficulties in programming language teaching will contribute to coding education. Thus, it is possible to determine the issues that educators should be careful during programming teaching. In this study, the views, difficulties and suggestions of associate degree students about object oriented programming language teaching were investigated. Qualitative research paradigm based case study model was used as the method. The study group consisted of 22 students studying at the Information Management associate degree programs at Burdur Mehmet Akif Ersoy University. Data were collected 4 different groups through focus group interview. The results are the opinions relating to the programming language, difficulties encountered in programming, enjoyable aspects of programming, opinions about how to teach programming, opinions about the contribution of high school education to programming, mistakes made in programming and time allocated to programming. When the results obtained in the study are examined, the primary difficulties faced by the students during the programming teaching process are; it contains too much code, problems in debugging and the programming language is not Turkish. It has been determined that those who did not receive programming education in their previous learning experiences had difficulty at the beginning level but solved their deficiencies in the following process. It was determined that the subject that students had the most problems was related to the rules of writing the programming language. The Participants believe that it would be more effective to teach programming in one-to-one training methods with practices. Within the framework of these views, programming languages that do not contain much code at the beginning level, which focus on visual programming instead of objective programming and which support Turkish can be used. In addition, it is thought that it would be beneficial for the teaching of programming to devote more priorities to debugging in the curriculum and to limit the number of students in programming courses.

Keywords: Programming language, coding, teaching difficulties

---

Antibiotic Resistance as a Tragedy of Commons

Sedef OLUKLULU

Anadolu University,
Department of Public Finance,
Eskişehir, Türkiye,
sedefcelik@anadolu.edu.tr

The infections caused by microbic organism and bacteria can be cured since discovery of antibiotics in the late 1930's. Antibiotic treatment not only reduced the risk of fatal diseases but also the transmission of microbic agents between humans and animals. The risky processes like orthopedic surgery, chemotherapy, organ transplant would be much more fatal without antibiotics. Antibiotics that are used as nutritional supplement for farm animals increase production by accelerating the weight gain and growth of animals. On the other side widespread use of antibiotics caused the formation of genetically modified bacteria resistant to antibiotics. When the frequency of doctors prescribing antibiotics increases, the risk of resistance to antibiotics increases. Even if the disease is not clearly diagnosed, prescribing broad-spectrum antibiotics can also increase the risk of antibiotic resistance. In the public finance theory, quasi-public goods, where exclusion is not possible, but where the additional individual reduces the benefit of other individuals, are defined as common goods. It is not possible to exclude anyone from the resistance in the formation of antibiotic resistance however every individual that uses antibiotics for unnecessary reasons increases the risk of antibiotic resistance. This is considered as the tragedy of the commons in the theory of finance. The rational individual would like to maximize their interest by using antibiotics like healing from a simple cold without getting rest at home. However individuals' short-run interest maximizing behavior would damage the common interest in the long-term by causing bacteria to gain resistance and losing their therapeutic properties. The situation is similar in the case of the common pasture of several villages, villagers acquire more farm animals by considering their short-term interests and the Nash equilibrium in the prisoner's dilemma.

Keywords: Theory of public finance, tragedy of commons, antibiotic resistance, common pool resource, prisoner's dilemma

---

**Modelling Potential Distribution of Turkish Oregano (*Origanum onites* L.) using
Random Forest Method in Ovacık Mountain District**

Zöhre FERECOVA

Azerbaijan National Academy of Sciences,
Institute of Literature named after Nizami Ganjavi,
Bakü, Azerbaijan
ferecovazohre@rambler.ru

Beginning in 1905, the Tsarist government, unable to suppress the revolutionary movement in the territory of the Russian Empire, began to take drastic measures. Increased political upheavals and discontent among the colonizing countries were particularly dangerous for the tsarist government. The Tsarist government was worried that it would stir up nationalist awakening, the idea of national freedom and independence on the periphery of the empire. The government has given support to national conflicts to estrange people out of this situation. During this period (1905-1908), the authors of the Irshad newspaper which began to be published in December 1905, assumed important responsibilities. Ahmed Bey Agaoğlu, Üzeyir Hacıbeyli, Muhammed Emin Resulzade, Feridun Bey Köçerli, Haşim Bey Vezirov, Neriman Nerimanov and other patriots and nationalist intellectuals boldly explained the true face of the government and its main objectives, on the pages of this newspaper. When the first issue of Irshad came out, the Armenian-Turkish conflict had not yet begun. Every day in newspapers, had new news about the crimes committed by the Armenian nationalists against the Turkish-Muslims was spread. And the devastating effects of the March events of that year were appearance: houses were burned down, plundered and innocent people killed. Many Muslim Turks lost their lands in this process and was expelled from their homeland. Writers of Irshad have shown incontestable facts that the Tsarist government had a great "contribution" to the Armenian's for genocide against the Turks and that the government was openly supporting the Armenians. The pioneers working for the development of "Azerbaijan" not only pay attention to the reasons that hindered the development of their compatriots, but also they stressed that educating the nation and knowing their rights was essential to end social recession and social injustice. As the Irshad newspaper reported, the Armenian-Turkish confrontation did not end until political instability in the Russian Empire was delayed, and it was the most affected was Azerbaijan.

Keywords: Press, author, national conflict, revolution, intellectuals.

Analysis Of Relationship Between CDS Premium Of Turkey And Us Finance Markets

Yusuf PALA

Amasya University,
Gümüşhacıköy Hasan Duman Vocational School,
Gümüşhacıköy, Amasya, TURKEY
yusuf.pala@amasya.edu.tr

Halil İbrahim DEMİR

Burdur Mehmet Akif Ersoy University,
Bucak Hikmet Tolunay Vocational School,
Bucak, Burdur, TURKEY
hidemir@mehmetakif.edu.tr

Introduction: Due to the weight of the US on the global economy, it is important for developing countries. Fluctuations in US financial markets also affect emerging economies with high vulnerability. The mortgage crisis of 2008 caused significant damage to the financial and economic markets of the countries and these countries that want to get rid of the negative effects of the crisis, central banks have developed various policy instruments by taking active roles. The most striking of these policies was the Quantitative Easing (QE) programs implemented by the Fed. Increased liquidity through QE programs spread to regions outside the United States caused capital flows to developing countries but following the US announcement that it would end QE policies, capital outflows from developing countries were observed. The impacts of the economic and financial shocks associated with the 2008 Mortgage crisis, as well as the causes of the crisis, were discussed extensively. In this context, credit rating companies and their rating notes, among other reasons, were subject to critical criticism. Before the crisis, both the company and the country did not reflect the reality of the notes. Some institutions evaluated with high ratings caused high damages and even bankruptcy with the crisis. As a result of these criticisms, other alternatives that could be used especially in the assessment of country risks became prominent and it was seen that CDS premiums of countries were used more frequently to observe country risk. CDS contracts are established based on a reference asset. This reference asset may be a financial asset such as a business loan, bank loan, country loan or bond, or it may be in a portfolio of these. CDSs are not only preferred in the market with their protection features. However, the fact that they are traded in secondary markets makes them preferred by investors for profit. In addition to its protection and investment properties, CDSs are used as a tool in monitoring country risk as mentioned above. CDS premiums of countries have been used as a criterion in determining their risk levels recently. CDS premiums rising countries' risk levels are also rising.

Material and Methods: In this study, analysis of the relationship between Turkey CDS premium and US financial markets after the quantitative easing period of FED. For the analysis from 22 May 2013 to 22 July 2018 we will use GARCH-M method. The variables used are known as global interest rate, global liquidity and default measure.

Results and Discussion: Variance equation results, the exchange rate returns, the stock returns and interest rates shows that Turkey is acting on 5-year CDS premium volatility. It was concluded that this effect was positive in terms of exchange rate and interest rates and negative in terms of stocks. And the highest effect on volatility is due to the stocks. But all of this indicators are low coefficients, and its shows that their effects are not very strong. According to the results of the study, liquidity and default levels in USA does not have the explanatory power of the volatility of Turkey's 5-year CDS premium. Consequently, exchange rate, stock returns and US interest rates have an effect on Turkey's 5 year CDS volatility, but this was found to be low active power.

Keywords: Credit default swaps, risk, fragility.

Turkish Wealth Tax(Varlık Vergisi) Which is Applied During The World War II and Perpetual Discussions on It

Halil Ibrahim DEMİR

Burdur Mehmet Akif Ersoy University,
Bucak Hikmet Tolunay Vocational School,
Bucak, Burdur, TURKEY
hidemir@mehmetakif.edu.tr

Wealth Tax is one of the most debated and criticized applications in the history of Turkish finance. The discussions are mostly conducted under the influence of ideological perspectives and without reference to tax theory and policy knowledge, which is the essential for understanding the issue. However, since the application of Wealth Tax is ultimately a tax application, it is necessary to consider its compliance with the conditions of the time and the principles of taxation. However, when the related discussions are examined, it is seen that these debates and criticisms are far from taking into consideration the time and conditions of the application and the knowledge of tax theory and applications is not taken into consideration sufficiently. Although the evaluation of a process that has experienced social and economic impacts in the past carries the risk of perceiving the issue differently with the effect of personal opinions and thoughts, in this study, we will try to explain Wealth Tax based on objective criteria from historical and financial perspective. In our opinion, the reason for the debates around Wealth Tax is largely due to the political and / or ideological aspects of the issue rather than the purpose of explaining the issue. Wealth taxes classified into three categories which are general wealth tax - special wealth tax, real wealth tax - nominal wealth tax, continuous wealth tax - temporary wealth tax. General wealth taxes are covers all the elements of wealth, real wealth tax means that the tax is higher than the wealth's returns and the temporary wealth tax means a wealth tax that is not a permanent source of public income. Turkish Wealth Tax(varlık vergisi) is a general, temporary and special wealth tax. Such taxes are not a tax that is imposed by governments except in cases of necessity. When this structure of Wealth Tax and the conditions of the time it was put into effect are ignored, it is natural that the data to justify any criticism come to the fore. Undoubtedly, it is not possible to defend the irregularities and injustices that have arisen in practice. However, it is an unacceptable claim to generalize such deficiencies and application errors and to establish the perception that Wealth Tax has been applied for hidden purposes such as the Turkification of markets. The Wealth Taxes have two main purposes like that the other taxes. First purpose of all taxes is provide the revenue for the governments (fiscal aim). And the second one (extra fiscal aim) is absorption of excess liquidity, introduced into the market, the struggle against inflation, and excising the people whom are over benefit from the the war, and the attempt to invoice the war to them. The target group of the Wealth Tax is the wealthy segment and especially those who have benefited from the conditions of war and have become rich in comparison with previous years. Overall in Turkey, especially in Istanbul, minorities were the most affected by the financial situation because of they have more wealth from the Turks and it is a normal situation for that years. It is also undisputed that not only the members of the minority but also the Turks are taxed according to their income. It is therefore worth noting that this fact has been ignored by those who think that the Wealth Tax has been deliberately omitted.

Keywords: Wealth tax, fiscal history, taxation, tax revenues, fiscal policy.

6W-1H for National and Native News Reporting Approach and News Literacy

İbrahim E. BİLİCİ

Karamanoğlu Mehmetbey University
Uygulamalı Bilimler Vocational School,
Karaman, TURKEY
ibilici@yandex.com.tr

In accordance with existing requirements of conjuncture in journalism, it is not enough just formally to be complete. Chronic reporting problems like as hate speech, social segregation, and discrimination, misrepresentation or auto-orientalist approaches await solutions. Beyond the informing, the news should serve the common supreme interests of society; from national economic interests to the creating awareness of unity and raising the consciousness of solidarity in society by using a conciliatory, motivating and positive language. The press' responsibility to balance the news with the awareness of limitations and freedom of the press, to pay attention to public interest and the common interests of the society is a necessity of consciousness of patriotism and social responsibility. 5W-1H questions have accepted as a standard formulation in the news writing process to complete primary elements of the news. In addition to the 5W's, the Who question doubled and extended with Whose question includes; 1. Who is talking for whom? 2. Whose interests? 3. Who wins, who loses? This theoretical study is based on a qualitative literature review. The objective of this study is to contribute to the progress of the news production process by proposing additional W questions for journalism practices in accordance with the great interests of the nation.

Material and Methods: Basic material of this theoretical study is traditional new reporting formula 5W-1H questions. This theoretical study is based on a qualitative literature review.

Results: 5W-1H formula is not enough for 21.Century journalism practices. 5W-1H should transform to 6W- 1H with a Whose question.

Discussion: 5W-1H formula is formally check a news report whether complete but news reports should be correct and complete in content, too. In accordance to interests and advantages of both parties, subject and object, 6W-1H formula deepen and broaden news reporter's perspective with.

Acknowledgement: 5W-1H will provide a new, broad perspective in news gathering and writing in the profession of journalism.

Keywords: 5W-1H, 6W-1H, news literacy, representation, social responsibility awareness, public interest.

An Investigation Of Subordinate Lexical Items In High School Level EFL Classes In Turkey

Emrah CİNKARA

Gaziantep University,
Faculty of Education,
Gaziantep, TURKEY
cinkara@gantep.edu.tr

Ceylan ERDOĞAN

Gaziantep University,
Institute of Social Sciences,
Gaziantep, TURKEY
ceylan_erdogan@outlook.com.tr

A human brain consists of many parts and links which are bound to one another. The connections help making the process of calling knowledge easier since learners have already constructed their pieces of knowledge in a subordinate way. But there could also be variations in terms of the organization of knowledge among learners. Thus, this study aims to investigate the differences between subordinate lexical items of male and female learners in EFL classes in Turkey. This study will demonstrate the nature of word associations that the different genders have and how these associations could be broadened. In this study Causal-Comparative Method will be used and the data will be collected from 40 ESL learners with a semi structured questionnaire consisting of 3 associations of each ten specific words which are commonly used in English. The associations will be chosen performing a corpus based analysis. On the application part, these ten words will be presented with their visuals one by one taking into consideration that participants may not remember the words and how to write them and it will be asked participants to choose three words from the paper that they think related to the each word. Data will be analyzed in a qualitative way via SPSS program, so frequency analysis among male and female learners will be made respectively. Then, a contrastive analysis will be carried out in order to specify the differences between the associations of male and female participants. The results of this study will contribute to English learning in terms of classroom activities' design (e.g : pair work, group work of both genders) from the perspective of lexical associations. Also it will show the fact that EFL teachers should design their plans in a way appealing to the both genders and more interactively.

Keywords: Subordinate lexical items, Causal Comparative Method, EFL teachers, Corpus based analysis.

Reconstruction Of Social Values in Social Media in Turkish Society

Canan GÖNÜLLÜ TAŞKESEN

Burdur Mehmet Akif Ersoy University,
Faculty of Art&Science, Sociology,
Burdur, Turkey
cgtaskesen@mehmetakif.edu.tr

Internet use is becoming widespread. Thus, the use of social media and social media concepts is increasing, and this continues to increase. Various social media make it easier for individuals to come together and create virtual communities. Users have the freedom to access the content they want according to their interests.

The visibility of individuals' lives has increased through social networking sites. When there were no social channels or when they were not used as intensively today, individuals had information about the people they met face-to-face, as much as their lives allowed. However, at present, social network users are able to learn at any time the daily activities of people who do not have any communication in real life and sometimes do not even have the chance to communicate. There are users on social media who share everything from consumption habits to relationships within the family through social networks.

In social media where lives become more visible, especially on sites such as Instagram and Twitter, individuals follow well-known and mediatic people, wonder about their lives and even open and manage new accounts as the fans of the people they follow. These 'fan pages' can also have a considerable number of followers.

The aim of this study is to analyze the shares made from these accounts which are more visible on social media according to the value understanding of Turkish society. Marriage and loyalty of spouses to each other are considered sacred in Turkish society. When this gets hurt, it is seen that the social media phenomena that harm the unity of marriage or act of infidelity are supported. Similarly, sexual orientations, which are described as heresy, are encountered in Turkish society. It is found that the individuals who have these orientations are interpreted in their accounts. This behavior of individuals involved in violence can be ignored. Or in situations where these behaviors are not considered negative. There are also cases where negative comments are criticized for accounts that encourage the use of drugs in a different way. One of the most remarkable results of the study; It is that a change in the value judgments of Turkish society has started to be observed through social media.

In this study, a sociological examination of the values of Turkish Society will be conducted and the acceptance of certain behaviors which are not approved by most individuals and thought to be contrary to moral rules will be examined by some users through social media. By the content analysis method, Instagram and twitter accounts of the phenomenon's, fan clup pages of these people and user comments made to the content will form the application part of this study.

Keywords: Child books, pre-school education, developmental areas, cluster analysis

---

Relationships Between High Involvement Human Resource Management Practices, Job Satisfaction, and Turnover Intention: An Exploratory Study on Retail Employees in Istanbul

Kübra MERTEL

İstanbul Kültür University,
k.mertel@iku.edu.tr

Introduction: With the rapidly changing in business environment, companies give more importance to improving their capabilities and acknowledge that their competing power and success depend on highly motivated, satisfied, and innovative human resources. Although the use of new technologies, good marketing strategies, and better customer service contribute to firms' success, human resources are the most important resources for companies to create competitive advantage (Huselid and Becker 1998). This is because technologies, marketing strategy, customer services can be imitated by the competitors while employees' knowledge, skills and abilities cannot. So, companies must invest in their employees by using effective human resource management practices.

Several researchers have so far focused on the relationship between human resource management practices and job satisfaction (Bernardin and Russel 1993; Garcia 2005; Thang and Buyens 2008) and turnover intention (e.g., Huselid 1995). They specifically find that human resource management practices, and particularly high-involvement human resource management practices influence employees' job satisfaction (Tzafirir 2006; Katou and Budhwar 2007) while they have negative impacts on employees' turnover intention (Robert et al. 2000). However, previous studies have not investigated the relationship between high involvement human resource management, employees' job satisfaction, and turnover intention in the same model. Specifically, research to date has not examined the mediating effect of job satisfaction on the relationship between high-involvement human resource management practices and turnover intention.

This study aims to fill the aforementioned gaps by examining the relationship between high involvement human resource management and turnover intention in the context of a developing country, namely Turkey. It will also shed light on the mediating role of job satisfaction in the relationship between high involvement human resource management and employees' turnover intention. In this way, this study intends to contribute the human resource management, job satisfaction, and turnover intention literatures in different ways. It also guides the researchers to conduct similar studies in developing countries such as Turkey which attracts many investors to conduct business in a large market which involves a highly-skilled workforce.

Material and Methods: In this study, a quantitative research method was used to investigate the relationships between the high-involvement human resource management practices, job satisfaction, and turnover intention. Data were collected from 70 employees working in five different companies operating in the retail industry in Turkey. Collecting data from different companies operating in the same industry helps to generalize the findings of the study for retailing industry in Turkey.

In this study, Statistical Package of the Social Sciences {SPSS} version 23 is used to analyze the hypotheses.

Results: Results revealed that when considered independently, information sharing, empowerment, and fair rewards have significant impacts on turnover intention. On the other hand, when these practices are considered as a whole, only fair rewards and empowerment influence turnover intention. Similarly, when considered individually, each high involvement human resource management practice has an effect on job satisfaction while empowerment is the only practice that influences job satisfaction in the multiple regression model conducted with the three high involvement human resource practices. Consistent with the vast amount of empirical evidence, results indicate a negative relationship between job satisfaction and turnover intention. Mediation analysis reveal that job satisfaction acts as a perfect mediator in the relationship between empowerment and turnover intention. This finding indicates that empowerment increases employees' job satisfaction which subsequently decreases their turnover intention.

Discussion: In this research empowerment arises as the only high involvement human resource practice that significantly impacts employees' job satisfaction and turnover intention. This finding can be also associated with the gender and age levels of the participants. The majority of the respondents in the sample are women (65.9 %) and the mostly represented age group is between 26-45. As the women aged between 26 and 45 may need more

empowerment than men may do, empowerment might emerge as the only high involvement human resource practice that significantly impacts outcome variables.

Keywords: High involvement human resource management practices, information sharing, empowerment, fair rewards, job satisfaction, turnover intention

---

A Research on Examining The Relationship Between Percieved Organizational Silence and Whistleblowing in a Private Hospital

Mehmet Ali CANBOLAT

Karamanoğlu MehmetbeyUniversity,
Vocational School of Social Sciences,
Karaman, Turkey,
mcanbolat@kmu.edu.tr

Şeref MADEN

Karamanoğlu MehmetbeyUniversity,
Vocational School of Health Services,
Karaman, Turkey,
serefmaden@kmu.edu.tr

Fadime DİLBER

Karamanoğlu MehmetbeyUniversity,
Vocational School of Social Sciences,
Karaman, Turkey,
fdilber@kmu.edu.tr

Although the phenomenon of organizational silence is widely seen in organizations, there is little empirical evidence regarding its nature and main components. Organizational silence ought to be analyzed as an important attitude which has an effect on employees' and organizations' performance. If whistleblowing can be defined as revealing non-ethical events or behaviors in a management. In this respect, it is aimed to measure the organizational silence perception of whistleblowing in a hospital business in Karaman and the relationship between these two variables. In this study, descriptive analysis and survey method were used. The data obtained were analyzed by using SPSS23 program for descriptive statistics such as mean, standard deviation, minimum and maximum values, and ANOVA, Kruskal Wallis, T test and Correlation analyzes and Bonferroni test was used for further analysis. A significant positive correlation was found between organizational silence and whistleblowing scales. There is significant difference between the participants' age and educational status, their whistleblowing scales. The scores obtained from the silence scale were not affected by age, gender, educational background and marital status. Research findings are similar to literature.

Acknowledgement: This work was supported by Scientific Research Projects Commission of the Karamanoğlu Mehmetbey University. Project Number: 37-AG-19

Keywords: Organizational silence, whistleblowing, hospital workers, Karaman.

An Application on Customer Satisfaction in Casco Insurances

Bayram DİRİK

Bilecik Şeyh Edebali University,
Vocational School of Gölpazarı,
Department of Banking and Insurance
Bilecik, Turkey,
bayram.dirik@bilecik.edu.tr

Serhat DURANAY

Isparta University of Applied Sciences,
Eğirdir Vocational School,
Department of Accounting and Tax Applications,
Isparta, Turkey,
serhatduranay@isparta.edu.tr

In this work we have done on customer satisfaction about comprehensive insurance, the value and sensitivity given to the customer is extremely important in terms of return. Day by day, competition has become more and more remarkable due to the effect of profit margins in global economic conditions. The quality of the service offered will bring customer loyalty as well as customer satisfaction. For this purpose, literature review has been done and insurance and customer satisfaction issues have been studied theoretically. In addition, 300 insurance customers of companies that have different insurance agencies have surveyed. The obtained data and the results were analyzed and interpreted. Customers have indicated that they are mostly dissatisfied with prices among the questions asked.

Keywords: Insurance, hazard, customer satisfaction

Influence of Workers' Unions on Work Performance of Workers

Semra PETLICA

Independent Novi Pazar Union
Novi Pazar, SERBIA

Fatih Mehmet BAKIRTAŞ

Mehmet Akif Ersoy University
Institute Of Social Sciences
Burdur, TURKEY
fmbakirtas@gmail.com

In the 18th century, with the acceleration of industrialization, the work life that arose in the form of presenting its labor to the work of capital holders brought many problems regarding the rights of workers. Issues such as job security, job security, working hours, low wages etc. have been ignored in government structures based on free market economy. An important issue that was overlooked at this point was that these problems had a negative impact on employee performance. Trade union movements have gained importance as a civil field in terms of creating a common awareness in the fight against these problems.

At first glance, trade union movements stand out as rights defenders. However, it should not be forgotten that unions indirectly contribute to productivity. As a matter of fact, productivity will decrease in the form of problems. A worker who has no job security and who works at low wages will have low job motivation and this will affect his productivity. In this sense, the struggle of the trade unions against the problems in the working life provides a work worthy of human dignity for the workers; on the other hand, it will increase productivity and increase the motivation of the workers.

Keywords: Trade union, worker, work motivation, worker performance

---

Parliamentary Exemptions in the Constitutions of Middle Eastern Countries

Nematollah AGHABALAEI FANID

Burdur Mehmet Akif Ersoy University,
Faculty of Economics and Administrative Sciences,
Burdur/TURKEY
nfanid@mehmetakif.edu.tr

Subject: The subject of our article is parliamentary exemptions in the constitutions of Middle Eastern countries.

Purpose/Significance: Parliamentary exemptions are important issues which do not lose its actuality both in terms of their scope and consequences. The Middle East is a region that occupies the world agenda with its wars, coups and revolutions as well as its oil and natural wealth. This region has a geopolitical importance due to its proximity to our country in terms of socio-cultural and economic aspects as well as its geographical proximity. Therefore, it is also important to examine the constitutional law of Middle Eastern countries.

Study Method/Scope: The study method of this article is a constitutional law study, which is a subheading of public law. As for its scope, in the first part of the article we will give the conceptual framework and definition of parliamentary exemptions in general and then clarify the purpose and historical development of parliamentary exemptions. In this section, we will also talk about the types of immunity in general. In the second part, we will explain the constitutional position of parliamentary exemptions in the constitutions of 16 Middle East countries.

Conclusion: In this article, parliamentary exemptions are examined in comparative manner moving from the constitutional regulations of 16 Middle Eastern countries (Iran, Turkey, Iraq, Syria, Lebanon, Egypt, Afghanistan, Pakistan, Israel, Oman, Bahrain, Jordan, Kuwait, United Arab Emirates, Qatar and Yemen). However, since there was no elected parliament in Saudi Arabia, it was also excluded due to the absence of a written constitution or the absence of any basic law texts such as in Israel.

Although the shape of the state in Egypt, Yemen, Israel, Lebanon, Syria, Turkey, Iraq, and Iran is republic, they vary from each other in terms of democratization. Turkey, Israel, and Lebanon have a libertarian democracy compared to the others.

“Legislative non-liability” and “legislative immunity” which form both dimensions of parliamentary exemptions are prescribed in constitutions of Turkey, Israel, Lebanon, Egypt, Yemen, Iraq, Bahrain, Jordan, and Syria. Parliamentary exemptions in the constitutions of Iran, Pakistan, Afghanistan, Jordan have been accepted as legislative non-liability only. There are no provisions on parliamentary exemptions in the constitutions of Oman, Qatar, and United Arab Emirates.

Keywords: Parliamentary, exemption, Middle Eastern Countries

A Suggestion of Predictive Model for Measuring Organizational Cultural Adaptability of an Employee: A Model Application Toward the Dimension of Hierarchy

Hamza KANDEMİR

Isparta University of Applied Sciences,
Atabey Vocational High School,
Isparta, TURKEY
hamzakandemir@isparta.edu.tr

Purpose: An alternative way of planning human resources in organizations is presented. However, the main purpose is not human resources planning. Starting from this case study, collecting data about the future or problems of the organization from the employees and creating an active model for all the problems we think will change with the collected data.

Design/methodology/approach: In a city center, which is entirely composed of public employees, data were collected by using the survey method with 442 people. The organizational culture scale of Quinn and Cameron (1999), which includes 16 questions, was also used as the “Competitive Values” scale. In order to represent 4 different dimensions with these 16 expressions, 4 expressions were used for each dimension. In this research, analyzes were carried out in order to form an estimation model (social mathematical equation) for the hierarchy culture scale. SPSS, PC-ORD and Past software were used for the analysis.

Findings: The hierarchical dimension of organizational culture has been demonstrated by PCA analysis where 4 research expressions can be solved with reference to a single expression (hiye2). Another finding was the use of PCA analysis outputs and the representation coefficients of a constant value and expressions in the Past program. The equation of the estimation model was written by using coefficients of constant values and expressions. This equation is called “social mathematics equation.”

Research limitations/implications: This study was conducted in a city center. It may be possible to generalize the work by adding cities with different cultures. However, in this way it represents only one city center.

Practical implications: improve the infrastructure for rapid decision making of enterprises. To develop solutions for the situations that will be encountered by taking advantage of the existing situation.

Originality/value: this research enables the transformation of social relations, events and problems into the mathematical equation.

Keywords: Organizational culture, Estimation Model, Principal Component Analysis, Social Math Equation

---

The Perfect Human in Islamic Mysticism

Siamak SAADATI

University of Tehran,
Faculty of Literature,
IRAN
s_saadati@ut.ac.ir

The appearance of the concept of the perfect human is consistent with the appearance of Islamic wisdom and mysticism. Before Ibn al-Arabi laid down the term of perfect human, the following terms are used in Islamic culture: A wise man, the superior man, the right man, the first man and the term of "The perfect human in the world". Bayazid Bastami, before Ibn Arabi, used the term "Complete and full" to refer to a human who has attained a high spiritual status. After Bayazid, Halej has spoken of a human who has gone all the way to perfection, has become the embodiment of divine perfection, and has achieved the status of "Anna al-Haq". As far as information is known, the author of the term "perfect human" is Ibn Arabi and he is the first person to have coined the term in Islamic mysticism and applied it in his books. After him, it seems that Aziz-ul-ddin Nasafi is the first author in the Islamic world who has named "Al-insan Al-Kamil" on his collection of twenty-two treatises written in Persian in Islamic mysticism. The term is not explicitly used in the Qur'an, but its meaning can be inferred from the verses that relate to the "khalifat Allah, Imam, clean, guidance, very truthful, righteous, near, Mustafa, Mujtaba, vali Allah and the Prophet. The concept of the complete human although has an Islamic origin in Islamic mysticism, its similarity with the Gnostic system cannot be ignored. What was discussed in the Gnostic system and in ancient religions under the names of the first man by the Mazdak fans, the old man by the people of "Gabaleh" and the old man (the primordial man) by the Mani fans, is considered a form of this thinking. The subject of human creation as God in the Bible, as well as the completeness of prophets such as Noah in the same book, indicate the familiarity of Jews and Christians with the divine man, a view that was even found in Christian philosophy in the middle Ages. Therefore, the perfect man is one who is perfected and resembles God, unlike a flawed man who, because of lack of perfection, has no resemblance to God.

Keywords: Perfect human, Ibn al-Arabi, Islamic mysticism, The Gnostic System

---

Establishment of Accounting Information System and Use of Information Systems in Accounting Information System

Tuna Han SAMANCI

Karamanoglu Mehmetbey University,
Vocational School,
Karaman, TURKEY
tsamanci@kmu.edu.tr

Baki YILMAZ

Selcuk University,
Faculty of Economics and
Administrative Sciences,
Konya, TURKEY

Collecting, processing and transmitting the data that will help the users of information to make accurate decisions needs to be made useful by passing through the stages. This information is used by many business contacts to maintain, plan and audit business operations in a healthy way. Thanks to today's information technologies, it is possible to process, store and produce useful information from inside and outside the business with an effective accounting information system. Regardless of their size and field of activity, businesses are required to establish accounting information systems. To establish an effective accounting information system; It requires a costly and effective organization with the use of information systems and communication and integration between the business departments, especially the expert personnel in the field. For this reason, especially the newly established business and SMEs are trying to realize their accounting information systems in line with the requests and compulsions of the information users and in most cases they can delay the creation of a quality accounting information system. In this study, the benefits of the accounting information system, establishment, improvement, utilization of information technologies are discussed and the reasons why an effective accounting system cannot be established and solutions are proposed.

Keywords: Accounting information system, use of information technologies in accounting

---

Intermediary Role of Transformational Leadership in The Impact of Organizational Justice on Organizational Commitment

Arif ÜŞÜMEZ

Istanbul Bilgi University,
Istanbul, TURKEY
arifusumez@gmail.com

Metehan SEKBAN

Istanbul Bilgi University,
Istanbul, TURKEY
metehan.sekban@bilgi.edu.tr

Hamza KANDEMİR

Isparta University of Applied Sciences,
Atabey Vocational High School,
Isparta, TURKEY
hamzakandemir@isparta.edu.tr

The concept of justice is a concept that is considered important in all societies and in the social system of societies. This concept has been shaped by the legal mechanism in philosophy, belief systems, state structures and commercial systems from past to present. In our study, justice was evaluated from an organizational point of view. Organizational commitment due to the importance of workers' transfer in the human resources management of enterprises is also a process that is considered important by business managers. This and all similar processes are shaped by managers who are leaders in business. The subject of the research is organizational justice, organizational commitment and transformational leadership.

The research method of the study is directed to the field study. In this context, validity and reliability of scales were obtained from 48 employees. In the study, the SmartPLS package program, which used variance based structural equation modeling analysis, was used.

As a result of the study, it was found that interactive justice has an effect on the transformational leader sub-dimensions. Another conclusion reached is that distributional justice affects moral commitment. Another result of the study is that procedural justice affects intellectual stimulation. In the research, it is an important finding that transformational leadership has no mediating effect in the effect of organizational justice on organizational commitment.

Keywords: Organizational justice, organizational commitment, transformational leadership, Structural Equation Modeling

---

The Effect of Organizational Support Perception on Internal and External Motivation: A Research on Academicians

Kürşat ÖZDAŞLI

Burdur Mehmet Akif Ersoy
University,
Faculty of Economics and
Administrative Sciences,
Burdur, TURKEY
kozdasli@mehmetakif.edu.tr

Metin KARACA

Isparta University of
Applied Sciences,
Gelendost Vocational
School,
Isparta/TURKEY
metinkaraca@isparta.edu.tr

Murat KARAÇETİN

Burdur Mehmet Akif Ersoy
University,
Institute of Social Sciences,
Burdur/TURKEY
mkaracetin@mehmetakif.edu.tr

**Elif Miray
KARADENİZ**

Burdur Mehmet Akif
Ersoy University,
Institute of Social
Sciences,
Burdur/TURKEY
elifmirayk@hotmail.com

The fact that the organizational support theory which is one of the related subjects or theories in the field of management and organization is a theory that tries to explain the relationship between the employees and the continuation of the organizational activities makes it meaningful to investigate and observe this issue. Nevertheless, the motivation that is always up to date in general is an issue that reveals the situation of the employees in the work environment and conditions. In this context, motivation is very important both for the organization and for the employees working in the organization.

The aim of this study is to measure the existence of organizational support perception in academicians and to determine the effect of this organizational support perception on internal and external motivations.

In this study, the main population of the research is composed of academicians working in Isparta University of Applied Sciences. For this purpose, 100 academicians were surveyed. The questionnaire applied for the research consists of three parts. In the first part, six demographic questions were given for the participants. In the second section, Eisenberger and colleagues in 1986 was developed and the work they have done in the İpek Yokuş “The relationship between perceived organizational support and organizational commitment in male dominated professions” of the master's thesis perception of organizational support which consists of 9 questions used in the scale was used. In the third chapter, Eyuphan ozdasli 2017 “The impact of accounting culture values on internal and external motivations of accounting professionals:A research” motivation of the thesis 19 questions used in the scale. This scale was developed from the study conducted by Özdaşlı and Akman in 2012.

In the study, it was concluded that organizational support perception had positive effect on internal and external motivation. The data obtained in the study were analyzed using the SmartPLS analysis approach and the road model. In the SmartPLS 3.0 program, structural equation model was analyzed with variance based structural model approach and the results of the analysis were interpreted and evaluated.

Keywords: Organizational support, perception of organizational support, internal motivation, external motivation

---

The Relationship Between Public Expenditures and Economic Growth in BRICS – MINT Countries: The Period of 1990-2017

BRICS – MINT Ülkelerinde Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1990 – 2017 Dönemi

Murat BELKE

Burdur Mehmet Akif Ersoy University,
Faculty of Economics and Administrative Sciences,
Burdur, TURKEY
mbelke@ mehmetakif.edu.tr

Halil İbrahim DEMİR

Burdur Mehmet Akif Ersoy University,
Bucak Hikmet Tolunay Vocational School,
Bucak, Burdur, TURKEY
hidemir@mehmetakif.edu.tr

Abstract: The relationship between economic growth and public expenditures is an important issue for economists and policy makers. The causality aspect of the subject, which has been extensively researched especially after the 1960s, is also discussed in terms of having significant effects on macroeconomic variables. The first scholar to propose a positive correlation between the level of economic development and the scope of government was Adolph Wagner with “Grundlegung der politischen Ökonomie” (1893). According to Wagner’s Law an increase on GDP increases the public expenditures on the other hand Keynes argued that an increase on public expenditures provides growth of GDP. In this study we examined the direction of relationship between public expenditures and economic growth in BRICS -MINT (Brazil, Russia, India, China, South Africa, Mexico, Indonesia, Nigeria, Turkey) economies between the 1990-2017 period. According to the bootstrap panel causality results, there is a one-way causality relationship from economic growth to public expenditures in China and South Africa. In Turkey and India, there is a unidirectional causality from economic growth to public expenditures. The results of the analysis did not reveal any causal relationship between public expenditures and economic growth in the economies of Brazil, Russia, Mexico, Indonesia and Nigeria.

Keywords: Public expenditures, economic growth, Wagner Law, Bootstrap Panel Causality Analysis.

Özet: Ekonomik büyüme ve kamu harcamaları ilişkisi ekonomistler ve politika yapımcıları açısından büyük öneme sahip olan bir konudur. Özellikle 1960’lı yıllardan sonra yoğun bir şekilde araştırılan konunun nedensellik yönü de makroekonomik değişkenler üzerinde önemli etkileri olması açısından tartışılmaktadır. Adolph Wagner, (1893) “Grundlegung der politischen Ökonomie” adlı eseri ile ekonomik büyüme ile kamu harcamaları arasında pozitif ilişki olduğunu gösteren ilk araştırmacıdır. Wagner’in Kanununa göre GSYİH’deki bir artış kamu harcamalarını artırırken, Keynes kamu harcamalarındaki artışın GSYİH’nin büyümesini sağladığını savunmaktadır. Bu çalışmada, BRICS-MINT ülkelerinde (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika, Meksika, Endonezya, Nijerya, Türkiye) 1990-2017 dönemi için kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmektedir. Bootstrap panel nedensellik sonuçlarına göre Çin ve Güney Afrika’da büyümeden kamu harcamalarına doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Türkiye ve Hindistan’da ise kamu harcamalarından büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik bulunmaktadır. Analiz sonuçları, Brezilya, Rusya, Meksika, Endonezya ve Nijerya ekonomilerinde kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi ortaya koyamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamu harcamaları, ekonomik büyüme, Wagner Kanunu, Bootstrap Panel Nedensellik Analizi.

---

1. Giriş

Devletlerin en temel varlık amaçları vatandaşların toplumsal ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Bu amaç doğrultusunda devletler kendileri doğrudan mal ve hizmet üretebildikleri gibi özel kişi ve kurumlarca toplumsal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik mal ve hizmet üretimini destekleme ve denetleme rolünü de üstlenebilmektedirler. Bu eylemler neticesinde ortaya çıkan harcamalar kamu harcaması olarak adlandırılmaktadır. Hukuki açıdan kamu harcamaları; yetkili kişiler tarafından, toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacıyla, belirli usullere bağlı kalınarak, para ile gerçekleştirilme niteliklerini bünyesinde barındıran harcamalardır (Karaarslan, 2013:3). Ancak, kamu harcamalarının tanımlanmasında harcamacı kurumun salt hukuki kişiliğinin yerine devleti

sosyal ve ekonomik faaliyetleri ile bir bütün olarak ele alınması ve kamu harcaması tanımında merkezi devlet, mahalli idareler, kamu kurumları (sosyal güvenlik örgütleri, mesleki teşekküller, kamu fonları), kamu iktisadi teşebbüsleri ile vergi harcaması (vergi muafiyet, istisna ve indirimleri) kapsayıcı şekilde gerçekleştirmek daha sağlıklı olmaktadır (Herekman, 1988:55). Kısacası modern anlamda kamu harcaması, kamu yönetiminin sosyal ihtiyaçların karşılaması, sosyal ve ekonomik hayata müdahalelerde bulunulması amaçlarıyla belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirdikleri harcamalar ve toplanılmasından vazgeçtikleri gelirlerin bileşiminden oluşmaktadır.

Kamu harcamaları konusu klasik maliye ile modern maliye görüşlerinin temelden ayrıldığı konuların başında geldiği, klasik maliyecilerin konuya yaklaşımının niceliksel (*kantitatif*) modern maliyecilerin ise niteliksel (*kalitatif*) olduğu iddia edilmektedir. Klasik maliyeciler, “*devlet önce harcar*” ilkesinden yola çıkmışlar, öncelikle kamu hizmetlerinin görülmesi ve hatta devletin varlığı açısından zorunlu olan harcamaların belirlenmesi sonrasında toplum üyelerine nasıl dağıtılacağı sorununa odaklanmışlardır. Kamu harcamalarına büyük önem vermelerine rağmen eserlerinde çok az incelemişlerdir. Klasiklere göre kamu harcamalarının eğitim, sağlık, savunma vb. konular üzerinde gerçekleştirilmesi politik bir tercihten ibarettir ve mali açıdan bir sorun değildir. Klasik Maliyecilere göre kamu harcamalarının içeriğinden ziyade toplamı-büyüklüğü ve bu harcamaların nasıl karşılandığı mali açıdan sorundur. Modern maliyeciler, devlet önce harcar ilkesinden yola çıkmadıklarından kamu harcamalarının sadece büyüklüğüne odaklanmadıkları gibi vergileri de harcamaları karşılayan ve harcamalara göre ayarlanan bir araç olarak görmemişlerdir. Modern maliye teorisinin temelini kamu harcamalarının içeriğinin incelenmesi oluşturmaktadır (Nadaroğlu, 1998:125-126). Günümüzde kamu harcamaları; harcamalar ile gerçekleştirilmesi düşünülen görevler, harcamayı gerçekleştiren tüzel kişiliğin niteliği, harcamanın ekonomik ve sosyal etkileri gibi ölçütler dikkate alınarak idari, fonksiyonel, ekonomik ve bilimsel sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Kamu harcamalarında gerçekleştirilen sınıflandırmalar; bütçe yapımı, uygulamaları ile denetiminin daha sağlıklı ve kolay gerçekleştirilmesi; devletin üstlendiği işlevlerin özelliklerinin belirlenmesi ve gerçekleştirdiği harcamaların sonuçları, etkileri ile sosyal hasılaya katkı-topluma getirdiği yükü karşılaştırma; mali politika araçlarının amaçlarına ulaşıp ulaşılamadığının takibi gibi faydalara ulaşılması amaçlanmaktadır (Orhaner, 2000:97-99).

2. Teorik Çerçeve

Ekonomilerde kamu kesimi harcamalarındaki artışlar dünya genelinde akademisyenlerin yoğun bir şekilde teorik ve ampirik incelemelerine konu olmaktadır. İleri sürülen teorik açıklamalardan en önemlilerinden birisi Wagner (1890)'in toplam gelir ve kamu harcaması arasındaki ilişkiyi analiz etmek kullanılan yasadır. Adolph Wagner(1890), ABD, Japonya, Almanya ve Fransa'ya ait ampirik gözlemlere dayanarak devlet faaliyetlerinin ülke ekonomilerinde meydana gelen ekonomik gelişme ve sanayileşme hızlandıkça toplumda ki gelişme ihtiyacı neticesinde artacağını belirtmektedir. Kamu ekonomik faaliyetlerinde meydana gelen artış nedensellik bağı sonucunda kamu harcamalarını da mutlak ve oransal olarak artacağını ve böylece kamu kesiminin ekonomi içerisinde ki payının özel sektör aleyhine büyüyeceğini ileri sürmüştür. Wagner, ekonomik gelişme ve kalkınma ile birlikte değişen üretim süreçleri ve toplumsal yapı ile birlikte daha fazla menfaat çatışmalarının ortaya çıktığını ve devletin piyasa ekonomisine işlerlik kazandırmak için hukuki, güvenlik, eğitim vb. hizmetlerinin arttırması gerektiğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, hızlı nüfus artışı ve şehirleşme sonucunda bir takım sosyo-ekonomik düzenlemelerin ihtiyaç olması, sanayileşmeyle beraber gerçekleşen teknolojik yeniliklerin ortaya çıkardığı büyük ölçekli haberleşme, ulaştırma, enerji gibi yatırımların azalan maliyetli olması da daha fazla kamu hizmet ve harcaması yapılmasını zorunlu kılmaktadır. (Aksoy,1994:115; Nadaroğlu,1998:145; Arısoy, 2005: 2). Wagner kamu harcamaları artış kanununu Musgrave Engel eğrisi ile ilişkilendirmekte ve kamu malları talebinin gelir esnekliğinin 1' den büyük olduğunu ifade etmektedir. Buna göre tüketicilerin gelir seviyelerinin de artış ortaya çıktıkça özel ihtiyaçlarına olan talepleri gelirlerine oranla azalırken kamu mallarına(eğitim, sağlık, güvenlik vb.) olan talepleri artacaktır. Bu ise kamu harcamalarının milli gelire oranla daha hızlı artmasına neden olacaktır (Bağdiden, Beşer; 2009:3).

Kamu harcama artışları, özellikle XX. Yüzyılının son çeyreğinde, özelleştirme eğilimlerinin artmasına, sosyalizmin çöküp demir perde ülkelerinin piyasa mekanizması uygulamalarına yönelmelerine rağmen paradoksal olarak piyasa mekanizması savunucusu olan gelişmiş ekonomilerde kamu harcama artışlarının görülmesi başlıca üç sebebe bağlamak mümkündür. Birincisi, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanmasının yanında sosyo-kültürel ve toplumsal refahın yükseltilmesi amacıyla kamu harcamaların artırılmasıdır. İkinci olarak hem bireylerin kişisel gelirlerinin artması hem de toplumda yaşlı nüfusun artması özellikle sağlık hizmetlerine ve sosyal güvenceye yönelik talepleri artırmaktadır. Ayrıca toplumda belirginleşen gelir dağılımı adaletsizlikleri de kamu otoritelerinin milli gelirlerin yeniden dağılımı görevini üstlenmelerine neden olmaktadır. Böylece transfer harcamaları artmakta ve dolayısıyla toplam devlet harcamaları da artmaktadır. Üçüncü olarak ise ülkelerin özellikle teknolojik gelişmeler neticesinde daha önce var olmayan bir takım yeni görevleri(çevre koruma politikaları, yükseköğretimin geliştirilmesi, yenilikçi-teknolojik gelişimlerden ortaya çıkan maliyetler vb.) üstlenmeleridir. Kamu harcamaları ile milli gelir arasındaki ilişkinin, milli gelir artışlarının kamu harcamalarını

arttırması ve/veya kamu harcama artışlarının milli geliri arttırıcı etkiler sergilemesi şeklinde iki yönlü olması ve her iki yönün de teorik temellerinin olması konu üzerine yoğun ilgi duyulması sonucunu doğurmaktadır (Arısoy, 2005:3; Sarı, 2003:27).

Wagner (1890), sanayileşme sürecinde, bir ülkenin kişi başına düşen reel geliri arttıkça, kamu harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki payının artacağını ileri sürmektedir. Öte yandan, Keynes ise kamu harcamalarının dışsal bir faktör olarak ulusal geliri arttırmak için bir politika aracı olduğunu savunmaktadır. Keynes ve Wagner arasındaki fark nedensellik yönü ile ilgilidir, Keynes kamu harcaması ile milli gelir arasındaki ilişkide nedenselliğinin yönünün Wagner'in tersine harcamalardan gelirlere doğru olduğunu belirtmektedir (Babatunde, 2011:2843). Keynes, kamu harcamalarının artmasının büyümeye neden olacağını iddia ederken, Wagner büyümenin kamu harcamalarının artmasına neden olacağını iddia etmektedir. Bununla birlikte, literatürde Wagner kanununun kapsamlı ampirik analizleri birbirinden farklı ve her iki görüşü destekler sonuçlar vermektedir. Literatürdeki bu farkın temel nedeni, yapılan çalışmalarda perspektiflerin ve açıklayıcı değişkenlerin oldukça farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Ülkenin büyüklüğü, ticari açıklar, ekonomik gelişme düzeyi farklılıkları, siyasi örgütlenme yapıları, ekonomik belirsizliklere karşı kırılganlık seviyesi gibi farklılıklar araştırma sonuçlarında da farklılıklara neden olabilmektedirler (Kargı, 2016:3). Bununla birlikte genel olarak, Wagner'in iddia ettiği ilişki gelişmiş ülkelerde daha güçlü iken gelişmekte olan ülkelerde ise daha zayıftır (Akitoby vd., 2006:919).

Küresel finansal kriz ve Avrupa borç krizi esnasında artan kamu harcamaları, bu harcamaların makroekonomiye ve özellikle de büyümeye etkileri tartışmasını yeniden alevlendirmiştir. Bu kapsamda kamu harcamalarında artış; ekonomik büyümenin sonucu mu?, ekonomik büyüme amacıyla uygulanan bir politika mı? Yoksa bunlardan bağımsız olarak hükümetlerin popülist uygulamalarından dolayı mı gerçekleşmektedir? Soruları da Wagner kanunu ile Keynes Yasası'nın irdelenmesini önemli hale getirmektedir. Bu nedenle çalışmada benzer yapısal özelliklere sahip BRICS-MINT ülkelerinde 1990-2017 döneminde kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi bootstrap panel nedensellik analizi kullanılarak incelenmektedir.

3. Literatür Taraması

Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisini Wagner kanunu ve Keynes hipotezi çerçevesinde irdeleyen çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Fakat yapılan çalışmalarda ortak bir sonuç söz konusu olmamaktadır. Bir kısım çalışmalar kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi hızlandırdığı, Keynes hipotezine uygun sonuçlara ulaşırken bazı çalışmalarda ise ekonomik büyümenin kamu harcamalarını arttırdığını savunan Wagner hipotezi doğrulanmaktadır. Kimi çalışmalarda ise bu iki değişken arasında anlamlı bir sonuç bulunmamaktadır. Bununla birlikte literatürde her iki değişkenin karşılıklı nedensellik bağı ile birbirlerini etkilediği sonucuna da ulaşılabilmektedir. Tablo 1' de konuya ilişkin literatür özeti görülmektedir.

Tablo 1. Literatür Özeti

ÇALIŞMA	DÖNEM/ ÜLKE	YÖNTEM	SONUÇ
ALTINER A. (2019)	OECD Ülkeleri(27 ülke) 1995-2016	Panel Simetrik ve Asimetrik Nedensellik Testleri (Dimutrescu- Hurlin)	Simetrik nedensellik testinde sağlık ve savunma harcamaları için Keynes hipotezi, toplam kamu harcamaları için Wagner hipotezi, eğitim harcamalarında ise karşılıklı ilişki olduğu tespit edilmiş, Nedensel ilişkiler pozitif ve negatif kaynakları asimetrik test sonuçlarına göre, kurulan 4 modelin pozitif bileşenleri arasında Keynesyen hipotez geçerli, Negatif bileşenler açısından ise eğitim ve savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasında Wagner hipotezi, sağlık ve toplam kamu harcamaları açısından Keynesyen ve Wagner hipotezleri birlikte geçerli olduğuna yönelik bulgulara ulaşılmıştır.
DEMİRGİL H., YILDIRIM S. (2019)	Avrupa Ülkeleri (30 Ülke)	Mekânsal Panel Regresyon Modelleri	Avrupa'da hükümet harcamaları ile ekonomik büyüme ilişkisi pozitif yönlüdür, politika uygulamalarında komşu ülkelerde ekonomik büyümenin ne durumda olduğu veya olacağı da dikkate alınmalıdır.

DEMİR İ. C., BALIKI, A (2019)	Türkiye 1960 – 2016	ARDL, Granger Nedensellik Testi	Uzun dönemde Wagner Kanunu Musgrave Modelinde geçerli, Mann Modelinde bir sonuç bulunamamış, Kısa dönemde Keynes’i destekler sonuçlar söz konusu
ERSİN İ., BAŞ H. (2019)	Yunanistan, İspanya, Portekiz, İtalya ve Türkiye 1980-2016	Pedroni Panel Eşbütünleşme Ve Panel Nedensellik Testleri	Ekonomik büyümeden sosyal harcamalara bir nedensellik ilişkisi söz konusu Wagner Kanunu geçerli, Kamu harcamalarından ekonomik büyüme herhangi bir nedensellik söz konusu değil.
ÖKDE B., BÜLBÜL D. (2019)	G7 Ülkeleri 1990-2016	Panel Eşbütünleşme Analizi	Kamu Harcamalarından Ekonomik Büyümeye (Keynes)
GÖVDELİ T. (2019)	Türkiye 1930-2014	Yapısal Kırılmalı Eş bütünleşme Testi, Hatemi-J asimetrik nedensellik testi	Kamu Harcamalarında artış Ekonomik Büyümeyi artırıyor. Wagner kanunu geçersiz, Keynes Hipotezi geçerli, kamu harcamalarında meydana gelebilecek negatif ve pozitif şoklardan ekonomik büyümede negatif ve pozitif şoklara doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi mevcut.
SAGDIC, E. N., SASMAZ, M. U., TUNCER G. (2019)	Türkiye 1992- 2013 (Ç)	Eşbütünleşme Ve Granger Nedensellik Testleri	Kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında karşılıklı ilişki söz konusudur.
IRANDOUST M. (2019)	OECD (12Ülke) 1995–2015	Bootstrap Panel Granger Nedensellik	Fransa, Birleşik krallık, İrlanda, Hollanda ve Finlandiya’da milli gelirden kamu harcamasına tek yönlü nedensellik(Wagner), İspanya ve İtalya’da çift yönlü nedensellik, Almanya, Danimarka, Belçika ve İsveç de ilişki bulunmazken Norveç’ de kamu harcamalarından milli gelir(Keynes)
KAMACI A., KILIÇ H. (2018)	OECD Ülkeleri (17 ülke) 1996-2015	Granger Nedensellik	Kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik, işsizlikten kamu harcamalarına doğru %1 ve %5 anlamlılık düzeyinde tek taraflı, %10 anlamlılık düzeyinde ise kamu harcamaları ve işsizlik arasında çift yönlü nedensellik görülmektedir.
YAVUZ H.B., DORUK Ö. T., (2018)	Türkiye 1950-2017	ARDL	Wagner ve Keynes yaklaşımlarının ikisi de 1950 - 2017 arası dönemde Türkiye ekonomisi için geçerlidir.
YILGÖR M., KARAHAN Ö., TOPDAĞ D. (2018)	Türkiye 2006-2018 (Ç)	ARDL	Kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında kısa dönemde pozitif uzun dönemde ise negatif yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Kısa dönemde Keynesyen yaklaşım uzun dönemde ise Klasik yaklaşımın tezleri geçerli olmaktadır
PİSTORESİ B., RİNALDİ A., SALSANO F., (2017)	İtalya 1862–2009	Eş bütünleşme analizi Granger Nedensellik testi, DOLS	1862 - 1914 ile 1939 - 1980 yılları için Wagner Kanununun geçerliliği güçlü olarak tespit edilmekle birlikte 1914 - 1939 ve 1980 - 2009 yılları arasında güçlü destek söz konusu değil
KİRAZ H., GÜMÜŞ E. (2017)	OECD (29Ülke) 1995-2013	Pedroni Eşbütünleşme, Granger Nedensellik	Kamu harcamaları talebi etkileme yoluyla büyümeyi etkilemekte, gelir artışına bağlı olarak artan kamu hizmetleri talebi de kamu harcama artışına neden olmaktadır. Dolayısıyla Keynes ve Wagner hipotezleri rakip değil birbirlerini tamamlayıcı hipotezlerdir ve birlikte geçerlidirler.
KOLÇAK M., KALABAK A. Y., BORAN H. (2017)	Türkiye 1984-2014	Yapısal Kırılma, Eşbütünleşme, VECM Analizi	Cari ve yatırım harcamaları uzun dönemde ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilerken, transfer harcamaları olumsuz etkilemektedir. Kamu harcamaları politika aracı olmamalı

YARAŞIR TÖLÖMCE S., ZEREN F., (2017)	Türkiye 1975-2014	Asimetrik Nedensellik Testi	Toplam kamu ve transfer harcamaları ile çift yönlü - cari harcamalar ile ekonomik büyüme arasında tek yönlü nedensellik söz konusudur.
KARGI B. (2016)	BRICS - MATIK (10 ÖLKE) 1961-2013	Engle-Granger Eş Bütünleşme - Granger Nedensellik Testi	Güney Afrika ve Türkiye için Wagner, Arjantin için Keynes Geçerli Diğerler ülkelerde herhangi bir ilişki bulunamamıştır.
SHAH S. A., HE C., YU M., XIAOQİN W., (2016)	BRICS 1988 - 2013	Eş bütünleşme, Granger Nedensellik Testi	Savunma harcamaları ekonomik büyümeyi yavaşlatmakta, toplam kamu harcamaları Rusya, Hindistan ve Çin'de büyümeye katkı sağlarken Brezilya ve Güney Afrika için negatif etkiye sahip
ŞANLISOY S., SUNAL O., (2016)	Türkiye 1980-2010	Toda ve Yamamoto nedensellik testi ve DOLS	Nedensellik analizlerinde Wagner Kanunu ve Keynes Hipotezi birlikte geçerliiyken değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığını araştıran eş bütünleşme analizi sonucunda sadece Wagner kanunu geçerlidir.
TELEK C., TELEK A., (2016)	Türkiye 1998-2015 (Ç)	VAR analizi, Etki-Tepki Analizi, Granger Nedensellik	Kamu harcamalarından ekonomik büyümeye doğru bir nedensellik ilişkisi söz konusudur.
BAYRAKDAR S., DEMEZ S., YAPAR M., (2015)	Türkiye 1998-2004 (Ç)	Hatemi-J Eş bütünleşme analizi Granger Nedensellik testi	Ekonomik büyümeden kamu harcamalarına tek yönlü nedensellik vardır. (Wagner)
ESEN Ö., BAYRAK M., (2015)	5 Türk Cumhuriyeti (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan)	Panel Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik Testi	Eş bütünleşme analizlerinde kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli pozitif ilişki görülmekte, nedensellik analizi sonuçları da gerek kamu harcamalarının ekonomik büyümeye gerekse ekonomik büyümenin kamu harcamaları üzerinde uyarıcı etkileri söz konusu olmaktadır.
KABAKLARLI E., ER H. P., (2014)	Türkiye 1930-2012	ARDL	Wagner kanunu Musgrave modeline göre anlamlıdır. (model uzun dönemde geçerli kısa dönemde geçerli değil)
ULUCAK R. ULUCAK Z. Ş. (2014)	Türkiye 1950-2011	Hacker-Hatemi J bootstrap nedensellik	Herhangi bir nedensellik ilişkisine ulaşılamamıştır.
SRINIVASAN P. (2013)	HİNDİSTAN 1973-2012	Eş bütünleşme, hata düzeltme modeli	Hindistan için uzun ve kısa dönemde ekonomik büyümeden kamu harcamalarına doğru tek yönlü nedensellik söz konusudur (Wagner Kanunu)
AĞAYEV S. (2012)	Eski Sovyetler Birliği Ülkeler (10 ülke) 1995-2009	Pedroni panel eşbütünleşme, Granger nedensellik	Çalışmada ekonomik büyümeden kamu harcamalarına doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi söz konusudur.
Magazzino C., (2012)	İtalya 1960-2008	Eş bütünleşme analizi Granger Nedensellik testi	Karşılıklı ilişki söz konusu ancak Wagner tezine Keynes tezine göre çok daha zayıf destek söz konusu
Nasiru I., (2012)	Nijerya 1961-2010	ARDL, Nedensellik testi	Nijerya'da kamu harcamalarının artmasının doğrudan Wagner'in Kanununda belirtildiği gibi ekonomik büyümeye bağlı değil, kamu harcaması nedeni belirsiz Ancak, kamu sermaye harcamalarındaki azalma Nijerya'daki ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkiye sahip.
WU, A.M., LİN M., (2012)	ÇİN 1998-2006	Regresyon analizi	Wagner kanunu test edilen çalışmada herhangi bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiş- (Wagner ret)

BABATUNDE M. A., (2011)	Nijerya 1970–2006	Hata Düzeltme Model (UECM) Granger Nedensellik Testi	uzun dönemde ekonomik büyüme ile kamu harcamaları arasında bir nedensellik yok, (Wagner ret) kamu harcamaları ekonomik büyümeye zayıf da olsa etki ediyor(Keynes kabul)
CHANG H.C., HUANG B.N., YANG C.W., (2011)	90 Ülke (Afrika, Avrupa, Orta Doğu – Güney Asya ve Pasifik Kıyıları) 1992–2006	Dinamik Panel Granger Nedensellik Yaklaşımı	Askeri harcamalar 3 gelir panelinde de(düşük-orta-yüksek), olumsuz bir ekonomik büyüme yol açtığı, 4 jeopolitik panelden, Orta Doğu-Güney Asya ve Avrupa bölgelerinde olumsuz ekonomik büyümeye neden olup ekonomik büyümeyi engellemektedir. (gelir gruplarında %10 bölgesel ayırmda %5 anlamlılık düzeyi)
KANCA O.C., (2011)	Türkiye 1980-2008	Engle-Granger Eş Bütünleşme - Granger Nedensellik	Toplam kamu harcamaları (Cari, Yatırım, Transfer) ile ekonomik büyüme arasında ilişki, uzun dönemde Wagner Hipotezinin öngördüğü sonuçları destekleyici, kısa dönemde ise Keynes'in Hipotezini destekler niteliktedir.
Ömer Faruk ALTUNÇ (2011)	Türkiye 1960-2009	ARDL Granger Nedensellik	Toplam kamu harcamaları için tek yönlü büyümeden harcamalara(Wagner) kamu yatırım harcamaları açısından iki yönlü nedensellik bulunmuştur. Türkiye'de kamu harcamaları optimal seviyenin altında ve artıkça büyüme yavaşlıyor.
GÜL E., YAVUZ H., (2011)	Türkiye 1963-2008	Eşbütünleşme Ve Granger Nedensellik Testleri	Toplam kamu harcamaları ve cari, yatırım ve transfer harcamalarından ekonomik büyüme doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin olduğu saptanmıştır. (Keynes)
YÜKSEL C., SONGUR M., (2011)	Türkiye 1980-2010	Engle-Granger eşbütünleşme testi ve Granger nedensellik	Cari harcamalar ile toplam kamu harcamalarından ekonomik büyüme doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi söz konusu iken diğer değişkenler açısından herhangi bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir. (Keynes)
AYTAÇ D., GÜRKAN M.C. (2010)	Türkiye 1987-2005 (Ç)	Yapısal Kırılma, Granger Nedensellik	Ekonomik büyümeden yatırım ve transfer harcamaları arasında ilişki yok, toplam kamu harcamaları ile cari harcamalara doğru tek yönlü ilişki var (Wagner)
IGHODARO, C. A., ORIAKHİ, D. E. (2010)	Nijerya 1961 - 2007	Granger Nedensellik ve Eşbütünleşme	Wagner'in hipotezi tüm tahminlerde geçerli değil, tüm tahminlerde Keynes hipotezi doğrulanmıştır.
İNİGUEZ-MONTIEL, A. J. (2010)	Meksika 1950 – 1999	Granger Nedensellik, Hata Düzeltme Modeli	Uzun dönemde ekonomik büyümeden kamu harcamalarına doğrusal olmayan nedensellik söz konusu Keynes tamamen ret, Wagner kabul
ÖZDEMİR, Z. A., MERT, M., TAN, B. K. (2010)	Türkiye 1969-2003	Granger, Toda-Yamamoto Nedensellik Testleri	Altyapı harcamalarından gayrisafi yurtiçi hasılaya doğru bir nedensellik ilişkisi söz konusudur(keynes). Eğitim harcamaları ile GSYİH arasında ise çift yönlü bir nedensellik ilişkisi söz konusuyken sağlık harcamaları ile gayrisafi yurtiçi hasıla arasında ise herhangi bir nedensellik ilişkisi söz konusu değildir.
GÜL, E., YAVUZ, H. (2010)	AB'ye son üye olan 12 ülke ve Türkiye 1996-2008	Pedroni Panel Eşbütünleşme Testi	Ekonomik büyüme ile kamu harcamalarının eş bütünleşik kamu harcamaları büyüklüğünde ve içeriğinde yapılan bir değişiklik ekonomik büyümeyi, ekonomik büyüme gerçekleştirmelerinde ortaya çıkacak olan bir değişiklik de kamu harcama büyüklüğünü ve içeriğini etkileyebilmektedir.
Verma, S., Arora, R. (2010)	Hindistan 1950/51 - 2007/08.	Eşbütünleşme, Hata Düzeltme Modeli	Uzun dönemde ekonomik büyüme ile kamu harcamaları arasında bir nedensellik söz konusu (wagner kabul) kamu harcamaları ekonomik büyümeden daha hızlı artıyor
Bagdigen, M., Beşer, B. (2009)	Türkiye	Granger, Hsiao ve Toda-	Herhangi bir nedensellik ilişkisi söz konusu değildir.

	(7 Bölge) 1950-2005	Yamamoto nedensellik testi	
Başar, S., Aksu, H., Temurlenk, M. S., Polat, Ö. (2009)	Türkiye 1975-2005	ARDL	Alt kalemler itibariyle kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında bir ilişki bulunamamıştır. Toplam kamu harcamaları milli hâsıladan negatif olarak etkilenmektedir. (Wagner ret)
Narayan, P. K., Nielsen, I., Smyth, R. (2008)	ÇİN 1952 - 2003	Panel Eşbütünleşme, Granger Nedensellik	Orta ve doğu Çin’de ekonomik büyümeden kamu harcamalarına doğru nedensellik söz konusuyken batı ve tüm Çin birlikte değerlendirildiğinde reel gelir ve reel kamu harcamalarında iki yönlü nedensellik ilişkisi söz konusu olmaktadır.
Yılmaz, Ö., Kaya, V., (2008).	Türkiye (7 Bölge) 1990–2001	Panel Regresyon Analizi	Marmara, Ege ve Akdeniz de negatif ilişki(kamu harcamaları büyümeye engel) iç - doğu - güneydoğu ve Karadeniz’de pozitif ilişki söz konusu (kamu harcamaları ekonomik büyümeye katkı sağlıyor)
AKİTOBY, B., CLEMENTS, B., GUPTA, S., INCHAUSTE, G. (2006)	Gelişmekte Olan Ülkeler (51 Ülke) 1970–2002	Hata Düzeltme Modeli	% 70 Wagner tezi geçerli, (sanayileşmiş ülkelerde daha güçlü, az gelişmişlerde daha az destek var Wagner kanununa)
Arisoy, İ. (2005)	Türkiye 1950-2003	Granger Nedensellik, Eş- Bütünleşme	Toplam kamu harcamaları hariç, uzun dönemde ekonomik büyümeden, yatırım, cari, transfer ve transfer dışı kamu harcama unsurlarına doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi söz konusudur(Wagner)
Işık, N., Alagöz M., (2005)	Türkiye 1985-2003	Johansen eş Bütünleşme Granger Nedensellik testi	Model 1 ve 5’de Wagner Yasasını teyit edici şekilde, ekonomik büyümeden kamu harcamalarına doğru tek yönlü bir nedensellik, buna karşılık, 2, 3 ve 4 nolu modellerde ise çift yönlü bir nedensellik söz konusu.
Çavuşoğlu, A. T., (2005)	Türkiye 1923-2003 / 1950 - 2003	Sınır Sınama Yaklaşımını	Çalışmada, verilerle desteklenen herhangi bir uzun dönem Wagner ilişkisinin varlığına rastlanılmamıştır
OLOMOLA P. A., (2004)	Nijerya 1970 - 2001	Granger Nedensellik ve Eşbütünleşme	Uzun ve kısa dönemde ekonomik büyümeden kamu harcamalarına doğru tek yönlü nedensellik söz konusudur. Wagner Kanunu doğrulanmıştır.
Sarı, R. (2003)	Türkiye 1979-2000	Eş bütünleşme Granger Nedensellik testi	Milli gelirden kamu harcamalarına doğru nedensellik ilişkisi söz konusudur. (Wagner)
Uzay, N. (2002)	Türkiye 1970-1999	Regresyon analizi	Türkiye’de kamu büyüklüğünün kuvvetli olmamakla birlikte büyümeyi olumsuz yönde etkilediği, ancak kamu harcamalarındaki artışın büyümeyi olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Keynes
Ulutürk, S. (2001)	Türkiye 1963-1994	En Küçük Kareler Yöntemi (EKK)	Kamu sektöründeki büyüme, GSMH’ da da büyüme etkisi yaratmaktadır. (Keynes)

Kaynak: İlgili yazarların eserlerinden derlenmiştir.

4. Veri Seti ve Ekonometrik Yöntem

Çalışma, BRICS-MINT ülkelerinde (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika, Meksika, Endonezya, Nijerya, Türkiye) 1990-2017 dönemi için kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini incelemektedir. Çalışmada, kamu harcamaları, merkezi hükümet nihai tüketim harcamalarının gayrisafi yurt içi hasıla içindeki payıyla, ekonomik büyüme ise kişi başına reel (2010 \$ sabit fiyatlarıyla) gayri safi yurt içi hasılının büyüme oranı ile temsil edilmektedir. Veri seti, Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri veri tabanından elde edilmiştir. Analiz dönemi, ülkelere ilişkin verilerin elde edilebilirliğine göre seçilmiştir. Çalışmada kullanılan örneklem 9 ülkeye ilişkin 28 yıllık dengeli panelden oluşmaktadır.

Çalışmada Konya (2006) tarafından geliştirilen yatay-kesit bağımlılığı ve ülkeler arasındaki heterojeniteyi göz önünde bulunduran panel bootstrap nedensellik analizi kullanılmaktadır. Panelin homojen olmadığını varsayan yöntem, her bir ülkeye ilişkin nedensellik ilişkisinin tespit edilmesine olanak sağlamaktadır. Yöntem, tüm kesitlerden oluşan panelin yanı sıra paneli oluşturan her bir kesitte nedenselliğin varlığına ve yönüne

ilişkin bilgiye izin vermektedir. Ayrıca paneli oluşturan ülkeler arasındaki eşanlı ilişki altında da tutarlı tahminler sağlamaktadır. Bu yöntemin diğer panel nedensellik testlerine nispeten temel üstünlüğü analizde kullanılan değişkenlerin durağanlık özelliğine bağlı olmamasıdır. Analizden önce değişkenlere birim kök ve eşbütünleşme testleri yapmaya gerek yoktur. Panel bootstrap nedensellik testi bir SUR (Seemingly Unrelated Regression, Görünüşte İlişkisiz Regresyon) sistemidir. Analiz nedenselliğin tespitinde kesitlere ait değerlere Wald katsayı kısıt testi uygulamaktadır (Konya, 2006). Konya (2006) nedensellik analizi N ülkenin olduğu N tane VAR sisteminin yerine aşağıdaki iki setten oluşan iki değişkenli yapıdaki SUR modelini kullanmaktadır:

$$\begin{aligned}
y_{1,t} &= \alpha_{1,1} + \sum_{l=1}^{mly_1} \beta_{1,1,l} y_{1,t-l} + \sum_{l=1}^{mlx_1} \gamma_{1,1,l} x_{1,t-l} + \varepsilon_{1,1,t} \\
y_{2,t} &= \alpha_{1,2} + \sum_{l=1}^{mly_1} \beta_{1,2,l} y_{2,t-l} + \sum_{l=1}^{mlx_1} \gamma_{1,2,l} x_{2,t-l} + \varepsilon_{1,2,t} \\
y_{N,t} &= \alpha_{1,N} + \sum_{l=1}^{mly_1} \beta_{1,N,l} y_{N,t-l} + \sum_{l=1}^{mlx_1} \gamma_{1,N,l} x_{N,t-l} + \varepsilon_{1,N,t}
\end{aligned} \tag{1}$$

Ve

$$\begin{aligned}
x_{1,t} &= \alpha_{2,1} + \sum_{l=1}^{mly_2} \beta_{2,1,l} y_{1,t-l} + \sum_{l=1}^{mlx_2} \gamma_{2,1,l} x_{1,t-l} + \varepsilon_{2,1,t} \\
x_{2,t} &= \alpha_{2,2} + \sum_{l=1}^{mly_2} \beta_{2,2,l} y_{2,t-l} + \sum_{l=1}^{mlx_2} \gamma_{2,2,l} x_{2,t-l} + \varepsilon_{2,2,t} \\
x_{N,t} &= \alpha_{2,N} + \sum_{l=1}^{mly_2} \beta_{2,N,l} y_{N,t-l} + \sum_{l=1}^{mlx_2} \gamma_{2,N,l} x_{N,t-l} + \varepsilon_{2,N,t}
\end{aligned} \tag{2}$$

Konya (2006) tarafından ortaya konan bu alternatif modelin iki ayırt edici özelliği bulunmaktadır. Öncelikle, her bir eşitlik (eşitlik 1 ve 2) farklı önceden belirlenmiş değişkenlere sahiptir. Bireysel regresyonlar arasındaki tek muhtemel ilişki, sistem içerisindeki eşanlı korelasyonlardır. Bu nedenle eşitlik seti bir VAR sistemi değil SUR sistemidir. Ayrıca, ülke temelli bootstrap kritik değerler kullanan çalışma değişkenlerin durağanlık özelliğinden bağımsız olarak sonuçlar ortaya koymaktadır.

5. Ampirik Sonuçlar

Çalışmada kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisinin analizi panel nedensellik testi ile irdelenmektedir. Panel nedensellik testinde uygun modelin seçimi ülkeler arasında yatay-kesit bağımlılığının bulunup bulunmamasına ve ülkeler arasındaki heterojenliğe bağlı olarak farklılaşmaktadır. Bu nedenle çalışmada öncelikle ülkeler arasındaki yatay-kesit bağımlılığı, Breusch ve Pagan (1980) tarafından önerilen LM, Pesaran (2004) tarafından geliştirilen CD ve CDLM ve Pesaran vd. (2008) tarafından sunulan düzeltilmiş LMadj testleri ile incelenmiştir. Yatay-kesit bağımlılığı testi için regresyon modelinden elde edilen artıklar kullanılmıştır. Yatay-kesit bağımlılığı test sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur. Yatay-kesit bağımlılığı test sonuçlarına göre kesitler arasında bağımlılığın bulunmadığını ileri süren boş hipotez % 1 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Bulgular BRICS-MINT ülkeleri arasında bağımlılık olduğunu, ülkeler arasındaki ilişkilerin güçlü olduğunu, herhangi bir ülkenin karşı karşıya kaldığı bir şokun diğer ülkelere de riayet edebileceğini göstermektedir. Bu nedenle uygulanacak olan panel nedensellik testinin ülkeler arasındaki bağımlılığı dikkate alması gerekmektedir.

Çalışmadaki ikinci önemli nokta ülkeler arasındaki heterojenliğin test edilmesidir. Bu nedenle çalışmada Pesaran vd. (2008) tarafından önerilen eğim parametresindeki homojenliğe ilişkin $\tilde{\Delta}$ (delta_tilde) ve $\tilde{\Delta}_{adj}$ (delta_tilde_adjusted) testleri ile incelenmektedir. Test sonuçları Tablo 2’de gösterilmektedir. Delta testi sonuçlarına göre eğim parametresinin ülkeler arasında homojen olduğu boş hipotezi %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmiştir. Sonuçlara göre ülkeler arasındaki heterojenlik önemlidir. Bu nedenle çalışmada BRICS-MINT ülkeleri arasındaki hem bağımlılığı hem de heterojeniteyi göz önünde bulunduran Konya (2006) tarafından önerilen bootstrap panel nedensellik analizi kullanılmıştır. Panel nedensellik analizi, gecikme seçimine duyarlıdır.

Bu nedenle çalışmada 28 yıldan oluşan veri setimizin uzunluğu da göz önünde bulundurularak, serbestlik derecesi kaybının önlenmesi için azami gecikme sayısı 3 olarak belirlenmiştir. Gecikme uzunluğu seçimi Schwarz bilgi kriterine göre seçilmiştir.

Tablo2: Yatay Kesit Bağımlılığı ve Homojenlik Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken: Kamu Harcamaları		
Testler	Test İstatistiği	P-Değerleri
LM	746.430***	0.000
CD _{LM}	83.725***	0.000
CD	24.563***	0.000
LM _{adj}	28.696***	0.000
$\tilde{\Delta}$	2.390***	0.008
$\tilde{\Delta}_{adj}$	2.529***	0.006
Bağımlı Değişken: Ekonomik Büyüme		
LM	144.936***	0.000
CD _{LM}	12.838***	0.000
CD	7.543***	0.000
LM _{adj}	18.663***	0.000
$\tilde{\Delta}$	4.758***	0.000
$\tilde{\Delta}_{adj}$	5.035***	0.000

Panel nedensellik analizi sonuçları Tablo 3’de sunulmuştur. Sonuçlara göre; Çin ve Güney Afrika’da büyümeden kamu harcamalarına doğru tek yönlü bir nedensellik varken, Türkiye ve Hindistan’da ise kamu harcamalarından büyüme doğru tek yönlü bir nedensellik bulunmaktadır. Analiz sonuçları, Brezilya, Rusya, Meksika, Endonezya ve Nijerya ekonomilerinde kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi ortaya koyamamıştır. Bulgular Çin ve Güney Afrika ülkeleri için Wagner kanunu desteklemektedir. Türkiye ve Hindistan ekonomileri için Keynesyen görüş desteklenmektedir.

Tablo 3: Bootstrap Panel Nedensellik Analizi Sonuçları

Ülkeler	H₀: Büyüme Kamu Harcamalarının Nedeni Değildir				H₀: Kamu Harcamaları Büyümenin Nedeni Değildir			
	Wald İstatistiği	Bootstrap Kritik Değerleri			Wald İstatistiği	Bootstrap Kritik Değerleri		
		1%	5%	10%		1%	5%	10%
BRICS Ülkeleri								
Brezilya	0.319	11.048	9.987	5.857	1.123	18.709	9.69	7.392
Rusya	0.601	9.15	4.831	3.61	0.01	16.733	11.951	7.993
Hindistan	0.991	20.123	10.786	8.736	5.817*	14.675	8.179	5.57
Çin	6.586**	16.975	6.379	4.164	2.104	10.874	4.826	3
Güney Afrika	4.361*	5.848	5.053	4.322	0.037	13.229	8.653	4.235
MINT Ülkeleri								
Meksika	1.854	10.778	7.001	4.979	1.166	14.55	9.258	7.021
Endonezya	4.64	46.072	25.764	20.373	7.649	35.025	27.374	23.809
Nijerya	0.534	15.609	8.893	5.631	0.214	10.09	5.113	4.204
Türkiye	0.311	19.451	12.917	10.444	4.963*	13.399	5.68	4.76

6. Tartışma ve Sonuçlar/Discussion and Conclusions

Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi maliye literatürünün en tartışmalı konularının başında gelmektedir. Klasik mali görüş ekonomik büyümeden kamu harcamalarına doğru bir nedensellik ileri sürmekle birlikte kamunun ekonomi içerisinde payının artmasına özel sektörün kaynak kullanım ve dağılımında daha başarılı olması nedeniyle karşı çıkmaktadır. Ancak 1929 buhranı piyasalarda ortaya çıkan talep yetersizliklerinin kamu harcamalarının kullanılarak efektif talebin artırılması yoluyla aşılabileceği, kamu harcamalarının ekonomik büyüme için bir politika aracı olarak kullanılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde ise kamu harcamaları özel sektörü dışlayıcı etkiye sahip olması, kamu yatırımlarının verimliliklerinin tartışılması, kamu mali yönetiminin yolsuzluk ve/veya kamu harcamalarının siyasal ikbal aracı olarak kullanılmalarının tartışılması ile birlikte ekonomilerde görülen yüksek enflasyon oranlarının sebebi olarak eleştirilmesi gibi sebepler ülkelerde kamu harcamalarının azaltılması yönünde genel kabule neden olmuştur. Bununla birlikte ülkeler, ekonomik kriz dönemlerinde kamu harcamalarını krizle mücadelede politika aracı olarak yoğun bir şekilde kullanmaktadırlar. Ayrıca 1970'li yıllardan itibaren ekonomilerde genel politika kabulü neo-liberal politikalar olmasına rağmen kamunun ekonomiler içerisindeki payının azaltılmadığı da yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle kamu harcamaları ile ekonomik büyüme ilişkisi üzerine tartışmalar güncelliğini korumaktadır.

Çalışmada 9 ülkeden oluşan BRICS-MINT ülkelerinin (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika, Meksika, Endonezya, Nijerya, Türkiye) 28 yıllık (1990-2017) dönemi, Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri veri tabanından elde edilen veri seti kullanılarak kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi panel bootstrap nedensellik analizi ile incelenmiştir. Panelin homojen olmadığını varsayan yöntem, her bir ülkeye ilişkin nedensellik ilişkisinin tespit edilmesine ve nedenselliğin yönüne ilişkin bilgi vermektedir. Fakat panel nedensellik testinde uygun model seçimi ülkeler arasında yatay-kesit bağımlılığının var olup olmamasına ve ülkeler arasındaki heterojenliğe bağlı olarak değişmektedir. Bu sebepten öncelikle ülkeler arasındaki yatay-kesit bağımlılığı incelenmiş ve bulguların BRICS-MINT ülkeleri arasında bağımlılığın söz konusu olduğunu, ülkeler arasındaki ilişkilerin güçlü olması nedeniyle herhangi bir ülkenin karşılaşacağı herhangi bir şokun diğer ülkelere de riayet edebileceğini göstermektedir. Bununla birlikte BRICS-MINT ülkeleri arasındaki heterojenlik test edildiğinde sonuçlar, ülkelerin homojen değil heterojen olduğu yönünde çıkmıştır. Bu nedenle analizde BRICS-MINT ülkeleri arasındaki hem bağımlılığı hem de heterojeniteyi göz önünde bulunduran bootstrap panel nedensellik analizi kullanılmıştır.

Gerçekleştirilen analiz sonucunda Çin ve Güney Afrika'da büyümeden kamu harcamalarına doğru tek yönlü bir nedensellik tespit edilirken, Türkiye ve Hindistan'da ise kamu harcamalarından büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik tespit edilmiştir. Brezilya, Rusya, Meksika, Endonezya ve Nijerya ekonomileri için ise 1990-2017 yılları açısından kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir. Bulgular Çin ve Güney Afrika ülkeleri için Wagner kanunu desteklemekte iken Türkiye ve Hindistan ekonomileri için Keynesyen görüş desteklenmektedir. Konuya ilişkin literatür incelendiğinde analize konu edilen dönemler ve dönemlerin kapsadığı sürelerin uzunluğu, ülkelerin ekonomik büyüklük ve gelişmişlik seviyeleri, kamu harcamalarının ekonomi içerisindeki büyüklükleri, ilgili ülke kamu harcamaları dağılımı, dikkate alınan kamu harcama çeşitleri gibi değişkenler farklılaştıkça sonuçların da farklılaşabildikleri görülmektedir.

Genel olarak kamunun eğitim, altyapı ve yatırım harcamalarının ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği, gelişen teknolojilerin ülkeye daha hızlı adaptasyonun sağlanması ve yeni teknolojilerin geliştirilmesi için ARGE harcamalarının kamu tarafından teşvik edilmesinin ekonomilere faydalı olacağı kabul edilmektedir. Bununla birlikte kamunun milli savunma, adalet ve sosyal içerikli harcamalarının toplumsal refah ve düzen açısından faydaları da göz ardı edilmemelidir. Ancak kamunun hantal yapısı ve yoğun bürokrasisinin kamu harcamalarında israflara neden olduğu, kaynak kullanım ve dağılımında optimal seviyenin altında kaldığı da genel olarak kabul görmektedir. Bu nedenle kamu harcamaları ile ekonomik büyümenin sağlanmasına yönelik bir politika uygulanabilir bir tercih olmakla birlikte harcamaların büyüklüğü, ve yapılacağı alanın iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

- Ağayev, S. (2014). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Eski Sovyetler Birliği Ülkelerinde Wagner Yasası Analizi (1995-2009), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 7(2).
- Altunç, Ö. F. (2011). Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye'ye ilişkin ampirik kanıtlar, Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18(2), 145-157.
- Aksoy, Ş. (1994). Kamu Maliyesi, Kamu maliyesi: Kamu Harcamaları-Kamu Gelirleri-Bütçe-Maliye Politikası, Filiz Kitabevi, İstanbul

- Akitoby, B., Clements, B., Gupta, S., & Inchauste, G. (2006). Public spending, voracity, and Wagner's law in developing countries, *European Journal of Political Economy*, 22(4), 908-924.
- Altınar, A. (2019). OECD Ülkelerinde Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Simetrik ve Asimetrik Nedensellik Analizi, *İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 33, S. 3, 849-870.
- Arısoy, İ. (2005). Türkiye'de Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi (1950-2003), No. 2005/15, Discussion Paper.
- Aytaç, D., ve Güran, M. C. (2010). Kamu Harcamalarının Bileşimi Ekonomik Büyüme Etkiler mi? Türkiye Ekonomisi İçin Bir Analiz, *Sosyo Ekonomi*, 2010/2, 130, 152.
- Babatunde, M. A. (2011). A bound testing analysis of Wagner's law in Nigeria: 1970–2006, *Applied Economics*, 43, s. 2843–2850, DOI: 10.1080/00036840903425012
- Bagdigen, M. ve Beşer, B. (2009). Ekonomik Büyüme İle Kamu Harcamaları Arasındaki Nedensellik İlişkisinin Wagner Tezi Kapsamında Bir Analizi: Türkiye Örneği (An Analysis of the Casualty Relation Between Public Expenditures and Economic Growth Based on Wagner's Law: The Case of Turkey), *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 1-16.
- Başar, S., Aksu, H., Temurlenk, M. S. ve Polat, Ö. (2009). Türkiye'de kamu harcamaları ve büyüme ilişkisi: sınır testi yaklaşımı, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 301-314.
- Bayrakdar, S., Demez, S. and Yapar, M. (2015). Testing The Validity Of Wagner's Law: 1998-2004, The Case Of Turkey, *Procedia-Social And Behavioral Sciences*, 195, 493-500.
- Breusch, T.S. and Pagan, A.R. (1980). The Lagrange Multiplier Test and Its Application to Model Specifications in Econometrics, *Review of Economic Studies*, 47, 239-253.
- Chang, H. C., Huang, B. N., and Yang, C. W. (2011). Military expenditure and economic growth across different groups: A dynamic panel Granger-causality approach, *Economic Modelling*, 28(6), 2416-2423.
- Çavuşoğlu, A. T., (2005). Testing The Validity Of Wagner's Law In Turkey: The Sounds Testing Approach, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 60.1, 73 – 88
- Demir, İ. C. ve Balkı, A. (2019). Türkiye'de Wagner Kanunu'nun Sınanması: 1960–2016 Dönemi Analizi, *Vergi Raporu*, S. 234, 11 - 27
- Demirgil, H. ve Yıldırım, S. (2019). Avrupa'da Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Mekânsal Panel Veri Analizi İle İncelenmesi, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(18), 214-241.
- Ersin, İ. ve Baş, H. (2019). Güney Avrupa Refah Ülkelerinde Sosyal Harcamalar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(1), 193-213.
- Esen, Ö., ve Bayrak, M. (2015). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Geçiş Sürecindeki Türk Cumhuriyetleri Üzerine Bir Uygulama, *Bilgi*, (73), 231-248.
- Gövdeli T. (2019). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme: Türkiye'de Wagner Yasası ve Keynesyen Hipotezin Ampirik Analizi, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Temmuz 2019, Cilt: 33, Sayı: 3, 995 – 1010.
- Gül, E. ve Yavuz, H. (2010). AB'nin Yeni Üyeleri ile Türkiye'de Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1996-2008 Dönemi, *Maliye Dergisi*, 158, 164-178.
- Gül, E. ve Yavuz, H. (2011). Türkiye'de Kamu Harcamaları İle Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi: 1963-2008 Dönemi, *Maliye Dergisi*, 160, 72-85.
- Herekman, A. (1988). Kamu Maliyesi, Devlet Faaliyetleri ve Finansman Teknikleri, Cilt1 Baskı 2, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Ighodaro, C. A. and Oriakhi, D. E. (2010). Does The Relationship Between Government Expenditure And Economic Growth Follow Wagner's Law In Nigeria, *Annals of University of Petrosani Economics*, 10(2), 185-198.
- Iniguez-Montiel, A. J. (2010). Government Expenditure and National Income in Mexico: Keynes Versus Wagner, *Applied Economics Letters*, 17(9), 887-893.
- Irandoost M. (2019). ScienceDirect Wagner on government spending and national income: A new look at an old relationship, *Journal of Policy Modeling* 41 (2019) 636–646.
- Işık, N. ve Alagöz M., (2005). Kamu Harcamaları ve Büyüme Arasındaki İlişki, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (24), 63-75.

- Kabaklarlı, E., ve Er, P. H. (2014). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Ekonomik Büyüme Etkisinin Sınır Testi Yaklaşımı İle Analizi, *Maliye Dergisi*, 166, 268-285.
- Kamacı, A. ve Kılıç, H.(2018). Kamu Harcamalarının Ekonomik Büyüme ve İşsizlik Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Örneği, *Politik Ekonomik Kuram*, 3(1), 113-128.
- Kanca, O. (2011). Kamu Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi 1980-2008 (Ampirik Bir Çalışma), *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(1), 75-92.
- Karaarslan, E. (2013). 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi Kontrol Kanunu İle Uyumlu Kamu Harcama Hukuku, 5. Baskı; BEKAD, Antalya.
- Kargı, B. (2016). Is Wagner’s Law Applicable For Fast Growing Economies? BRICS and MATIK Countries, *Timisoara Journal of Economics and Business* | ISSN: 2286-0991 | www.tjeb.ro Year 3 | Volume 9 | Issue 1 | Pages: 1 – 15
- Kiraz, H. ve Gümüş, E. (2017). Kamu Harcamalarının Büyüme Etkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Araştırma, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 54(631), 9-22.
- Kolçak, M., Kalabak, A. Y. ve Boran, H. (2017). Kamu Harcamaları Büyüme Üzerinde Bir Politika Aracı Olarak Kullanılmalı mı? Vecm Analizi Ve Yapısal Kırılma Testleri İle Ampirik Bir Analiz: 1984-2014 Türkiye Örneği, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 72(2), 467-486.
- Konya, L. (2006). Exports and Growth: Granger Causality Analysis on OECD Countries with a Panel Data Approach, *Economic Modelling*, 23(6), 978-992.
- Magazzino, C. (2012). Wagner versus Keynes: Public spending and national income in Italy, *Journal of Policy Modeling*, 34(6), 890-905.
- Nadaroğlu, H.(1998). Kamu Maliyesi Teorisi, 10. BASKI, BETAŞ, İstanbul
- Nasiru, I. (2012). Government expenditure and economic growth in Nigeria: Cointegration analysis and causality testing, *Academic Research International*, 2(3), 718.
- Narayan, P. K., Nielsen, I. and Smyth, R. (2008). Panel data, cointegration, causality and Wagner's law: Empirical evidence from Chinese provinces, *China economic review*, 19(2), 297-307.
- Olomola, P. A. (2004). The FDI-Growth Hypothesis: A VAR Model for Nigeria, *South African Journal of Economic and Management Sciences*, 7(1), 170-184.
- Orhaner, Emine (2000). Kamu Maliyesi, Gazi Kitabevi, Ankara
- Ökde, B. ve Bülbül, D. (2019). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: G7 Ülkeleri İçin Panel Veri Analizi, *Electronic Journal of Social Sciences*, 18.69, 308 - 317.
- Özdemir, Z. A., Mert, M. ve Tan, B. K. (2010). Kamu Yatırımları ve Ekonomik Büyüme İlişkinine Bir Bakış: Türkiye, 1969-2003.
- Pesaran, M.H. (2004). General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels, *CESifo Working Paper Series*, No. 1229.
- Pesaran, M.H., Ullah, A. and Yamagata, T. (2008). A Bias-Adjusted LM Test of Error Cross-section Independence, *Econometrics Journal*, 11, 105-127.
- Pistoresi, B., Rinaldi, A., and Salsano, F. (2017). Government Spending And Its Components İn Italy, 1862–2009: Drivers And Policy İmplications, *Journal of Policy Modeling*, 39(6), 1117-1140.
- Sagdic, E. N., Sasmaz, M. U. and Tuncer, G. (2019). Wagner versus Keynes: Empirical evidence from Turkey’s provinces, *Panoeconomicus*, 1-18.
- Sarı, R. (2003). Kamu Harcamalarının Dünyada ve Türkiye’deki Gelişimi ve Türkiye’de Ulusal Gelir İle İlişkisi, *İktisat İşletme ve Finans*, 18(209), 25-38.
- Shah, S. A., He, C., Yu, M. and Xiaoqin, W. (2016). Government Expenditure, Defense Expenditure and Economic Growth: a Causality Analysis for BRICS, *European Journal of Economic Studies*, (4), 447-458.
- Şanlısoy, S. ve Sunal, O. (2016). Kamu Harcamaları-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği, *Gümüşhane University Electronic Journal of the Institute of Social Science/Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 7(17).

- Srinivasan, P. (2013), "Causality between Public Expenditure and Economic Growth: The Indian Case", *International Journal of Economics and Management*, Vol. 7(2): 335 – 347.
- Telek, C. ve Telek, A. (2016). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Wagner ve Keynes Hipotezi Çerçevesinde İncelenmesi, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 30, 628-642.
- Ulucak, R., ve Ulucak, Z. Ş. (2014). Kamu Harcamaları Ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik: Türkiye Örneği, *International Journal of Management Economics & Business/Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(23).
- Ulutürk, S. (2001). Kamu Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi, *Akdeniz Üniversitesi BF Dergisi*, 1(1), 2001.
- Uzay, N. (2002). Kamu Büyüklüğü ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği (1970-1999), *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (19), 151-172.
- Verma, S. and Arora, R. (2010). Does the Indian Economy Support Wagner s Law? An Econometric Analysis, *Eurasian Journal of Business and Economics*, 3(5), 77-91.
- Wu, A. M. and Lin, M. (2012). Determinants Of Government Size: Evidence From China, *Public Choice*, 151(1-2), 255-270.
- Yaraşır Tülümce, S. ve Zeren, F. (2017). Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Asimetrik Nedensellik Testi İle Analizi, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(2), 299-310.
- Yavuz, H. B. ve Doruk, Ö. T.(2018). Türkiye Ekonomisi için Keynesyen Yaklaşım ve Wagner Yasası’nın Test Edilmesi: 1950-2017 Yılları Arasında Bir İnceleme, *Artıbilim: Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 79-93.
- Yılığör, M., Karahan, Ö. ve Topdağ, D. (2018). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(4), 256-271.
- Yılmaz, Ö. ve Kaya, V. (2008). Bölgesel Kamu Harcamaları ve Bölgesel Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye İçin Panel Veri Analizi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 413-426.
- Yüksel, C. ve Songur, M. (2011). Kamu Harcamalarının Bileşenleri İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Analiz (1980-2010), *Maliye Dergisi*, 161, 365-380

Ibrahim Temo, Philosophical-Political Thinking And Its Contribution to Friendship Between Albanian And Turkish People

Entela Muço
Albania-Azerbaijan
entelatirana@yahoo.com

Abstract: Ibrahim Temo is a prominent figure, a well-known figure in the scientific circles within and outside the borders of the Albanian territory by all who want to know and learn the truth of the historical developments of late centuries XIXth-XXth. Important events that changed the fortunes of nations, peoples, states, and empires like that of the Ottoman Empire and State occurred during that period. His work and activity created the premises for the foundation of a new perspective, a light of hope in the Hamidian era. The crack of darkness required a steering wheel, a platform to direct this light. Ibrahim Temo took on this task as the responsible leader of the progressive intellectual forces in the Ottoman state, of hope, change and freedom.

Aware of the great responsibility he has taken on, that of being the leader of the progressive political union "Union and Progress", Dr. Temo worked and fought for the design of a clear political platform, defining clear ideas for its direction by a just philosophy and policy that would serve the direction, development and victory of the struggle against Sultan despotism. This task would not be accomplished in an empty space environment with the responsibility assumed to primarily affect people's interests. Living in this geographical space, Dr Temo was aware of the political class in the country, the interests of the state and its leaders, of the multilateral relations that are primarily in opposition to the interests of the parties they represent.

Two populations, Albanian and Turkish with an ancient century history and tradition, became part of this platform and witnessed unpleasant political events that would leave indelible imprint on their memory. Dr. Temo was one of those who appreciated the importance of strengthening the relationship between the two peoples, uniting them, supporting and contributing to the strengthening of friendship between them, seeing it as an issue that required careful treatment. The value and importance of Ibrahim Temo in this political enterprise, the political foresight in dealing with situations and problem solving are some of the issues that I consider to address in this academic seminar.

Keywords: Ibrahim Temo, Albanian, Turkish, philosophical-political thinking

---

Tema që kam marrë në studim është një temë e gjerë që në vetvete prek fusha të tilla studimi si ato filozofike, politike dhe sociale. Ibrahim Temo është një figurë historike me kapacitet multi dimensional që është tepër e vështirë të thuash se e ke studiuar tërësisht. Ai është një pus i thellë që në çdo rast që ta shikosh zbulon gjera të reja. Personaliteti i tij vlen të studiohet së pari për llojin e aktivitetit që kreu, fushat që punoi, thellësinë e mendimit, largpamësinë politike, karakterin e veprimtarisë së tij ç'përfaqësonte në të vërtetë Ibrahim Temo në radhë të parë si njeri dhe në radhë të dytë si personalitet aktiv në lëvizjet përparimtare që ndodhën në shtetin Osman të fundit të shek. 19-fillim shek.20. dhe atë sociale si mjek oftamolog në shërbim të njerëzve në nevoj.

Në këtë referim kam marrë në studim figurën e Ibrahim Temos në planin politik social si mendimtar përparimtar i shoqërisë civile të shek. 19-20.

Mendimi filozofik i Ibrahim Temos lindi dhe u zhvillua në varësi të kushteve dhe rrethanave historike. të kohës në të cilën ai jetoi dhe punoi. Rëndësia e aktivitetit mendor dhe veprues i Dr. Temos për kohën në të cilën u zhvillua duhet parë së pari lidhur me qëllimin, objektin, shtrirjen gjeografike ku u zhvillua, masën e njerëzve që përfshiu, interesat e grupeve shoqërore që u prekën nga kjo veprimtari dhe pasojat që ajo solli në përfundim të saj.

Mendimi filozofik i Ibrahim Temos u bazua në filozofinë paraardhësve të tij, ishte vazhdim i parimeve të Revolucionit Francez për të drejtat dhe liritë e njeriut zbatuar në botën e Obskurantizmit Lindor.

,Kjo filozofi u shpreh në mendimin dhe aktivitetin politik të tij në shërbim të realizimit të idealeve të tij, të platformës për luftën ndaj pushtetit të sultan Abdyl Hamiti, qeverisë dhe gjithë strukturave administruese të qeverisë.

Kontributi i Dr. Temos në miqësinë midis dy popujve Shqiptar dhe Turk qëndron së pari në në përpjekjet dhe punën e tij për rrëzimin e pushtetit qendror që do tu jepte të dy popujve lirinë nga despotizmi i tij, zhvillimin e ideve përparimtare të shtresës intelektuale Osmane në vend, mundësinë e bashkimit dhe bashkëpunimit në këtë

luftë pa kthim. me shtresën intelektuale përparimtare patriotike Shqiptare Kjo luftë përfshiu të gjithë popujt që ndodheshin në territorin e Shtetit Osman.

Një nga drejtimet kyçe ku ai mendoi të niste realizimin e platformës së tij ishte ajo e përcaktimit drejt të raporteve Fe-Komb. Nëpërmjet shkrimeve të tij Dr. Temo u përpoq tu shpjegonte popullit Shqiptar dhe Turk se në këtë pikë ku kishin arritur marrëdhëniet mes popullit dhe pushtetit qendror feja dluante një rol pengues dhe se ajo duhej të kthehej në përkrahëse të luftës së popujve në përgjithësi dhe atij Shqiptar dhe Turk në veçanti. Të kuptonin drejt se gërshetimi i këtyre elementëve në fund të fundit i shërbenin njeri-tjetrit.

Mendimi filozofik i Ibrahim Temos u shpreh qarte në mënyrën e përcaktimit të zgjidhjes së këtij problemi. Lufta kundër pushtetit qendror e shprehur kjo në dy lëvizjet më të mëdha dhe të rëndësishme për kohën në shtetin Osman dhe me rëndësi të madhe për të dy popujt (popullin Shqiptar dhe Turk), Lëvizja Xhonturke dhe Lëvizja Kombëtare Shqiptare e nisur nga forcat përparimtare Osmane dhe Shqiptare, bashkërendimi i veprimeve mes tyre kërkonte ndjekjen e një politike tepër të kujdesshme gjë që do të vlerësohej dhe nga intelektualë bashkëpunëtorë të Ibrahim Temos. Pasazhi i letrës së paraqitur më poshtë e tregon më së miri këtë dhe në të njëjtën kohë tregon vlerësimin dhe rëndësinë që kishte për Ibrahim Temos e ardhmja e dy popujve :

Azeriun një bashkëpunëtor i Dr. Temos lidhur me pozicionin politik dhe qëndrimin ndaj luftës që kishin nisur... shkruante; “Po ju drejtohem juve si Shqiptar dhe ndër të mëdhenjtë osmanlli.” “Ju a doni t’a përgatitni krejtë kombin turk për një kryengritje që t’a dëbojmë nga fronti padishahin barbar dhe grabitës dhe t’a shpëtojmë atdheun e shënjtë a por të ngreni kombin shqipëtar për t’u bërë në t’ardhmen i pavarur”. Ai e vlerësonte këtë problem si një çështje “delikate”(AQSF, F. 19: 99).

Ibrahim Temo u mundua të gërshetonte veprimtarinë e tij si udhëheqës dhe ideolog i shoqërisë “Bashkim dhe Përparim” dhe lëvizjes opozitare Osmane me atë të drejtuesit të luftës së shqiptarëve për mbrojtjen e interesave të tyre. Për të pjesëmarrësit në luftë duhej të ishin patriotë të vërtetë, njerëz trima dhe të mençur. Intelektualëve shqiptarë u dilte si detyrë drejtimi i luftës së tyre në rrugën dhe mënyrën e duhur.

Ishte pikërisht ndjenja dhe përgjegjësia patriotike atdhetare e cila bëri që Ibrahim Temo të mos e ndante fatin e vendit të vet nga ai i Perandorisë Osmane, të mos e merrte parasysht rrezikun dhe të merrte përsipër përgjegjësi të mëdha: drejtimin e në lëvizjeje politike që në krijimin e saj, u ciësua Shoqërinë “İttihad ve Terakki”.

Një gjë e tillë vihet re që në bisedën e parë me Ishak Sykytin kur i shfaqti mendimin e tij politik mbi gjendjen e Perandorisë Osmane dhe idenë e krijimit të një shoqërie të fshehtë revolucionare “ne të gjithë jemi të bindur se sistemi i sotëm i drejtimit të vendit duhet përmbytur dhe se duhet të ndryshojë në mënyrë rrënjësore edhe gjendja e atdheut tonë”(Temo, 1939: 16).

Problemet që u dilnin përpara për zgjidhje forcave përparimtare ishin të shumta. Ato ishin të karakterit a-) drejtues, b-) organizativ. Krahas ruajtjes të paprekur të trojeve të shqiptarëve dilte detyra e ruajtjes së luftëtarëve dhe popullit. forcimin e vetëdijes kombëtare, jo vetëm të shqiptarët por dhe në popullin Turk. Ata duhej të kuptonin se nuk duhej të zvogëlonin rëndësinë e luftës konkrete. Atë duhej të bënte rinia, forcat përparimtare dhe mbarë populli. Lidhur me situatën e krijuar Ibrahim Temo mendonte se ajo duhej analizuar në tërësi. Kështu:

1-zhvillimet në arenën ndërkombëtare në raport me shtetin Osman, 2- zhvillimet politike brenda shtetit dhe 3- të ardhmen e trojeve shqiptare.

Në shtetin Osman kishte ardhur koha që shtetasit(Cipo et al., 1954: 544) osmanë të ndjeheshin vërtetë të tillë; të lirë në mendimet, veprimet e tyre dhe të respektuar nga shteti, të ndjenin zbatimin në praktikë të atyre që shkruheshin në letër të firmosura me tuğren perandorake të sulltanit, të ndjenin erën e ndryshimeve të reja reformuese në të gjitha aspektet e jetës së shtetit.

E ardhmja e popullit shqiptar pavarësisht kërkesës së tij për shkëputjen e plotë nga administrata Osmane, pra pushteti qendror dhe Sulltan Abdyl Hamiti dhe ajo e popullit Turk në një mënyrë a në një tjetër ishte e lidhur me pushtetin despotik të sulltanit dhe ishte ky pushtet që duhej ta luftonin së bashku.

Intelektualët shqiptarë vlerësuan jo vetëm qëndrimet e shteteve evropiane ndaj Shqipërisë, por dhe situatën e brendshme të shtetit osman, pasi Shqipëria për pesë shekuj kishte qenë pjesë përbërëse e tij. Për këtë arsye fatet e saj ishin të lidhura ngushtë me ato të shtetit Osman.

Rilindasit shqiptarë i konsultuan mendimet e tyre edhe me drejtuesit e lëvizjes “Bashkim dhe Përparim”. Kjo duket në korrespondencat midis dy drejtuesve të saj, Ibrahim Temos dhe Princit Mehmet Sabahuddin. Dr. Temo e informoi me keqardhje se Shqipëria, Selaniku dhe Edërneja ishin vënë në ankand (AQSH, F.19: 129-130). Qarqet e caktuara brenda dhe jashtë perandorisë mund të shfrytëzonin situatën e krijuar në dëm të lëvizjes kombëtare shqiptare por dhe të tërësisë territoriale të shtetit Osman.

Qëndrimi politik i Ibrahim Temos ndaj luftës së shqiptarëve për liri dhe çështjes kombëtare në tërësi u evidentua qartë në korrespondencën e tij me Dervish Himën. Ai u shpreh hapur se ishte e rëndësishme t’u jepej

rëndësi çështjeve që i sillnin dobi kombit. Ibrahim Temo besoi plotësisht në programin e shoqërisë “Bashkim dhe Përparim” dhe në mundësinë e realizimit të tij.

Dr. Temo i kushtoi jeten realizimit të idesë për fitoren e lirise së popullit Shqiptar, për vendosjen e paqes, prosperitetin, evidentimin e vlerave dhe miqësisë mes dy popujve.

Këto ish-in disa aspekte nga aktiviteti i Ibrahim Temos që unë mendova të paraqes në këtë referim.

References

Arşivlerin Genel Müdürleri, Devletin Merkez Arşivi

AQSH, F. 19, V. s'ka, D. 31, f. 129-130, letwr Ibrahim Temo dërguar Princit Sabahuddin (Arşivlerin Genel Müdürleri, Devletin Merkez Arşivi, Fon 19, Yıl tok, Dosya 11, sayfa 129-130, Ibrahim Temo tarafından Prens Sabahuddin'e gönderilen mektup)

AQSH, F. 19, V. s'ka, D. 32/1, f. 99, Azeri'nin İb. T'ya gönderilen mektup.

AQSH, F. 19 (Ibrahim Temo), D. 14, s. 50- 51. İb. Temo mektubu.

Kitap

TEMO İbrahim, İttihat ve Terakki Cemiyetinin Teşekkülü ve Hidemati Vataniye ve İnkılâbı Millîye dair Hatıratım, 1939, Mecidiye, s. 16;

Sözlük

Cipo K., Çabej E., Domi M., Krajni A., Myderrizi O. (1954), Fjalori i Gjuhës Shqipe “Shtetas”, Shtëpia botuese Instituti i Shkencave, Seksioni i Gjuhës e Letërsisë, (Arnavutça Dili'nin Sözlüğü, “Vatandaş” Yayınevi, Tiranw, fq. 544.

Institutional Commitment of Public Hospital Employes: The Case of A State Hospital Devlet Hastanelerinde Kurumsal Bağlılık: Bir Devlet Hastanesi Örneği

Ali ŞAHİN

Selçuk University,
Faculty of Economics and Administrative Science,
Konya, Turkey
alisahin@selcuk.edu.tr

Mehmet POLAT

Karamanoğlu Mehmetbey University,
Vocational School of Technical Sciences,
Karaman, Turkey
mehmetpolat@kmu.edu.tr

Abstract: Changes in the social structure that are triggered by innovations are observed in every period of humanity and the new social structure causes changes in relations and habits. This change leads to changes in the institutional structure and management approaches of both private and public institutions. The institutions and management approaches of the traditional social order are gradually replaced by the institutions and management approaches that are compatible with the new social order.

In this new order, the effective, effective and efficient management is related to the strong ties of the employees with the organization they work for. In short, it is now realized that the corporate commitment of employees is a competitive element. Private sector organizations had realized this competition element early and had greatly changed their institutional structures and management approaches and tried to keep up with this change. A little later than the private sector, public institutions that perceive the new social order have gone on to change their institutional structures and management approaches by transferring some issues from the private sector.

In this context, the level of corporate engagement of the employees is discussed. Indeed, although many studies have explored commitment issues, research has often focused on emotional commitment. Therefore, it is important to conduct the study in terms of all kinds of commitment. In accordance with this aim, a questionnaire consisting of four sections was formed and the form consisted of three different scales, with continuation commitment, emotional commitment and normative commitment. The questionnaire was applied only to the administrative staff of A State Hospital with the necessary explanations. 78 questionnaires obtained were analyzed in SPSS 20.0 program and the subject was discussed in the light of the findings.

In conclusion, while hierarchical level is directly proportional to emotional commitment, continuity commitment to hierarchical level is inversely proportional. In other words, while emotional commitment increases above the hierarchical level, emotional commitment decreases at the bottom of the hierarchical level and is replaced by continuation commitment.

Keywords: Corporate commitment, scale, state hospital

Özet: İnsanlığın her döneminde yeniliklerin tetiklediği toplumsal yapıdaki değişimler gözlenmekte ve yeni toplumsal yapı beraberinde ilişkilerin, alışkanlıkların da değişmesine sebep olmaktadır. Bu değişim topluma hizmet sunan gerek özel nitelikte gerek kamu kurumu niteliğindeki kuruluşların da kurumsal yapı ve yönetim yaklaşımlarında değişime neden olmaktadır. Geleneksel sosyal düzene ait kurumlar ve yönetim yaklaşımlarının yerini yeni toplumsal düzenle uyumlu kurum ve yönetim yaklaşımları olarak eski kurum ve yaklaşımlar yavaş yavaş ortadan kalkmaktadır.

Bu yeni düzende yönetimin etkin, etkili ve verimli olması çalışanların çalıştıkları kurumla güçlü bağlar kurmasıyla ilişkilidir. Kısacası artık çalışanların kurumsal bağlılığının bir rekabet unsuru olduğunun farkına varılmıştır. Özel sektör kuruluşları bu rekabet unsurunun farkına erken vararak kurumsal yapılarını ve yönetim yaklaşımlarını büyük ölçüde değiştirmiş ve bu değişime ayak uydurmaya çalışmışlardır. Özel sektörden biraz daha geç olarak yeni toplumsal düzeni algılayan kamu kuruluşları da özel sektörden bazı hususları aktarmak suretiyle kurumsal yapılarını ve yönetim yaklaşımlarını değiştirme yoluna gitmiştir ve gitmeye devam etmektedir.

Bu bağlamda araştırmada çalışanların kurumsal bağlılık düzeyleri ele alınmıştır. Gerçekten birçok araştırma bağlılık konusunu araştırmasına rağmen araştırmalar genellikle duygusal bağlılık konusunda yoğunlaşmıştır. Bu nedenle çalışmanın bağlılığın tüm çeşitleri açısından yapılması önem arz etmektedir. Bu amaca uygun olarak dört bölümden oluşan bir anket formu oluşturulmuştur ve formda hem devam bağlılığı hem duygusal bağlılık hem de normatif bağlılık ayrı ayrı ölçeklendirilerek üç ayrı ölçek yer almıştır. Anket formu gerekli açıklamalar yapılarak Karaman Devlet Hastanesinin sadece idari personellerine uygulanmıştır. Elde edilen 80 adet anket formu SPSS 20.0 programında analiz edilerek bulgular ışığında konu tartışılmıştır.

Sonuç olarak hiyerarşik kademe duygusal bağlılıkla doğru orantılıyken hiyerarşik kademe ile devam bağlılığının ters orantılı olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle hiyerarşik kademelerin üstlerinde duygusal bağlılık artmaktayken hiyerarşik kademelerin altlarında duygusal bağlılık azalarak yerini devam bağlılığına bırakmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal bağlılık, ölçek, devlet hastanesi

1. Giriş

Yaşamakta olduğumuz bilgi çağında rekabet şartları ve yönetim paradigmaları büyük bir hızla değişmektedir. Yönetimindeki bu paradigma değişimi çağımızdaki hızla gelişen teknolojiye rağmen insan kaynaklarını halen en önemli değer olarak karşımıza çıkarmaktadır. Yetmiş ve tecrübesini işvereni için kullanan çalışan; birçok makineden ve gelişmiş bilgisayarlardan çoğu zaman daha önemli olabilmektedir (Kaya, 2007).

Bu hızlı değişime ayak uydurabilmek için örgütlerin, dolayısıyla da yöneticilerin işgörenlerle olan mevcut ilişkilerini gözden geçirmesi ve yeniden yapılandırması gerekmektedir. Bu yapılandırmada en önemli hususlardan biri ise kuşkusuz kurumsal bağlılıktır (Çöl ve Gül, 2005). Günümüzde kurumsal bağlılık örgüt yöneticilerinin çalışanları kuruma bağlayabilmeleri ve çalışan devrini minimum seviyede tutabilmeleri; bu sayede eski çalışanların tecrübelerinden faydalanmaları ve yeni çalışanların eğitimine harcanacak para ve zaman kaybını azaltmaları açısından önem arz etmektedir (Kaya, 2007).

Çalışanların yaptıkları işten ve çalıştıkları örgütten memnun olmalarını sağlamak, artık örgütler tarafından mal ve/veya hizmet üretmek gibi temel bir amaç olarak görülmektedir. Bu amacın gerçekleştirilmesinde bireyin çalıştığı örgütün hedeflerini benimsemesi ve o örgüt içinde varlığını sürdürmeyi istemesi anlamına gelen kurumsal bağlılık her zamankinden daha fazla ön plana çıkmaktadır (Çöl ve Gül, 2005).

Kurumsal bağlılık, kurumların amaçlarını gerçekleştirmede oldukça büyük bir öneme sahiptir. Son yıllarda bunu dikkate alan örgütler, çalışanlarının kuruma bağlılık düzeylerini artırma çabası içindedirler (Örücü ve Sezen Kışlaoğlu, 2014). Çalışanın performansının değerlendirilmesi ile çalışanın motivasyonu ve kurumsal bağlılığı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu bilinmektedir. (Özutku, 2008).

Balay (2000) kurumsal bağlılığı, bireyin kurumdaki yatırımları, tutumsal nitelikteki bir bağlılıkla sonuçlanan davranışlara yönelimi ve kurumun amaç ve değerler sistemiyle özdeşleşmesi olarak tanımlamıştır. (Bayram, 2005)

Meyer ve Allen (1990) üçlü bir sınıflandırma yaparak çalışanların kuruma bağlılıklarını açıklamaktadır. İlk kategori duygusal bağlılıktır, çalışan kuruma duygusal olarak bağlanmakta ve istediği için kurumda bulunmaktadır. İkinci kategori devam bağlılığıdır, çalışan kurumda değerlendirecek alternatiflerinin olmaması ve kurumdan ayrılmasının yol açacağı zararı göze alamaması nedeniyle kurumda bulunmaktadır. Üçüncü kategori ise normatif bağlılıktır, çalışan kuruma karşı ahlaki bir yükümlülüğü olduğunu ayrılmasının etik olmayacağını düşündüğü için kurumda bulunmaktadır.

Bu bağlamda örgütsel bağlılık kurumsal hedeflere ulaşmada önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda araştırmalar kurumsal bağlılığın derecesinin de anlamlı bir şekilde bağlılığın sonuçlarını olumlu veya olumsuz etkilediğini göstermektedir. Diğer yandan araştırmaların çoğunlukla kurumsal bağlılığın daha çok duygusal yönüyle ilgilendikleri göze çarpmaktadır.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Amaç

Bu çalışmada kurumsal bağlılık daha çok kamu kuruluşları açısından ele alınacaktır. Kurumsal bağlılıkla ilgili olarak bir alan araştırması yapılan bu çalışmada kurumsal bağlılık hem duygusal hem de devam ve normatif bağlılık açısından ele alınarak çeşitli faktörlerle ilişkisi ele alınacaktır. Bilgi çağında rekabet şartları ve yönetim paradigmaları büyük bir hızla değişmektedir. Yönetimindeki bu paradigma değişimi çağımızdaki hızla gelişen teknolojiye rağmen insan kaynaklarını halen en önemli değer olarak karşımıza çıkarmaktadır. Yetmiş ve tecrübesini işvereni için kullanan çalışan; birçok makineden ve gelişmiş bilgisayarlardan çoğu zaman daha önemli olabilmektedir. (Kaya, 2007) Bu bağlamda çalışanların kuruma aidiyet geliştirmeleri kuruma bağlanmaları kurumun verimliliğini artırırken bunun yanında birçok yarar sağlamaktadır.

Bu nedenle bu çalışmanın amacı çalışanların kuruma aidiyet geliştirip kuruma bağlanıp bağlanmadıkları ve bağlılık düzeylerini ve türlerini incelemek olarak belirlenmiştir.

2.2. Kapsam

Araştırma bir devlet hastanesinde hastaneyi temsil edecek sayıda ve pozisyonda çalışan idari personelle görüşerek kurumsal bağlılık düzeyleri ve türlerini tespit etmeye çalışmıştır. Anket uygulaması sonucunda araştırma için kullanılabilir ve eksiksiz 78 katılımcının anket verileri değerlendirmeye alınmıştır. Öncelikle, elde edilen anket formu verilerinin demografik açıdan analizi yapılarak; cinsiyet, yaş, eğitim, gelir, pozisyon gibi değişkenler açısından değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Araştırmamızın en önemli kısıtı; anket yönteminin doğasında bulunan katılımcıların objektif ve yönlendirilmemiş yanıtların doğru bir şekilde yansıtılmasında gizlidir. Çalışmanın verileri 2019 yılının temmuz ayında toplanmış, tasnif ve analiz ise ağustos ayında gerçekleştirilmiştir.

2.3. Yöntem

Çalışmanın uygulama bölümünde, anket yöntemi uygulanmıştır. Anket iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik bilgilere yönelik sorular yer almakta, ikinci bölümde ise kurumsal bağlılığı belirten ifadelerle yönelik likert tipi ifadeler yer verilmektedir.

Anketler katılımcılara dağıtılarak gerekli açıklamalar doğrultusunda uygulanmıştır. Araştırmanın başlangıç aşamasında bir grup üzerinde pilot bir çalışma yapılarak, anket tasarımı ve uygulama süreciyle ilgili geri bildirimler alınmış, anket formu üzerinde yeniden düzenlemeler yapılmıştır.

Ankete cevap veren katılımcıların ifadelerle katılım düzeyi aşağıdaki gibi ölçeklendirilmiştir.

- 1-Kesinlikle Katılmıyorum
- 2-Katılmıyorum
- 3-Kısmen katılıyorum
- 4-Katılıyorum
- 5-Kesinlikle Katılıyorum

Anket sorularına verilen cevapların değerlendirilmesinde aşağıdaki aralıklar kullanılmıştır. Aralıkların eşit olduğu varsayılmış, aritmetik ortalamalar için puan aralığı 0,80 olarak hesaplanmıştır (Puan Aralığı = (En Yüksek Değer – En Düşük Değer)/5 = (5 – 1)/5 = 4/5 = 0,80).

Katılımcıların kurumsal bağlılık durumlarını belirleyebilmek için Çetin Gürkan (2006)'ın çalışmasından yararlanılarak 18 maddelik 5'li likert tipi bir ölçek oluşturulmuştur. Araştırmanın anlamlılık testi sonuçlarına bakıldığında verilerin normal dağılıma sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu verilere ilişkin parametrik analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Güvenilirlik analizi tüm değişkenler açısından incelenmesi gereken bir analiz olmasının yanı sıra, ayrı ayrı faktörler açısından incelenerek yorumlanmasının daha sağlıklı sonuçlara ulaştırdığı görülmektedir. Scale alfa güvenilirlik katsayısının 0,70'ten büyük olması istenen bir durumdur. Ölçekte toplam on sekiz (18) ifade bulunmaktayken üç (3) numaralı ifade güvenilirliği olumsuz etkilediği için ölçekten çıkarılarak toplam on yedi (17) ifade değerlendirmeye alınmıştır. On yedi (17) ifadeden oluşan ölçeğimizde cronbach's alfa değerinin "0,913" olduğu, dolayısıyla tüm faktörler açısından genel olarak güvenilirliğin sağlandığı görülmektedir.

Tablo 1. Güvenilirlik Analizi

Cronbach's Alpha	N of Items
,913	17

Farklı değişkenlere göre katılımcıların ölçeğe yönelik ifadeleri normal dağılım ve homojenlik açısından analize tabi tutulmuştur. Katılımcıların durumlarıyla ilgili ifadelerin (Sig.= ,328 > 0,05) normal dağılım ve homojenlik koşullarını sağladığı görülmüştür.

Tablo 2. Homojenlik Testi

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
1,244	6	19	,328

3. Bulgular

3.1. Demografik Bulgular

Araştırmada elde edilen demografik bilgileri katılımcıların cinsiyeti, yaş aralığı, öğrenim durumu, pozisyonu, gelir durumu ve kurumda çalışma süresi olarak aşağıda verilmektedir. Anketi yanıtlayan katılımcıların % 69,2'si erkeklerden oluşmaktayken %30,8'i ise kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcıların yaş aralığı genel olarak 35-54 yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Öğrenim durumunda yoğunlaşma lise ve lisans düzeyindedir. Bu iki öğrenim durumunda bulunan katılımcılar tüm katılımcıların yaklaşık %73'ünü oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların %3,8'i üst kademe yönetici, %11,5'i orta kademe yönetici, % 19,2'si alt kademe yönetici ve %65,4'ü çalışandır. Katılımcıların gelir durumuna bakıldığında 2001-3000 Türk Lirası arasında geliri olanlar %26,9'u, 3001-5000 Türk Lirası arasında geliri olanlar ise %53,8'i oluşturmaktadır. Katılımcıların çalışma süreleri değerlendirildiğinde %19,2'si kurumda 1-3 yıl arasında çalıştıklarını belirtirken %11,5'i 10-15 yıl arasında kurumda çalıştıklarını, %38,5'i ise kurumda 15-20 yıl arasında çalıştıklarını belirtmiştir.

3.2. Kurumsal Bağlılık Ölçeği Bulguları

Katılımcıların “kurumun sorunlarını kendi sorunlarımmış gibi hissederim” ifadesini değerlendirmesi istenmiş ve elde edilen bulgular katılımcıların bu ifadeye genel olarak “katılıyorum” cevabını verdiğini göstermektedir. Dolayısıyla kurumun çalışanları genel olarak kurumun sorunlarını kendi sorunları olarak görmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Bağlılık Ölçeği İfade Ortalaması

	Frekans	Yüzde	Ortalama	Standart Sapma
Kesinlikle Katılmıyorum	6	7,7	3,80	1,35703
Katılmıyorum	9	11,5		
Kısmen Katılıyorum	15	19,2		
Katılıyorum	12	15,4		
Kesinlikle Katılıyorum	36	46,2		
Toplam	78	100,0	3,80	1,35703

“Kuruma güçlü bir aitlik hissi besliyorum” ifadesine çalışanlar diğer ifadeden düşük olarak “kısmen katılıyorum” cevabını vermiştir (Tablo 4). Çalışanların genel olarak kuruma orta düzeyde bir aitlik hissi besliyor olduğu söylenebilir. Bu durum ise kurum için tam olarak istenen değildir. Dolayısıyla çalışanların kuruma aitlik hislerini arttıracak bazı çalışmalar yapılmalıdır.

Tablo 4. Bağlılık Ölçeği İfade Ortalaması

	Frekans	Yüzde	Ortalama	Standart Sapma
Kesinlikle Katılmıyorum	6	7,7	3,26	1,18516
Katılmıyorum	15	19,2		
Kısmen Katılıyorum	21	26,9		
Katılıyorum	24	30,8		
Kesinlikle Katılıyorum	12	15,4		
Toplam	78	100,0	3,26	1,18516

Çalışanların kurumda çalışmaya devam etmeleri zorunluluktan kaynaklandığı takdirde çalışanın kuruma devam bağlılığıyla bağlandığı değerlendirilmektedir. Çalışanın kuruma devam bağlılığıyla bağlanması pek istenen bir durum değildir. Nitekim böyle bir bağlılıkla kuruma bağlanan çalışanın kurum için beklenen düzeyde performans göstermeyeceği ve kurumdan ayrılma ihtimalinin yüksek olduğu bilinmektedir. Bu nedenle çalışanlardan “Kurumumu şimdi bırakmaya karar vermem, yaşamımdaki pek çok şey alt üst olurdu.” ifadesini değerlendirmelerini isteyerek devam bağlılığı açısından değerlendirme yapılmıştır. Çalışanlar bu ifadeye kısmen katıldığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla çalışanların devam bağlılıkları orta düzey olarak belirlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Bağlılık Ölçeği İfade Ortalaması

	Frekans	Yüzde	Ortalama	Standart Sapma
Kesinlikle Katılmıyorum	12	15,4	3,03	1,31090
Katılmıyorum	15	19,2		
Kısmen Katılıyorum	21	26,9		
Katılıyorum	18	23,1		
Kesinlikle Katılıyorum	12	15,4		
Toplam	78	100,0	3,03	1,31090

Devam bağlılığı konusunu netleştirmek için birkaç ifadeyi daha katılanlardan değerlendirmesi istenmiştir. Bu bağlamda katılımcılara “Şu anda, kurumda kalmak benim için istekten çok bir gerekliliktir.” ifadesini değerlendirmesi istenmiştir. Alınan cevaplar orta düzeyde devam bağlılığını destekler niteliktedir. Dolayısıyla çalışanları kuruma bağlayan bazı zorunlulukların olduğu bu zorunlulukların ortadan kalkması halinde çalışanların kurumdan ayrılma ihtimallerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 6. Bağlılık Ölçeği İfade Ortalaması

	Frekans	Yüzde	Ortalama	Standart Sapma
Kesinlikle Katılmıyorum	12	15,4	2,88	1,30620
Katılmıyorum	18	23,1		
Kısmen Katılıyorum	30	28,5		
Katılıyorum	3	3,8		
Kesinlikle Katılıyorum	15	19,2		
Toplam	78	100,0	2,88	1,30620

Çalışanları kurumda tutan bir başka neden yine devam bağlılığıyla ilgili olarak değerlendirebilecek çok az alternatifin varlığıdır. Bu nedenle çalışanlardan “Bu Kurumu terk etme noktasında değerlemeye alabileceğim çok az seçeneğim var.” ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Bu ifadenin cevapları değerlendirildiğinde orta düzeyde devam bağlılığını çok küçük bir farkla desteklediği görülmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Bağlılık Ölçeği İfade Ortalaması

	Frekans	Yüzde	Ortalama	Standart Sapma
Kesinlikle Katılmıyorum	21	26,9		

	Katılmıyorum	18	23,1	2,38	1,06120
	Kısmen Katılıyorum	27	34,6		
	Katılıyorum	12	15,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	0	0		
	Toplam	78	100,0	2,38	1,06120

Kurumsal bağlılığın bir diğer boyutu ise ahlaki veya normatif bağlılıktır. Bu durumda kişi menfaatine bile olsa kurumdan ayrılmasının doğru olmayacağını düşünmektedir ve bu çalışan için kurumda devam etmek etik bir gerekliliktir. Bu bağlamda çalışanlardan “Menfaatime bile olsa kurumdan ayrılmanın doğru olmadığını düşünüyorum.” ifadesini değerlendirmesi istenmiştir. Çalışanlar bu ifadeye de diğer ifadelere olduğu gibi kısmen katılmaktadırlar. Diğer ifadelerden biraz daha yüksek olmakla beraber katılanların normatif bağlılıkları da orta düzeyde denebilir (Tablo 8).

Tablo 8. Bağlılık Ölçeği İfade Ortalaması

		Frekans	Yüzde	Ortalama	Standart Sapma
	Kesinlikle Katılmıyorum	9	11,5	3,15	1,22286
	Katılmıyorum	12	15,4		
	Kısmen Katılıyorum	27	34,6		
	Katılıyorum	18	23,1		
	Kesinlikle Katılıyorum	12	15,4		
	Toplam	78	100,0		

Normatif bağlılıkla ilgili katılımcılara “Kurumdan şimdi ayrılışam kendimi suçlu hissederim.” şeklinde diğer bir ifade daha yöneltilmiştir. Katılımcılar bu ifadeye de kısmen katıldıklarını belirtmişlerdir. Diğer bulguya paralel olarak bu ifade ile de orta düzey bağlılığın söz konusu olduğu tespit edilmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. Bağlılık Ölçeği İfade Ortalaması

		Frekans	Yüzde	Ortalama	Standart Sapma
	Kesinlikle Katılmıyorum	12	15,4	2,69	1,19228
	Katılmıyorum	24	30,8		
	Kısmen Katılıyorum	27	34,6		
	Katılıyorum	6	7,7		
	Kesinlikle Katılıyorum	9	11,5		
	Toplam	78	100,0		

Duygusal bağlılık söz konusu olduğunda kişi kurumun kendi bağlılığını hak ettiğini düşünmektedir. Çalışanların kuruma bağlanıp bağlanmadığı veya bağlanmanın niteliği önemli olduğu için duygusal bağlılığın bu bağlamda da değerlendirilebilmesi için çalışanlardan “Bu kurum benim bağlılığımı hak ediyor.” ifadesini de

değerlendirmeleri istenmiştir. Öngörüldüğü üzere katılımcılar bu ifadeye de kısmen katılmaktadırlar. Bu bulgu da orta düzeyde duygusal bağlılıkla uyum göstermektedir (Tablo 10).

Tablo 10. Bağlılık Ölçeği İfade Ortalaması

	Frekans	Yüzde	Ortalama	Standart Sapma
Kesinlikle Katılmıyorum	15	19,2	3,00	1,41421
Katılmıyorum	15	19,2		
Kısmen Katılıyorum	18	23,1		
Katılıyorum	15	19,2		
Kesinlikle Katılıyorum	15	19,2		
Toplam	78	100,0	3,00	1,41421

Sonuç olarak bağlılık düzeyinin genelde orta düzeyde olduğunu belirtmek mümkündür. Ancak bu noktada bağlılık şiddetinin bazen arttığını bazen azaldığını belirtmekte önemle vurgulanması gereken bir husus olarak gözükmektedir.

4. Tartışma ve Sonuçlar

Devlet hastaneleri milyonlarca vatandaşa sağlık hizmeti sunulan kuruluşlar olduğu için bu kuruluşlarda kaliteli sağlık hizmeti sunulması kamu sağlığı açısından önem arz etmektedir. Sağlık hizmetinin kalitesi ise en önemli faktör olan sağlık çalışanlarının kaliteli hizmet sunumuyla mümkün hale gelebilmektedir. Sağlık çalışanlarının kaliteli hizmet sunumu da kuruma aidiyet geliştirerek bağlanmasıyla kurumu benimsemesiyle olanaklı hale gelebilmektedir. Aksi halde ilk fırsatta kurumdan ayrılmayı düşünen çalışan kuruma pek bir katkı sağlamayacaktır.

Bu nedenle bu çalışma kurumsal bağlılık konusu bir devlet hastanesi örneği üzerinden sağlıkta çalışan idari personele anket uygulanarak yapılmıştır. Sonuç olarak genelde devlet hastanesi çalışanlarının kurumsal bağlılık düzeyleri orta düzey olarak tespit edilmiştir. Her ne kadar şiddeti bazen artıp bazen azalsa da orta düzeyde bir bağlılık tam olarak istenen bir durum olmadığı için idarecilerin çalışanlarının kurumsal bağlarını güçlendirecek kurumsal stratejiler belirleyerek çalışanlarının kuruma yüksek seviyede duygusal bir bağ ile bağlanmasını sağlamalıdır. Aksi halde personel devri artarken, hizmet kalitesi düşecek, vatandaş ve çalışanın memnuniyetsizliği artacak ve kamusal kaynak kullanana kurum giderek daha fazla sorgulanır hale gelecektir.

Ayrıca çalışmada katılımcıların kurumda bulunduğu mevki yükseldikçe duygusal bağlılık düzeyleri yükselirken çalışanların kurumda bulunduğu mevki alt kademelere doğru inildiğinde duygusal bağlılık düzeyleri düşmektedir. Bulunulan pozisyonla duygusal bağlılığın doğru orantılı olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Devam bağlılığında ise tam tersi bir durum söz konusudur. Devam bağlılığı ile bulunulan pozisyon arasında ters orantılı bir ilişkinin bulunduğunu söylemek yanlış olmaz. Yüksek kademelerdeki yöneticiler alternatiflerinin olduğunu ancak kuruma kendilerini duygusal olarak bağlı hissettikleri için bu alternatifleri değerlendirmediklerini belirtmektedir.

Kaynaklar

- Allen, N. J. and Meyer, J.P. (1990). The Measurement and Antecedents of Affective, Continuance and Normative Commitment to the Organization, *Journal of Occupational Psychology*, Vol. 63, 1-18.
- Bayram, L. (2005). Yönetimde Yeni Bir Paradigma: Örgütsel Bağlılık, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 59
- Gürkan, G., Ç. (2006). Örgütsel İklimin Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi ve Trakya Üniversitesi'nde Örgüt İklimi ile Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişkinin Araştırılması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne
- Çöl, G. ve Gül, H. (2005). Kişisel Özelliklerin Örgütsel Bağlılık Üzerine Etkileri ve Kamu Üniversitelerinde Bir Uygulama, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, (19)1

- Kaya, O. (2007). Örgütsel Bağlılık: Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Biriminde Bir Uygulama. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Büro Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Örücü, E. ve Sezen Kışlalıoğlu, R. (2014). Örgütsel Bağlılık Üzerine Bir Alan Çalışması, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, (10) 22.
- Özutku, H. (2008). Örgüte Duygusal, Devamlılık Ve Normatif Bağlılık İle İş Performansı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, (37)2, 79-79.

Examination Of Storybooks Prepared For Preschool Children By Cluster Analysis

Okul Öncesi Çocuklarına Yönelik Hazırlanan Hikaye Kitaplarının Kümeleme Analizi

Şaban HÖL

Burdur Mehmet Akif Ersoy University,
Bucak Hikmet Tolunay Vocational School,
Bucak, Burdur, TURKEY
sabanhol@mehmetakif.edu.tr

Abstarct: The aim of this article is to understand how the books prepared for preschool children show similarity with the development areas. The sample of the study consists of 122 story books of 49 different publishing company. In the research, story books are labeled according to the development areas they use by using the scanning-description model. Hierarchical clustering, K-means and Expectation-maximization clustering analyzes were performed through Weka 3.8 program. According to the results of the research, the books prepared for pre-school education mostly show clusters towards the field of social emotional development.

Keywords: Child books, pre-school education, developmental areas, Cluster Analysis

Özet: Bu makalenin amacı, okul öncesi çocuklarına yönelik hazırlanan kitapların gelişim alanlarına göre nasıl bir benzerlik gösterdiğinin anlaşılmasıdır. Araştırmanın örneklemini, 49 farklı yayınevini 122 hikâye kitabı oluşturmaktadır. Araştırmada tarama-betimleme modeli kullanılarak hikaye kitapları hitap ettikleri gelişim alanlarına göre etiketlenmiştir. Weka 3.8 programı aracılığıyla Hiyerarşik kümeleme, K-means ve Expectation-maximization kümeleme analizleri yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre okul öncesine yönelik hazırlanan kitaplar daha çok sosyal duygusal gelişim alanına yönelik olarak kümeleme göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk kitapları, okul öncesi eğitim, gelişim alanları, Kümeleme Analizi

---

1. Giriş

Bir bireyin kitapla ilk tanışması 10 ila 12 aylık zaman diliminde başlar. Bu yaştaki küçük çocuklar bir resimli kitapla ne yapılacağını bilmediklerinden, öncelikle yetişkin bir arabulucu ile etkileşime girer ve “kitap davranış kurallarını” öğrenir. Bu, hareketsiz oturmayı, sayfaları çevirmeyi, kitabı doğru konumda tutmayı ve resimlere dikkatlice bakmayı içerir. Bu dönemdeki kitaplar herhangi bir metin içermezler veya yalnızca nesnelere gösteren veya resimlerdeki sahneleri tanımlayan kısa metinleri içerirler (Kümmerling-Meibauer, 2011). İki ile dört yaşlarında çocuklar kavram kitapları, harfler, sayılar ve karşıtlıklar gibi daha karmaşık kavramları içeren kitaplara ilgi duyarlar. Bağımsızlığı ve dünyayı keşfetme coşkusunu artırmak, dört- yedi yaş arası çocukların önemli özellikleridir. Resimli hikaye kitapları, halk hikayeleri ve bilgilendirici resimli kitaplar bu yıllarda edebiyat deneyiminin merkezinde olacaktır (Tomlinson, ve Lynch-Brown, 1996).

Edebiyat eserleri, çocukların çok yönlü gelişimlerine destek veren en önemli eğitsel araçlardan biridir ve her geçen gün artan kültürel ortamlarda, mevcut araştırmalar, okul öncesi deneyimler ve çocukların hikaye ve kitaplarla erken tanıdıklarından edindikleri bilgilerin çeşitliliğini ve önemini ortaya koymaktadır. Çocuklar için hazırlanmış hikaye ve kitaplar çocuğun dil, bilişsel ve sosyal duygusal gelişimini pek çok yönden destekler (Turla, 2015). Çocuklar, hikaye kitapları aracılığıyla dilin nasıl kullanıldığını ve geliştirildiğini öğrenebilir, yeni kelime ve gramer yapılarını tanıyabilir. Hikayeleri dinleyerek kendi dilini nasıl telaffuz edeceğini öğrenir. Hikaye deneyimi, çocukların zihinsel gelişimlerini, yaratıcılığını ve hayal gücünü geliştirir. Hikayedeki öğrendiği karakterleri oyunlarına katarak oyunlarını zenginleştirir ve karakterin anlaşılmasına yardımcı olur. Çocuk duygularını güvenle keşfedebilir. Çocuklar, gerçek olmayan durumları hissedebilir ve empati kurabilir. Çocuklar hikayeler aracılığıyla paylaşma, arkadaşlık, yardımseverlik, sevgi, saygı, nezaket kuralları ve hoşgörü gibi bir çok çocukların sosyo-duygusal gelişim alanına yönelik olumlu davranış kazanabilir (Riley, 2006; Brock ve Rankin, 2008; Dirican ve Dağlıoğlu, 2013).

Alanyazın incelendiğinde okul öncesi çocuklarına yönelik hazırlanan hikaye kitapları ile ilgili araştırmalar bulunmaktadır. Okul öncesi çocuklara yönelik hazırlanan resimli hikaye kitaplarında sevgi, paylaşmak ve arkadaşlığın en sık rastlanan, cesaret, liderlik ve barışın ise en az rastlanan değerler olduğu (Dirican ve Dağlıoğlu, 2013), başka bir çalışmada 3-6 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan 52 adet hikaye masal kitaplarında mutluluk, nezaket, estetik en sık rastlanan, barış, dayanışma ve dürüstlük en az rastlanan değerler olduğu sonucuna varılmıştır (Cengiz ve Duran, 2017). Okul öncesi çocuklarına yönelik yayımlanan kitapların %8'inde şiddet ve %11'inde korku ögesinin olduğu (Dağlıoğlu ve Çakmak, 2009), diğer bir çalışmada ise korku ve şiddet unsurunun %9,8 olduğu bulunmuştur (Öztürk ve Giren, 2016). Okul öncesi hikaye kitapları okunabilirlik açısından orta güçlükte, kolay ve çok kolay iken cümle uzunluğu olarak tam tersi özellik göstermiştir (Çeçen ve Aydemir, 2011), Uzman ve Mağden yaptıkları deneysel çalışmada okul öncesi kullanılan paylaşma ve yardımlaşma temalarını içeren hikaye kitaplarının çocukların paylaşma ve yardımlaşma davranışları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşımlardır (2002). Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili yapılan bir çalışmada incelenen toplumsal cinsiyet rollerini korumakta olduğu, eşitlikçi bir anlayışa kısmen de olsa geçildiği sonucuna ulaşılmıştır (Köseler, 2009). Resimli çocuk kitaplarının, kitaptaki cümlelerin tamamının yalın, %90'ının kurallı, %84'ünün somut temalı olduğu, resim özelliği olarak renkli olduğu ve öykü kahramanı olarak en çok hayvanların kullanıldığı tespit edilmiştir (Gönen ve vd., 2013). Alan yazına bakıldığında okul öncesi çocuklarına yönelik hazırlanan hikaye kitaplarının kümeleme analizi çalışması hiç yapılmamış olup gerçekleştirilmesi alana katkı sağlayacaktır.

1.1. Metin Madenciliği

Metin madenciliği, geniş kapsamlı olarak, bir kullanıcının bir dizi analiz aracı kullanarak bir belge koleksiyonuyla etkileşime girdiği, bilgi ağırlıklı yoğun bir süreç olarak tanımlanabilir. Metin madenciliği veri madenciliğinin özel bir türüdür ve veri madenciliğine benzer şekilde ilginç kalıpların tanımlanması ve araştırılması yoluyla veri kaynaklarından faydalı bilgiler çıkarmayı amaçlamaktadır (Feldman, Sanger, 2007). Ayrıca metin madenciliği, kullanıcıların bilgileri analiz etmesine, anlamasına ve karar vermeyi kolaylaştırmasına yardımcı olmak için bilgi erişiminin ötesine geçebilir. Metin sınıflandırma, kümeleme ve ilişkilendirme, metin madenciliğinin tipik görevleridir (Aggarwal, Zhai, 2012). Metin madenciliği veri toplama, veri temizleme ve özellik çıkarma ve analiz oluşan karmaşık bir süreçtir.

1. Verilerin Toplanması: Veri toplama, bir veritabanı ağından, kullanıcı anketleri toplama gibi ya da belgeleri toplamak için Web belgesi tarama motoru gibi yazılım araçları gibi özel donanımların kullanılmasını gerektirebilir. Bu aşama son derece uygulamaya özgüdür ve çoğu zaman veri madenciliği analistinin alanı dışında kalsa da, kritik derecede önemlidir, çünkü bu aşamadaki iyi seçimler veri madenciliği sürecini önemli ölçüde etkileyebilir. Toplama aşamasından sonra, veriler sıklıkla bir veritabanında veya daha genel olarak işleme yönelik bir veri deposunda saklanır (Aggarwal, 2015).

2. Veri hazırlama ve özellik çıkarma: Veriler toplandığında, bunlar genellikle işleme uygun bir biçimde değildir. Örneğin, veriler karmaşık günlüklerde veya serbest biçimli belgelerde kodlanabilir. Birçok durumda, farklı türdeki veriler serbest biçimli bir belgede keyfi olarak karıştırılabilir. Verileri işlemeye uygun hale getirmek için, onları çok boyutlu, serileri veya yarı yapılandırılmış format gibi veri madenciliği algoritmalarına uygun bir formata dönüştürmek gerekir. Madencilik süreci için ilgili özellikleri çıkarmak çok önemlidir. Özellik çıkarma aşaması, genellikle verilerin eksik ve hatalı kısımlarının tahmin edildiği veya düzeltildiği veri temizliğine paralel olarak gerçekleştirilir. Çoğu durumda, veriler birden fazla kaynaktan alınabilir ve işlem için tek biçimli bir formata entegre edilmesi gerekir. Bu prosedürün nihai sonucu, bir bilgisayar programı tarafından özellikle kullanılacak, güzel bir şekilde yapılandırılmış bir veri setidir. Özellik çıkarma aşamasından sonra veriler tekrar işlenmek üzere bir veri tabanında saklanabilir (Aggarwal, 2015; Allahyari vd., 2017). 3. Analiz: Sayısal vektör haline getirilerek yapılaşdırılan metin, amaca yönelik olarak kümeleme, sınıflama veya özetleme teknikleri kullanılarak analiz edilir. Analiz yöntemleri olarak veri madenciliği yaklaşımlarında kullanılan istatistiksel ve makine öğrenmesi yöntemleri kullanılır (Aggarwal, 2015; Allahyari vd., 2017, Fidan, 2018).

1.2. Metin Madenciliği Kümeleme Yöntemleri

Kümeleme, benzer doküman gruplarını bir doküman koleksiyonunda bulma görevidir. Benzerlik, benzerlik işlevi kullanılarak hesaplanır. Metin kümelemesi, kümelerin belgeler, paragraflar, cümleler veya terimler olabileceği gibi farklı ayrıntı düzeylerinde olabilir. Kümeleme, işlemi geliştirmek ve taramayı desteklemek için belgeleri düzenlemek için kullanılan temel tekniklerden biridir (Allahyari vd., 2017).

Hiyerarşik kümeleme algoritması mesafeye dayalı bir kümeleme yaklaşımıdır ve en yakın komşu algoritmasını kullanır. Belgeler arasındaki benzerlik seviyeleri mesafe ölçüm aracıyla hesaplanır, daha sonra en yakın belgelerin gruplanması ile kümeleme yapılır (Allahyari vd. 2017). Analizin başında, her madde bir küme merkezi olarak kabul edilir. İkinci adımda, en yakın çifti bularak iki merkezin tek bir kümede olduğu düşünülmektedir. Eşleştirme işlemi, veri kümesindeki tüm öğeler bu şekilde eşleştirilinceye kadar tekrarlanır (Johnson, 1967). Hiyerarşik kümeleme yöntemi, geri dönüşü olmayan eşleştirme işlemleri, öge sayısına bağlı

olarak işlem süresinin artması, çok fazla veride başarısızlık gibi bazı dezavantajlara sahiptir. Ancak, küçük veri kümesi kümelemesinin yüksek performansı nedeniyle önerilmektedir (Abbas, 2008; Fidan, 2018).

Belirlenmiş merkezlere dayanan kümelerin gerçekleşmesine bölümsel kümeleme denir. Literatürde yaygın olarak uygulanan kümeleme algoritmaları K-means, K-medoids ve Fuzzy C-Means (Jain, 2010). Üretilen küme sayısı (K) kümeleme işleminin başlamasından önce belirlenir ve ardından her kümenin merkezi belirlenir. Kümeleme, merkezlere en yakın üyelerin belirlenmesi ile gerçekleştirilmektedir (Han ve diğerleri, 2012). K-means algoritması, hızlı ve kolay uygulama nedeniyle kümeleme uygulamalarında en çok tercih edilen algoritmadır (Jain, 2010; Han vd., 2012).

Beklenti maksimizasyonu (EM), gözlemlenebilir verilerdeki gizli değişkenlerin varlığında dağılım parametrelerini tahmin etmek için genel bir amaç çerçevesidir. Beklenti Maksimizasyonu (EM) kümelemesinin K-ortalama algoritmaları ile benzer bir yaklaşımı vardır. Eksik veriler, küme merkezinin belirlenmesi sorununa neden olur ve kümeleme performansında düşüşe yol açar. Yetersiz veri olması durumunda, küme merkezinin belirlenmesini çözmek için Gaussian Mixture modeline dayanan EM kümeleme algoritması geliştirilmiştir (Han vd., 2012). EM'in beklenti ve maksimizasyon olarak iki adımı var. Beklenti adımında, veri seti eksik veriler için incelenir ve her bir maddenin beklenen değeri olasılık dağılımlarına göre hesaplanır. Bu değerler, olasılık dağılımı için maksimum benzerliği tahmin etmek amacıyla maksimizasyon adımlarında kullanılır (Feldman ve Sanger, 2007; Fidan, 2018).

2.Yöntem

Bu bölümde çalışmanın amacı, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme yer verilmektedir.

2.1.Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi çocuklarına yönelik hazırlanan hikaye kitaplarının çocukların gelişim alanlarına (Zihinsel gelişim, Sosyo-duygusal Gelişim, Öz Bakım Becerileri) kümeleme analizlerinin gerçekleştirilmesidir. Bu amaçla, kitaplar incelenerek her bir kitap içerdiği gelişim alanına göre etiketlenmiş, K-Means, EM (Expectation Maximization) ve Hiyerarşik kümeleme algoritmaları uygulanmıştır.

2.2.Araştırmanın Modeli

Araştırmanın Modeli Türk ve yabancı yazarlar tarafından yazılmış okul öncesi çocuklarına yönelik hazırlanan hikaye kitapları incelemeye yönelik olan bu çalışmada survey (tarama-betimleme) modeli kullanılmıştır. Öncelikle kitaplar tek tek incelenmiş ve gelişim alanlarına göre etiketlenmiştir. Etiketlemede tutarlılığın sağlanabilmesi için başka bir uzman tarafından kitapları etiketlenmesi yapılmış, Miles ve Huberman'ın (1994) "Güvenirlilik= Görüş Birliği/ Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı" güvenirlilik formülü kullanılmıştır. Araştırmacılar arası tutarlılık oranı % 94 olarak bulunmuştur. Etiketlenen verilerin analizinde WEKA 3.8 programı kullanılarak metin madenciliği analizine başvurulmuştur.

2.3.Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini okul öncesi çocuklara yönelik, Türk ve yabancı yazarlar tarafından yazılmış hikaye kitapları oluşturmaktadır. Örnekleme ise kolay ulaşılabilirlik durum örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde, araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Örnekleme 122 hikaye kitabından oluşturmaktadır. Örnekleme yer alan hikaye kitapları, Burdur/Bucak ilçe merkezinde bulunan okulöncesi kurumlarından temin edilmiştir.

Tablo 1. Okul Öncesine Yönelik Hazırlanan Kitapların Yazarlara Göre Dağılımı

	N	%
Yerli Yazar	57	46,7
Yabancı Yazar	65	53,3
Toplam	122	100

Tablo 1'de bakıldığında incelenen kitapların %46,7'si yerli yazarlara, %53,3'ü yabancı yazarlara aittir.

Tablo 2. Okul Öncesine Yönelik Hazırlanan Kitapların Yayınevlerine Göre Dağılımı

Yayınevi Adı	N	%
1001 Çiçek Yayınevi	4	3,3
Alfa Gelişim Yayınevi	1	,8

Almidilli Yayınları	1	,8
Altın Kitaplar	3	2,5
Berikan Yayıncılık	1	,8
Beyaz Balina Yayınları	1	,8
Beyaz Pusula Yayınları	2	1,6
Bizbize Yayınları	1	,8
Boyut Yayın Grubu	9	7,4
Bu Yayınevi	1	,8
Çalışkan Arı Yayınları	1	,8
Çilek Kitaplar Yayınevi	1	,8
Damla Yayınevi	2	1,6
Doğan Egmont Yayıncılık	1	,8
Dörtgöz Yayınevi	1	,8
Eğiten Kitap Yayınları	3	2,5
Elma Yayınevi	2	1,6
Final Kültür Sanat Yayınları	5	4,1
Formül Yayınları	8	6,6
Gendaş Yayıncılık	3	2,4
Gönül Yayıncılık	2	1,6
Kirpi Yayıncılık	1	,8
Kök Yayıncılık	1	,8
Kuşak Yayınları	1	,8
Kültür Yayınları	1	,8
Marsık Kitap Yayınevi	1	,8
Mavi Bulut Yayıncılık	2	1,6
Mega Basım Yayın	1	,8
Mikado Yayınları	1	,8
Minicik Yayınları	1	,8
Morışık Yayınları	1	,8
Morpa Kültür Yayınları	3	2,5
Pearson Yayınları	13	10,7
Redhouse Kidz Yayınları	2	1,6
Serhat Yayınları	1	,8
Şiir Çocuk Yayınları	1	,8
Şimşek Yayınları	1	,8
Tanışır Yayınları	2	1,6
Taze Kitap Yayınevi	1	,8
Timaş Yayınları	6	4,9
Tomurcuk Yayınevi	1	,8
Tübitak Popüler Bilim Yayınları	6	4,9
Türkiye İş Bankası Kültür	5	4,1
Uçan Fil Yayınevi	1	,8
Ya-Pa Yayınları	4	3,3
Yapı Kredi Yayınları	7	5,7
Yeşil Dinazor Yayınevi	2	1,6
Yoksun Öykü Dizisi	1	,8
Yumurcak Yayınları	1	,8
Toplam	122	100

Tablo 2'ye bakıldığında 49 yayınevinin kitapları incelenmiştir. Araştırmada en çok Pearson Yayınları kullanılmıştır.

2.4.Sınırlılıklar

Bu çalışma okul öncesi çocuklara yönelik hazırlanmış olan 122 adet hikâye kitabı ile sınırlıdır.

3.Bulgular

3.1.Kümeleme Sonuçları

Deneyisel analizde, kümeleme analizi Hiyerarşik, K-means, ve EM ile oluşturulan veri setleriyle yapılmıştır. Bir veri madenciliği uygulaması olan Weka 3.8 tarafından Hiyerarşik, K-means ve EM araçları(algoritmaları) kullanılmıştır. Küme algoritmalarında uygulanmadan önce veri setinden ön işleme için noktalama işaretleri, bağlaç ve edatlar çıkartılmıştır. Uzaklık ölçüleri için öklid seçildi. Araştırmanın başlangıcında kitapları hitap ettiği gelişim alanına göre; sosyal-duygusal gelişim alanı, zihinsel gelişim ve özbakım gelişim alanına göre etiketlenmiştir. Algoritmaların deneyisel sonuçları, TP (doğru pozitifler), FP (yanlış pozitifler), FN (yanlış negatifler) ve TN (doğru negatifler) içeren Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 3. Algoritmaları Sonuçları

Algoritmalar		U ₁
Hiyerarşik	TP	75
	FP	1
	FN	0
	TN	46
K-means	TP	49
	FP	33
	FN	26
	TN	14
EM	TP	61
	FP	36
	FN	14
	TN	11

3.2. Sonuçların Karşılaştırılması

Tablo 3'teki kümeleme değerleri için doğruluk analizi yapılmıştır. Veri setlerinde yapılan incelemeler etiketlendiğinden, kesinlik (Precision - P), hassasiyet (Recall - R), Fscore ve Doğruluk-hata oranı (Accuracy Error Ratio - Acc) gibi dış değerlendirme ölçütleri uygulanmıştır. Fscore, P ve R değerlerinin harmonik ortalaması olarak açıklanır (Powers, 2011) ve denklemde (2) verilmiştir. Acc denkleminde (3) verilmiştir. Hesaplanan değerlendirme sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

$$P = \frac{TP}{TP+FP} \quad R = \frac{TP}{TP+FN} \quad (1)$$

$$Fscore = \frac{2.P.R}{P+R} \quad (2)$$

$$Acc = \frac{TP+TN}{N} \quad (3)$$

Tablo 4. Değerlendirme Sonuçları

Algoritmalar		S ₁
Hiyerarşik	P	0,99
	R	1
	Fscore	0,99
	Acc	0,99
K-means	P	0,59
	R	0,65

	Fscore	0,62
	Acc	0,49
EM	P	0,63
	R	0,81
	Fscore	0,71
	Acc	0,59

Tablo 4, algoritmaların değerlendirme değerlerini göstermektedir. F değerleri incelendiğinde hiyerarşik modele ait 0,99, K-means modeli 0,62 ve EM modeline ait 0,71'dir. En büyük F değerleri hiyerarşik modeline, en küçük F değerleri K-means modeline aittir.

4. Tartışma ve Öneriler

Okul öncesi dönemde bulunan bireylerin gelişimlerini bir bütün olarak değerlendirmek gerekmektedir. Okul öncesi yaş grubuna yönelik hazırlanan kitapların başlıca temel amacı, çocuklara kitap sevgisini aşlamak ve eğitimsel açıdan ele alındığında çocukların dil gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bu analizde tüm kitaplar dil gelişimine hitap ettiklerinden dolayı gelişim kümelenmesinde dil gelişimine ait bir etiketleme kullanılmamıştır. Araştırmada kullanılan her bir kitap incelenmiş; matematik, renk, kavram eğitimi vb. içeriği olan kitaplar zihinsel gelişim olarak, arkadaşlık, yardımseverlik, hoşgörü, nezaket kuralları vb. içeriğe sahip olan kitaplar sosyal-duygusal gelişim olarak, dış bakımı, temizlik, günlük kişisel bakım vb. içeriğe sahip olan kitaplar özbakım becerileri olarak etiketlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre özbakım becerilerine yönelik hazırlanan kitapların sosyal-duygusal gelişim alanında kümelendiği görülmüştür. Ayrıca okul öncesi kurumlarında bulunan kitapların en çok sosyal duygusal gelişim alanına hitap ettiği söylenebilir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar alanyazınına paralel olarak gerçekleşmiştir. Veziroğlu ve Gönen, yaptıkları çalışmada resimli çocuk kitaplarının, programda yer alan beş gelişim alanına ait 264 kazanımdan sadece % 18.5 oranında karşıladığı belirlenmiştir. Okul öncesi çocuklara yönelik hazırlanacak kitapların farklı gelişim alanlarına yönelik hazırlanması önerilir.

Kümeleme analizinde alanyazında yaygın olarak kullanılan Hiyerarşik, K-means ve EM algoritmaları tercih edilmiştir. Bu üç algoritma ile gerçek kümeleme sonuçlarına göre en başarılı Hiyerarşik kümeleme algoritması olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın bu tespiti kümeleme literatüründeki bulgular ile örtüşmektedir (Abbas, 2008). Bu kapsamda okul öncesi çocuklara yönelik hazırlanan kitaplar ile ilgili çalışmalarda Hiyerarşik kümeleme algoritması önerilir. Çalışmada en başarısız algoritma K-means algoritması olduğu gözlemlenmiştir.

Kaynaklar

- Abbas, O. A. (2008). Comparisons Between Data Clustering Algorithms, The International Arab Journal of Information Technology, 5(3), 320-325.
- Aggarwal, C. C. (2015). Data Mining: The Textbook. Springer.
- Aggarwal, C. C. and Zhai, C. (Eds.). (2012). Mining Text Data, Springer Science & Business Media.
- Allahyari, M., Pouriye, S., Assefi, M., Safaei, S., Trippe, E. D., Gutierrez, J. B. and Kochut, K. (2017). A Brief Survey of Text Mining: Classification, Clustering and Extraction Techniques, ArXiv Preprint ArXiv:1707.02919.
- Brock, A. and Rankin, C. (2008). Communication, Language and Literacy From Birth to Five, Sage.
- Cengiz, Ş. ve Duran, E. (2017). Okul Öncesi Dönemine Ait Hikâye ve Masallardaki Değerlerin İncelenmesi, Eğitim Ve Bilim, 42(191).
- Chin, W. (1998). Commentary: Issues and Opinion on Structural Equation Modeling, MIS Quarterly, 22(1), Vii-Xvi.
- Çeçen, M. A., ve Aydemir, F. (2011). Okul Öncesi Hikaye Kitaplarının Okunabilirlik Açısından İncelenmesi/A Study On Pre-School Story Books In Point Of Readability, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(16).
- Dağlıoğlu, H. E. ve Çakmak, Ö. Ç. (2009). Okul Öncesi Çocuklarına Yönelik Yayınlanan Hikaye Kitaplarının Şiddet Ve Korku Öğeleri Açısından İncelenmesi, Türk Kütüphaneciliği, 23(3), 510-534.
- Dirican, R. ve Dağlıoğlu, H. E. (2013). 3-6 Yaş Grubu Çocuklarına Yönelik Yayınlanan Resimli Hikaye Kitaplarının Bazı Temel Değerler Açısından İncelenmesi, Unpublished master's thesis, Gazi University, Ankara.
- Feldman, R. and Sanger, J. (2007). The Text Mining Handbook: Advanced Approaches in Analyzing Unstructured Data, Cambridge university press.

- Fidan, H. (2018). E-ticaret Müşteri Bağlılığı Gri İlişkisel Kümeleme Analizi, *AJIT-e Online Academic Journal of Information Technology*, 9(32), 163-182.
- Gönen, M., Karakuş, H., Uysal, H., Kehci, A., Ulutaş, Z. ve Kahve, Ö. (2013). Resimli Çocuk Kitaplarının İçerik ve Resimleme Özelliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Han, J., Kamber, M. and Pei, J. (2012). *Data Mining Concepts and Techniques*, USA: Morgan Kaufmann Publications.
- Jain, A. K. (2010). Data Clustering: 50 Years Beyond K-means, *Pattern Recognition Letters*, 31(8), 651-666.
- Johnson, S. C. (1967). Hierarchical Clustering Schemes, *Psychometrika*, 2, 241-254.
- Köseler, F. (2009). Okul Öncesi Öykü Ve Masal Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Olgusu (Master's thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kümmerling-Meibauer, B. (Ed.). (2011). *Emergent Literacy: Children's Books From 0 to 3 (Vol. 13)*, John Benjamins Publishing.
- Miles, M. B. and Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis : an Expanded Sourcebook*, Calif. : SAGE Publications.
- Öztürk, M., ve Giren, S. (2016). Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklar İçin Hazırlanan Hikâye Kitaplarındaki Korku Ve Şiddet Öğelerinin İncelenmesi, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 2095-2108.
- Powers, D. W. M. (2011). Evaluation: From Precision, Recall and F-measure to ROC, Informedness, Markedness & Correlation, *Journal of Machine Learning Technologies*, 2(1), 37-63.
- Riley, J. (2006). *Language and Literacy 3-7: Creative Approaches to Teaching*, Sage.
- Tomlinson, C. M. and Lynch-Brown, C. (1996). *Essentials of Children's Literature*, Boston: Allyn and Bacon.
- Turla, A.(Ed.), (2015). *Okul Öncesi Dönemde Çocuk Edebiyatı*, Hedef Yayıncılık: Ankara.
- Uzmen, S. ve Mağden, D. (2002). Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışlarının Resimli Çocuk Kitapları İle Desteklenmesi.
- Veziroğlu, M. ve Gönen, M. (2012). Resimli Çocuk Kitaplarının Meb Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaki Kazanımlara Uygunluğunun İncelenmesi, *Eğitim ve Bilim*, 37(163).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

Institutional Leadership in Charge: Explaining Institutional Leadership's Process in the Municipal Context

Oktay KOÇ

Kocaeli University,
Faculty of Economics and Administrative Sciences,
Kocaeli, Turkey
oktay.koc@kocaeli.edu.tr

Abdullah KIRAY

Canakkale Onsekiz Mart University,
Faculty of Political Sciences,
Canakkale, Turkey
abdullahkiray@gmail.com

Institutional leadership has been defined by depending on the role of leaders that requires infusing values, which reflect collective beliefs about what is right and appropriate, into the organizations. Through this way institutional leaders, finally, frame the character of organization. By taking into consideration Selznickian institutionalism, it can be claimed that leaders' roles, practices or actions are, at the same time, conditioned by the institutionalized values beyond the technical requirements. More over Selznickian institutionalism labels leaders as "statesman", a role associated with a new set of incentives to maintain society's values and culture and a profession that means politics. This type of leadership aimed at "the promotion and protection of values" is naturally different from traditional leadership. Interestingly existing literature doesn't talk about mostly the Selznickian conception of institutional leadership, hence there is still room for explaining it within organizational context. In this scope, this study aims to analyze and understand the process of institutional leadership, especially, in terms of creating values for and infusing them into the organizations.

The research will be conducted as a qualitative study in the example of some local and metropolitan municipalities in Turkey. Data will be collected through interviews with 10 senior administrators of these municipalities since Selznick has simply ascribed institutional leaders to senior administrators or managers.

Keywords: Institutional leadership, statesman, leadership in local governments, senior administrators, infusing and transmitting values.

---

1. Introduction

Leadership in organizations is an old but evergreen concept for analysis. Most of the scholars speak of the roles and functions of leadership mostly in private sector organizations and nowadays in third sector organizations (Grint, 2011). These studies, on the other hand, tend to analyse leadership in organization mostly by using lenses for traits of leaders, process, strategies and tools of the leadership and other things pertinent to leadership (McGibony, 2018; Van Seters&Field, 1990). Contrary to this, when considering public organizations and especially municipalities there are relatively scant studies which focus on to understand the roles and functions of leaders, and tend to illuminate leadership's processes within these organizations (e.g. Nollenberger, 2007). Actually Selznick (1957), unpacks leadership processes within organizational context by using a different lens on related to values, which reflect collective beliefs about what is right and appropriate, and he defines leaders in terms of their roles to infuse values in organizations and dubs this type of leadership as 'institutional leadership'. Further he labels leaders as statesman, a role associated with a new set of incentives to maintain society's values and culture and a profession that means politics, and in addition to these, he claims that this type of leaders can fulfil other routines and usual duties for organizational success. By taking into consideration Selznickian institutionalism, it can be claimed that leaders' roles, practices or actions are, at the same time, conditioned by the institutionalized values beyond the technical requirements and institutional leaders aim at the promotion and protection of values (Selznick, 1957). Even if Selznickian institutional leadership concept has been defined conceptually it is hard to assume that there are fruitful studies analysed institutional leadership operationally in the literature. Depending on this current study is devised to shed lights on this issue in the context of municipalities from Turkey, and paves a way for understanding and clarifying processes related to institutional leadership operationally.

For this aim we interviewed 7 senior administrators in one metropolitan municipality and three municipalities in the jurisdiction of this metropolitan municipality since Selznick has simply ascribed institutional leadership to senior administrators or managers (Selznick, 1957). To this end we used a semi-structured question form for collecting data. After data collection we analysed data by using data coding procedures. Finally, we found

that institutional leaders in Turkish municipalities context regularly and frequently don't tend to create and infuse values into the organizations since there are some barriers stemmed from legal arrangements block these administrators for making decisions freely namely they possess a limited authority for discretion since mayors dominate the system as a whole. In this scope it is found that most of the senior administrators pretend like infusing value in organizations, but at a final point, mayors make decisions on values and transfuse them to senior administrators for infusing into the organizations. Hence senior administrators are not a source of values but a transmitter of them. Although these results show that conditions of the Turkish municipalities seem not to be proper for cultivating and implementing institutional leadership at some levels, but there are also opportunities in creating value for and infusing into the organizations to some extent.

In his trailblazing work, *Leadership in Administration*, Philip Selznick (1957) claimed, at a final point, that “problems of accountability and responsiveness, public and private bureaucracy, regulation and self-regulation, management and governance, and many others will require new understandings of administrative, political, legal, and moral experience”. By depending of these, Hinings and Greenwood (2015) accept Selznick's work as a challenge for organizational theorists to be concerned with the internal processes of organizational life more specifically with the subversion of purpose. Kraatz (2009), by addressing organizations as recalcitrant tools, determines also that organizations often failed to fulfill their official purposes or serve their intended constituencies. Actually these all show us that there is a need for more forthright discussions of the real-world significance of the empirical problems at hand (Kraatz, 2011) for understanding and explaining everyday processes or instances within organizations than momentous events and actions of less powerful members as opposed to only leaders or champions (Powell and Colyvas, 2008) by using different lenses such as institutionalism.

Especially developing countries or in a different saying rising economies would have some rampant institutional voids or weaknesses which might be caused actors' deviance from existing institutional order or values (Mair and Marti, 2009) and then rule-breaking behavior is mostly expected (Monahan and Quin, 2006).

Marrying institutional theory with leadership would adopt the perspective that, since organizations exist in an institutional context, and organizational behavior is enacted within this context and institutions which comprise it in a number of ways (Glynn and DeJordy, 2010). But, for example, by taking into consideration neo-institutionalism, Suddaby et al. (2013) put also forth that neo-institutionalism has recently been criticized for problems it intended to address in macro economic-theory, such as inattention to process (Suddaby, 2010), micro-dynamics (Powell and Colyvas, 2008), practices (Lawrence et al., 2009; Lawrence and Suddaby, 2006), and individuals (Hallet, 2010; Hallet and Ventresca, 2006). Even if these seem as a strong step for starting a discussion, unfortunately neoinstitutionalism does not provide a sharp lens for micro analysis, especially in terms of conscious actions, due to its theoretical base. Like this, for example, Hirsch and Lounsbury (1997) claim that the order defined by neo-institutional theory did not need the guiding hand of leadership rather it was primarily a cognitive world of “taken-for-granted scripts, rules, and classifications”.

By taking into consideration Selznickian institutionalism, it may be easily claimed that these roles, practices or actions are conditioned by institutionalized values which are definitely needed leaders for coming into existence and then institutionalization (Podolny et al., 2005), finally infused by leaders to organizations beyond the technical requirements (Selznick, 1957). From this point of view, values reflect collective beliefs about what is right and appropriate, create social order, govern competing or political interests with a transcendent ideology or mission, and thereby enable social integration (Rafaelli and Glynn, 2015), even though neo-institutionalists like Zucker (1983) assert that taken for granted quality of institutions [...] implies that participants are not conscious for their central values, and that the common understandings are seldom explicitly articulated since institutionalization simply constructs the way things are; alternatives may be literally unthinkable. Further, Selznickian institutionalism labels leaders as “statesman”, a role associated with a new set of incentives to maintain society's values and culture (Albert and Whetten, 1985; cited in Rafaelli & Glynn, 2015), whose profession is politics (Selznick, 1957). This type of leadership aimed at “the promotion and protection of values” (Selznick, 1957) is different from traditional leadership (Boal and Schultz, 2007; cited in Washington et al.). Hence the products of individuals are seen as shaped by the possibilities of role relations between leaders and followers (Biggart and Hamilton, 1987) not by institutions directly (DiMaggio and Powell, 1983).

2. Material and Method

This study is an exploratory study because of its focus, i.e. institutional leadership processes. Institutional leadership has often been analysed by scholars by using abstract conceptual analysis. We went a step further and tried to analyse institutional leadership processes operationally. To this end we formulated our research question as: “How do senior administrators as institutional leaders within municipalities infuse value into the organizations?”. And some sub-questions such as: “Which abilities are mostly used by senior administrators for creating and infusing values?”, “Is institutional leadership process different from regular leadership processes? If yes, how and why?”.

We conducted a qualitative research in the direction of our research questions since less understood and studied phenomena are proposed to analyse by using qualitative technics (Eisenhardt, 1989). Under the roof of qualitative studies, we chose phenomenological study. Phenomenological studies are suitable for analysis in particular concrete phenomenon (Giorgi, 2012). We took institutional leadership as a phenomenon in this sense and for analysis we collected data from senior administrators of one metropolitan municipality and three municipalities in the jurisdiction of this metropolitan municipality. We interviewed 7 senior administrators since Selznick as father of the concept ascribes institutional leadership to senior administrators in this scope, and collected data through a semi-structured question form.

After data collection, we used simple coding procedures for analysis and found a few raw answers for our research questions (Charmaz, 2006).

3. Results

Collected data from 7 senior administrators of one metropolitan municipality and three municipalities give us an opportunity for understanding and illuminating the process of institutional leadership in public organizations. In this direction we applied some qualitative data analysis procedures on collected data and found some interesting results. In this section we introduce our findings in a simple way.

Infusing Values into the Organizations

We found through our cases that senior administrators aren't in a position to create and infuse values into the organizations since mayors are often reluctant to devolve this authority directly to senior administrators. It is because mayors feel a definite responsibility for success and finally accountability. It is that in organizations with a solid hierarchical structure, closed culture and surrounded by heavy legal rules institutional leadership cannot find itself a way for emerging and/or rising at senior level. But on the top of the organizations single leaders such as mayors may be able to seize opportunities to create and transmit values by depending on their situation structured through direct popular election in and around organizations. In the end most of the senior administrators seem as if they just undertake a value transmitter position in public organizations. But leaders on the top of the organizations emerge as a source of values, in turn values flow from top to down of, and flew within organizations.

Abilities for Institutional Leadership

According to our samples observations and experiences most of the mayors as institutional leaders heavily have accountability and responsiveness understandings. Along with this they also have close and enduring relationships with society (communities and pressure or interest groups) for collecting information in creating values in a creative way in the direction of societal demands and expectations. To this end they create channels and provide tools and resources for communication with communities within the society. Thus it can be claimed that institutional leaders have to be creative, responsive and accountable in creating values for organizations. Furthermore, they have to be able to create and let work information channels between organization and society and across organizations.

The Process of Institutional Leadership

Institutional leadership firstly requires a strong leadership model in organizations. In our cases this role is undertaken by mayors. Mayors as a source of values need concrete and working channels to collect information from communities in creating values since most of the values in organizations depend heavily on societal values. After value creation mayors as institutional leaders transfer these values to the senior administrators. These administrators, then, transmit and diffuse these values to functionaries on the down or interiors through tracking organizational circulation. In the end this process may be dubbed as a single-way process because of its flow. But it should also be admitted here that in some cases senior administrators take responsibility for clarifying values which cannot clearly be understood by inferiors.

4. Discussion and Conclusions

Institutional leadership is defined by its role in creating for and infusing values into the organizations. In Selznickian tenet scholars mostly speak of this type of leadership in the example of senior administrators and around its vital effect in organizational success by values. In hierarchical and closed culture organizations surrounded by heavy legal rules this type of leadership is devoted to single leaders on the top. These leaders create and let work information channels around and across organizations. After collecting information, they attempt to create values by themselves and then transfer these values to senior administrators. Senior administrators transmit these values to down or subordinates and sometimes they would be in a position for making clear some values in a blurred structure or meaning. In the end senior administrators mostly play a role as a transmitter but leaders on the top institutional leader.

References

- Albert S. and Whetten D. (1985). Organization Identity, In Hatch M. & Schultz M. (Eds.), *Organizational Identity: A Reader*, pp. 89-118, New York: Oxford.
- Biggart W.N. and Hamilton G.G. (1987). An Institutional Theory of Leadership, *The Journal of Applied Behavioral Science*, Vol: 23(4), pp. 429-441.
- Charmaz K. (2006). *Constructing Grounded Theory*, London: Sage.
- DiMaggio J.P. and Powell W.W. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields, *American Sociological Review*, Vol: 48(2), pp. 147-160.
- Eisenhardt K. M. (1989) Building Theories from Case Study Research, *Academy of Management Review*, Vol: 14(4), pp. 532-550.
- Giorgi A. (2012). The Descriptive Phenomenological Psychological Method, *Journal of Phenomenological Psychology*, Vol: 43. pp. 3-12.
- Glynn M. A. and DeJordy R. (2010). Leadership Through an Organizational Behavior Lens: A Look at the Last Century Research, in Nohria N. & Khurana R. (Eds.), *Handbook of Leadership Theory and Practice*, pp. 119-159. Boston: Harvard Business Press.
- Grint K. (2011). A History of Leadership, In *The SAGE Handbook of Leadership* (pp. 3-15), Bryman A., Collinson D., Grint K., Jackson B. and Uhl-Bien M. Eds. London: SAGE.
- Hinings C. R.B. and Royston Greenwood. (2015). Missing in Action: The Further Contribution of Philip Selznick to Contemporary Institutional Theory, In *Institutions and Ideals: Philip Selznick's Legacy for Organizational Studies*, pp. 121-148.
- Hirsch M. P. and Lounsbury M. (1997). Putting the Organization Back into Organization Theory: Action, Change, and the "New" Institutionalism, *Journal of Management Inquiry*, Vol: 6(1), pp. 79-88.
- Kraatz M. S. (2009). Leadership as institutional work: A bridge to the other side, In T. B. Lawrence, R. Suddaby & B. Leca (Eds.), *Institutional work: Actors and agency in institutional studies of organizations*, (pp. 59-91), Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Kraatz M. S. (2011). Two Cheers for Institutional Work, *Journal of Management Inquiry*, Vol: 20(1), pp. 59-61.
- Lawrence T. B. and Suddaby R. (2006). Institutions and institutional work, In Clegg S. R., Hardy C., Lawrence T. B., & Nord W. R. (Eds.), *Handbook of organization studies*, pp. 215-254, London: SAGE.
- Lawrence T. B., Suddaby R. and Leca B. (2009). Introduction: Theorizing and studying institutional work, In Lawrence T. B., Suddaby R., & Leca B. (Eds.), *Institutional work: Actors and agency in institutional studies of organizations*, pp. 1-27, Cambridge: Cambridge University Press.
- Mair J. And Marti I. (2009). Entrepreneurship in and around institutional voids: A case study from Bangladesh, *Journal of Business Venturing*, Vol: 24(5), pp. 419-435.
- McGibony W.G. (2018). *Leadership Theories and Case Studies: An Epidemiological Perspective*, New Castle: Cambridge Scholars Publishing.
- Monahan C.S. and Quinn A. B. (2006). Beyond 'bad apples' and 'weak' leader's, *Theoretical Criminology*, Vol: 10(3), pp. 361-385.
- Nollenberger K. (2007). Leadership and Management in Local Government, In *Transforming Public Leadership for the 21st Century*, (pp. 263-284), Morse S.R., Buss T.F. and Kinghorn C.M. Eds, Armonk: M.E.Sharpe.
- Podolny M. J., Khurana R. and Hill-Popper M. (2005). Revisiting the Meaning of Leadership, *Research in the Organizational Behavior*, Vol: 26, pp. 1-36.
- Powell W. and Colyvas J. (2008). Microfoundations of Institutional Theory, In Greenwood R., Oliver C., Suddaby R & Sahlin K. (Eds.), *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*, pp. 276-298, Los Angeles: Sage.
- Rafaelli R. and Glynn A. M. (2015). What's So Institutional about Leadership? Leadership Mechanisms of Value Infusion, In *Institutions and Ideals: Philip Selznick's Legacy for Organizational Studies*, pp. 283-316.
- Selznick P. (1957). *Leadership in Administration*. New York: Harper & Row.
- Selznick P. (1996). Institutionalism "Old" and "New", *Administrative Science Quarterly*, Vol: 41(2), pp. 270-277.

- Suddaby R. (2010). Challenges for Institutional Theory, *Journal of Management Inquiry*, Vol: 19(1), pp. 14-20.
- Suddaby R., Seidl D. and Le K. J. (2013). Strategy-as-practice meets neo-institutional theory, *Strategic Organization*, Vol: 11(3), pp. 329-344.
- Van Seters A.D. and Field H.G.R (1990). The Evolution of Leadership Theory, *Journal of Change Management*, Vol: 3 (3), pp. 29-45.
- Washington M., Boal K. and Davis J.N. (2008). Institutional leadership: Past, present and future, In Greenwood R., Oliver C., Suddaby R & Sahlin K. (Eds.), *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*, pp. 721-736, Los Angeles: Sage.
- Zucker G. L. (1983). Organizations as Institutions, *Research in the Sociology of Organizations*, Vol: 2, pp. 1-47.

E Commercial Perception of Vocational School Students: Sample of Selçuk University

Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin E Ticaret Algısı: Selçuk Üniversitesi Örneği

Servet SAY

Selçuk University,
Konya, TURKEY,
servetsay@selcuk.edu.tr

Mehmet BÜYÜKÇİÇEK

Selcuk University,
Konya, Turkey
buyukcicek@selcuk.edu.tr

Abstarct: As the e commerce concept has come into prominence and electronic commerce applications have become widespread all over the world, many changes have occurred in social and economic dimensions. One of the main reasons why electronic commerce is popular in today's global competition is that it offers a new communication platform. In this context, the data obtained from the Vocational School of Social Sciences students' knowledge about e-commerce, e-commerce usage habits and e-commerce perspectives were obtained by a survey method. These data were then analyzed and the results were interpreted.

Keywords: E commerce, vocational school, student's perception

Özet: Elektronik ticaret kavramının gündeme gelmesi ve elektronik ticarete yönelik uygulamaların tüm dünyada yaygınlaşmasıyla birlikte sosyal ve ekonomik boyutta birçok değişiklik ortaya çıkmıştır. Günümüz küresel rekabet koşullarında elektronik ticaretin popüler olmasının başlıca sebeplerinden biri yeni bir iletişim platformu sunmasıdır. Bu bağlamda çalışmada Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin e-ticaret konusundaki bilgi düzeyleri e ticareti kullanma alışkanlıkları ve e ticarete bakış açılarına ilişkin veriler anket yöntemiyle elde edilmiştir. Daha sonra elde edilen bu veriler analiz edilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: E ticaret, meslek yüksekokulu, öğrenci algısı

1. Giriş

Günümüz küresel rekabet ortamında faaliyet gösteren işletmelerin başarısı, değişen ve çevresel koşullara kısa sürede ayak uydurabilmesi, rekabet gücünü artırabilmesi, varlığını korumasını sağlayan her türlü bilgiye zamanında erişmesi ve işleme ve yönetmedeki etkinliğine bağlıdır. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde bilişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler, toplumların tüm kesimlerinde günlük yaşamın her alanında bilgisayar kullanımının çağın gereği olduğu bilincini yaratmış, ekonomik gelişme ve toplumsal refahın sağlanmasında elektronik ticarete stratejik bir önem kazandırmıştır. Elektronik ticaret olgusu, bu stratejik önemi nedeniyle işletmelerin, ülkelerin, bölgesel ve uluslararası kuruluşların gündeminde önemli bir yer tutmuş, bilgiyi üretme, yönetme, endüstriye uygulama ve toplumsal yarara dönüştürme rekabet gücünün en önemli göstergesi haline gelmiştir (Zerenler, 2007: 3).

Bilişim teknolojilerinin gelişim süreçlerinin değişimine bağlı olarak, ekonomik faaliyetlerin şekli de değişmektedir. Geçmişin yazılı kayıt sistemine bağlı, genelde yüz yüze olan iş yapma biçimi, hızlı ve artan bir şekilde elektronik altyapısı olan faaliyetlere dönüşmektedir. Ayrıca bilgi sistemlerinde ve bilgi ağlarında inanılmaz artış ve organizasyonlar arasında da bir bağ kurulmuştur. Bilişim teknolojileri ve özellikle İnternet teknolojisindeki gelişmelerin bir ürünü olan elektronik ticaret, internetin ticaret yeri haline gelmesiyle birlikte 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren yaygınlık kazanmıştır (Diker ve Varol, 2013: 29). Ticari faaliyetlerin en önemli kısıtlamalarından olan mekân ve zaman olgularının bir kenara itilerek yerine mekândan bağımsız, günün herhangi bir zamanında gerçekleştirilebilen alışveriş işlemine e-ticaret denir. İnternet veri transfer sistemini kullanan bir bilgisayar veya elektronik bir cihaz yardımı ile gerçekleştirilen e-ticaret olgusu geleneksel ticaretin ulaşmasının imkânsız olduğu müşteri sayılarına ve değişik müşteri profillerine anında ve yerinde hizmet verebilmektedir. Ticaret, pazarlama boyutundan değerlendirildiğinde internet ortamında icrasına başlanan pazarlama eylemi doğrudan pazarlama teknikleri diye yeni bir kavramı doğurmuştur. Bu yeni pazarlama tekniği, işyeri mekânını ortadan kaldırmakla beraber arz edilen hizmet ve ürünlerin çeşitliliğini ve sayısını sınırsız hale getirmiştir (Akçi ve Göv, 2015: 414).

Bu bağlamda çalışmada Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin e-ticaret konusundaki bilgi düzeyleri, e ticareti kullanma alışkanlıkları ve e ticarete bakış açılarına ilişkin veriler anket yöntemiyle elde edilmiştir. Daha sonra elde edilen bu veriler analiz edilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve Açısından Elektronik Ticaret

Uluslararası bir kullanım alanı olan internet, gerçekleşmesini sağladığı e-ticaret kavramının basit ve tek bir tanımlama yapılmasını zorlaştırmaktadır. OECD'ye göre bir seri eylemler süreci olarak tanımlanan e-ticaret, alışveriş işlemlerinin internet ortamında gerçekleştirildiği bir işlem olarak tanımlanmaktadır. Ana hatlarıyla e-ticaret süreci aşağıdaki gibi sıralanabilir (Canpolat, 2001);

- Elektronik altyapılar kullanılarak şirketlerin bilgi edinmesi ve araştırma yapması,
- Elektronik platformlar yardımı ile şirketlerin buluşması,
- Hizmet bedelinin ödenmesi süreci,
- Karşılıklı sözleşmeler doğrultusunda hizmet veya ürünün tesliminin gerçekleştirilmesi,
- Teslimat sonrası destek ve bakım hizmetlerinin sağlanması vd.

Bozkurt'a göre en genel tanımıyla elektronik ticaret; " tarafların fiziki bir bağlantı ya da değişime girmekten ziyade, elektronik olarak karşılıklı alışverişte bulunmaları" şeklinde tanımlanmaktadır. Bir diğer ifadeyle, geçmişin yüz yüze alışverişte bulunan satıcı ve alıcılarının yerini, fiziki mekânda karşı karşıya gelmesizin alışveriş yapan alıcılar ve satıcılar almaya başlamıştır (Bozkurt, 2000: 63-64).

Elektronik ticaret, firmalar ve firmaların temasta olduğu üçünü şahıs ve kuruluşlar arasında elektronik aracılık işlemleri olarak tanımlanmaktadır. Finansal tanımlamaların dışında kalan müşteri bilgi alma ve sorgulama işlemleri de bu tanımlama kapsamında elektronik ticaretin bir parçası olarak kabul edilmektedir (Akçi ve Göv, 2015: 414).

Dünya Ticaret Organizasyonu (WTO), E-ticareti, hizmet ve ürünlerin reklam, sunum, sipariş, pazarlama ve satış faaliyetlerinin internet ağları üzerinden gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmıştır (Kırçiova, 1999:6).

Laudon ve Laudon, elektronik ticareti " nihai müşterilere mal ve hizmetlerin satışının veya işletmeler arasında mal ve hizmet alım ve satımının bilgisayarlaştırılmış ticari işlemler vasıtasıyla elektronik olarak gerçekleştirilmesi" şeklinde tanımlamaktadırlar. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi elektronik ticaret, nihai tüketicilere ürün ve hizmet satışı ile işletmeler arası ticari faaliyetleri kapsamaktadır. Bu çerçevede kimi yazarlar, nihai müşterilere yönelik ticari faaliyetleri elektronik ticaret, buna karşılık işletmeler arası uygulamaları ise elektronik işletmecilik olarak adlandırmaktadırlar (Tekin, 2000: 179).

T.C Ulaştırma Bakanlığı'nın yaptığı tanımlamaya göre müşteri ile satıcı arasında fiziki bir bağlantı altyapısı kullanılmaksızın ve yine fiziksel bir alışverişin gerçekleşmediği, tarafların elektronik olarak anlaştıkları tüm ticaret aktivitelerine e-ticaret denilmektedir (Cheffey, 2002:6).

Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu (ETKK) Hukuk Çalışma Grubu'nun tanımına göre; bireyler ve kurumların, açık ağ ortamında (internet) ya da sınırlı sayıda kullanıcı tarafından ulaşılabilen kapalı ağ ortamlarında (intranet) yazı, ses ve görüntü şeklindeki sayısal bilgilerin işlenmesi, iletilmesi ve saklanması temeline dayanan ve bir değer yaratmayı amaçlayan ticari işlemlerin tümünü ifade etmektedir (Elmas, 2009: 14).

Ürün ve hizmetlerin üretiminden sigorta dağıtımına ve ödeme araçlarının bilgisayar ağları üzerinden yapılmasına e-ticaret denilmektedir. Ticari faaliyetlerin birini veya hepsini internette gerçekleştirilmesi ile pazar araştırması, reklam aynı zaman da önce sipariş, ödeme ve teslimat şeklinde 3 aşamadan oluşur (Yılmaz, 2010: 39).

Tüm bu tanımlamalar doğrultusunda e-ticaret aşağıdaki maddeler ile özetlenebilir (Turban, 2002:4).

- Elektronik araçlar veya bilgisayar ağları üzerinden hizmet, ürün, bilgi veya ödemelerin teslimidir,
- İş akışı ve ticari faaliyetlerin otomasyonunda teknolojinin uygulanmasıdır,
- Organizasyonlar içerisinde ve birbirleriyle olan işbirliklerinin çerçevesidir,
- Grup mensuplarına, işlem yapma, öğrenme ve işbirliği kurmaları için bir ortak platform sağlama yeridir.
- Online servisler ve internet aracılığıyla bilginin ve hizmetin alışveriş kabiliyetinin ortaya çıkarılmasıdır,
- Ürün kalitesini yükseltirken ve ürün teslimat süresin, azaltırken, müşterilerin, firmaların ve yönetimin, hizmet giderlerini azaltma beklentilerini belirten bir araçtır.

3. Araştırma

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda eğitim gören öğrencilerin e-ticarete yönelik algı düzeylerini belirlemektir. Bu bağlamda çalışmanın örneklemini Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda okuyan öğrenciler oluşturmaktadır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada veri toplamı aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda birinci ve ikinci sınıfta okuyan 185 adet öğrenciden oluşmaktadır. Anket formunun hazırlanmasında 4 demografik soru ve e-ticaret hakkındaki görüşleri ölçmeye yönelik 5'li likert tipinde 25 ifade kullanılmıştır.

3.3. Bulgular

Araştırmada ankete katılan öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda elde edilen veriler, sosyal bilimler için geliştirilmiş olan SPSS-18 istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Öncelikle verilerin frekans dağılımları, sonrasında ise e ticarete yönelik algı düzeyleri incelenmiştir. Tablo 1'e göre erkek öğrenciler ankete katılanların yaklaşık yüzde 55'ini, bayan öğrenciler ise yüzde 45'ini oluşturmaktadır.

Tablo 1. Öğrencinin Cinsiyeti

Cinsiyet	<i>f</i>	%
Bay	101	54,59
Bayan	84	45,41
Toplam	185	100,00

Öğrencilerin yaşa göre dağılımına bakıldığında, 20 yaşındaki öğrenciler, ankete katılanların yaklaşık yüzde 44'ünü oluştururken, 21 yaşındaki öğrenciler yüzde 26'sını, 22 yaşındaki öğrenciler yüzde 23'ünü ve son olarak 23 yaş ve üzeri olanlar ise yüzde 8'ini oluşturmaktadır. Aşağıda yer alan Tablo 2' den öğrencilerin büyük bir kısmının 20 yaş kategorisinde olduğu anlaşılmaktadır. Yüzdeler olarak en az dilimi ise 23 yaş ve üzeri kategoride bulunan öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 2. Öğrencinin Yaşı

Yaş	<i>f</i>	%
20	81	43,78
21	48	25,94
22	42	22,71
23 ve üzeri	14	7,57
Toplam	185	100,00

Tablo 3 incelendiğinde ankete katılan öğrencilerin yaklaşık yüzde 30'unun ticaret lisesi, yüzde 48'inin meslek lisesi, yüzde 13'ünün anadolu lisesi ve yüzde 9'unun ise diğer liselerden mezun olduğu görülmektedir. Aynı tabloya bakılarak öğrencilerin yüzdesel olarak büyük bir çoğunluğunun ticaret ve meslek liselerinden mezun olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Öğrencinin Mezun Olduğu Lise Türü

Mezun olunan lise	<i>f</i>	%
Ticaret lis.	56	30,27
Meslek lis.	89	48,10
Anadolu lis.	24	12,97
Diğer	16	8,66
Toplam	185	100,00

Tablo 4’te ise öğrencilerin sosyoekonomik durumlarının yer aldığı frekans değerleri bulunmaktadır. Sosyoekonomik durumun ailenin aylık gelirine göre belirlendiği çalışmada Tablo 4’e bakıldığında düşük gelirli öğrencilerin oranının yüzde 37, orta gelirli öğrencilerin oranının yaklaşık yüzde 44, yüksek gelirli öğrencilerin oranının ise yaklaşık 19 olarak belirlendiği görülmektedir.

Tablo 4. Öğrencinin Sosyoekonomik Durumu

Sosyoekonomik Durum	f	%
düşük	68	37,00
orta	82	44,32
yüksek	35	18,68
Toplam	185	100,00

Sosyoekonomik durumla kastedilen ailenin aylık gelirdir. Bu bağlamda ailenin aylık gelirine ilişkin düşük orta ve yüksek gelirli olmak üzere üç kategori yer almaktadır. Ailesinin aylık geliri asgari ücret ve altında olanlar “düşük gelirli”, asgari ücret ile yoksulluk sınırı arasında olanlar “orta gelirli”, yoksulluk sınırının üzerinde olanlar ise “yüksek gelirli” olarak değerlendirmeye alınmıştır. 2019 yılı net asgari ücret 2.020,90 TL’dir. Yoksulluk sınırı olarak ise Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu’nun belirlemiş olduğu Haziran-2019 verileri esas alınmıştır. Bu verilere göre dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı Haziran 2019’da 6.733,44 TL olarak belirlenmiştir.

Aşağıda tablo 5’de öğrencilerin e-ticaret algılarını ölçmeye yönelik ifadelerin yer aldığı tablo yer almaktadır. Araştırmada 5’li likert ölçeği kullanılmış ve 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kısmen Katılıyorum, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum şeklinde derecelendirilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin E-Ticaret Algılarını Ölçmeye Yönelik İfadeler ve Tanımlayıcı İstatistikler

İFADELER	Ortalama	Standart Sapma
1) Alışveriş yaptığım e-ticaret siteleri ürünler hakkında güvenilir bilgi verir.	3,182	0,948
2) Alışveriş yaptığım e-ticaret siteleri verdiğim bilgileri iznim olmadan başkalarıyla paylaşmaz.	2,954	1,125
3) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinin verdiğim kişisel bilgilerimi kötü amaçla kullanmayacağına inanırım.	3,304	1,030
4) Alışveriş yaptığım e-ticaret siteleri özel bilgilerimi korur.	3,403	0,962
5) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde yaptığım işlemler güvenlidir.	3,255	0,942
6) Alışveriş yaptığım e-ticaret siteleri verdiği sözleri ve taahhütleri yerine getirir.	3,245	0,910
7) Alışveriş yaptığım e-ticaret siteleri iyi bir itibara sahiptir.	3,588	0,878
8) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde stok problemi yaşanmaz.	3,195	0,956
9) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde ürünler farklı renk, model, boyut vb. bakımdan sunulur.	3,623	0,912
10) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde indirimde olan ürünü tercih etme olasılığım yüksektir.	3,842	1,048
11) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde gönderiler güvenli paketlenir.	3,524	0,924
12) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde gönderiler söz verilen zamanda ulaştırılır.	3,592	0,965

13) Alışveriş yaptığım e-ticaret siteleri istediğim ürünü karıştırmadan tam olarak gönderir.	3,374	0,948
14) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinden almış olduğum ürünleri kolayca değiştiririm.	2,894	1,011
15) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde ürün araştırmasından satın alma aşamasına kadar kolayca gelirim.	3,763	0,945
16) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde ürün siparişinin nasıl verileceğini kolaylıkla anlarım.	3,478	0,924
17) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde işlem hızından memnunum.	3,392	0,919
18) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde satın aldığım ürünün teslim hızından memnunum.	2,293	0,912
19) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde satın alma listesini kaydedip kolaylıkla değişiklik yapabilirim.	3,596	0,850
20) Alışveriş yaptığım e-ticaret siteleri dikkat çekici ve olumlu bir şekilde etkileyicidir.	3,452	0,877
21) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinin kurulumu, yapısı, sayfalar ve bölümler arası geçişi çok kolaydır.	3,452	0,848
22) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinin linkleri daha tıklanmadan arkasında ne olduğu kolayca tahmin edilir.	3,412	0,915
23) Alışveriş yaptığım e-ticaret siteleri internette kolay bulunur.	3,534	0,889
24) Alışveriş yaptığım e-ticaret siteleri kullanımı yönlendirme, filtreleme vb. açılarından kolaydır.	3,768	0,883
25) Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde yeterli düzeyde seçenek sunulur.	3,687	0,912

Tablo 5'e göre öğrencilerin en çok tercih ettikleri üç ifade sırasıyla; "Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde indirimde olan ürünü tercih etme olasılığım yüksektir.", "Alışveriş yaptığım e-ticaret siteleri kullanımı yönlendirme, filtreleme vb. açılarından kolaydır", "Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde ürün araştırmasından satın alma aşamasına kadar kolayca gelirim." şeklinde yer alan maddelerdir.

Tablo 5'e göre öğrencilerin en az tercih ettikleri üç ifade ise sırasıyla; "Alışveriş yaptığım e-ticaret siteleri verdiğim bilgileri iznim olmadan başkalarıyla paylaşmaz.", "Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinden almış olduğum ürünleri kolayca değiştiririm.", "Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde satın aldığım ürünün teslim hızından memnunum." şeklinde yer alan maddelerdir.

4. Sonuçlar

Öğrencilerin e-ticaret algılarını belirlemeye yönelik olarak 2018-2019 öğretim yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'ndaki öğrencilerden anket aracılığıyla alınan sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Çalışmaya katılan 185 öğrenciden 101'i erkek 84'ü bayandır. 23 ve üzeri yaş aralığındaki öğrencilerin sayısı 14 iken, 20 yaşında 81 öğrenci, 21 yaşında 48 öğrenci ve son olarak 22 yaşında 42 öğrenci ankete katılmıştır. Öğrencilerin 68 tanesi düşük gelirli, 82 tanesi orta gelirli, 35 tanesi de yüksek gelirlidir. Öğrencilerin e-ticaret algılarını belirlemeye amaç edinen çalışmada 5'li likert ölçeği kullanılmış ve 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kısmen Katılıyorum, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum şeklinde derecelendirilmiştir. Buna göre ifadelere verilen yanıtların ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamaya (**3,842**), "Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde indirimde olan ürünü tercih etme olasılığım yüksektir." ifadesinin sahip olduğu görülmektedir. En düşük ortalamaya (**2,293**), "Alışveriş yaptığım e-ticaret sitelerinde satın aldığım ürünün teslim hızından memnunum." ifadesine verilen yanıtların oluşturduğunu görmekteyiz.

İnternet üzerinden alışveriş yapan öğrencilerin e-ticareti tercih etmelerinin en önemli nedeni olarak kolay ürün arama ve ayrıntılı ürün aşamalarını görme imkânına sahip olmaları söylenebilir. Ayrıca uygun fiyat ve hızlı teslimat da e-ticareti kullanmada önemli bir etkiye sahiptir.

Kaynaklar

- Akçi, Y. ve Göv, S. A. (2015). Tüketicilerin E-Ticaret Algılarının İncelenmesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 7 Sayı: 13 Aralık-2015 (s.413-433).
- Bozkurt, V. (2000). Elektronik Ticaretin Ekonomik ve Toplumsal Boyutu, Elektronik Ticaret, (Der. Veysel Bozkurt), Alfa Yay.
- Canpolat, Ö. (2001). E-Ticaret Ve Türkiye'deki Gelişmeler, Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı.
- Cheffey, D. (2002). E-Business And E-Commerce Management, First Published By Pearson Education Limited In: 6.
- Diker, A. ve Varol, A. (2013). 1st International Symposium on Digital Forensics and Security (ISDFS'13), 20-21 May 2013, Elazığ, Turkey, https://www.researchgate.net/publication/316220903_E-Ticaret_ve_guvenlik, ErişimTarihi: 18.08.2019.
- Elmas, P. (2009). İzmir Ticaret Odası Ar&Ge Bülten: Ticaretin Yeni Şekli E-Ticaret! Peki Hakkında Ne Biliyoruz?
- Kırçiova, G. (1999). İnternette Pazarlama, Beta Yayınları, İstanbul.
- Tekin, M., Güleş, H.K. ve Burgess, T. (2000), Değişen Dünyada Teknoloji Yönetimi, Konya.
- Yılmaz, C. (2010), Online Alışverişte Algılanan Değer, Memnuniyet, Güven Ve Sadakat Arasındaki İlişki, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Zerenler, M., (2007), Dijital İş Yaşamı: Tüm Boyutlarıyla Elektronik Ticaret, Gazi Kitabevi, Ankara.

Examining of the Relationship Between Organizational Virtuousness and Organizational Cynicism According to the Perceptions of Public Employees

Örgütsel Erdemlilik ve Örgütsel Sinizm İlişkisinin Kamu Çalışanları Algısı ile İncelenmesi

Mehmet Ali CANBOLAT
Karamanoğlu Mehmetbey University,
Vocational School of Social Sciences,
Karaman, Turkey,
mcanbolat@kmu.edu.tr

Fadime DİLBER
Karamanoğlu Mehmetbey University,
Vocational School of Health Services,
Karaman, Turkey,
fdilber@kmu.edu.tr

Fatih Mehmet ÇUHADAR
Karamanoğlu Mehmetbey University,
Vocational School of Social Sciences,
Karaman, Turkey,
fatihcuhadar@kmu.edu.tr

Abstract: Organizational virtuousness refers to the level of organizational well-being, morality, social development, tolerance, respect, honesty, and patience. Organizational cynicism, on the other hand, represents the employee's negative attitudes towards the organization to which he or she belongs. This study was conducted with 82 employees in order to examine the perceptions of organizational virtuousness and organizational cynicism of the personnel working in a public institution in Karaman province. Research data was obtained in July-August 2019.

Material and Methods: In this study, descriptive analysis and survey method were used.

Results: A significant negative correlation was found between organizational virtuousness and organizational cynicism scales. In this direction, it was seen that the scores obtained from the organizational virtuousness scale increased as the scores of the organizational cynicism scale decreased.

Discussion: A high level of negative correlation was found between organizational commitment and perceptions of organizational cynicism. This may be an indication of cynicism's negative aspects.

Keywords: Organizational virtuousness, organizational cynicism, public employees, Karaman

Özet: Örgütsel erdemlilik örgütün sistemsel iyiliği, ahlak düzeyi, sosyal gelişmişliği, hoşgörü, saygı dürüstlük ve sabır gibi örgüt içi değerlere sahip olma düzeyini ifade etmektedir. Örgütsel sinizm ise işgörenin bağlı olduğu örgüte olan olumsuz tutumlarını temsil etmektedir. Bu çalışma Karaman ilinde faaliyet gösteren bir kamu kurumunda çalışan personellerin örgütsel erdemlilik ve örgütsel sinizm algıları incelemek amacıyla ile 82 işgören ile gerçekleştirmiştir. Elde edilen verilerin yorumlanması için SPSS23 programında sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, en küçük-en büyük değerler gibi tanımlayıcı istatistikler ve ANOVA, T testi ve Chronbach Alpha analizleri ile değerlendirilmiş, ileri analiz için Bonferroni testi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre örgütsel erdemlilik ve örgütsel sinizm ölçekleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu doğrultuda işgörenlerin örgütsel erdemlilik ölçeğinden aldığı puanlar yükseldikçe örgütsel sinizm ölçeğinden alınan puanların da azaldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Örgütsel erdemlilik, örgütsel sinizm, kamu çalışanları, Karaman

1. Giriş

Birçok alanda disiplinler arası çalışmalara verilen önem gün geçtikçe önemini artırırken sosyoloji, antropoloji, felsefe, yönetim ve ekonomi gibi alanlarda da bu etkileşimin izlerini görmek artık daha bir yaygın hale gelmiştir. Tam da burada karşımıza erdemlilik ve sinizm kavramları çıkmaktadır.

Kısaca insan mükemmeliğinde en iyisi (Fernando ve Almeida, 2012; Sison ve Ferrero, 2015) olarak tanımlanan erdem, İngilizce “virtue” kelimesinden Türkçeye geçmekte ve kökeni ise antik Yunancaya (Yunanca: ἀρετή) dayandırılmaktadır. Latince karşılığı “virtus” un anlamı ise güç ya da mükemmelliktir (Kotbaş, 2018; Rego vd., 2009).

Erdemlilik, bireyin ahlaklı olması ve insanlık onuruna yakışan tavırlar sergilemesi eğilimi içerisinde olmasıdır (Kotbaş ve Kahveci, 2019). Pozitif örgüt biliminin bir kaynağı (Searle ve Barbuto Jr., 2010) olan örgütsel erdemlilik ise örgütün sistemsel iyiliği, ahlak düzeyi, sosyal gelişmişliği, hoşgörü, saygı dürüstlük ve sabır gibi örgüt içi değerlere sahip olma düzeyini ifade etmektedir (Kahveci vd., 2019).

Son zamanlarda örgütsel performansın ancak erdemlilikle sağlanabileceği fikri örgütlerce daha çok ilgi görmeye başlamıştır (Cameron vd., 2004). Günümüzde maalesef örgütler erdemlilik yatırımlarına yeteri kadar kaynak ayırmamaktadırlar (Caza vd., 2004). Nitekim örgütsel erdemliliğe sahip örgütler diğer örgütlere göre daha çok başarı gösterebilmekte, olumsuzluklarla daha kolay başa çıkabilmekte ve daha yaratıcı ve yenilikçi olabilmelerinden türü daha çok kâr elde edebilmektedirler (Akbolat vd., 2017).

Bir diğer araştırma konusu kavram olan sinizm, bireyin erdem ve mutluluğa ancak hiçbir değere bağlı olmadan ve bütün ihtiyaçlarından sıyrılarak erişebileceğini savunan Antisthenes' in bir öğretilisidir (Çağ, 2011:51). Kinik felsefesinin öncüsü Socrates' in öğrencisi Antisthenes (İÖ.445-İÖ.365) olsa da en bilinen temsilcisi Diyojen (İÖ.412-İÖ.323)' dir (Türköz vd., 2013). Diyojen' in, gündüz vakti çağın el feneri ile sokakta dolaşırken çevresindekilerin bu durumu sorması üzerine “dürüst insan arıyorum” cevabını vermesi aslında sinizmin en basit yolla bir anlatımı olabilir (Candan, 2016).

Günümüz spor salonlarının antik dönemdeki adı gymnasium' dur. Antisthenes' in Atina' da bir gymnasium' da Cynosarges (Yunanca: Κυνόσαργες, Latince: Kynosarges) adında bir okul kurarak burada dersler verdiği bilinmektedir. Cynosarges ise “beyaz köpeğin yeri” anlamındadır ki “kinik” kelimesinin “kyon”, ve “kyon” kelimesinin de “köpek/köpeksi” anlamında olduğu –bu ifade başıboş, çevresine aldırış etmeyen, gösterişten uzak, sadece doğanın yeterli olduğuna inanan, vb. yargıları içerir- ifade edilmektedir (Arslan, 2012; Dean vd., 1998; Sarı, 2016:63).

Antik dönem sinikleri umutsuzca galip gelemedikleri bir toplum düzeni ile savaşırken modern dönem sinikleri ise bağlı oldukları örgütlerde ki adaletsiz ya da liyakatsiz uygulamalar sonucunda umutsuzluk duygusu ile sinik hale dönüşmüş olup ortak noktaları umutsuzluktur (Dülker, 2019:36). Diğer bir ifade ile örgütsel sinizm, işgörenin bu boyutlar doğrultusunda geliştirdiği negatif tutumlardır (Tınaztepe, 2012).

Sinizmin tarihinin antik dönemlere uzanıyor olmasına rağmen örgütsel sinizme ilişkin ilk çağdaş araştırmalar 1940' lara dayanmaktadır (Kahya, 2019:6). Özellikle 1989 yılında Kanter ve Mirvis tarafından örgütsel sinizm konusunda yayınlanan araştırma sonuçlarına göre Amerikan iş gücünün %43' ünün sinik işgörenlerden oluştuğu tespit edilmiş ve bu çalışma ile birlikte sinizm kavramına olan ilgi artmıştır (Ayhan, 2019:13). Türkiye' de ise örgütsel sinizm 2000' li yıllardan sonra araştırılan bilimsel bir konu haline gelebilmiştir (Demir, 2019:22).

Sinizim hakkındaki ilk araştırmalar başkalarına karşı duyulan hoşnutsuzluk ve güvensizlik ile ön plana çıkarken günümüzdeki araştırmalar modern yaşamın sağladığı imkânlar doğrultusunda beklenen etkinin sağlanamaması durumunda ortaya çıkan hayal kırıklığı ile özdeşleşmektedir (Efeoğlu ve İplik, 2011). Yazında örgütsel sinizme sebebiyet veren nedenlerin başında; işgörenlerin örgütle aralarında var olduğuna inanılan psikolojik sözleşme ihlalleri, liyakatsizlik, moderniteye rağmen sürdürülen klasik iş metotları, kötü yönetim uygulamaları, mobbing, adaletsiz ya da ani iş akdi fesihleri, yoğun mesai süreleri, vb. olumsuz durumlar gelmektedir (Gül ve Ağıröz, 2011).

Literatürde bireyin “kendi çıkarlarını gözetemeyen” ve “herkesi çıkarıcı kabul ettiğine” yönelik açıklayan sinizm tanımları (Erdost vd., 2007; Özler vd., 2010) bulunmaktadır. Oysa örgütsel sinizm; örgütsel amaçlar doğrultusunda adalet ve dürüstlük gibi ilkelerin örgüt çıkarları doğrultusunda feda edilmesi sonucunda bireyin bağlı olduğu örgüte duyduğu olumsuz tutumlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Abraham, 2000; Bernerth vd., 2007).

Örgütsel sinizm, işgörenin bağlı olduğu örgüte olan olumsuz tutumlarını temsil etmekte olup bu tür bireyler örgütlerdeki küçük sorunların bile çözülebilmemesinin mümkün olmadığını ve bu sebeple çözüme ilişkin herhangi bir çaba sarf etmenin de gereksiz olduğunu savunmaktadırlar (Sezgin Nartgün ve Kartal, 2013). Temelinde işgörenin örgüt politikaları sonucunda duyduğu umutsuzluk, tükenme ve hayal kırıklığını karakterize eden sinizm, bu duyguların bir çıkarımı olarak iş arkadaşlarına karşı duyulan aşağılama, iğrenme ve güvensizlik ile sonuçlanabilmektedir (Balay vd., 2013).

Aslında örgütsel sinizm, örgütün değişim ikliminin bir yönü olarak avantaja dönüştürülebilir (Wanous vd., 1994). Zira sinizm aslında bir özgüven göstergesidir. Liyakatle yapılan görevlendirmeler siniklerin performansından en üst düzeyde yararlanılabileceğine işaret eder. Chiaburu vd. (2013) araştırmalarında ise işgörenlerin sinizm algısını azaltabilecek örgütsel uygulamaların geliştirilmesini önermektedirler. Örgütsel sinizmin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır (Akgün, 2019:25; Kalay vd., 2014; Karacaoğlu ve İnce, 2013).

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Araştırmanın Tipi

Araştırma, Karaman ilinde faaliyet gösteren bir kamu kurumunda çalışan personelin örgütsel erdemlilik algıları ile örgütsel sinizm algılarının birbirleri ile ilişkisinin belirlenmesi amacıyla kesitsel tipte, tanımlayıcı ve ilişki arayıcısı olarak planlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Karaman ilinde faaliyet gösteren bir kamu kurumunda görev yapan, araştırma tarihleri arasında aktif olarak çalışan ve araştırmaya katılmaya gönüllü işgörenlerle sınırlıdır.

2.3. Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini Karaman ilinde faaliyet gösteren bir kamu kurumunda çalışmakta olan 167 işgören oluşturmaktadır. Basit tesadüfi örneklem yöntemi ile 100 işgörene anket formu uygulanmış ve sağlıklı geri dönüşe sahip olduğu belirlenen 82 anket formu değerlendirmeye alınmıştır.

2.4. Veri toplama formu

Araştırmada veri toplama formu olarak demografik bilgileri içeren 5 soru, örgütsel erdemlilik ölçeği (15 soru) ve örgütsel sinizm ölçeği (13 soru) uygulanmıştır.

2.4.1. Örgütsel Erdemlilik Ölçeği

Ölçek, Cameron vd. (2004) tarafından geliştirilmiş beş ifadeli bir ölçektir. Erkmen ve Esen (2012) tarafından 2012 yılında Türkçe Geçerlik ve Güvenilirliği yapılan beşli Likert tipte ölçek kullanılmıştır (1=Kesinlikle Katılmıyorum/5=Kesinlikle Katılıyorum).

2.4.2. Örgütsel Sinizm Ölçeği

Ölçek, Brandes vd. (1999) tarafından geliştirilmiştir. 13 maddeden oluşan ve Kalağan (2009) tarafından “Araştırma Görevlilerinin Örgütsel Destek Algıları ile Örgütsel Sinizm Tutumları Arasındaki İlişki” isimli yüksek lisans tez çalışmasında Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirliği yapılan ölçek kullanılmıştır. Ölçek beşli Likert tiptedir (1=Kesinlikle Katılmıyorum/5=Kesinlikle Katılıyorum).

2.5. Verilerin Toplanması

Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu, Örgütsel Erdemlilik Ölçeği ve Örgütsel Sinizm Ölçeği ile Temmuz-Ağustos 2019 tarihleri arasında elde edilmiştir. Anket formu araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Veri toplama tarihlerinde aktif olarak kurumda çalışan katılımcıların uygun oldukları zamanda veriler toplanmış ve anket formunu doldurmak ortalama 10 dk. sürmüştür.

2.6. İstatistiksel Değerlendirme

Elde edilen veriler SPSS23 programında sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, en küçük, en büyük değerler gibi tanımlayıcı istatistikler ve ANOVA, Kruskal Wallis, T testi, Korelasyon analizleri ile değerlendirilmiş ileri analiz için Bonferroni testinden yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Katılımcıların demografik özelliklerine ait bulgular Tablo 1’ de verilmiştir. Buna göre katılımcıların çoğunluğunun 41 yaş ve üzerinde, erkek, üniversite düzeyinde eğitim sahibi, evli ve 20 yıldan fazla iş tecrübesine sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri (N=82)

Demografik Özellikler	Sayı (%)
Yaş	
18-30 yaş	13 (15,9)
31- 40 yaş	28 (34,1)
41 yaş ve üzeri	41 (50,0)
Cinsiyet	
Kadın	27 (32,9)
Erkek	55 (67,1)
Eğitim Durumu	
Lise	3 (3,7)
Üniversite	70 (85,4)
Lisans Üstü	9 (11,0)
Medeni Durum	
Evli	60 (73,2)
Bekâr	22 (26,8)
İş Tecrübesi	

0-5 yıl	10 (12,2)
6-10 yıl	17 (20,7)
11-15 yıl	17 (20,7)
16-20 yıl	10 (12,2)
20 yıldan fazla	28 (34,1)

Katılımcıların örgütsel erdemlilik ve örgütsel sinizm ölçeklerinden aldıkları en küçük en büyük puanlar, ortalama ve standart sapma değerler Tablo 2’ de verilmiştir. Buna göre; örgütsel erdemlilik ölçeği toplamından alınan puan ortalaması 48,13±9,89 (28-75 arası) ve örgütsel sinizm ölçeğinden alınan puan ortalaması 31,03±7,53 (13-50 arası)’ tür. Ölçeklerden alınan chronbach alpha değerleri sırasıyla ,93 ve ,87’ dir.

Tablo 2. Katılımcıların Örgütsel Erdemlilik Ölçeği ve Örgütsel Sinizm Ölçeklerinden Aldıkları En Küçük-En Büyük Puanlar, Ortalama ve Standart Sapma Değerler (N=82)

Ölçek Toplamı	En Küçük-En Büyük Değer	Ortalama±SS	Chronbach Alpha
Örgütsel Erdemlilik	28-75	48,13±9,89	,93
Örgütsel Sinizm	13-50	31,03±7,53	,87

Katılımcıların yaşları ile örgütsel erdemlilik ölçeği ve örgütsel sinizm ölçeği toplamlarından aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırmaları Tablo 3’ te verilmiştir. Örgütsel erdemlilik ölçeği puanları arasında her üç grupta da anlamlı farklılık bulunmuş ve yapılan ileri analizde fark yaratan grubun 18-30 yaş grubu olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; 18-30 yaş aralığındaki işgörenlerin örgütsel erdemlilik algılarının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek puana sahip olduğu ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (p=,011). Örgütsel sinizm ölçeğinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (p=113).

Tablo 3. Katılımcıların Yaş Grupları ile Örgütsel Erdemlilik ve Örgütsel Sinizm Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırmaları (N=82)

Yaş	18- 30 yaş (n=13) Ort±SS	31- 40 yaş (n=28) Ort±SS	41 yaş ve üzeri (n=41) Ort±SS	KW/p
Ölçekler Toplamı				
Örgütsel Erdemlilik	55,46±9,61*	45,53±8,53	47,58±9,94	9,097/ ,011
Örgütsel Sinizm	29,00±5,52	30,03±8,73	32,36±7,09	4,355/,113

*Bonferonni ileri analizi ile fark yaratan grup

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile örgütsel erdemlilik ölçeği ve örgütsel sinizm ölçeği toplamlarından aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırmaları Tablo 4’ te verilmiştir. Puanlar arasında her iki ölçek ve her üç grupta da anlamlı farklılıklar bulunmuş ve yapılan ileri analizde fark yaratan grubun lise eğitim düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; lise eğitim düzeyindeki işgörenlerin örgütsel erdemlilik puan ortalamasının lisans ve lisans üstü eğitim düzeyindeki işgörelere göre çok daha düşük olduğu ve örgütsel sinizm puan ortalamalarının ise üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyindeki işgörelere göre daha yüksek puana sahip olduğu ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (p=,043, p=,047).

Tablo 4. Katılımcıların Eğitim Durumları ile Örgütsel Erdemlilik ve Örgütsel Sinizm Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırmaları (N=82)

Eğitim Düzeyi	Lise (n=3) Ort±SS	Üniversite (n=70) Ort±SS	Lisans Üstü (n=9) Ort±SS	KW/p
Ölçekler Toplamı				
Örgütsel Erdemlilik	35,00±5,56*	49,08±9,74	45,11±9,07	6,294/ ,043
Örgütsel Sinizm	39,00±0,00*	30,31±7,23	34,00±9,21	6,108/ ,047

*Bonferonni ileri analizi ile fark yaratan grup

Katılımcıların iş tecrübeleri ile örgütsel erdemlilik ölçeği ve örgütsel sinizm ölçeği toplamlarından aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırmaları Tablo 5’ te verilmiştir. Buna göre puanlar arasında her iki ölçek ve her beş grupta da anlamlı bir farklılık rastlanılmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 5. Katılımcıların İş Tecrübeleri ile Örgütsel Erdemlilik ve Örgütsel Sinizm Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırmaları (N=82)

Ölçekler Toplamı	İş Tecrübesi					KW/p
	0-5 yıl (n=10) Ort±SS	6-10 yıl (n=17) Ort±SS	11-15 yıl (n=17) Ort±SS	16-20 yıl (n=10) Ort±SS	20 yıldan fazla (n=28) Ort±SS	
Örgütsel Erdemlilik	55,80±9,60	47,70±8,76	46,76±8,26	46,30±10,12	47,14±10,84	6,590/ ,159
Örgütsel Sinizm	31,00±4,32	29,82±7,39	28,52±7,42	31,70±10,23	33,07±7,39	6,147/ ,188

Katılımcıların cinsiyet ve medeni durum ile örgütsel erdemlilik ölçeği ve örgütsel sinizm ölçeği toplamlarından aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırmaları Tablo 6 ve Tablo 7’ de verilmiştir. Buna göre; işgörenlerin örgütsel erdemlilik ve örgütsel sinizm ölçeği ortalamaları karşılaştırılmış ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 6. Katılımcıların Cinsiyetleri ile Örgütsel Erdemlilik ve Örgütsel Sinizm Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırmaları (N=82)

Ölçekler Toplamı	Cinsiyet		t/p
	Kadın (n=27) Ort±SS	Erkek (n=55) Ort±SS	
Örgütsel Erdemlilik	48,44±7,49	47,98±10,94	,198/,844
Örgütsel Sinizm	30,77±5,28	31,16±8,46	-,217/,829

Tablo 7. Katılımcıların Medeni Halleri ile Örgütsel Erdemlilik ve Örgütsel Sinizm Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırmaları (N=82)

Ölçekler Toplamı	Medeni Hal		t/p
	Evli (n=60) Ort±SS	Bekâr (n=22) Ort±SS	
Örgütsel Erdemlilik	47,03±9,56	51,13±10,37	-1,682/,096
Örgütsel Sinizm	31,13±7,97	30,77±6,33	-,191/,849

Örgütsel erdemlilik ve örgütsel sinizm ölçekleri arasındaki korelasyon Tablo 8’ de verilmiştir. Buna göre; örgütsel erdemlilik ve örgütsel sinizm ölçekleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu doğrultuda işgörenlerin örgütsel erdemlilik ölçeğinden aldığı puanlar yükseldikçe örgütsel sinizm ölçeğinden alınan puanların da azaldığı görülmüştür.

Tablo 8. Örgütsel Erdemlilik ve Örgütsel Sinizm Ölçekleri Arasındaki Korelasyon

Ölçekler		Örgütsel Erdemlilik	Örgütsel Sinizm
Örgütsel Erdemlilik	Pearson Korelasyon	1	-,624**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	82	82
Örgütsel Sinizm	Pearson Korelasyon	-,624**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	82	82

** $p < 0,01$

4. Tartışma ve Sonuçlar

Karaman il merkezinde faaliyet gösteren bir kamu kurumunda görev yapan personelin örgütsel erdemlilik ve örgütsel sinizm algılarının belirlenmesi amacıyla planlanan araştırmaya 82 kişi katılmıştır.

Araştırmada, 18-30 yaş aralığındaki işgörenlerin örgütsel erdemlilik algılarının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek puana sahip olduğu saptanmıştır. Bu durum işgörenlerin yaşları ilerledikçe yaşadıkları olumsuzluklar ya da deneyimler neticesinde erdemlilik meziyetinden uzaklaştıkları şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada ayrıca lise eğitim düzeyindeki işgörenlerin örgütsel erdemlilik puan ortalamasının lisans ve lisans üstü eğitim düzeyindeki işgörenlere göre çok daha düşük olduğu ve örgütsel sinizm puan ortalamalarının ise niversite ve lisansüstü eğitim düzeyindeki işgörenlere göre daha yüksek puana aldıkları saptanmıştır. Bu bulgu eğitim düzeyi arttıka erdemlilik algısının azalacağı ve sinizm algısının artacağı yönünde yorumlanabilir.

Örgütsel erdemlilik ve örgütsel sinizm ölçekleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiş ve literatürde ise eğitim camiasındaki katılımcılara yönelik yapılan araştırmalarda örgütsel bağlılık ile örgütsel sinizm algıları arasında da yüksek düzeyde negatif bir ilişki (Özgan vd., 2012; Trkz vd., 2013; Yıldız, 2013) tespit edilmiştir. Bu durum örgütsel sinizmin olumsuz yönünü ortaya koyabilir. Ancak pozitif örgütsel davranış ile örgütsel sinizm arasında pozitif yönlü bir ilişki (Karacaoğlu ve İnce, 2013) ve yine öğretmenlerin örgüt kültürü algısı ile örgütsel sinizm algısı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu (Balay vd., 2013) diğer araştırmacılarca tespit edilen bulgular arasındadır.

Araştırmada katılımcıların örgütsel erdemlilik ve örgütsel sinizm algılarında cinsiyet, medeni durum ve iş tecrübesine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu durum Sezgin Nartgün ve Kartal (2013) ğretmenlerin örgütsel sinizm ve örgütsel sessizlik düzeyleri arasındaki ilişkinin tespitine yönelik araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Böylelikle özellikle örgütsel sinizmin bazı demografik özelliklerden etkilenmediği sonucuna varılabilir. Ancak kadın çalışanların sinik tutumlarının daha yüksek olduğu yönünde araştırma bulguları da mevcuttur (Altınöz vd., 2011:310). Son olarak araştırmacılarca; örgütsel sinizmin tükenmişlik üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi olduğu (Demir, 2019:82), rgtsel sinizmin kurumsal itibar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu (Ayhan, 2019:188), akademik ve idari personellerin örgütsel sinizm tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı (Kalay vd., 2014) ve işgörenlerin dağıtım adalet algısı ile örgütsel sinizm arasında anlamlı bir ilişki olmadığı (ağ, 2011:137) tespit edilmiştir.

Örgütsel erdemlilik konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde örgütsel erdemlilik ile örgütsel sağlık arasında pozitif yönde ve yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki (Kotbaş ve Kahveci, 2019), ğretmenlerin örgütsel erdemlilik algısının yüksek düzeyde olduğu (Kahveci vd., 2019), örgütsel erdemlilik, otantik liderlik ve personel güçlendirme arasında olumlu ve orta seviyede bir ilişki olduğu (Akbolat vd., 2017) ve örgütsel erdemlilik ile duygusal refah ve duygusal bağlılık arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu (Rego vd., 2011) araştırmacıların bulguları arasındadır.

Sonuç Olarak;

- Katılımcıların çoğunluğunun 41 yaş ve üzerinde, erkek, niversite düzeyinde eğitim sahibi, evli ve 20 yıldan fazla iş tecrübesine sahip olduğu,

-Örgütsel erdemlilik leği toplamından alınan puan ortalamasının 48,13±9,89 (28-75 arası), örgütsel sinizm leğinden alınan puan ortalamasının ise 31,03±7,53 (13-50 arası) olduğu,

-18-30 yaş aralığındaki işgörenlerin örgütsel erdemlilik algılarının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek puana sahip olduğu ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p<0,05$),

-Lise eğitim düzeyindeki işgörenlerin örgütsel erdemlilik puan ortalamasının lisans ve lisans üstü eğitim düzeyindeki işgörenlere göre çok daha düşük olduğu ve örgütsel sinizm puan ortalamalarının ise niversite ve lisansüstü eğitim düzeyindeki işgörenlere göre daha yüksek puana sahip olduğu ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p=,043$, $p=,047$),

-Katılımcıların cinsiyet, medeni durum ve iş tecrübesine göre ölçek toplamları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı ($p>0.05$) ve

-Örgütsel erdemlilik ve örgütsel sinizm ölçekleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu doğrultuda işgörenlerin örgütsel erdemlilik leğinden aldığı puanlar yükseldikçe örgütsel sinizm leğinden alınan puanların da azaldığı grlmştir.

Tüm bu sonuçlar dikkate alındığında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

Kamu kurumlarında;

-İşgörenlerin, ilerleyen yaşlarda erdemlilik meziyetinin kaybolmasının engellenmesine yönelik tedbir ve faaliyetlerin gerçekleştirilmesi,

-Lise düzeyinde eğitime sahip işgörenlerin örgütsel erdemlilik konusunda bilinçlendirilmesine yönelik kurum içi eğitim programlarının tertip edilmesi ve örgütsel sinizmin oluşmasını engellemek için işgörendere yetenekli oldukları konularda fırsat verilmesi ve

- Araştırma sonuçlarının karşılaştırılması adına benzer araştırmaların farklı illerde faaliyet gösteren kamu kurumlarında yapılarak sonuçlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Abraham, R. (2000). Organizational Cynicism: Bases and Consequences, *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 126(3), 269-292.
- Akbolat, M., Durmuş, A. ve Ünal, Ö. (2017). Örgütsel Erdemliliğin Personel Güçlendirmeye Etkisi ve Otantik Liderliğin Aracı Rolü, *İşletme Bilimi Dergisi*, 5(2), 71-87. doi:10.22139/jobs.322557
- Akgün, Z. (2019). Akademik Personellerin Örgütsel Adalet Algısı ile Örgütsel Sinizim Düzeylerinin Belirlenmesi: Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Örneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Altınöz, M., Çöp, S. ve Sığındı, T. (2011). Algılanan Örgütsel Bağlılık ve Örgütsel Sinizm İlişkisi: Ankara' daki Dört ve Beş Yıldızlı Konaklama İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11(21), 285-316.
- Arslan, E. T. (2012). Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik Personelinin Genel ve Örgütsel Sinizm Düzeyi, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 13(1), 12-27.
- Ayhan, G. (2019). Örgütsel Sinizmin Kurumsal İtibare Etkisi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Balay, R., Kaya, A. ve Cülha, A. (2013). Örgüt Kültürü ve Örgütsel Sinizm İlişkisi, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2), 123-144.
- Bernerth, J. B., Armenakis, A. A., Feild, H. S. and Walker, H. J. (2007). Justice, Cynicism, and Commitment: A Study of Important Organizational Change Variables, *The Journal of Applied Behavioral Science*, 43(3), 303-326.
- Brandes, P., Dharwadkar, R. and Dean, J. W. (1999). Does Organizational Cynicism Matter? Employee and Supervisor Perspectives on Work Outcomes, *Eastern Academy of Management Proceedings*, 2, 150-153.
- Cameron, K. S., Bright, D. and Caza, A. (2004). Exploring the Relationships Between Organizational Virtuousness and Performance, *American Behavioral Scientist*, 47(6), 766-790.
- Candan, H. (2016). Örgütsel Sinizm ve İşgören Performansına Olası Etkileri, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 181-194.
- Caza, A., Barker, B. A. and Cameron, K. S. (2004). Ethics and Ethos: The Buffering and Amplifying Effects of Ethical Behavior and Virtuousness, *Journal of Business Ethics*, 52(2), 169-178.
- Chiaburu, D. S., Peng, A. C., Oh, I.-S., Banks, G. C. and Lomeli, L. C. (2013). Antecedents and Consequences of Employee Organizational Cynicism: A Meta-Analysis, *Journal of Vocational Behavior*, 83(2), 181-197. doi:10.1016/j.jvb.2013.03.007
- Çağ, A. (2011). Algılanan Örgütsel Adaletin, Örgütsel Sinizme ve İşten Ayrılma Niyetine Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Dean, J. W., Brandes, P. and Dharwadkar, R. (1998). Organizational Cynicism, *Academy of Management Review*, 23(2), 341-352.
- Demir, H. (2019). Örgütsel Adalet Algısı ve Tükenmişlik Arasındaki İlişkide Örgütsel Sinizmin Aracı Rolü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dülker, A. P. (2019). Dönüşümcü Liderlik ve Örgütsel Sinizm İlişkisi: Balıkesir İli Örneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Efeoğlu, İ. E. ve İplik, E. (2011). Algılanan Örgütsel Adaletin Örgütsel Sinizm Üzerindeki Etkilerini Belirlemeye Yönelik İlaç Sektöründe Bir Uygulama, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), 343-360.

- Erdost, H. E., Karacaoğlu, K. ve Reyhanoğlu, M. (2007). Örgütsel Sinizm Kavramı Ve İlgili Ölçeklerin Türkiye'deki Bir Firmada Test Edilmesi, Paper presented at the 15. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, Sakarya.
- Erkmen, T. ve Esen, E. (2012). Örgütsel Erdemlilik Ölçeğinin Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Business and Economics Research Journal*, 3(4), 107-121.
- Fernando, M. and Almeida, S. (2012). The Organizational Virtuousness of Strategic Corporate Social Responsibility: A Case Study of the Sri Lankan Family-Owned Enterprise MAS Holdings, *European Management Journal*, 30(6), 564-576.
- Gül, H. ve Ağıröz, A. (2011). Mobbing ve Örgütsel Sinizm Arasındaki İlişkiler: Hemşireler Üzerinde Bir Uygulama, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 27-47.
- Kahveci, G., Kotbaş, S. ve Bayram, S. (2019). Öğretmenlerin Örgütsel Erdemlilik Düzeyleri ile İş Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(1), 205-226.
- Kahya, T. (2019). Örgütsel Sinizmin Neden ve Sonuçları Üzerine Nitel Bir Araştırma: Hizmet Sektöründe Faaliyet Gösteren Uluslararası Bir Firma Örneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.*
- Kalağan, G. (2009). Araştırma Görevlilerinin Örgütsel Destek Algıları ile Örgütsel Sinizm Tutumları Arasındaki İlişki, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.*
- Kalay, F., Oğrak, A., Bal, V. ve Nişancı, Z. N. (2014). Mobbing, Örgütsel Sessizlik ve Örgütsel Sinizm İlişkisi: Örnek Bir Uygulama, *Sakarya İktisat Dergisi*, 3(2), 1-18.
- Karacaoğlu, K. ve İnce, F. (2013). Pozitif Örgütsel Davranışın Örgütsel Sinizm Üzerindeki Etkileri: Kayseri İlindeki İmalat Sanayi İşletmelerinde Bir Uygulama, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 181-202.
- Kotbaş, S. (2018). Örgütsel Erdemlilik ile Örgütsel Sağlık Arasındaki İlişkinin Öğretmen Algılarına Göre İncelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.*
- Kotbaş, S. ve Kahveci, G. (2019). Örgütsel Erdemlilik ile Örgütsel Sağlık Arasındaki İlişkinin Öğretmen Algılarına Göre İncelenmesi, *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(27), 617-652. doi:10.29329/mjer.2019.185.30
- Özgan, H., Külekçi, E. and Özkan, M. (2012). Analyzing of the Relationships between Organizational Cynicism and Organizational Commitment of Teaching Staff, *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(1), 196-205.
- Özler, D. E., Atalay, C. G. ve Şahin, M. D. (2010). Örgütlerde Sinizm Güvensizlikler mi Bulaşır?, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 47-57.
- Rego, A., Ribeiro, N. and Cunha, M. P. (2009). Perceptions of Organizational Virtuousness and Happiness as Predictors of Organizational Citizenship Behaviors, *Journal of Business Ethics*, 93(2), 215-235. doi:10.1007/s10551-009-0197-7
- Rego, A., Ribeiro, N., e Cunha, M. P. and Jesuino, J. C. (2011). How Happiness Mediates the Organizational Virtuousness and Affective Commitment Relationship, *Journal of Business Research*, 64(5), 524-532. doi:10.1016/j.jbusres.2010.04.009
- Sarı, E. (2016). İlk Çağ (Antik Çağ) Felsefesi Tarihi, *Nokta E-Book Publishing, Antalya.*
- Searle, T. P. and Barbuto Jr., J. E. (2010). Servant Leadership, Hope, and Organizational Virtuousness: A Framework Exploring Positive Micro and Macro Behaviors and Performance Impact, *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 18(1), 107-117. doi:10.1177/1548051810383863
- Sezgin Nartgün, Ş. ve Kartal, V. (2013). Öğretmenlerin Örgütsel Sinizm ve Örgütsel Sessizlik Hakkındaki Görüşleri, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 47-67.
- Sison, A. J. G. and Ferrero, I. (2015). How Different is Neo-Aristotelian Virtue from Positive Organizational Virtuousness?, *Business Ethics: A European Review*, 24(S2), S78-S98. doi:10.1111/beer.12099
- Tınaztepe, C. (2012). Örgüt İçi Etkin İletişimin Örgütsel Sinizme Etkisi, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 53-63.

- Türköz, T., Polat, M. ve Coşar, S. (2013). Çalışanların Örgütsel Güven ve Sinizm Algılarının Örgütsel Bağlılıkları Üzerindeki Rolü, Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(2), 285-302.
- Wanous, J. P., Reichers, A. E. and Austin, J. T. (1994). Organizational Cynicism: An Initial Study, Academy of Management, 1994(1), 269-273.
- Yıldız, K. (2013). Örgütsel Bağlılık ile Örgütsel Sinizm ve Örgütsel Muhalefet Arasındaki İlişki, Electronic Turkish Studies, 8(6), 853-879.

Investigation of E-Market Place Uses of Ready-Made Garment Enterprises Using Technology Acceptance Model

Hazır Giyim İşletmelerinin E-Pazar Yeri Kullanımlarının Teknoloji Kabul Modeli ile İncelenmesi

Ahmet ÖZBEK

Marmara University,
Faculty of Technology,
Istanbul, Turkey,
aozbek@marmara.edu.tr

Yusuf ESMER

Bayburt University,
Faculty of Applied Sciences,
Bayburt, Turkey
yesmer@bayburt.edu.tr

Abstarct: Nowadays, there is intense competition in the ready-made garment markets with globalization. In this competitive environment, one of the most important problems of ready-made garment enterprises is marketing. Today, one of the most important tools that ready-made garment enterprises use to solve the marketing problem is online marketing. This study focuses on e-marketplaces with online marketing locations. In this study, the use of e-market place of ready-made garment enterprises is examined with Technology Acceptance Model (TAM). TAM is a model that developed to explain how users accept and use technology. TAM consists of 5 dimensions: perceived usefulness, perceived ease of use, attitude, intention and actual behavior. For this purpose, data are collected from 47 Turkish ready-made garment enterprises. The data were analyzed in SPSS 22.0 program. When the results of the analysis are examined, it is understood that the e-market place usage of ready-made garment enterprises is generally in good condition in terms of TAM.

Keywords: Ready-made garment enterprises, TAM, e-market place

Özet: Günümüzde hazır giyim pazarlarında küreselleşme ile birlikte yoğun bir rekabet yaşanmaktadır. Bu rekabet ortamında hazır giyim işletmelerinin en önemli problemi pazarlamadır. Günümüzde işletmelerin pazarlama problemini çözmek için kullanmakta oldukları en önemli araçlardan birisi ise çevrimiçi pazarlamadır. Bu çalışmada çevrimiçi pazarlamanın bir çeşidi olan e-pazaryerlerine odaklanılmaktadır. Bu çalışmada hazır giyim işletmelerinin e-pazar yeri kullanımları Teknoloji Kabul Modeli (TKM) ile incelenmektedir. TKM, kullanıcıların teknolojiyi nasıl kabul ettiğini ve nasıl kullandığını açıklamak için geliştirilmiş bir modeldir. TKM; algılanan fayda, algılanan kullanım kolaylığı, tutum, niyet ve gerçekleşen davranış olmak üzere 5 boyuttan oluşmaktadır. Bu amaç doğrultusunda 47 Türk hazır giyim işletmesinden veri toplanmıştır. Veriler SPSS 22.0 programında analiz edilmiştir. Analiz sonuçları incelendiğinde hazır giyim işletmelerinin e-pazar yeri kullanımlarının genellikle TKM açısından iyi durumda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hazır giyim işletmeleri, TKM, E-pazar yeri

1. Giriş

Teknolojinin bilgi ve iletişim sayesinde ulaşılabilirliğinin artması ve yeni teknolojilerin kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte hemen hemen tüm işletmeler benzer kalitede ve miktarda ürün üretebilir hale gelmiştir. Teknolojideki gelişmeler üretim sorununu ortadan kaldırmış ancak artan üretim miktarı başka bir sorun olan üretilen ürünlerin pazarlanması sorununu ortaya çıkarmıştır. Ürünlerin pazarlanması sorunu konusunda da teknolojinin internet gibi bazı çözümler sunduğu görülmektedir (Şıklar vd., 2015). İnternet teknolojilerinin pazarlama sorununa getirmiş olduğu en önemli çözümlerden birisi ise e-pazaryerleridir. E-pazaryeri, alıcılar ve satıcıları elektronik ortamda buluşturarak, mübadelenin (değişim) gerçekleşmesine aracılık eden e-örgütlerdir (Etlioğlu, 2015). E-pazar yerlerine verilebilecek en güzel örnek işletmelerin kurmuş oldukları web siteleridir. İşletmelerin kendi web sitelerinden ürünlerini pazarlayabilmeleri için web sitesinin ziyaretçi sayısını artırmaları gerekmektedir. Bunun için zaman ve paraya ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca işletmelerin web sitelerinden düzenli-kesintisiz hizmet verebilmeleri ve etkili reklam-tanıtım faaliyetleri yapabilmeleri için teknik personel istihdam etmeleri gerekmektedir (Düzgün, 2018; Oypan, 2018). Diğer yandan işletmeler, e-pazaryerinde mağaza açarak; e-pazaryerinin sistemsal altyapısını, networkunu, bilgi birikimini kullanarak e-ticaret konusunda uzmanlığını

geliştirebilme, e-pazaryerinin müşterisine ürün satabilme, rakiplerinin hangi ürünleri pazarladığını ve bu ürünleri hangi fiyattan pazarladığını daha kolay takip etme, ürün, kampanya ve stok yönetimi konularında kendilerini geliştirebilme, e-ticaret müşterisini tanıma, marka bilinirliğini artırma gibi imkânları elde etmektedirler (Kantarıcı vd., 2017; Düzgün, 2018; Oypın, 2018). E-pazaryerlerinin sağlamış olduğu avantajlar sayesinde, işletmeler çok sayıda tedarikçiye ve müşteriye ulaşarak hızla büyümektedirler. E-pazaryerlerinin yaygınlaşmaları nedeniyle dünyanın en büyük perakende mağazası Walmart, Walmart Marketplace isimli e-pazaryerini kurmak durumunda kalmıştır (Kantarıcı vd., 2017). Bu nedenle işletmelerin e-pazaryerinde mağaza açmaları; bir mahalle arasında mağaza açmak yerine büyük bir alışveriş merkezinde (AVM) mağaza açmaya benzetilmektedir (Düzgün, 2018).

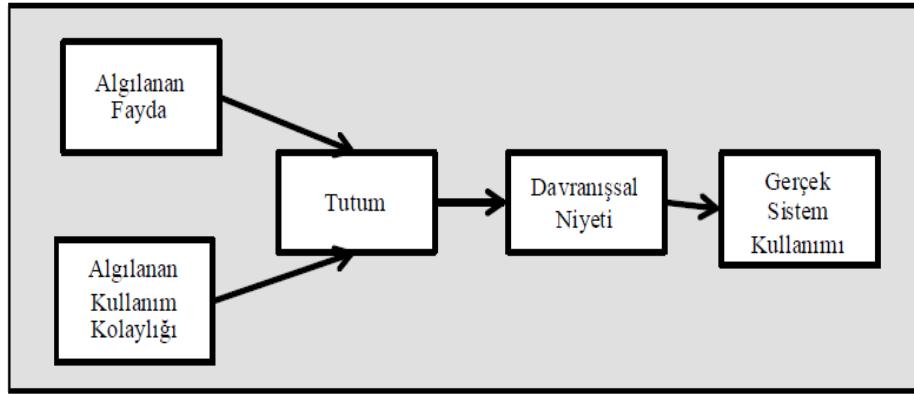
Bu çalışmada hazır giyim işletmelerinin e-pazar yeri kullanımları araştırmalarda yaygın olarak kullanılan Teknoloji Kabul Modeli (TKM) ile incelenmeye çalışılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada öncelikle TKM açıklanmakta, konuyla ilgili literatür taraması yapılmakta sonrasında 47 hazır giyim işletmesi üzerinde gerçekleştirilen anket uygulamasının verileri analiz edilmekte ve yorumlanmaktadır.

2. Literatür

Bu bölümde öncelikle TKM açıklanmakta sonrasında konuyla ilgili literatür taramasına yer verilmektedir.

2.1. Teknoloji Kabul Modeli

Teknoloji Kabul Modeli (TKM) Davis tarafından 1989 yılında kullanıcıların bilgisayarı nasıl kabul ettiklerini ve nasıl kullandıklarını açıklamak amacıyla geliştirilen bir modeldir (Çelik vd., 2010) (Arı vd., 2016). Bu model; kullanıcıların kullanım davranışında, algılanan fayda ve kullanım kolaylığına odaklanmaktadır (Ceylan vd., 2013). Bu model teknoloji kabulünü; algılanan kullanım kolaylığı, algılanan fayda, kullanıma yönelik tutum, davranışsal niyet ve gerçek sistem kullanımı olmak üzere 5 temel unsura dayanarak ölçmektedir (Uğur ve Turan, 2016). Davis tarafından geliştirilen TKM Şekil 1'de gösterilmektedir.

Kaynak: Ceylan vd., 2013: 146

Şekil 1. Teknoloji Kabul Modeli

TKM' yi oluşturan 5 temel boyut aşağıda açıklanmaktadır:

(1) *Algılanan Kullanım Kolaylığı:* Kişinin herhangi bir teknolojiyi kullanmasının ne kadar az çaba gerektirdiğine yönelik algısıdır. Bu algının dolaylı olarak algılanan faydayı etkilediği görülmüştür. (2) *Algılanan Fayda:* Algılanan fayda bireyin bir teknolojinin iş performansına katkısına yönelik inancıdır. (3) *Tutum:* Herhangi bir durum ve olaya karşı olumlu veya olumsuz bir davranış gösterme eğilimidir. (4) *Niyet:* Bireyin bir davranış sergilemeye yönelik hazır bulunma durumu olarak açıklanabilir. (5) *Davranış* (gerçek sistem kullanımı): Orta çıkan davranış olarak tanımlanabilir. TKM'ye göre, bir bireyin herhangi bir teknolojiyi kullanmayı kabul etmesi veya reddetmesi birinci derecede bireyin niyetine bağlıdır (Bolat vd., 2017: 67).

Modele göre kullanım faydası, bireyin yeni teknolojiyi kullanarak performansının artacağına inanması, kullanım kolaylığı ise bireyin yeni teknolojiyi düşük düzeyde çaba ile kullanabileceğine ilişkin algısı olarak tanımlanabilmektedir. Algılanan fayda ve kullanım kolaylığı bireylerin tutumunu etkilemektedir (Ceylan vd., 2013). TKM'nin amacı bireylerin bilişim teknolojilerini kabul etme veya etmeme davranışlarına geçerli bir açıklama getirmek ve kabul davranışını belirleyen faktörleri ilişkisel bir düzlemde ifade etmektir (Uğur ve Turan, 2016).

2.2. Literatür Taraması

Akça ve Özer (2012) Türkiye'de Kurumsal Kaynak Planlaması (KKP) sistemini kullanan işletmelerin KKP sistemlerinin başarısının belirlenmesinde, kullanıcı faktörünü TKM çerçevesinde incelemiştir. Araştırma

kapsamında, KKP programlarını kullanan 236 işletmeden anket tekniği ile veri toplanmıştır. Verilerin analizi sonucu algılanan kullanım kolaylığı ve algılanan faydanın hem KKP uygulama başarısı hem de algılanan örgütsel performans üzerinde pozitif yönde etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Uğur ve Türkmen (2014) tüketicilerin mobil uygulamaları kabulünü etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlere ait göstergelerin birbirine etkisini TKM ile incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, tüketiciler tarafından daha çok tercih edilen mobil uygulamaların geliştirilmesi için, yer verilen değişkenlerin ve değişken ilişkilerinin tüketicilerin mobil uygulamaları kabulü üzerindeki etkilerinin dikkate alındığı uygulamaların geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Şıklar vd. (2015) üniversite öğrencilerinin mobil internet teknolojisini kabulü TKM ile açıklamaya çalışmışlardır. Araştırma için TKM'ye yakınsama ve imaj faktörleri eklenmiştir. Araştırmada Anadolu Üniversitesi ve Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi'nde öğrenim gören 363 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Elde edilen veriler Yapısal Eşitlik Modeliyle (YEM) analiz edilmiştir. Analiz sonucunda imaj ve algılanan kullanım kolaylığının algılanan kullanışlılık ile ilişkili olmadığı; bununla beraber yakınsama, algılanan kullanışlılık, kullanım tutumu ve kullanım niyeti arasındaki ilişkilerin anlamlı olduğu sonucu tespit edilmiştir. Aras vd. (2015) İnsan Kaynakları Bilgi Sistemleri (İKBS) kullanıcılarının sisteme yönelik algılarını TKM ile incelemişlerdir. Marmara Bölgesi'nde çalışan 302 İKBS kullanıcılarına standardize anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, yazılım şirketi İKBS eğitimi, kurum içi İKBS eğitimi, yazılım bilgisi, donanım bilgisi, programlama bilgisi değişkenlerinin algılanan kullanım kolaylığı ve algılanan fayda üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca algılanan kullanım kolaylığı ve algılanan faydanın niyet üzerinde; niyetin ise gerçekleşen davranış (İKBS kullanımı) üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan tutumun niyet üzerinde etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Serçemeli ve Kurnaz (2016) denetimde bilgi teknoloji ürünlerinin kullanımına yönelik eğilimlerin sebeplerini TKM ile araştırmışlardır. Bu amaçla, 41 vergi müfettişi ve yardımcısından anket tekniği ile veri toplanmıştır. Verilerin analizi sonucunda vergi müfettişi ve yardımcılarının bilgi teknolojisi ürünlerini kullanımlarına yönelik algılanan fayda ve niyet eğilimlerinin oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca denetim sürecinde algılanan kullanım kolaylığının, bilgi teknolojilerine yönelik tutumu ve algılanan faydanın da kullanıma yönelik niyeti pozitif yönde etkilediği, tutumun davranışa yönelik niyeti, algılanan faydanın davranışa yönelik tutumu ve niyetin de davranışın oluşmasını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. İnan vd. (2016) internet bankacılığı kullanıcılarının internet bankacılığına ilişkin tutumlarını etkileyen faktörleri ve internet bankacılığı kullanma niyetlerini etkileyen faktörleri TKM'yi esas alarak araştırmışlardır. Çalışma kapsamında kolayda ve yargısal örnekleme yöntemiyle 201 kişiden veri toplanmıştır. Verilerin analizi sonucunda internet bankacılığının algılanan faydası ve bu hizmete yönelik tutumu, tutum ise gelecekte hizmeti kullanma niyetini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca etkileşim ihtiyacı arttıkça internet bankacılığına yönelik olumlu tutumun azaldığı belirlenmiştir. Arı vd. (2016) üniversite öğrencilerinin sosyal ağ kullanımına ilişkin tutum ve davranışlarını etkileyen faktörleri TKM'yi kullanarak araştırmışlardır. Bu amaçla Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde eğitim gören 354 öğrenciden anket tekniği ile veri toplanmıştır. Verilerin analizinde, üniversite öğrencilerinin sosyal ağ kullanımına ilişkin tutum ve davranışlarını etkileyen faktörler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve modelin uyumunu değerlendirmek amacıyla YEM kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, algılanan kullanışlılık ve algılanan kullanım kolaylığının davranışa yönelik tutumu pozitif yönde etkilediği, davranışa yönelik tutumun, davranışa yönelik niyeti ve davranışa yönelik niyetin de sosyal ağ kullanma davranışını pozitif yönde etkilediği sonucu tespit edilmiştir. Eyüboğlu ve Sevim (2017) bireylerin temassız kredi kartı kullanımını etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Bu amaçla TKM'ye algılanan risk ve algılanan eğlenebilirlik değişkenlerini ekleyerek yeni bir model oluşturmuşlardır. Araştırmada anket tekniği ile 695 kişiden veri toplanmıştır. Veriler YEM ile analiz edilmiştir. Algılanan kullanım kolaylığının kullanım niyeti üzerinde doğrudan, algılanan kullanışlılığın ise dolaylı etkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca algılanan risk ve algılanan eğlenebilirlik değişkenlerinin kullanım niyeti üzerinde etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Zengin ve Özkil (2017) tüketicilerin mobil reklam kullanma niyetlerini TKM ile araştırmışlardır. Araştırmada 309 tüketiciden anket tekniği ile veri toplanmıştır. Verilerin analizinde YEM kullanılmıştır. Araştırma sonucunda algılanan eğlencenin mobil reklam kullanma niyeti üzerinde en güçlü etkiye sahip olan boyut olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca mobil reklam kullanma niyeti üzerinde kişisel yenilikçilik, performans beklentisi ve kolaylaştırıcı koşulların doğrudan etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Bolat vd. (2017) uzaktan eğitim gören öğrencilerin öğretimsel etkinliklere mobil ortamda katılımlarına yönelik tutumlarını TKM ile incelemişlerdir. Bu amaç doğrultusunda 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Atatürk Üniversitesi uzaktan tezsiz yüksek lisans programlarına devam eden 74 öğrenciden veri toplanmıştır. Araştırma sonucunda, uzaktan eğitim gören öğrencilerin mobil internet kabul ve kullanım düzeylerinin olumlu olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kısa süreli mobil deneyime sahip öğrenciler ile hiç kullanım yapmayan öğrencilerin kabul düzeyleri arasında farklılık olduğu anlaşılmıştır. Kalyoncuoğlu (2018) tüketicilerin online alışverişlerinde ödeme işlemlerinin güvenilirliği için sanal kart kullanımlarını TKM ile incelemiştir. Araştırma kapsamında 490 tüketiciden elde edilen veriler YEM analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, gerçekleşen davranış (online alışverişlerinde sanal kart kullanımı) açısından; tüketicinin algılanan fayda, algılanan kullanım kolaylığı, tutum ve davranışsal niyet düzeylerinin önemli belirleyici etkileri olduğu tespit edilmiştir. Marangoz ve Aydın (2018) tüketicilerin akıllı saatlere adaptasyonunu etkileyen faktörleri TKM ile incelemişlerdir. Araştırma sonucunda tüketicilerin giyilebilir teknolojilere adaptasyonunda işlevsellikten daha çok tasarım, gösteriş ve deneyim gibi beklentilerin belirleyici unsurlar olduğu tespit edilmiştir.

3. Metodoloji

Bu bölümde araştırmanın amacı, evren ve örneklem, veri toplama yöntemi ve araştırmada kullanılan ölçekler açıklanmaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, hazır giyim işletmelerinin e-pazaryeri kullanımlarının TKM ile incelenmesidir. Ayrıca çalışmada algılanan fayda, algılanan kullanım kolaylığı, kullanıma yönelik tutum, davranışsal niyet (kullanıma devam etme niyeti) ve gerçekleşen davranış (e-pazaryeri kullanımı) değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenmektedir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini Türkiye Elektronik Ticaret İşletmecileri Derneğine (ETİD) üye olan 6 e-pazar yerlerinden (www.n11.com, www.sanalpazar.com, www.sonteklif.com, www.gittigidiyor.com, www.hepsiburada.com ve www.sahibinden.com) bir tanesi oluşturmaktadır (ETİD, 2019). Bu e-pazaryerlerinde 10.05.2019'de yapılan araştırmanın sonucunda; 53 kadın giyim, 59 erkek giyim ve 87 çocuk giyim olmak üzere toplam 199 hazır giyim işletmesinin faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir. Bu işletmelerin bazıları birden fazla çeşit giysi pazarladığından (çocuk giyimi ve erkek giyimi birlikte vb.) bu grupların birden fazlasında yer aldığından diğer gruplardan çıkarılmıştır. Ayrıca iletişim bilgileri bulunmayan işletmeler de elenmiştir. Sonuç olarak 122 hazır giyim işletmesine ulaşılabilmektedir. Araştırma verilerini toplamak bu işletmelere 13.05.2019-04.07.2019 tarihleri arasında e-posta yoluyla 3 kez anket formu gönderilmiş ancak ilgili işletmelerin sadece 47 (%38,5) tanesinden geri dönüş sağlanabilmektedir.

3.3. Veri Toplama Yöntemi ve Ölçekler

Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın veri toplama aşamasında sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan anket tekniği tercih edilmiştir. Araştırmada kullanılan anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde işletmeleri tanımlayıcı verilere yönelik sorular yer alırken, ikinci bölümde ise TKM Ölçeği (TKMÖ) yer almaktadır. TKMÖ'de algılanan kullanım kolaylığı, algılanan fayda, tutum, niyet ve gerçekleşen davranış olmak üzere 5 boyut bulunmaktadır. Ölçek maddelerinin derecelendirilmesinde 5'li likert tipi (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum) ölçek kullanılmıştır. İlgili anket romu oluşturulurken Akça ve Özer (2012), Aras vd. (2015), Şıklar vd. (2015), Arı vd. (2016), İnan vd. (2016), Uğur vd. (2016) ve Kalyoncuoğlu (2018) ölçeklerinden yararlanılmıştır. SPSS 22.0 istatistik programında yapılan analiz sonucunda oluşturulan anketteki ölçeklerin güvenilirlik değerleri tespit edilerek Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. TKM Ölçeğinin Güvenilirlik Değerleri

Ölçekler		Madde Sayısı		Cronbach Alfa (α)	
TKM	Algılanan Fayda	6	22	0,858	0,952
	Kullanım Kolaylığı	4		0,754	
	Tutum	4		0,924	
	Niyet	4		0,875	
	Gerçekleşen Davranış	4		0,823	

Tablo 1 incelendiğinde TKM ölçeğinin Cronbach Alfa (α) değeri 0,952 (ilgili literatüre göre $\alpha > 0,70$) olduğundan ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğu söylenebilir. Ölçek ayrıntılı incelendiğinde ise tüm boyutların değerlerinin sırasıyla 0,858; 0,754; 0,924; 0,875 ve 0,823 olduğu ve güvenilirlik düzeylerinin oldukça iyi durumda olduğunu söylemek mümkündür.

4. Bulgular

Bu bölümde faktör analizi bulguları, demografik bulgular, tanımlayıcı istatistiki bulgular ve korelasyon testi bulguları yer almaktadır.

4.1. Faktör Analizi Bulguları

Çalışmada birden fazla çalışmadan yararlanılarak ölçekler oluşturulduğundan elde edilen verilere Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanması uygun görülmüş ve araştırmadan elde edilen veriler SPSS 22.0 programında AFA'ya tabi tutulmuştur. AFA ile ilgili bulgular Tablo 2 ve Tablo 3'de verilmektedir.

Tablo 2. TKMÖ Alt Boyutlarının Varyans Açıklama Yüzdeleri ve KMO Değerleri

Boyutlar	Madde Sayısı	Varyanslı Birikimli Açıklama Yüzdesi (%)	KMO	Sig.
Algılanan Fayda	6	59,66	0,691	0,000
Kullanım Kolaylığı	4	58,26	0,573	0,000
Tutum	4	82,02	0,798	0,000
Niyet	4	74,22	0,756	0,000
Gerçekleşen Davranış	4	67,62	0,739	0,000

Tablo 2`de açıklama yüzdeleri incelendiğinde “tutum” boyutunun en yüksek açıklama yüzdesine (82,025) sahip olduğu görülmektedir. Bu durum TKM`nin en çok hazır giyim işletmelerinin e-pazar konusundaki tutumu ile açıklanabileceğini göstermektedir. KMO değerleri incelendiğinde ise tüm boyutların KMO değerleri ilgili literatüre göre 0,5`den büyük olduğundan boyutların örneklem yeterliliği açısından yeterli düzeyde oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 3`de TKMÖ`yü oluşturan boyutlara ait faktör yükleri verilmiştir.

Tablo 3. TKMÖ`nin Faktör Yükü Matrisi

Ölçek Maddeleri	Faktörler-Açıklama Katsayıları				
	Algılanan Fayda	Kullanım Kolaylığı	Tutum	Niyet	Davranış
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak, satış miktarını artırır.	0,829				
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak, satış hızını artırır.	0,831				
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak, satış maliyetini azaltır.	0,659				
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak, karlılığı artırır.	0,790				
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak, müşteri hakkında daha fazla bilgi edinmeyi sağlar.	0,657				
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak, pazar payını artırır.	0,843				
İşletmemiz e-pazardan giysi satışı için gerekli altyapıya sahiptir.		0,653			
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak oldukça açık ve anlaşılırdır.		0,824			
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak çok fazla zihinsel çaba gerektirmez.		0,720			
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak kolaydır.		0,840			
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak iyi bir fikirdir.			0,943		
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak istenilen bir durumdur.			0,958		
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak yararlıdır.			0,962		
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmaya karşı olumlu bir tutum vardır.			0,740		

Giysi satışı için e-pazaryerlerini kullanmaya devam edeceğiz				0,926	
Giysi satışı için e-pazaryerlerini kullanmayı tavsiye ederiz.				0,817	
Giysi satışı için geleneksel pazarlamadan daha fazla e-pazaryerlerini tercih ederiz.				0,795	
E-pazaryerlerindeki yenilikleri takip etmekteyiz.				0,901	
Giysi satışı için en az bir e-pazaryerini kullanmaktayız.					0,744
Giysi satışı için birden fazla e-pazaryerini kullanmaktayız.					0,671
Giysi satışı için e-pazaryerlerini daha sık kullanacağız.					0,914
E-pazaryerlerinden giysi satışına yatırım yapmaktayız.					0,930

AFA sonucunda TKMÖ maddelerinin 5 faktör (fayda, kullanım kolaylığı, tutum, niyet, davranış) altında toplandığı görülmektedir. Bu durum ölçeğin yapı geçerliliği olduğunu kanıtlamaktadır.

4.2. Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan işletmelerin faaliyet süreleri incelendiğinde en kısa faaliyet gösteren işletmenin faaliyet süresi 1 yıl, en uzun faaliyet gösteren işletmenin faaliyet süresi ise 95 yıldır. İşletmelerin ortalama faaliyet süresi ise 18,09 yıldır. Diğer yandan işletmelerin e-pazaryeri deneyimleri Tablo 4'de verilmektedir.

Tablo 4. İşletmelerin E-Pazar Yeri Deneyimleri

Deneyim (Yıl)	N	%
0-2	17	36,17
3-4	16	34,04
5-6	7	14,89
7 ve fazla	7	14,89
Toplam	47	100,00

Tablo 4 göre işletmelerin büyük bir kısmının e-pazaryeri deneyimleri genellikle 0-4 yıl arasında değişmektedir.

İşletmelerin e-pazaryerlerinde pazarlamakta oldukları giysilerin hangi işletmeler tarafından üretildikleri Tablo 5'de verilmektedir.

Tablo 5. İşletmelerin E-Pazaryerlerinde Pazarlamakta Olduğu Giysilerin Üreticileri

Giysilerin Üreticileri	N	%
İşletmenin Kendi Ürünleri	18	39,30
Diğer İşletmelerin ürünleri	16	34,04
Hem Kendi Ürünleri Hem de Diğer İşletmelerin Ürünleri	13	27,66
Toplam	47	100,00

Tablo 5'e göre işletmelerin %39,30'u sadece kendi üretmiş oldukları giysileri e-pazaryerlerinden pazarlarken %34,04'ü kendisi ürün üretmeyip başka işletmelerin üretmiş olduğu giysileri pazarladığı görülmektedir.

İşletmelerin e-pazaryerlerinden pazarladığı giysilerin türleri Tablo 6'da verilmektedir.

Tablo 6. İşletmelerin E-Pazaryerlerinden Pazarladıkları Giysilerin Türleri

Giysi Türü	N	%
Kadın Giyim	31	34,83

Erkek Giyim	22	24,71
Çocuk Giyim	14	15,73
Spor Giyim	10	11,24
İç Giyim	8	0,89
Diğer	4	0,44
Toplam	89	100,00

Tablo 6'ya göre işletmeler e-pazaryerlerinden en fazla (%34,83) kadın giysileri pazarlamaktadır. Diğer yandan işletmelerin e-pazaryerlerinden en az (%0,44) pazarladığı giysiler diğer ürünleridir.

İşletmelerin e-pazaryerlerinden günlük olarak pazarladıkları ortalama giysi adedi Tablo 7'de verilmektedir.

Tablo 7. İşletmelerin E-Pazaryerlerinden Pazarladıkları Ortalama Günlük Giysi Satış Miktarı

Giysi Adedi	N	%
1-10	21	44,68
11-60	16	34,04
61 ve daha fazla	10	21,28
Toplam	47	100,00

Tablo 7'ye göre işletmelerin yaklaşık yarısı (44,68) günlük ortalama 1-10 adet giysi pazarlamaktadır.

4.3. Tanımlayıcı İstatistikî Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan işletmelerin TKM'ye ilişkin cevaplarına yönelik tanımlayıcı istatistikî bulgular yer almaktadır. Bu kapsamda anket formunda yer alan ifadelere verilen cevaplara yönelik frekans, ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 5 'de verilmektedir.

Tablo 8. Tanımlayıcı İstatistikî Bulgular

Maddeler	N	Ortalama (X)	Standart Sapma	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
Algılanan Fayda (AF)	47	3,5035	0,92502	-0,708	0,876
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak, satış miktarını artırır.	47	4,191	1,1542	-1,898	3,046
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak, satış hızını artırır.	47	4,191	1,0962	-2,053	4,067
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak, satış maliyetini azaltır.	47	2,851	1,2850	,226	-1,067
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak, karlılığı artırır.	47	3,064	1,3254	-,180	-1,089
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak, müşteri hakkında daha fazla bilgi edinmeyi sağlar.	47	2,915	1,2825	,101	-1,083
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak, pazar payını artırır.	47	3,809	1,0962	-1,464	1,798
Kullanım Kolaylığı (KK)	47	3,3670	0,96382	-0,580	0,344
İşletmemiz e-pazardan giysi satışı için gerekli altyapıya sahiptir.	47	4,085	1,1196	-1,533	1,961
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak oldukça açık ve anlaşılırdır.	47	3,723	1,1554	-,928	,169
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak çok fazla zihinsel çaba gerektirmez.	47	2,596	1,4395	,302	-1,403

Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak kolaydır.	47	3,064	1,3417	-,177	-1,358
Tutum (T)	47	3,8936	0,95943	-1,831	3,618
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak iyi bir fikirdir.	47	4,021	1,0932	-1,712	2,884
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak istenilen bir durumdur.	47	3,830	1,0492	-1,532	2,478
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmak yararlıdır.	47	4,043	1,0826	-1,805	3,260
Giysi satışı için e-pazaryeri kullanmaya karşı olumlu bir tutum vardır.	47	3,681	1,0238	-,705	,413
Niyet (N)	47	3,9202	0,98509	-1,337	2,104
Giysi satışı için e-pazaryerlerini kullanmaya devam edeceğiz	47	4,234	1,0676	-1,837	3,388
Giysi satışı için e-pazaryerlerini kullanmayı tavsiye ederiz.	47	3,957	1,1221	-1,167	1,060
Giysi satışı için geleneksel pazarlamadan daha fazla e-pazaryerlerini tercih ederiz.	47	3,277	1,3465	-,253	-1,077
E-pazaryerlerindeki yenilikleri takip etmekteyiz.	47	4,213	1,0619	-1,812	3,361
Gerçekleşen Davranış (GD)	47	3,9521	1,05377	-1,317	1,959
Giysi satışı için en az bir e-pazaryerini kullanmaktayız.	47	3,766	1,4478	-1,187	-,012
Giysi satışı için birden fazla e-pazaryerini kullanmaktayız.	47	4,085	1,3324	-1,487	,937
Giysi satışı için e-pazaryerlerini daha sık kullanacağız.	47	4,085	1,1388	-1,372	1,444
E-pazaryerlerinden giysi satışına yatırım yapmaktayız.	47	3,872	1,2789	-1,054	,082

Tablo 8`deki TKMÖ boyutlarının ortalamaları incelendiğinde tümünün (4) Katılıyorum düzeyine yakın oldukları görülmektedir. Bu bulgu işletmelerin e-pazar yeri kullanımına sıcak baktıklarını ve e-pazar yerlerini faydalı gördüklerini göstermektedir. Ayrıca Tablo 8`deki veriler detaylı incelendiğinde “gerçekleşen davranış” boyutunun en yüksek ortalamaya ($X=3,9521\pm 1,05377$), “algılanan fayda” boyutunun ise en düşük ortalamaya ($X=3,5035\pm 0,92502$) sahip olduğu görülmektedir. Bu durumdan işletmelerin e-pazar yeri kullanımı konusunda fayda algıları düşük olmasına rağmen gerçekleşen davranışlarının yüksek olduğu/olacağı sonucu çıkarılabilir. Diğer yandan çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde tüm değerlerin -3 ve +3 arasında oldukları görülmektedir. Bu bulgu ilgili literatüre göre verilerin normale yakın dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

4.4. Korelasyon Bulguları

Algılanan fayda, algılanan kullanım kolaylığı, kullanıma yönelik tutum, davranışsal niyet (kullanıma devam etme niyeti) ve gerçekleşen davranış (e-pazaryeri kullanımı) değişkenleri arasındaki ilişkileri test etmek için SPSS 22.0 programında Pearson Korelasyon Testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 9`da verilmektedir.

Tablo 9. Korelasyon Tablosu

		AF	KK	T	N	GD
AF	Pearson Korelasyon	1				
	Sig. (2-tailed)					
	N	47				
KK	Pearson Korelasyon	0,559**	1			
	Sig. (2-tailed)	0,000				

	N	47	47		
T	Pearson Korelasyon	0,776**	0,624**	1	
	Sig. (2-tailed)	0,000	,000		
	N	47	47	47	
N	Pearson Korelasyon	0,766**	0,688**	0,846**	1
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	
	N	47	47	47	47
GD	Pearson Korelasyon	0,710**	0,495**	0,712**	0,809**
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	47	47	47	47
					47

**** 0,01 anlamlılık düzeyinde korelasyon.

Tablo 9'a göre TKM'nin tüm değişkenleri arasında genel olarak orta düzeyin üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Özellikle N (Niyet) ve T (Tutum) boyutları arasındaki ilişki (0,846) ile GD (Gerçekleşen Davranış) ve N (Niyet) arasındaki ilişkinin (0,809) oldukça güçlü olduğu anlaşılmıştır. Diğer yandan Korelasyon tablosu incelendiğinde TKM doğrultusunda değişkenler arasında ilişkilerin olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile algılanan fayda ve kullanım kolaylığı tutumu, tutum ise niyeti ve sonuç olarak niyet gerçekleşen davranışı etkilemektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Türk Hazır giyim işletmeleri genellikle KOBİ niteliğinde işletmeler olup en önemli problemlerinin başında pazarlama sorunu gelmektedir. Günümüz internet teknolojisinin gelişimiyle birlikte internetin pazarlama amacıyla kullanılması KOBİ'lere önemli avantajlar sağlamaya başlamıştır. Bu çalışmada internetin işletmelere sağlamış olduğu önemli imkanlardan biri olan e-pazaryerleri Türk Hazır Giyim İşletmeleri açısından değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulardan; Türk Hazır Giyim işletmelerinin e-pazaryeri deneyimleri genellikle 0-4 yıl arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu tespite göre Türk Hazır Giyim İşletmelerinin pazarlama için e-pazaryerlerini kullanım deneyimlerinin, yeterli bir düzeye henüz ulaşmadığını göstermektedir.

Araştırmanın sonucunda, Türk Hazır Giyim İşletmelerinin %39,30'u sadece kendi üretmiş oldukları giysileri, %34,04'ü diğer işletmelerin üretmiş olduğu giysileri pazarlama amacıyla kullanmakta oldukları tespit edilmiştir. Bu veriler Türk Hazır Giyim işletmelerinin e-pazaryerlerini genel olarak iki şekilde kullandıklarını göstermektedir. Ayrıca Türk Hazır Giyim işletmeleri e-pazaryerlerinden en fazla (%34,83) kadın giysileri pazarlamaktadır. Bu sonuç pazarlamada ki genel eğilimle aynı olup araştırmada elde edilen verilerin geçerliliğini göstermesi açısından da önemlidir.

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizinden, Türk Hazır Giyim işletmelerinin e-pazar yeri kullanımı konusunda fayda algılarının düşük olmasına rağmen e-pazaryeri kullanım davranışlarının yüksek olduğu ve olmaya devam edeceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Türk Hazır Giyim İşletmelerinin e-pazaryeri kullanımına sıcak baktıklarını ve e-pazar yerlerini faydalı gördükleri de tespit edilmiştir. Bu durum Türk Hazır Giyim işletmelerinin pazarlama faaliyetlerinde e-pazaryeri kullanımlarını artıracaklarını göstermektedir. Sonuç olarak bu araştırma, henüz e-pazaryeri kullanmaya başlamamış hazır giyim işletmelerinin e-pazaryerlerini pazarlama amacıyla kullanmalarının işletmeleri için yararlı olabileceğini göstermesi açısından önemlidir. Diğer yandan bu araştırma sadece bir e-pazaryerinde giysi pazarlaması faaliyeti gerçekleştiren 47 hazır giyim işletmesinden elde edilen verilere dayanmakta olması bir kısıttır. Araştırmanın birden fazla e-pazaryeri üzerinde ve daha fazla işletmeye uygulanması elde edilen verilerin güvenilirliğini artırabileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akca, Y. ve Ozer, G. (2012). Teknoloji Kabul Modeli'nin Kurumsal Kaynak Planlaması Uygulamalarında Kullanılması, *Business and Economics Research Journal*, 3(2), 79-96.
- Aras, M., Özdemir, Y. ve Bayraktaroğlu, S. (2015). İnsan Kaynakları Bilgi Sistemlerine Yönelik Alguların Teknoloji Kabul Modeli İle İncelenmesi, *Ege Akademik Bakış*, 15(3), 343-351.
- Arı, E., Yılmaz, V. ve Bekteş, R. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Ağ Kullanımına İlişkin Davranışlarının Teknoloji Kabul Modeli İle Araştırılması, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(27), 67-81.

- Bolat, Y. İ., Aydemir, M. ve Karaman, S. (2017). Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Öğretimsel Etkinliklerde Mobil İnternet Kullanımlarının Teknoloji Kabul Modeline Göre İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi GEFAD / GUJGEF, 37(1), 63-91.
- Ceylan, H. H., Genç, E. ve Işıl, E. (2013). Tüketicilerin İnternet Bankacılığını Benimsemesini Etkileyen Faktörlerin Yapısal Eşitlik Modeli İle Araştırılması, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(3), 143-154.
- Çelik, H. E., Yılmaz, V. ve Pazarlıoğlu, M. V. (2010). Teknoloji Kabul Modeli ve Bir Uygulama, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 47(540), 35-44.
- Düzgün, A. C. (2018). E-Ticaret Yapmak İstiyorum 5: Online Pazar Yerleri, <https://www.cemduzgun.com.tr/2018/01/15/e-ticaret-yapmak-istiyorum-5-online-pazar-yerleri/>, (Erişim Tarihi: 30.04.2019).
- ETİD. (2019). Üyelerimiz, 08 05, 2019 tarihinde <http://www.etid.org.tr/uyelerimiz/#> adresinden alındı
- Etlilioğlu, M. (2015). Elektronik Pazaryerlerinde Hizmet Kalitesi; Emlak Pazarlaması Üzerine Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Eyüboğlu, K. ve Sevim, U. (2017). Türkiye’de Temassız Kredi Kartı Kullanımını Etkileyen Faktörler, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 13(2), 331-346. doi:<http://dx.doi.org/10.17130/ijmeh.201722868>
- İnan, H., Nakıboğlu, B. ve Doğan Südaş, H. (2016). İnternet Bankacılığına İlişkin Tüketici Tutumlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Bir Pilot Uygulama, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(3), 165-182.
- Kalyoncuoğlu, S. (2018). Tüketicilerin Online Alışverişlerindeki Sanal Kart Kullanımlarının Teknoloji Kabul Modeli İle İncelenmesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(2), 193-213.
- Kantarıcı, Ö., Özalp, M., Sezginsoy, C., Özaşkın, O. ve Cavlak, C. (2017). Dijitalleşen Dünyada Ekonominin İtici Gücü: E-Ticaret, İstanbul: TÜSİAD.
- Marangoz, M. ve Aydın, A. E. (2018). Tüketicilerin Giyilebilir Teknoloji Ürünlerini Benimsemesinde Etkili Olan Faktörler: Akıllı Saatler Üzerine Bir Araştırma, Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi, 4(1), 1-20.
- Oypan, S. (2018). Online Pazar Yerleri mi Yoksa Kendi E-ticaret Sitenizi Kurmak mı Daha Avantajlı, <https://www.ideasoft.com.tr/pazar-yerleri-mi-e-ticaret-siteleri-mi-avantajli/>, (Erişim Tarihi: 30.04.2019).
- Serçemeli, M. ve Kurnaz, E. (2016). Denetimde Bilgi Teknoloji Ürünleri Kullanımının Teknoloji Kabul Modeli (TKM) İle Araştırılması, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 45(1), 43-52.
- Şıklar, E., Tunalı, D. ve Gülcan, B. (2015). Mobil İnternet Kullanımının Benimsenmesinde Yakınsama Faktörüyle Teknoloji Kabul Modeli, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15(2), 99-110.
- Uğur, N. G. ve Turan, A. H. (2016). Mobil Uygulama Kabul Modeli: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması, Hacettepe İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 34(4), 97-126.
- Uğur, N. G. ve Türkmen, M. (2014). Tüketicilerin Mobil Uygulamaları Kabulüne Yönelik Bir Model Önerisi, 12. Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildileri Kitabı, (s. 567-583). Antalya.
- Zengin, A. Y. ve Özkil, C. (2017). Teknolojinin Kabulü ve Kullanımı Faktörlerinin Tüketicilerin Mobil Reklam Kullanma Niyetleri Üzerindeki Etkisi, İşletme Araştırmaları Dergisi, 9(4), 551-570. doi:10.20491/isarder.2017.346

The Critical Success Factors in New Product Development Process

Yeni Ürün Geliştirme Sürecinde Kritik Başarı Faktörleri

Onur ŞAYLAN

Çanakkale Onsekiz Mart University,
Çan Vocational School,
Çanakkale, Turkey
onursaylan@comu.edu.tr

Yusuf ESMER

Bayburt University,
Faculty of Applied Sciences,
Bayburt, Turkey
yesmer@bayburt.edu.tr

Abstarct: The aim of this study is to examine New Product Development (NPD) critical success factors. The NPD concept is considerably researched in organizations such as manufacturing enterprises, universities, SMEs and studied in wide range disciplines such as technology management, business policy, marketing, engineering. This study has focused how to be successful on NPD and which is the successful factors of new product development. This research is a conceptual analysis which investigate the new product development concept. It's found that in this study, organizations must be pay attention on knowledge, communication, information, managers and employee perception, innovation process. NPD is an important process for enterprises. The success of enterprises might be possible with NPD. The customer involvement is very important for NPD process. It is also important to be in good relations with employees, customers, consumers, and suppliers. This study will be useful for managers and researchers who want to study about NPD process.

Keywords: New product development, Conceptual Analyzes, innovation, new product, customer involvement (NPD)

Özet: Bu çalışmanın amacı yeni ürün geliştirme sürecindeki kritik başarı faktörlerini incelemektir. Yeni ürün geliştirme kavramı üretim yapan firmalar, üniversiteler, Kobiler gibi birçok organizasyon tarafından ve teknoloji yönetimi, işletme politikası, pazarlama ve mühendislik gibi çeşitli disiplinler tarafından önemli ölçüde araştırılmıştır. Bu çalışma yeni ürün geliştirmede nasıl başarılı olunur sorusuna ve yeni ürün geliştirmenin başarı faktörleri nelerdir konusuna odaklanmıştır. Bu çalışma yeni ürün geliştirme kavramını araştıran kavramsal bir analizdir. Çalışma sonucunda organizasyonların bilgi, iletişim, yönetici ve çalışan algısı ve yenilik süreçlerine dikkat etmesi gerektiğine ulaşılmıştır. Yeni ürün geliştirme firmalar için önemli bir süreçtir. Firmaların başarısı yeni ürün geliştirme ile mümkün olmaktadır. Müşteri katılımı da yeni ürün geliştirme sürecinde önemli rol oynamaktadır. Çalışanlarla, müşterilerle, tüketicilerle ve tedarikçilerle iyi ilişkiler oldukça önemlidir. Bu çalışmanın yeni ürün geliştirme süreci hakkında araştırma yapan yöneticiler ve araştırmacılara faydalı olacağı beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeni ürün geliştirme, Kavramsal Analiz, yenilik, yeni ürün, müşteri katılımı

1.Giriş

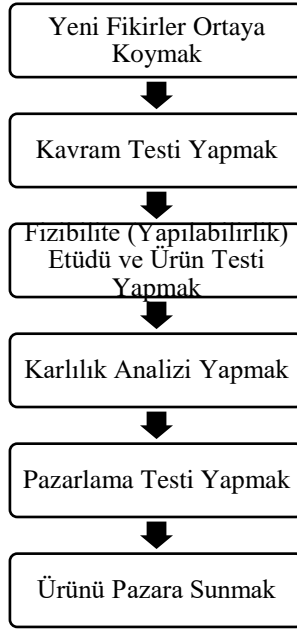
“Niçin bazı işletmeler yeni ürünlerin geliştirilmesinde başarılı olurken bazıları ise başarısız olur?” Yeni ürünlerin %40'ının pazara sürülürken başarısız olduğu, tüm geliştirme ve test işlemlerinden sonra bile 10 üründen 7'sinin başarısız olduğu sadece bir tanesinin ticari başarı yakalayabildiği görülmüştür (Cooper, 2019: 36). Yeni ürün geliştirme modern örgütlerin en önemli özelliklerinden biri olarak dikkatleri üzerine çekmektedir. Ancak bu özellik yeterli düzeyde görülmemektedir. Her yıl binlerce yeni ürün geliştirilmekte ve pazara sunulmaktadır. Yeni ürün başarısının önemi endüstrileşmiş ekonomilerde ürün geliştirmenin finansal etkileri ile ölçülebilmektedir (Cooper, 1980: 277). Örneğin; Amerika 2018 yılında araştırma geliştirme faaliyetlerine yaklaşık 476 milyar dolar ya da GSMH'nin yüzde 2,7'si kadar harcama yapılırken, bu oran Çin'de 370 milyar dolar Japonya'da 170 milyar dolar, Almanya'da 109 milyar dolar, Fransa'da 60 milyar dolar ve Türkiye'de 15 milyar dolardır (Howmuch.net, 2018: 1; OECD, 2019: 1). Ancak bu Ar-Ge harcamaları yeni ürün maliyetlerinin toplamının sadece bir parçasını oluşturmaktadır. Geliştirme maliyetlerinden daha fazla olan ticarileştirme maliyetlerini içermemektedir (Cooper,1980: 277).

Son zamanlarda tüketicilerin bağımsız karar almaları, kendilerinin farkında olmaları, kitlesel üretimin ve dağıtım sistemlerinin artan önemi, sürekli yeni bir teknolojik ve yönetsel yeteneğin sunulması artan düzeydeki rekabet ve küreselleşme ile dünya yeni bir gelişme sürecine girmiştir. Ürün yeniliğinde üstün yetenekler ve yeni ürün geliştirme, rekabet avantajının sürdürülmesinde ve inşa edilmesinde anahtar faktörler olarak düşünülmektedir (Ciappei ve Simoni, 2005: 21). Yeni ürünler bir işletmenin yaşamını sürdürmesi ve başarısı için oldukça önemlidir. İşletmelerin günümüz yüksek rekabet ortamında hayatta kalabilmeleri için rekabet avantajı oluşturup bu avantajı sürdürmeleri gerekmektedir. Rekabet avantajı sürdürülebilmenin ana belirleyicilerinden biri de başarılı bir yeni ürün geliştirme ve pazara sunma yeteneğidir. Ayrıca bu başarıyı etkileyen birçok faktör bulunmaktadır (Kandemir vd., 2006: 300). Yeni ürün geliştirmede kritik başarı faktörlerini araştırmak yeni ürün hakkındaki bilgi birikimini geliştirmek ve genişletmek açısından oldukça önemlidir. Yeni ürün geliştirmede işletmeler mevcut ürünlerde değişiklikler yapmakta ya da yeni bir ürün pazara sürmektedirler. Bir araştırmaya göre Tayvanlı elektronik işletmeleri mevcut ürünleri geliştirerek, yeni özellikler ekleyerek, şeklini ve görünüşünü değiştirerek başarıyı yakalamışlardır. Böyle yaparak yeni model geliştirme maliyetlerini ve pazara sunma sürelerini azaltmışlar, müşterilerdeki yeni ürün belirsizliğini hafifletmişler, ürün hata oranlarını minimize etmişler, rakipleri karşısındaki stratejilerini güçlendirmişlerdir (Cheng ve Shiu, 2008: 174-175). Yeni ürün geliştirme sürdürülebilir bir işletme performansının en önemli belirleyicilerinden biri olarak görülmekte ve işletme için kilit zorluklardan birini oluşturmaktadır. Birçok yazar yeni ürün geliştirme sürecinin geliştirilmesi üzerine odaklanmış birçok başarı faktörünü ortaya koymuştur. Cheng ve Shiu kritik başarı faktörlerini geliştirme sürecinde zamandan tasarruf sağlama, üretim maliyetlerini azaltma, ürünlerin yüksek düzeyde kişiselleştirilmesi (özelleştirilmesi), ürün avantajı oluşturma, etkili içsel koordinasyon ve dışsal işbirliği, uygun ürün sunum zamanı, rakiplere yanıt verirken daha az saldırgan olma olarak belirlemişlerdir. Ledwith yeni ürün geliştirmede başarı faktörlerini örgütsel faktörler, geliştirme süreci faktörleri, yetenekler ve beceriler, pazarlama ve yeni ürün özellikleri olarak 4 ana başlıkta incelemiştir. Bu alandaki çalışmalar, yeni ürün geliştirme yöntemlerinin benimsenmesinin ürün geliştirme projelerinin başarısı açısından hayati öneme sahip olduğunu göstermiştir (Graner ve Behr, 2013; Cheng ve Shiu, 2008; Ledwith, 2000).

Bu çalışmanın amacı yeni ürün geliştirme sürecindeki kritik başarı faktörlerini ele almaktadır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle yeni ürün geliştirme süreci hakkında bilgi verilmekte sonrasında yeni ürün geliştirme sürecinde başarıyı etkileyen faktörler teorik çerçevede incelenmektedir.

2. Yeni Ürün Geliştirme Süreci

Pazarın dinamikleri önemli ölçüde değişmektedir. 1980'lerin düşük maliyet ve kaliteyi geliştirme gibi popüler stratejileri 1990'ların rekabet savaşının kazanılmasında fazla etkili olamamıştır. Bu savaşın kazanılması ancak işletmelerin pazara hâkim olmaları ve yeni ürün geliştirebilmeleri ile mümkündür. Ancak yeni ürün geliştirme riskli bir süreçtir. Önemli oranda mali ve mali olmayan yükümlülükler gerektirmektedir (Ozer, 1999: 77). Yeni ürün geliştirme, sürdürülebilir işletme performansı belirleyicileri arasında en önemlilerinden biridir. Bu nedenle işletmeler için bir zorluğu temsil etmektedir. İşletmelerin nasıl yeni ürün geliştirdiğini anlamak önemlidir. Bunu anlamının yolu işletmelerde yeni ürün oluşturmayı mümkün kılan bilginin nasıl elde edildiğini öğrenmektir. Yenilikçilik bu yeni bilginin elde edilmesinde oldukça önemlidir. (Schulze ve Hoegl, 2006: 211). Bu nedenle yeni ürün geliştirme süreci bir işletmenin başarısı için oldukça önemli bir yere sahiptir. Yeni bir ürünün ortaya çıkarılması ve pazara sunulma süreci birçok aşamayı içerisinde barındırmaktadır. Yeni ürün geliştirme, yeni bir ürün oluşturmakla başlayan ve bu fikri ticari bir ürüne dönüştürmeye kadar giden uzun ve değişken bir süreçtir (Cengiz vd., 2006: 436). Crawford ve Di Benedetto (2015: 19)'ya göre yeni ürün geliştirme süreci 5 aşamadan oluşmaktadır. Bunlar; (1) fırsatların tespiti ve seçimi, (2) kavram üretimi, (3) kavram ve proje değerlendirme, (4) ürün geliştirme (teknik ve pazarlama açısından) ve (5) ürünü pazara sunmadır. Özer (1999: 78)'e göre ise yeni ürün geliştirme dinamik bir süreçtir ve kavram testi, prototip testi ve önpazar araştırması, pazar testi ve pazara sunma olarak 5 temel aşamadan oluşmaktadır. Kavram testi aşaması, tüketicilerin yeni ürün kavramına ilişkin tepkilerinin değerlendirilmesi, önemli ürün özelliklerini tanımlama ve potansiyel pazar büyüklüğünü belirlemeyle ilişkilidir. Prototip testi aşamasında bireyler yeni ürüne ait bir prototipi değerlendirir. Ön pazar araştırması alışveriş ortamının bir simülasyonunun oluşturulduğu ve yeni bir ürünün potansiyel satın alıcıların reaksiyonlarının ölçüldüğü aşamadır. Pazar testi aşamasında kısıtlı ürün sunumu yapılmakta ve tam ölçekli ticarileştirme öncesi son adımdır. Son olarak pazara sunma aşamasında ise erken satış verileri kullanılarak yeni ürünün gelecekteki satışları tahmin edilmektedir. Birçok araştırmacı tarafından bu örneklerle benzer yeni ürün geliştirme süreci aşamaları belirtilmiştir. Tüm bu araştırma sonuçlarına göre yeni ürün geliştirme süreci Şekil 1'de olduğu gibi gösterilebilir.

Kaynak: Şaylan ve Esmer, 2017: 440

Şekil 1. Yerin Ürün Geliştirme Süreci

3.Yeni Ürün Geliştirme Sürecinde Kritik Başarı Faktörleri

Başarı faktörlerine giriş, başarının tanımına olan ihtiyacı beraberinde getirmektedir. Yeni ürün geliştirme hakkındaki birçok çalışma başarıyı karlılık ile ölçmesine rağmen diğer bazı çalışmalar geri ödeme süresi, pazar payı, zamanlama performansı (zamanında ya da değil), teknik başarı ve yeni ürün performansı ile ölçmektedir. Başarılı ve başarısız süreçlerle karşılaştırıldığında birçok yeni ürün geliştirme çalışması özel performans ölçütlerine bakmaktadır (Cleyn vd., 2009: 52).

Yeni ürünlerin akışı birçok endüstride rekabet gücünün temelini oluşturduğu için yeni ürün geliştirmede başarı faktörleri geniş ölçüde tartışılan bir konu olmuştur (Swunnaporn ve Speece, 2010: 364). Yeni ürün geliştirme ile ilgili literatür, yeni ürün geliştirme ve örgüt ile ilgili faktörlerin başarıyı etkilediğini belirlemiştir. Örgüt ile ilgili faktörler kaynaklar ve yeteneklerden oluşurken yeni ürün geliştirme süreci ile ilgili faktörler ağırlıklı olarak teknik ve pazarlama faaliyetlerinden oluşmaktadır. Değer oluşturmak için işletmeler yeni ürün geliştirme faaliyetleri ile ilişkili kaynaklara sahip olmalıdır. Örgütsel süreçler ile kaynaklardan faydalanmak ve kaynakları birleştirmek işletmenin yeteneklerinden biri olmalıdır. Yeni ürün geliştirme sürecine göre bu kaynaklar, insan kaynakları açısından (üst yönetimin katılımı, multi-disipliner takımların kullanımı, özel takımlara odaklanma, güçlü bir destekleyicinin katılımı), geliştirme kaynakları (ön-pazar değerlendirmeleri, detaylı pazar çalışmaları ve pazar araştırmaları, ürün geliştirmeden önce finansal ve işletme analizi) test kaynakları (kurum içi ürün testi, ürünün müşteri testi, pazar testi, deneme satışı ve üretime başlama) ve pazara sunma kaynakları (reklamın kalitesi ve büyüklüğü, tanıtım faaliyetleri) olarak görülebilmektedir (Kandemir vd., 2006: 301).Cleyn (2009: 52) yeni ürün geliştirmedeki başarı faktörlerini Tablo 1’ deki gibi sıralamaktadır.

Tablo 1. Yeni Ürün Geliştirmedeki Başarı Faktörleri

1	Ürün stratejisine sahip olma
2	Yeterli kaynak
3	Ön-geliştirme faaliyetlerinde yeterlilik
4	Geliştirme faaliyetlerinde yeterlilik
5	Pazarlama faaliyetlerinde yeterlilik
6	Yeni ürün geliştirme süreci varlığı
7	Pazar bilgisine sahip olma
8	Üst yönetim desteği
9	Takım örgütü
10	Yenilikçi takımın varlığı

Kaynak: Cleyn vd., 2009: 52

Ledwith (2000: 137-139) yeni ürün geliştirme sürecinde başarı faktörlerini; örgütsel faktörler, geliştirme süreci faktörleri, yetenekler ve beceriler, pazarlama ve yeni ürün özellikleri olarak 4 ana başlıkta incelemiştir.

Örgütsel faktörler: Farklı departmanlar arasındaki bütünleşme yeni ürün geliştirme sürecinde daha iyi sonuçların elde edilmesinde oldukça önemlidir. Büyük işletmeler içsel ilişkilerle ilgilenirken küçük işletmeler daha çok endüstriyel hizmetler, taşeronluk ilişkileri, lisans anlaşmaları (licensing), ağ oluşturma (networking) ve işbirlikçi araştırma geliştirme gibi dışsal ilişkilere önem vermektedir. Proje takımlarının varlığı ve özellikleri, üst yönetimin katılım düzeyi, yeni ürün geliştirme projelerinde liderliğin doğası büyük işletmeler için incelenen örgütsel faktörlerdendir. Yöneticinin yetenekleri ve desteği küçük işletmeler için önemli bulunmuştur (Ledwith, 2000: 137). Farklı departmanlarda çalışanların yeni ürün geliştirme konusundaki algıları bazen sorun oluşturabilmektedir. Pazarlama yöneticisi olmayan diğer yöneticiler yeni ürün geliştirmede pazarlama aşamasının diğer aşamalarına göre daha önemsiz olduğunu, bu yüzden pazarlama bölümünün daha az performans sergilediği sürece daha güçlü katılım gösteremediği düşünülebilir. Başarı faktörü, algıları farklı yöneticilerde farklı olabilmektedir. Yeni ürün geliştirmeye stratejik açıdan bakıldığında ise planlama ve üst yönetimin katılımı oldukça önemlidir. (Swunnaporn ve Speece, 2010: 366). Strateji işletmenin hangi pazarları hedefleyeceğini, hangi temel yeteneklere ihtiyacı olduğunu, hangi pazar disiplinini takip edeceğini ve işletmenin hangi ürünleri sunacağı hakkındaki kritik sorulara yanıt vermektedir. Üst yönetim önemli zamanını ve enerjisini bu sorulara cevap aramaya adanmıştır. Çünkü bu sorular yeni ürün geliştirme başarısında kritik öneme sahip faktörlerdir (Lester, 1998: 36).

Geliştirme süreci faktörleri: Ledwith (2000) geliştirme süreci faktörlerini üst yönetimin desteği pazar çıkışı hızı ve finansal faktörler olarak belirlemiştir. Birçok çalışma üst yönetim desteğinin yeni ürün geliştirmede önemli bir başarı faktörü olduğunu ifade etmektedir. Üst yönetimin işletmenin daha geniş bir yenilikçi kültüre sahip olmasında önemli bir rolü vardır. Yeni ürün geliştirmede kullanılan yöntemler genellikle finansal ve insani kaynakları gerektirmektedir. Üst yönetimin yeni ürün geliştirme yöntemlerinin uygulanmasındaki desteği bu nedenle hayati bir öneme sahiptir (Graner ve Behr, 2013: 302). Teknik ve pazarlama uzmanlığı yeni ürün geliştirme başarısının anahtar faktörlerindedir. En önemli teknik ve pazarlama faaliyetleri; prototip (ilk örnek) testi, pazarlama deneyi, pazara sunma, ürün geliştirme ve üretime başlamayı içermektedir. Pazarda ilk olmak önemlidir ancak pazarda en iyi olmak daha önemlidir. Yeni ürün geliştirme maliyeti finansal faktörlerden biri iken genellikle küçük işletmeler tarafından göz önünde bulundurulmaktadır. Yeni ürün geliştirme faaliyetlerinin yeterliliği hem büyük hem de küçük işletmeler için kritik öneme sahiptir. Ayrıca pazarda hızlı olmak (ilk olmak) işletmeye rekabet avantajı kazandırmaktadır. Müşterilere gösterilebilecek ürünler oluşturmak, ürünün sunumunu yapmak, müşteri ile ürünün her bir versiyonunu test etmek, müşteri ya da kullanıcıdan ürünün her bir versiyonu ile ilgili geri dönüşler almak (nelerden hoşlandıkları, nelerden hoşlanmadıkları ve neye değer verdiklerini anlamak) oldukça önemlidir (Cooper, 2019: 39; Ledwith, 2000:137).

Pazarlama ve yeni ürün özelliği: Pazarlama yetenekleri yeni ürün başarısını önemli ölçüde etkilemektedir (Simpson vd., 2002: 194). Ürün avantajı ve ürün üstünlüğü önemli kritik başarı faktörlerinden biridir. En üstün özellikli ürünler muhtemelen başarılı ürünlerdir. Peki üstün özellikli ürünler nelere sahiptir? Üstün özellikli ürünler müşterilerin ihtiyaçlarını karşılama açısından rakiplerine göre daha üstündür ve rakip ürünlerin sahip olmadığı eşsiz özellikler sunarak müşterilerin rakip ürünlerle ilgili sorunlarını çözmektedir. Üstün ürünler, tüketicilerin ödedikleri karşısında iyi bir değer sunan, müşterilerin toplam maliyetlerini azaltan, fiyat performans özelliklerini en iyi şekilde sağlayan ve üstün kaliteye sahip ürünlerdir. Müşteriler tarafından açık bir şekilde gözle görülen ve kolaylıkla algılanan faydaları sunan ürünlerdir (Cooper,2019: 37). Teknik belirsizlik durumundaki küçük işletmeler en iyi ürünü üretmekten ziyade uygun ürünü üreten örgütlerdir. Pazarın büyüklüğünü ve pazarın büyümesini ifade eden pazar potansiyeli, müşterinin ürüne olan ihtiyacı ve ürünün müşteri için önemi yeni ürün geliştirme başarısına etki etmektedir. Pazarın olgunluğu yeni ürün geliştirme başarısını engelleyen faktörlerden biri olmasına rağmen bazı durumlarda küçük işletmeler için olumlu olabilmektedir. Örneğin; küçük işletmeler büyük işletmelerin ilgilenmediği niş (küçük ve özel) pazarlarında faaliyet gösterebilmektedirler (Ledwith,2000: 138).

Beceriler ve yetenekler: Teknoloji ve pazarlama sinerjisi yeni ürün geliştirme başarısında önemli olabilmektedir. Kaynakların kalitesi ve bulunurluğu yeni ürün geliştirilmesinde oldukça önemlidir. Hem finansal hem de insan kaynakları eksikliği ürün yeniliğini kısıtlayan en önemli etkilerden biridir. Diğer tüm belirleyicileri etkilediği için işletmenin stratejisi yeni ürün geliştirme için önemli faktörlerden biridir. Strateji ürün yeniliği yapan küçük işletmeler için de önemlidir. Öğrenme, esneklik ve yanıt verme hızı rekabet avantajını geliştiren önemli alanlardır (Ledwith, 2000: 139). Yeni ürün geliştirmeye stratejik açıdan bakıldığında planlama ve üst yönetimin katılımı oldukça önemlidir. Güçlü bir içsel iletişim yeni ürün geliştirmenin başarısı ve başarısızlığında önemli faktörlerden biridir. Bilgi yönetimi sürecinde bilginin kullanımı ve akışı kritik faktörlerdendir (Swunnaporn ve Speece, 2010: 368).

4. Sonuç ve Öneriler

Yeni bir ürün bir işletme için katma değer oluşturan üründür. Başka bir ifade ile işletmeye para kazandıran üründür. Dolayısıyla bir işletmenin başarılı olabilmesi için yeni bir ürün geliştirerek pazara sunması gerekmektedir. Yeni ürün geliştirme süreci uzun ve dinamik bir süreç olmakta ve birçok aşamadan oluşmaktadır. Bunlar; yeni fikir oluşturma, kavram testi, fizibilite çalışması, karlılık analizleri, pazarlama testi ve ürünü pazara sunma şeklinde sıralanabilir. Bu süreçte işletmenin dikkat etmesi gereken bazı faktörler bulunmaktadır. Bunlar “yeni ürün geliştirme sürecinde kritik başarı faktörleri” başlığı altında ele alınabilir. Bu çalışmada yeni ürün geliştirme sürecinde başarı faktörleri kavramsal olarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda yerli ve yabancı çalışmalar incelenmiştir. Bu çalışmalardan hareketle yeni ürün geliştirme sürecinde kritik başarı faktörleri 4 başlık altında incelenebilir. Bunlar; örgütsel faktörler, geliştirme süreci faktörleri, pazarlama ve yeni ürün özelliği, beceriler ve yeteneklerdir. Bu faktörler ayrıntılı incelendiğinde örgüt ve yönetimle ilgili olan örgütsel faktörlerin yeni ürün geliştirme sürecinde önemli bir yere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Yöneticilerin bakış açısı, izlenen stratejiler ve politikalar, yönetimin katılımı süreci önemli derecede etkilemektedir. Diğer yandan diğer faktörler kapsamında maliyet, sinerji, iletişim, teknoloji, kullanılan kaynakların kalitesi gibi faktörlerin de yeni ürün geliştirme sürecini önemli düzeyde etkilediğini söylemek mümkündür. Sonuç olarak bu çalışmada yeni ürün geliştirme sürecinin başarısını etkileyen faktörler teorik olarak incelenmiştir. Bu çalışmanın yeni ürün geliştirme süreci hakkında araştırma yapan yöneticiler, bilim insanları ve araştırmacılara faydalı olacağı düşünülmektedir. Bundan sonraki çalışmalarda yeni ürün geliştirme sürecini etkileyen başarı faktörlerine yönelik görüşme ve anket tekniklerinin birlikte kullanıldığı bir araştırmanın yapılması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Cengiz, E., Ayyıldız, H. ve Kırkbir, F. (2006). Yeni Ürün Geliştirme Sürecinde Aşama-Eşiği Yöntemiyle Süreç Performans Değerlemesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 435-452.
- Cheng, C. C.-J. and Shiu, E. C. (2008). Critical Success Factors of New Product Development in Taiwan's, Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics, 20(2), 174-189. doi:<https://doi.org/10.1108/13555850810864542>
- Ciappei, C. and Simoni, C. (2005). Drivers of New Product Success In the Italian Sport Shoe Cluster of Montebelluna, Journal of Fashion Marketing and Management: An International Journal, 9(1), 20-42. doi:<https://doi.org/10.1108/13612020510586389>
- Cleyn, S. H., Jacoby, A. and Braet, J. (2009). Success Factors in New Product Development How Do They Apply to Company Characteristics of Academic Spin-Offs?, The Journal of Private Equity, 13(1), 51-61. doi:<https://doi.org/10.3905/JPE.2009.13.1.05>
- Cooper, R. G. (1980). Project NewProd: Factors in New Product Success. European Journal of Marketing, 14(5/6), 277-292. doi:<https://doi.org/10.1108/EUM000000004906>
- Cooper, R. G. (2019). The Drivers of Success in New-Product Development. Industrial Marketing Management, 76, 36-47. doi:<https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2018.07.005>
- Crawford, C. M. and Di Benedetto, C. A. (2015). New Products Management (11. b.), New York: McGraw-Hill Education.
- Graner, M. and Magdalena Mißler-Behr. (2013). Key Determinants of the Successful Adoption of New Product Development Methods, European Journal of Innovation Management, 16(3), 301-316. doi:<https://doi.org/10.1108/EJIM-08-2012-0084>
- Howmuch.net. (2018). Find Out How Much Your Country Spends on Research & Development, <https://howmuch.net/articles/research-development-spending-by-country>, (Erişim Tarihi:16.07.2019).
- Kandemir, D., Calantone, R. and Garcia, R. (2006). An Exploration of Organizational Factors in New Product Development Success, Journal of Business & Industrial Marketing, 21(5), 300-310. doi:<https://doi.org/10.1108/08858620610681605>
- Ledwith, A. (2000). Management of New Product Development in Small Electronics Firms. Journal of European Industrial Training, 24(2/3/4), 137-148. <https://doi.org/10.1108/03090590010321106>
- Lester, D. H. (1998). Critical Success Factors for New Product Development, Research Technology Management, 41(1), 36-43. doi:<https://doi.org/10.1080/08956308.1998.11671182>
- OECD. (2019). Gross Domestic Spending on R&D, <https://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm>, (Erişim Tarihi: 16.07.2019).

- Ozer, M. (1999). A Survey of New Product Evaluation Models, *Journal of Product Innovation Management*, 16, 77-94.
- Schulze, A. and Hoegl, M. (2006). Knowledge Creation in New Product Development Projects, *Journal of Management*, 32(2), 210-236.
- Simpson, J. T., Kollmannsberger, C., Schmalen, H. and Berkowitz, D. (2002). New Product Development in German and US technology Firms, *European Journal of Innovation Management*, 5(4), 194-207. doi:<https://doi.org/10.1108/14601060210451153>
- Suwannaporn, P. and Speece, M. W. (2010). Assessing New Product Development Success Factors in the Thai Food Industry, *British Food Journal*, 112(4), 364-386. doi:<https://doi.org/10.1108/00070701011034394>
- Şaylan, O. ve Esmer, Y. (2017). Endüstriyel İşletmelerin Yeni Ürün Geliştirme Sürecinde Müşteri Katılımına Yönelik Teorik Bir Araştırma, *IBANESS Konferans Serisi*, (s. 437-442). Kırklareli.

Robot Rights in the Ultimate Failure of AI: A Philosophical Redeeming of Robot Abuse

Selin ARKAN

Uludağ University,
Department of Industrial Design,
Bursa, Turkey,
selinarkan@gmail.com

Engin YURT

Süleyman Demirel University,
Department of Philosophy,
Isparta, Turkey,
enginyurt@sdu.edu.tr

Advanced robotics and AI (Artificial Intelligence) technologies bring new ethical and policy issues into debate. The literature abounds with the discussions on ethical, social or secure boundaries in human-robot relationship. This paper focuses on the robot rights and the scope of this understanding of rights. How would the concept of robot rights be determined? Is it possible for a thing -which is not conscious, intellectual or sentimental- to have rights? The term of robot rights opens the old discussion of artificial intelligence again. In here, we aim to narrow the meaning of AI [also with problematizing the outline of human consciousness] with emphasizing the terms like “experience”, “to live”, “existence”, “to mean”, “to feel”, from the phenomenology and existentialist [mainly with regard to M. Scheler, M. Merleau-Ponty and J. P. Sartre] tradition instead of the terms “consciousness”, “sense”, “think” and “behaviour”. With considering two cases [first one includes a viral video posted online in 2015 by Boston Dynamics where a man kicks a four-legged dog-like robot in order to test its ability to regain balance and public reaction of “sympathy” for the robot in the video; and second one is a T.V. program named “Robot Wars” where a knockout competition between “deadly” robots rival], we aim to open up the debate of robot rights in a philosophical way. With redefining and nearing the context of the terms like animacy and automaton, we intend to clear the ongoing conflicts about the subject matter for the discussions in future.

Keywords: Animacy, artificial intelligence, automaton, existentialism, phenomenology.

---

1. Introduction

Robot rights mainly implies the rights that a robot has just because it is a robot. Even though contemplation on this concept sounds like “too-hypothetical” and “not-so-urgent”, in the 21st century, humanity seems like getting closer to that future historical era that this concept is a “must-be-discussed”. Back in the 20th century, the hypothetical cyberpunk dystopias were far away from the emergence of these rights in a meaningful way, but now in the 21st century, humanity is getting the signals where these robot rights should be thought about thoroughly. People “marrying” the robots in China; artificial intelligence music bots creating folk music; sex-doll brothel opening in Paris etc. These events might seem like particular and singular, but they hold theoretical and social problems [problems like legality, copyright, issue of consent, legal status etc.] that should be handled intellectually and carefully. (Sharkey, 2008: 1800-1801). The most obvious proof of this necessity is that on 16 February 2017, the European Parliament has adopted a resolution entitled “Civil Law Rules on Robotics”. The issues like liability, responsibility and autonomy were in focus in provisions. The phrase of “electronic person” was included. As said before, it might be still a little early to think about the concept of robot rights, but it surely seems like it is not “too early” anymore.

Robotic technologies have been used for many years in transportation, production, military and medical areas. Recently, in addition to those, robots have started to take place rapidly in people’s daily life. Therefore, the social dimension of human-robot interaction has been emerged. Because of this social dimension, it has been observed that anthropomorphic or zoomorphic shaping and behavior is continuously increasing in the interactive elements of the designs of the robots, in favor of both as an amplifying effect on people adopting and naturalizing these robots; and benefiting from the advantages of biomimicry studies. These anthropomorphic or zoomorphic shaping creates a specific kind of sensitivity and susceptibility in society towards these robots. In this paper, we focus on two cases to problematize and discuss the essence of this sensitivity and susceptibility.

However, before taking on these cases, we would like to build the philosophical and intellectual ground that will enable us to interpret those cases. We want to frame this ground with 5 basic questions: (1) Do robots

have rights?; (2) Should robots have rights?; (3) Should humanity give robots rights?; (4) Do robots deserve rights?; and the final, binding question, (5) What does it mean (for a robot) to have a right? With centering these five questions, we aim to look at the issue of robot rights. It must be said up front that all these questions principally matter and problematize the concept of *artificial intelligence* from the start within a phenomenological aspect. Because when considered generally, a fridge, a microwave oven, a vacuum cleaner, virtual chess programs, chatbots, navigation applications etc. can be seen as artificial intelligence to some point, rightfully. This paper does not aim to make a new definition of the artificial intelligence; it focuses on the phenomenological features and properties that are necessary for an experience to be. If a machine or a robot has an intelligence, does it also mean that it has a consciousness? If a machine or a robot has an intelligence, does it also mean it has self-awareness? If a machine or a robot has an intelligence, does it also mean it has an understanding? If a machine or a robot has an intelligence, does it also mean it has the awareness of what it experiences as an experienced thing? Can a robot feel emotions? Can a robot live? These are questions hard to answer. In here, we aim to approach to the concept of AI and the understanding of “human-like” with emphasizing the terms like “experience”, “to live”, “existence”, “to mean”, “to feel”, from the phenomenology and existentialist tradition instead of the terms “consciousness”, “sense”, “think” and “behavior”.

M. Heidegger had tried to build this ground before (Heidegger, 1995: 197-198) and he essentially thought that only a human can experience a being *as such*. Only a human can think a being as it is. When this phenomenological differentiation is combined with his famous passage, “The being that exists is the human being. The human being alone exists. Rocks are, but they do not exist. Trees are, but they do not exist. Horses are, but they do not exist. Angels are, but they do not exist. God is but he does not exist.” (Heidegger, 1998: 284), there reveals the uniqueness of the being manner of human. A human exists. Can an artificial intelligence exist? Can an artificial intelligence experience a genuine existential crisis? These questions lead us to the problematic of “humanlike-ness” of AI. We have no doubt that AI will achieve much more in future than it has achieved so far. It will possibly accomplish so many tasks that [which seems impossible for now] would require a structure of animal or biological intelligence in the future. But for a thing to be “humanlike”, much more is needed than just “learning”, “thinking”, “acting”, “sensing”, “computing”, “calculating” and so on. Human intelligence is what it is, because it can’t be separated from its ability to experience, to feel, to realize, to comprehend, to fathom etc. It exists because it is aware of its own mortality and death. It has its own animacy. It is just not autonomous but also alive. A machine, a robot, an any intelligence can be autonomous, but this does only give it to the feature of “not being an automaton”. And, *not being an automaton* doesn’t mean *animacy or vitality*. Any other intelligence can never be “humanlike” because they can never take a stance towards their own facticity. They can be programmed to simulate an attitude or a characteristic feature, but they can never have a true tendency, habit or mood. Can they show genuine sympathy and empathy? (Asada, 2015: 42-43) They can never have a nature, because they can never live. Of course, they can be seen alive from some point of view and not-alive from other point of view. But they can never live, not because they can only run, but because they can never experience living and what it means to be living or to be alive. They can never die, not because they can only break or give up the ghost or just stop running, but because they can never experience death as death. In future, they can surely acknowledge and recognize what is alive and what is dead. But, that’s it. This is the phenomenological barrier that all the non-human intelligence has to stop in front of. This is the phenomenological distinction that none of the non-human intelligence can cross over. Only a human can transcend that line repeatedly, willingly and selectively, countless times throughout life.

Of course, the “experience-based definition of human disposition” does not rule out the question of robot rights. Rights can be something that humanity achieved and fought for in time and history, but it can also be something that is given gratuitously, like animal rights. This is not a matter of absolute logical validity, but a matter of social agreement, like Habermas’ communicative rationality. Questions like “does my toaster have a right to be?”, “I shot my toaster, what should my legal punishment be?” are still welcome. But now, we focus on how the anthropomorphic or zoomorphic shaping of the design of the robot can affect the sympathy and empathy towards it and in which ways this sympathy and empathy can influence the social perception of robot rights in humanity.

2. After How Many Years of Working, Can My Toaster Have a Pension?

We remember the 5 basic questions: (1) Do robots have rights?; (2) Should robots have rights?; (3) Should humanity give robots rights?; (4) Do robots deserve rights?; and the final, binding question, (5) What does it mean (for a robot) to have a right? Now, we want to wend our way towards changing the answers of the first 4 questions into a definitive “yes”. This is a quest that is, in turn, ontological, normative, social-political and axiological. However, for this quest to be fulfilled, two aforementioned cases should be investigated first. First case includes a video that had gone viral in 2015. Boston Dynamics [a robotics company which was a spin-off from the Massachusetts Institute of Technology in their beginning and now owned by Google] posted a video of a four-legged dog-like machine [named Spot] trying to keep its own balance every time it is kicked by a human in order to see if it can keep its balance. In a short period, there have been big amounts of criticisms, reactions and

backlashing towards this video. There were debates and discussions about whether the kicking action in the video is ethical or not. There were online campaigns that advocate stopping of robot abuse (with a little humor in it) which takes place within Boston Dynamics.

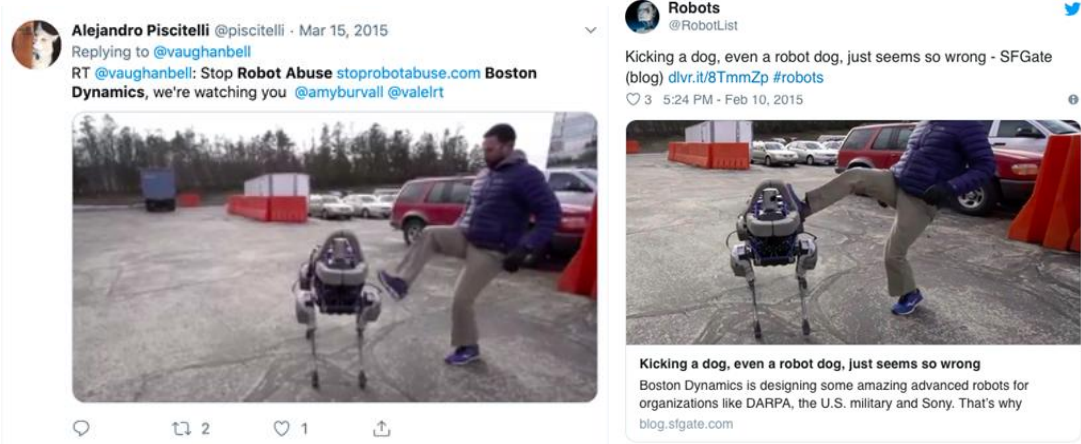

Figure 1. and 2.

The reactions to the video [the troll and humorous ones aside] clearly show that, in order for a human to feel sympathy or empathy for a robot, it doesn't have to be AI, at all. Humanity does not need robotics to have feelings, conscious, self-awareness, an ability to experience things as such to include robotics into their moral, legal and social worlds. People were sad, upset or angry about seeing a robot being kicked, even though they perfectly know that the robot does not feel anything. Even though they are perfectly aware that there is no decisive differentiation between kicking a television and kicking Spot, still they helplessly feel that kicking a mechanic, electronic dog-like robot is something wrong. (Sparrow, 2016: 229) A very developed AI is not necessary for humanity to embrace robots into a culture world. Robots, as they are even now, can be an issue for legal and civil regulations.

Figure 3.,4. and 5.

This is partly because there are certain aspects that help this feeling emerge: (1) A given, singular name [Spot]; (2) using the animal-like terms like “quadrupped” or “four-legged”; (3) zoomorphic shaping of the robotic design as “dog-like”; (4) programming the robot so they do maneuvers and movements like animal behaviour; (5) Naming one of the robots “BigDog”; (6) the animal-like “reflex” of the robot trying not to fall to the ground and

keep its balance when it is kicked etc. All these aspects aim to enhance the life-like effects of these robots on people. Kicking a wall, kicking a toaster, kicking a computer and kicking Spot. Even though these are three phenomenologically different events, within the animacy-like and life-like context, they are all equal and same. Or, do they? (Darling, 2016: 3-5). In which ways are a computer and a humanoid robot different from each other? (Powers, Kiesler, Fussell, Torrey, 2007: 145-146) They might be the same if we do not spend time into thinking what animacy really is. What is the relation of animacy and intelligence for a perception of a robot? “Our results showed a significant correlation between the perceived intelligence and animacy. It was found that participants were much more hesitant to switch off a smart robot than a stupid robot. This may indicate that, for the perception of its animacy, the behavior of a robot is more important than its embodiment.” (Bartneck, Kanda, Mubin, Al Mahmud, 2009: 202). What is the relation between perceived being alive and intelligence? “However, our results do not only confirm this rule, but also suggests that intelligent robots are perceived to be more alive.” (Bartneck, Hoek, Mubin, Al Mahmud, 2007: 221). What does “empathy” mean when it comes to human-robot relations? (Rosenthal-von der Pütten, Schulte, Eimler, Sobieraj, Hoffmann, Maderwald, Brand, Krämer, 2014: 202-204.) What does “interaction” mean when it comes to human-robot interactions? (Mavridis, 2015: 23-27). A human finds his/her own meaning and existence in his/her own singularity. A human’s singleness, uniqueness builds his/her intelligence through existence and being alive. Artificial and living systems have different modes of being. (Jonas, 2001: 108-127). But, as said before, this doesn’t mean that a robot (with AI or not) can’t become a part of humanity’s cultural, emotional, meaningful world.

It seems that more the robot has anthropomorphic or zoomorphic form features, more it is accepted, welcomed into humanity’s social world. “We found strong support for our hypothesis that people are more empathetic toward human-like robots and less empathetic toward mechanical-looking robots. This result is compatible with Simulation Theory which states that people mentally ‘simulate’ the situation of other agents in order to understand their mental and emotive state, and that the more similar the other agent is to the empathizer the stronger the empathy expressed. (Riek, Rabinowitch, Chakrabarti, Robinson, 2009: 246). This is why “social robots” are anthropomorphic or zoomorphic as much as possible. Because we tend to wish these robots show a kind of “self”, just like we, people have our selves, and making them anthropomorphic or zoomorphic is the shortest way to trick ourselves into the humanlike-ness illusion of the robots, even though anthropomorphic or zoomorphic shaping has its own problems. (Złotowski, Proudfoot, Yogeewaran, Bartneck, 2015: 352-254) This attitude of us clearly has a psychological side, with all of those emotional attachments and perceptions. (Broadbent, 2017: 635-644). Now, we want to focus on the second case, which we think that it can give us the possibility of thinking and approaching from new ways to the issue here. Because since now, we have always talked about somewhat autonomous robots. But not all of the robots that can take place in our emotional and social world are autonomous. There are ones that we control.

3. Give Me Back My Remote Control!

The second case is a famous game show which was aired from 1998 to 2004 and then again from 2016 to 2018 in English televisions. Robot Wars was based on the concept of “fighting” of the robots which were designed by the opponent teams. These robots were not autonomous. They have been controlled by a human being with a remote control. This T.V. show, on its peak moment, had reached over 6 million viewers and aired on 45 different countries. The game builds on a tournament format where each team has an opponent and should win the “robot fight” in the arena, if they want to proceed to the next level. Under certain rules, robots that are equipped with several types of weapons fight with each other, until one of them is too broken to continue, unable to continue, or if they continue until the set time is up, then juries and referees decide which one of them has won by examining the damage factors. In addition, the arena that the robot fight takes ground is also equipped with several weapons to damage the robots like flame injections, sledgehammers and saws etc.

What attracts our attention in here is the behavior of the people related to the competition towards the robots. Even though they do not always have an anthropomorphic or zoomorphic form, the perception and mental approach of the builder to the robot is interesting. They name their robots, sometimes with animal names like “Scorpion”, sometimes with imaginary and mythological creatures names, like “Minotaur” or “Yeti”. They also name their robots with human addressing titles like as in “Mr. Psycho”, and with human names like “Mathilda”. Even though all of the robots are not peculiarly anthropomorphic or zoomorphic, anthropomorphic language of the hosts is recognizable from their speech and words choosing decisions. Hosts announce the winning team with not mentioning the team but with the name of the robot. It creates the illusion that robots win the competition, not the controlling human or team. Alongside this, hosts use the animacy-like adjective and adverbs such as “deadly”, “cruel”, “unmerciful”, “cowardly” during the “fight”. With phrases like “Scorpion is not ready to give up yet”, “Mathilda doesn’t stop chasing Minotaur”, hosts humanize this robotic, electronic, mechanic process as much as possible.

The anthropomorphic language is not really the issue here. Robot competition is relatively new. Hosting language of these competitions will probably adjust itself to the aura and structure of that cultural world in time. This doesn't mean that anthropomorphic manner of speech of the hosts will go away in future. This only means that manner of speech will adjust itself accordingly. The issue in here is that even though there is a remote control, builders of the robots are still able to externalize the deeds and performance of the robots. This externalization is a key step for a robot to be adopted as an other self. If a robot has its own self (or the illusion of it), only then it can be internalized and adopted. These robots might now have an autonomy, but still they manage to belong to their builders emotional and personal lives. So, it is clear that internalization happens. But, it is still not like flying a toy helicopter or boiling water in a kettle with pushing one button. Because as any kid with a toy helicopter would easily say, they do not make the helicopter fly. Helicopter flies, and they just manage and control them. But when a robot "attacks" another robot, it does that according to their controller willing. If the controller doesn't touch any button on the controller, then the robot would just stop and doesn't move. So, this can mean only one thing that we do not need a sense of automation or a sense of animacy to create a personal meaning for a robot and internalize that meaning. This also means that the issue here is not an animate-inanimate differentiation matter. This means that seeing any robot as an "the Other" or as an "I" [or something in between them] does not rely on the concept of AI, animacy, humanlike-ness, automation etc. Then, what does it rely on? How can a human identify himself/herself with a robot with this level of depth? (Arkin, Fujita, Takagi, Hasegawa, 2003: 191-195) We should go back to the case to answer that.

For the fans, more the robots break apart during the "fights" more the better. Audience clearly want every robot on that arena to get damaged, no matter if they "win" or "lose". When more "blood is shed" on the stage, acclaims and cheers go louder. More the damages [or should I say "injuries"?] on the robots, more the fun. On the first episode of the 9th season, one of the host's advice that he'd give to robotics entering arena is "don't panic, and try not to die" (Robot wars, 2017). Do robots panic? Do robots die? Of course, this is a literal, metaphorical and figurative speech. Everyone knows that robots do not panic and everyone knows that they don't die. So, the issue of language or speech here is just a matter of habit or praxis. But what about the reactions of the audience? Why, in the first case, while a little kick to a robot is something awful and bad, in the second case, ultimate destruction of the robots is something to watch and enjoy? Is this because first one seems a kind of intelligence agent and second one is just a toy controlled with a remote control? Why in the first case the sensitivity and susceptibility are at maximum level but in the second case, they are at minimum? Is it because the one who kicks is a human? What if humanity make "robots" [not just robotic toys with remote control] "fight" autonomously with each other in the arena? Then would it be an ethical or moral issue? When people are taken out of the equation within this hypothetical autonomous robot fights, how can a relevant ethics be built? Would it be like animal fights? Humanity wants animal fights to be over and illegal, because we are aware that they suffer from pain, and they don't really have any reason, urge or will to fight against each other, when they are let alone in their own nature. Animal fights are morally wrong because they turn animals into a mean to an end, a human end. What about a tournament autonomous robots fighting each other until one is broken down or shut off? Would it be something cruel and morally wrong? What if shutting off would mean it will never be repaired? It would be something to hesitate, right? The humanity will decide about its final answers with these subjects in the coming years.

We should go back to the concepts of rights, anthropomorphism, zoomorphism, sympathy and empathy, if we want to get close to that answer to that question and also to the question of "what effects do these concepts have on shaping of the human-robot interaction?" (Riek, Rabinowitchy, Chakrabartiz, Robinson, 2009: 1-3). How can we attribute some rights to robots? Question should be rephrased. On what ground can we give rights to the robots? Can we give them rights on the ground that they are manufactured and expensive products? (Asaro, 2012: 180-183). Or can we give them rights according to the perceived autonomy level that they show to have? How can an autonomy be decided? (Harbers, Peeters, Neerinx, 2017: 21-25). And of course, rights and legality are always interconnected with the subject matter's scope in the social world. What will be the place of the robots in our social life? Will these robots be something like a fridge or television? Will most of the society be able to have them? Or will they be a luxury that can be only afforded by them members of an elite, small community? In which areas will they be used, military, medical, healthcare, production, transportation, engineering etc.? The scope of the human-robot interaction should be planned and managed first, in order to have them a legal status. (Lin, Abney, Bekey, 2011: 944-948). This planning and management should include both singularly user-robot relation regulations and also institutional ones. (Asaro, 2006: 13-14) With researches about human-robot interaction increasing in both quality and quantity, humanity will keep on learning new social aspects of this interaction (Kim, Mutlu, 2014: 783-785). This anthropomorphism and zoomorphism might be related to the elements like motivation, social background, gender and age of the human. But, still it is safe to say that we inherit this anthropomorphism from our history of evolution, from our animistic roots. In our subconscious mind, we tend to see the world and its objects under the glasses of hylozoism, panspsychism and vitalism. This means we tend to imagine a living essence inside non-living objects. And we always tend to give meaning to inanimate objects in order to personalize them for us uniquely. We should approach to this matter of robot rights and robot abuse from this bigger perspective. Let's not forget that we do not only dislike the act of us turning a self into a means to an

end, but we also dislike the ability of us to do it. Sartre's Nausia was partially mentioning this realization and recognition of this. So, it can be said that the way we choose to treat robots, or any other being, can reflect the essence of our behaviors to other people. It can reflect and present the capability and level of our humanity's being humane.

4. Conclusion

It might be not too early to think about robot rights, but it is for sure still early. Our concepts and definitions like robot, artificial intelligence, animacy, autonomy etc. are still food for thought. And it is probable that we will never make sense of the phrase "on its own accord" when it is about a robot or an artificial intelligence. We used to discuss about the essence of human nature, because we were strangers to each other. But now, more we learn about ourselves, [because we live in a society where we always bump into and touch each other -willingly or unwillingly-] more we know about what being a human means. I guess that saying is true, "you can't learn to swim by practicing it on dry lands, you have to be in the water." We have to interact more and more with robots and AIs to be able to move forward with our contemplations and problematizations. We have to be able to think about not just context or content or scope but also the aftermath, consequences of this such interactions. But some consequences are invisible to the world before they actually happen. That's why Hegel said "the owl of Minerva spreads its wings only with the falling of the dusk." Some things have to happen first, then we can think about them thoroughly. But, as the matter of robots, it is safe to say that, they might not be alive in a traditional sense or they might not have the ability to live. But, they can be more alive and alive each day, when we encounter them and interact with them in our daily lives. Worth of their being in this world, being with us can gradually increase and they can become an essential part of our personal and social world. Just like when we first meet a stranger, he/she is no one for us, no one particular. We sometimes don't even bother to memorize their names, because we know that they will not stay in our lives. But when they do stay, that no one, that any of the herd, silhouette in the crowd can be a person of essence for us in time. Maybe we should approach the idea of robotics the same way.

References

- Arkin, R. C., Fujita, M., Takagi, T. and Hasegawa, R. (2003). An Ethological and Emotional Basis for Human-Robot Interaction, *Robotics and Autonomous Systems*, 42, pp. 191-201
- Asada, M. (2015). Development of Artificial Empathy, *Neuroscience Research*, 90, pp.41-50.
- Asaro, P. M. (2006). What Should We Want From a Robot Ethic?, *International Review of Information Ethics*, 6, pp. 9-16.
- Asaro, P. M. (2012). A Body to Kick, but Still No Soul to Damn: Legal Perspectives on Robotics, Robot Ethics: The Ethical and Social Implications of Robotics, Ed. Patrick Lin, Keith Abney, George A. Bekey, Massachusetts: The MIT Press, pp. 169-186.
- Bartneck, C., Hoek, M., Mubin, O. and Al Mahmud, A. (2007). Daisy, Daisy, Give Me Your Answer Do!: Switching off a Robot, *Proceedings of the ACM/IEEE International Conference on Human-Robot Interaction*, New York: ACM Press, pp. 217-222.
- Bartneck, C., Kanda, T., Mubin, O. and Al Mahmud, A. (2009). Does the Design of a Robot Influence its Animacy and Perceived Intelligence?, *International Journal of Social Robotics*, 1(2), pp. 195-204.
- Bartneck, C., Verbunt, M., Mubin, O. and Al Mahmud, A. (2007). To Kill a Mockingbird Robot, *Proceedings of the ACM/IEEE International Conference on Human-Robot Interaction*, New York: ACM Press, pp. 81-87.
- Bartneck, C. (2010). The Influence of Robot Anthropomorphism on the Feelings of Embarrassment when Interacting with Robots, *Paladyn*. 1(2), pp. 109-115.
- Briggs, G., Gessell, B., Dunlap, M. and Scheutz, M. (2014). Actions Speak Louder Than Looks: Does Robot Appearance Affect Human Reactions to Robot Protest and Distress?, *RO-MAN 2014 IEEE*, pp. 1122-1127.
- Briggs, G. and Scheutz, M. (2014). How Robots Can Affect Human Behavior: Investigating the Effects of Robotic Displays of Protest and Distress, *International Journal of Social Robotics*, 6(2), pp. 1-13.
- Broadbent, E. (2017). Interactions With Robots: The Truths We Reveal About Ourselves, *Annual Review of Psychology*, 68, pp. 627-52.
- Chesher, C. (2019). Toy Robots on YouTube: Consumption and Peer Production at the Robotic Moment, *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 25(1), pp. 148-160.

- Darling, K. (2016). Extending Legal Protection to Social Robots: The Effects of Anthropomorphism, Empathy, and Violent Behavior towards Robotic Objects, *Robot Law*, Ed. Ryan Calo, A. Michael Froomkin, Ian Kerr, Massachusetts: Edward Elgar Publishing.
- Derrida, J. (1994). *Specters of Marx: The State of the Debt, the Work of Mourning and the New International*, Tr. Peggy Kamuff, New York: Routledge.
- Harbers, M., Peeters, M.M.M. and Neerinx, M. A. (2017). Perceived Autonomy of Robots: Effects of Appearance and Context, *A World with Robots: International Conference on Robot Ethics ICRE 2015*, Ed. Maria Isabel Aldinhas Ferreira, Joao Silva Sequeira, Mohammad Osman Tokhi, Endre E. Kadar, Gurvinder Singh Virk, Cham: Springer International Publishing, pp. 19-34.
- Hegel, F. (2012). Effects of a Robot's Aesthetic Design on the Attribution of Social Capabilities, *RO-MAN 2012 IEEE*, pp. 469-475.
- Heidegger, M. (1995). *The Fundamental Concepts of Metaphysics: World, Finitude, Solitude*, Tr. William McNeill, Nicholas Walker, Indianapolis: Indiana University Press.
- Heidegger, M. (1998). Introduction to 'What is Metaphysics', Tr. Walter Kaufmann, *Pathmarks*. Ed. William McNeill, New York: Cambridge University Press, 277-290.
- Jonas, H. (2001). *The Phenomenon of Life: Toward a Philosophical Biology*, Illinois: Northwestern University Press.
- Kim, Y. and Mutlu, B. (2014). How Social Distance Shapes Human-Robot Interaction, *International Journal of Human-Computer Studies*, 72, pp. 783-795.
- Leite, I., Pereira, A., Mascarenhas, S., Martinho, C., Prada, R. and Paiva, A. (2013). The Influence of Empathy in Human-Robot Relations, *International Journal of Human-Computer Studies*, 71, pp. 250-260.
- Lin, P., Abney, K. and Bekey, G. (2011). Robot Ethics: Mapping the Issues for a Mechanized World, *Artificial Intelligence*, 715, pp. 942-949.
- Matsumoto, T., Seko, S., Aoki, R., Miyata, A., Watanabe, T. and Yamada, T. (2015). Towards Enhancing Human Experience by Affective Robots: Experiment and Discussion, *RO-MAN 2015 IEEE*, pp. 271-276.
- Mavridis, N. (2015). A Review of Verbal and Non-verbal Human-Robot Interactive Communication, *Robotics and Autonomous Systems*, 63, pp. 22-35.
- Meacham, D. and Studley, M. (2017). Could a Robot Care? It's All in the Movement, *Robot Ethics 2.0: From Autonomous Cars to Artificial Intelligence*, Ed. Patrick Lin, Keith Abney, Ryan Jenkins, New York: Oxford University Press, pp. 97-112.
- Powers, A., Kiesler, S., Fussell, S. and Torrey, C. (2007). Comparing a Computer Agent with a Humanoid Robot, *Conference on Human-Robot Interaction: HRI 2007*, pp. 145-152.
- Riek, L. D., Rabinowitch, T., Chakrabarti, B. and Robinson, P. (2009). How Anthropomorphism Affects Empathy toward Robots, *Proceedings of the ACM/IEEE International Conference on Human Robot Interaction*, New York: ACM Press, pp. 245-246.
- Riek, L. D., Rabinowitchy, T., Bremner, P., Pipe, A. G., Fraser, M. and Robinson, P. (2010). Cooperative Gestures: Effective Signaling for Humanoid Robots, *Human-Robot Interaction (HRI) 2010 5th ACM/IEEE International Conference*, pp. 61-68.
- Riek, L. D., Rabinowitchy, T., Chakrabartiz, B. and Robinson, P. (2009). Empathizing with Robots: Fellow Feeling along the Anthropomorphic Spectrum, *3rd International Conference on Affective Computing and Intelligent Interaction (ACII)*, pp.1-6.
- Rosenthal-von der P., Astrid M., Krämer, C. and Nicole C. (2014). How Design Characteristics of Robots Determine Evaluation and Uncanny Valley Related Responses, *Computers in Human Behavior*, 36, pp. 422-439.
- Rosenthal-von der P., Astrid, M., Schulte, F. P., Eimler, S. C., Sobieraj, S., Hoffmann, L., Maderwald, S., Brand, M. and Krämer, N. C. (2014). Investigations on Empathy Towards Humans and Robots Using fMRI, *Computers in Human Behavior*. 33, pp.201-212.
- Sharkey, N. (2008). Computer Science: The Ethical Frontiers of Robotics, *Science*, 322, pp. 1800-1801.
- Shidujaman, M., Zhang, S., Elder, R. and Mi, H. (2018). 'RoboQuin': A Mannequin Robot with Natural Humanoid Movements, *RO-MAN 2018 IEEE*, pp. 1051-1056.

- Sparrow, R. (2016). Kicking a Robot Dog, Proceedings of the ACM/IEEE International Conference on Human Robot Interaction, New York: ACM Press, p. 229.
- Turkle, S. (1998). Cyborg Babies and cy-dough-plasm: Ideas about Life in the Culture of Simulation, Cyborg Babies: From Techno-sex to Techno-tots, Ed. R. Davis-Floyd and J. Dumit, New York: Routledge, pp. 317-329.
- Whitby, B. (2008). Sometimes It's Hard to be a Robot: A Call for Action on the Ethics of Abusing Artificial Agents, Interacting with Computers, 20, pp. 326-333.
- Xu, K., Zi, P. and Ding, X. (2019). Gait Analysis of Quadruped Robot Using the Equivalent Mechanism Concept Based on Metamorphosis, Chinese Journal of Mechanical Engineering, 32(8), pp. 1-11.
- Zlotowski, J., Proudfoot, D., Yogeewaran, K. and Bartneck, C. (2015). Anthropomorphism: Opportunities and Challenges in Human-Robot Interaction, International Journal of Social Robotics, 7(3), pp. 347-360.

Weblinks

Robot Wars, (2016). Robot Wars Series 7 Episode 1 (Retrieved August, 15, 2019)

<https://www.youtube.com/watch?v=hBHoFe00LrE>

Robot Wars, (2017). Robot Wars Series 9 Episode 1 (Retrieved August, 15, 2019)

<https://www.youtube.com/watch?v=XE6yBqK7HGQ>

The Problem of Representation in Phenomenology of Spatiality: Zen Gardens

Sıla Burcu BAŞARIR

Istanbul Technical University,
Department of Architecture,
Istanbul, Turkey,
silabasarir@gmail.com

Engin YURT

Süleyman Demirel University,
Department of Philosophy,
Isparta, Turkey,
enginyurt@sdu.edu.tr

Abstract: When considered from the architectural point of view, gardens tend to have a problematic impact with regard to spatiality. First of all, it, as a space, disarranges and unsettles the reconciliation between the notions of indoor and outdoor (or inside and outside). Being neither fully outside or inside and at the same time being a little bit both, gardens may hold the possibility of rethinking and reconstructing the understanding of spatiality -and the notions like space, extension, locus, medium, place, terrane as well- in a more sufficient and path-breaking way. Secondly, when considered from the philosophical point of view, gardens tend to open the philosophical debate where the concept of representation and symbolisation of nature, world, society come into play. It holds the meaning of us having a bodily (almost Pontian, one might say) and spiritually experience through the interaction of our body with our surroundings. But what does really surround a body/a person when she is in a garden? What does a garden represent? The wealth and the aesthetic taste of the owner / gardener? Or Nature as such? What does a garden imitate, mimic or copy? Social status of a class? Or the underlying and inner structure of reality? Does a garden always need to be “natural” in its own way? Or can there be a negative situation as “too much natural” for a garden? In here, after a comparison of East-West (specifically Gothic and Renaissance gardens from Western culture on one side, and Chinese, Japanese and Korean gardens on the other), we focus on the concept of “Zen Garden” and how it differentiates in experience from other kinds of garden, while the concepts like “借景 (shakkei)” and abstractification of nature into essentials build the main frame of its preparatory structure. In the end, we mean to reach to a comprehension of how a representation of nature as a plane of ontology can manifest itself in a spatial way through the inspector’s mind and this’ reflection on the creation of the physical garden.

Keywords: Garden, nature, phenomenology, reality, representation, zen.

---

1. Introduction: Garden as a (Re)Presentation

Thinking of a garden, our imagination gathers around an outdoor area that is fully or partially shaped and designed by a person for some purpose either productive or aesthetic. Historically, gardens are thought to be as symbols of many concepts or ideas: an ideal, “perfect” world, an order for “disordered” nature, domination of land, a devotional place for religious activity or ritual, etc. All these concepts aside, gardens retain more fundamental meanings and concepts for humans: which are life, being, presence and time.

The most eminent garden image that these meanings encompassed with is the “Garden of Eden” narrated in the Bible. Infamous Eden is the place where God creates mankind, Adam and Eve, and is formed in such a perfection with all plants, animals and everything else that nature ever could, it is also named as “Garden of God”(Laie, 2018) (Figure 1). It is a place that all Christians wish to reach when they are forgiven by God, similar to Islamic “جَنَّة, Canna-t”, meaning “the garden narrated in holy scripture” (URL-1). These places believers hope to return or reach afterlife differs among many religions, however they commonly depict an image of a garden and thus, gardens are thought and felt as resembling the beginning of life, presence or death and therefore afterlife and eternity. These feelings and thoughts are carried out with gardens in various cultures and geographies over history and thus in this contextual frame, gardens became the research aim of this study.

Source: The Royal Picture Gallery Mauritshuis, The Hague, Netherlands (URL-2)

Figure 1. The Garden of Eden by Jan Brueghel de Oude & Peter Paul Rubens. Early 17th century CE.

Gardens are (usually) cultivated open or semi-open areas with different purposes. For example, a garden may be solely for plant and food production, which are mostly fields planted with practical concerns rather than aesthetic ones. There are others that is wide open fields with games, being purposed as an area for hunting, such as Persian *Pairidaeza*'s, which are later adopted by Greeks with the name *paradeisos*; "paradise" in English (Wickham, 2012: 3). There are many others: palace gardens, arboretums, city parks, cloister garths, grottoes, temple gardens, botanical/zoological gardens, public/domestic/private gardens and so on. In our modern times, all are subjected to architectural design; constructing a relation between natural and built environment which is usually designed and theoretically questioned in Landscape Architecture discipline. In this paper, gardens that designed for aesthetic pleasure and aim to create a place that engaging human with nature are taken into consideration.

Garden as a term, derived from an Old English word "*geard*", meaning "to fence"; an enclosure of an outdoor space, which is dated c. 10.000 BC (Turner, 2015: 2). Early pre-garden archetypes are thought to be some landmarks traced with basic instruments and formed in simple geometries and axes. Boultts and Sullivan (2010: 2) categorize these landscape designs as "cosmological landscapes", which are presumably representing solstices or similar phenomena that couldn't be explained and thus, ritualized in these places, such as Stonehenge (Figure 2).

Figure 2. Stonehenge, England. (Photo Courtesy: DEA / G. WRIGHT / Getty Images) (URL-3).

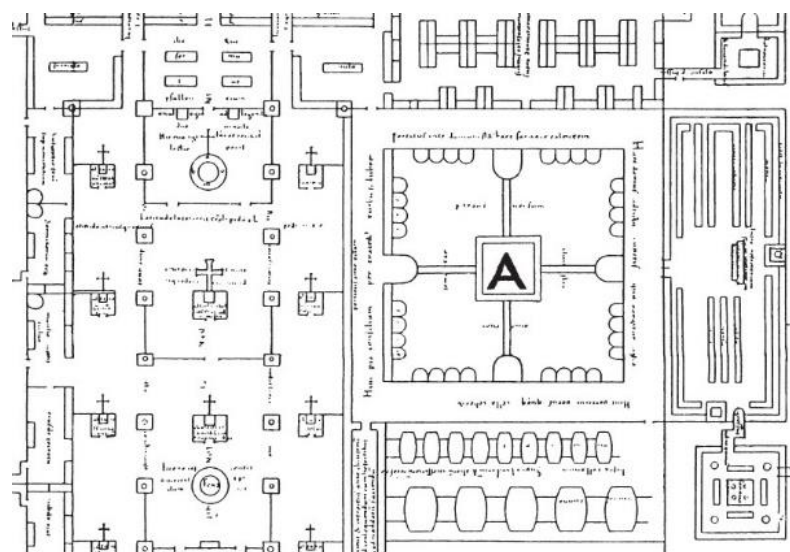
Importance of these landscapes are that they are interferences to nature which signify cosmological events (sunrise, sunset, solistice) and since these events were thought to be ritualistic or spiritual for prehistoric men, it is possible to think that these places were spatial mediums connecting and engaging men with the natural happenings, flow of time and seasons. These mediating characters of landscape designs remained and persevered through gardens. Through this mediation, human finds his place in this cosmic, natural order. Usually, gardens tacitly sway us into contemplation. We are tend to think about our being in the world, the course of time, life and living. All these are implicit in natural forms and beings around us; in colors of leaves or absence of them, sound of running water in a stream or fountain, animals and insects with their movements and purposeful deeds, changing scenes with seasons and sunlight and shadows moving on still rocks... All these are direct reminders of the world itself, without any "artificial" concepts and concerns. These reminders make us think of ourselves and our being in this

world. Gardens are places for being, becoming or remaining human, gardens with philosophical, literary or sacred natures actually create a state of mind and soul (Helsing, 2015: 2). The most ontological quality that a garden represents is undeniably the spatio-temporal perception. A garden changes every moment without a chance to return its initial stance. It is a stage of a constant endeavor between nature and its caretaker, a scene of life and decay and thus a continuum of change over time. Helsing (2015: 2) builds a relationship between the garden as a virtual art, with poetry and music and this relation is grounded mainly with all three arts temporal, time and rhythm-related qualities. She names this temporal quality that we encounter in our time spent in a garden as “expanded temporal life”(Helsing, 2015: 7). This expansion is towards both ways; past and the future as well; a garden reminds us what it was like with its fallen leaves and naked branches, or gives us a hint about the coming Spring season with flower buds and sprouts. Through this temporal experience, we engage with our being-in-the-world, both intuitively and spiritually.

Here, the garden as a connecting medium between human and nature is explained and evaluated briefly, which is mostly common to almost all cultures and geographies. However, gardens are interpreted in various concepts and their representative characters differed in history. Hence, questions arise about the representations carried through a garden: Is it about the wealth and the aesthetic taste of the owner/gardener? Or Nature as such? What does a garden imitate, mimic or copy? Social status of a class? Or the underlying and inner structure of reality? Does a garden always need to be “natural” in its own way? In order to think and explore these questions, gardens from Western and Eastern cultures are taken as case studies.

2. Gothic (Medieval) Gardens: Christian Symbolism Through Nature

Gothic as an art style is characteristic to medieval times of European culture. Its etymological meaning derives from “Goths”, named to classify art and architecture of medieval or “Dark” Ages, making a distinction from Classicism. At first glance, Gothic art in general is allegoric and symbolic in all manners; aiming to narrate Christian thought, Biblical scriptures and life of Christ. Gothic gardens as a medieval art is no exception. Gardens for leisure and engagement with nature were monastic or private gardens owned by feudal lords, hence rustic or urban gardens were mainly used for food or medicinal herb production (Farrar, 2016: 244). St. Augustine was an important figure for medieval aesthetics, and his key concepts were order, unity, equality and proportion (Turner, 2005: 175). These concepts were thought to be a representation of the cosmic order of the God and thus, square and quadrilateral forms together with equilateral triangle, pentagon and circle were favored in monastic gardens. Symbolism was a key feature, from general form to the details of plants. Taking care of these nature-materialized symbols were itself a representation of a well-mannered, hardworking Christian. Monasteries were similar to Temples of ancient world with their regular activities and exclusion from outer/earthly world and thus manual work in monastic gardens were thought as devotional duty (Turner, 2005: 194,195). These gardens were called “cloister garth” in England (Farrar, 2016: 246), an enclosed courtyard with crossing paths placed a fountain in the middle and oldest European plan drawing depicting one belongs to St. Gall Monastery (Turner, 2005: 177) (Figure 3).

Source: (A) Farrar, 2016; 247

Figure 3. Partial plan of the monastic gardens at St Gall, Switzerland, c.ad 820. The cloister garden is marked

These cloister gardens were aimed to be places for contemplation, meditation and thus promoting prayer. However, they were also cultivating areas for scented plants, especially roses and lilies, in order to make ornament

and incense to use in church. Another type of Gothic garden is called *hortus conclusus*, meaning “enclosed garden”, an important medieval space for court life (Farrar, 2016: 247). As the protection of castles and manors were important, these gardens were enclosed with walls or with meads if they were located inner grounds of the castle. They were decorated with pergolas and trees for shadows, furnished with wooden benches and popularly turfed seats to rest (Farrar, 2016: 257). Fountains were often used if possible, and Christian symbolism is thought to be intrinsic to them as they are built of three parts making a whole: source of water, stream of water and the water container, together hint the Trinity of Christianity (Farrar, 2016: 254). These symbolisms gather around the idea of a garden to be representation of paradise, a miniature heaven and thus, valued as aids to private contemplation and doctrinal exegesis (Turner, 2005: 172). When depicting Virgin Mary and Christ in heaven in one of his paintings, typology of *hortus conclusus* came to Master of Oberrheinischer’s imagination as in Figure 4 (Farrar, 2016: 262).

Source: Farrar, 2016; 262

Figure 4. The Garden of Paradise with Mary and Christ. Plants in the scene were favoured throughout the Middle Ages and the garden is secluded with walls similar to medieval closed gardens. c.1415 (tempera on panel) Master of Oberrheinischer (15th century). Städtisches Kunstinstitut, Frankfurtam-Main, Germany. The Bridgeman Art Library

In order to evaluate gothic gardens of medieval era briefly, it can be stated that they were humble, enclosed areas for contemplation and deep, subtle engagement with Christian virtues through nature. They were introverted, small and secure areas, and natural artefacts were experienced and perceived from a close range with details. Elements used in these gardens were intrinsic with Christian symbols, as if they all resemble the idea of heaven and after life in the Cristian belief. Thus, they were organized in geometrical, neat and basic shapes, carefully arranged with details.

3. Renaissance: Gardens Representing Human Intellect, Classical Myths and Reviving “Garden of Eden”

Emerging from Florence, Italy, Renaissance is characterized by broad acceptance and applications related the perspective of Humanism and trust for human intellect. This is partially related with revitalizing and reconstructing Greek antiquity through cultural, philosophical and artistic virtues, which may be associated with Greek scholars leaving Constantinople following Ottoman conquest in 1453 (Boults and Sullivan, 2010: 68). Humanism defines this Era’s perspective on almost every aspects of theological, philosophical and cultural endeavors. Succinctly, humanist thought aims to constitute a manner of life that is worthwhile to intelligent, rational, inventive and creative human. Hence, Renaissance differentiated from medieval concerning main subjects embraced in this sequence of history: Boults and Sullivan defines that “the focus of inquiry was not so much on the next world, on the nature of God or of heaven, but on the present context of earthly life and on the social and

political relationships of the real world.”(Boults and Sullivan, 2010: 67). Although the mindset was gravitating towards earthly pleasures, classical mythologies and human intellect, Christian narratives were also influential in different fields, as well as in garden design.

What is significant about Renaissance garden is that it is designed to be more open to public in contrast with enclosed medieval gardens, open thought systems of Classic era related with “open gardens”. Following feudal lords’ disappearance, Middle class land ownership brought gardens into a position of representation related to wealth and social status, especially in states with hereditary rulers such as Ferrara and Florence, resulting lavishly ornamented and extensive gardens (Wickham, 2012: 61). Typically divided into separate areas like open-air discrete rooms, they were carrying some aspects of medieval gardens such as pergolas and fountains, however, Renaissance gardens brought enrichments to gardens with flights of terraces, grottoes, labyrinths, statues etc. (McIntosh, 2005: 56).

Christian symbolism of medieval gardens turned into a narration of mythological tales and stories. They were chosen in order to give the impression of strength, nobility, sometimes derived from owner’s lineage or name, others were patrons of the states of these families. A well-known example for an Italian Renaissance garden is Villa d’Este, in Tivoli, near Rome. The language of the Villa d’Este garden contains all the richness of idiom that became available with the rediscovery of the world of classical antiquity, its gods and legends, possible to name as “orchestrated symbolism” (McIntosh, 2005: 57). Hercules was the patron saint of Tivoli and thus, sophisticated iconography of Hercules evident which alluded to the guardianship and protection of the people by their governor, Cardinal Ippolito d’Este (Boults and Sullivan, 2010: 81). Carrying water to cities was an important service, and these gardens used water both for mythological tale-telling and strength and power of state governance. The natural drainage patterns of the Tiber’s tributaries were exploited symbolically in the garden—Tivoli (and the Cardinal) supplied Rome with water (Boults and Sullivan, 2010: 81) (Figure 5).

Figure 5. Oval Fountains in Villa d’Este, Tivoli, Italy (URL-4).

In Villa d’Este, paths were organized somewhat grid-planned, giving opportunities of different choices and perceptions to visitors, labyrinths made referring to a journey and choices as finding the “right” path and handling obstacles (McIntosh, 2005: 59) (Figure 6). These paths and plant patterns were began to be used in northern Europe later on, especially in England, labyrinths and patterns were designed to be seen from upper floors of palaces.

Source: Wickham, 2012; 73

Figure 6. View of the gardens of the Villa d’Este in Tivoli, print by Cartaro 1575

Late Renaissance gardens, however, turned their face towards Christian symbolism with a different perspective and world view from medieval ones. These were first “botanical” gardens, trying to collect different

plant species, gathered from new found lands by discoveries of voyagers. They were built with scientific reasons, but also an image of “Garden of Eden” was in mind. “In the Middle Ages this garden would have been regarded as beyond the reach of any traveler, but this changed with the coming of the age of exploration” (McIntosh, 2005: 70). As McIntosh states, collecting flora, fauna and other specimens (...) became an exercise in reassembling the Garden of Eden in microcosm (2005: 70).

Another attention-taking garden of this era is the Hortus Palatinus in Heidelberg, Germany (Figure 7). Designer was Salomon De Caus, designed in 1620, whom was an architect, a musician, mechanical engineer besides his extensive knowledge of literature and philosophy, influenced from Pythagorean and Platonic traditions, an intellect of Renaissance Era (McIntosh, 2005: 71, 72). He designed this garden with the notion of “reading the nature”, as the nature itself was seen as a revelation of divine truth of God, man should bring it forward to be seen with their scientific explorations, designs and constructions via proportion and order (McIntosh, 2005: 72). For this purpose, the garden involved many symbols of these notions, torch as the Enlightenment, mirror as the reflection of divine creation by human arts and furthermore, his unrealized designs such as hydraulic machines for divine musical modes amongst other waterworks (McIntosh, 2005: 73).

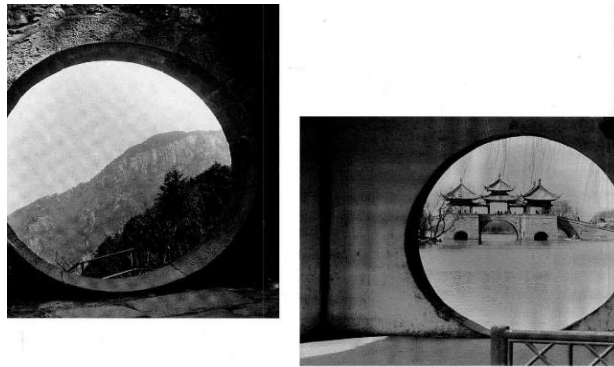

Figure 7. View of the Hortus Palatinus (Palace Garden) of Heidelberg castle (URL-5)

Renaissance gardens were wide-open lands, open to public view, with comprehensive Classic and mythological narrations through artificial arrangements of statues, paths, foliage and fountains. They were aiming to represent the divine order through handcrafted natural materials, shaped very much in detail. While representing God’s order, they also conveyed the status of the owner, government and governing family’s strength and power.

4. Eastern Garden: Detachment from Daily Life through “Artificial Universe”

Eastern gardens are significantly different from its Western counterparts at first glance, as they have organic forms instead of quadrilateral geometries, with somewhat spontaneous feeling despite of detailed, specific arrangements. Gardens for pleasure and meditation share some common characteristics or methods among three Eastern cultures: Chinese, Japanese and Korean. These can be briefly stated as meditative, out-of-world, utopian, miniature landscapes which imitate natural-shaped forms such as mountains, rivers, islands, sea and waves, shores etc., separating the viewer from everyday life (Inaji, 1998: 110). These gardens share philosophies, narrations and thoughts of Buddhism, Daoism, and Confucianism, which have common ideas about nature and universe. In China, ponds and artificial islands are characteristic elements of a “Yuanlin”, private garden and buildings surrounding the yuanlin is of great importance, unlike Japanese gardens which influenced from Yuanlin (Inaji, 1998: 111). Chinese gardens are also distinguishable with their “cinematographic” concerns, walls and doors are used as a frame for special garden views, some features are kept hidden in order to be used as an unpredictable sight, walking paths are arranged to control the gaze of visitors and prepare a sequential perception; however all together creating a harmony (Inaji, 1998: 115). Chinese gardens involve another method of creating a scene using distant views of buildings or mountains, which is called “Jiejing”, meaning “Borrowed Scenery”. This concept is common with Japanese and Korean gardens as well. Chinese gardens use framings and artificial stone piles in order to play with the perception of distance and size of the object of the scene (Figure 8).

Source: Inaji, 1998; 118

Figure 8. Borrowed Scenery (Jiejing) in Chinese gardens

In Chinese gardens, buildings are planned beforehand the design of gardens, however, Korean gardens are thought as “landscapes to stroll around”, thus, gardens were designed to where the most appropriate landscape is already exists (Inaji, 1998: 162). They also have the characteristic Borrowed Scenery as “Ch’agyong” (Inaji, 1998: 163). Small islands in artificial ponds, connected by elegant bridges are common in Asian gardens, as islands represent a legend about Immortals, whom are semi-divine beings with eternal life, thought to live in richly wooded mountain-like islands, beyond the coasts of China (Rinaldi, 2011: 15) (Figure 9).

Source: Rinaldi, 2011; 15

Figure 9. Xihu, “West Lake”, Hangzhou. One of the three artificial islets of the lake.

Symbolism through natural elements are important features amongst Eastern gardens as well, however, differently from Western gardens, here symbolism is towards the universe and the divine order behind it, and signifying elements are rough rocks and trees, little hills and mountains, as if the garden itself is a miniature landscape. Chinese gardens use rocks for an aesthetic interest, especially rocks that are taken out from rivers and lakes (Rinaldi, 2011: 18).

Source: Rinaldi, 2011; 19

Figure 10. Yu yuan, “Garden to Please”, Shanghai. A stone composition overlooking an artificial pond; the central rock, called “Exquisite Jade Rock”, emerges as the chief feature.

Japanese gardens, influenced by mainland thought and garden tradition beginning from 5th century AD, approaches garden design in different manners (Young and Young, 2005: 10). In prehistoric times, spirits descended from heavens were believed to be around sacred natural objects, thus, natural forms have had a religious meaning, in parallel with later religious influences such as Buddhism and Taoism (Young and Young, 2005: 10). Japanese gardens are thought to be a language with different dialects between different purposes: gardens that indicate sacred meanings use simpler forms and materials such as rocks and sand in Zen gardens, while secular gardens for strolling and leisure are designed more contoured and planted (Young and Young, 2005: 17,18). All elements commonly used as miniature-scaled representations of larger landscape features such as rocks as mountains, sand with patterns as waves and rivers etc. (Young and Young, 2005: 20). Another principle is asymmetry, and no single element used dominantly, the idea is to imitate the nature but not copying it so it should be felt as natural, but not wild (ibid: 21). Representations made with these simple miniature elements vary from legends to such as important mountains in narratives of Buddhism or Taoism, or landmarks as Mt. Fuji (ibid.) (Figure 11).

Source: Young and Young, 2005; 39

Figure 11. A miniature Mount Fuji dominates the artificial hills in Suizenji Jōjuen in Kumamoto City.

Borrowed Scenery, “Shakkei” in Japanese, is also a method of using distant scenes in Japanese garden design: “The designer hides unwanted elements between the garden and the distant object, thereby bringing the foreground and distant object closer together” (Young and Young, 2005: 125) They were an element of distant view, as Japanese gardens were designed for more flexible viewpoints, differing from Chinese framing walls and windows (Figure 12).

Source: Young and Young, 2005; 156

Figure 12. Okayama Castle is incorporated into the scenery (shakkei) of Kiirakuen.

5. Zen Gardens

Zen gardens are idiosyncratic to Japanese gardens, which are differentiated with minimalistic material selection and apparent “emptiness”. Originating from China (Chan), Zen Buddhism, as a separate sect, emphasized the importance of being keenly aware of everything that one does in the course of a day (Young and Young, 2005: 97). They are immediately distinctive from pleasure gardens, with their gravel patterns, rock placements and green moss arrangements (Figure 13). A typical zen garden is named as “karesansui”, with minimal materials, such as stones representing eternal order of the universe and gravel symbolizes the ephemerality of the phenomenal world, is a visual narration and suitable place for meditation (Young and Young, 2005: 114).

Figure 13. Karesansui Dry Garden, Ryoanji Temple, Kyoto, Japan (URL-6). It

Unlike pond gardens in earlier periods, the famous rock garden at Ryōanji does not include any trees, but is designed to be contemplated from the deck of the Hōjō (Main Building) (Young and Young, 2005: 110). As Young and Young states: “Some Zen priests contend that by intense meditation one may be transported into the garden, which, despite its small size, represents infinity—a place beyond time and space where it is possible to experience the pure potentiality that is the source of all existence.” (2005: 110, 111). In first impression, they are thought to be empty spaces, however, emptiness, or void is an important phenomenon in Zen, as in Lao Tsu’s Tao te Ching: “We mould clay into a pot / but it is the emptiness inside / that makes the vessel useful.” (Lao-tzu, 2006: 11).

6. Conclusion

With this short investigation about different gardens from different places and times of Earth, it is now clear that the representation problem and the question of “what does a garden represent?” has its own layers and folds which make any investigation about this problem and any answer to this question insufficient and a reduction in its essence. But, at least for Zen Gardens, we can say that the nature of “representation” differs from any other approach. Other gardens usually tend to prioritize the sense of social, aesthetical, personal, botanical, and physical presence aspect, Zen Gardens try to capture the ontological essence and truth of the universe, of the nature and bring it on the surface of what is physical. They try to mimic what’s underneath all of this physical world [With a little Kantian terminology maybe and falsely, it can be said that they try to reach the noumenon]. Of course, they do not have this kind of dichotomies or dualities in their cultural world. So, it is safe to say, Zen gardens are much more metaphysical and phenomenological territories -or aimed by their builders at least- than any other types of garden. This is not, in its essence, related to the religious preference, but it is related to the idea and willingness to see the phenomenal world naked and in its purest form. That’s why, it can be said that Zen gardens does not mostly belong to the physical aspect of itself -just like other gardens- but it is actually a kind of physical sketch which tries to copy the phenomenological essence of whole being and existence. They try to materialize the nature as such, as it is. They try to show us a genuine and authentic scene from the truth of the “what’s really happening when something happens”. They try to paint the underlying and inner structure of whole reality with placing physical rocks and sands. So, it can be said that, Zen gardens are, in short, planes of ontology on sight. In Zen Gardens, phenomenology of truth manifests (itself) spatially.

References

Boults, E. and Sullivan, C. (2010). Chapter 1: Prehistory to 6th Century, Illustrated History of Landscape Design, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

- Farrar, L. (2016). *Gardens and Gardeners of the Ancient World: History, Myth and Archaeology*. Oxford: Oxbow Books.
- Helsing, E. (2015). *Inviting the Indoors Out: Gardens and Other Arts, 'Disciples of Flora': Gardens in History and Culture*, Ed. Victoria Emma Pagán, Judith W. Page, J. W., & Brigitte Weltman-Aron, Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Inaji, T. (1998). *The Garden as Architecture: Form and Spirit in the Gardens of Japan, China, and Korea*, Tr. Pamela Virilio. Japan: Kodansha International publishing.
- Laie, B., T. (2018). *Garden of Eden, Ancient History Encyclopedia*. United Kingdom [https://www.ancient.eu/Garden_of_Eden/ (Retrieved on 10.08.2019)]
- Lao-tzu (2006). *Tao Te Ching*, Tr. Stephen Mitchell, New York: HarperCollins Pub.
- McIntosh, C. (2005). *Gardens of the Gods: Myth, Magic and Meaning*, New York: St. Martin's Press.
- Rinaldi, B., M. (2011). *The Chinese Garden: Garden Types for Contemporary Landscape Architecture*, Berlin: Walter de Gruyter.
- Turner, T. (2005). Chapter 1: Design philosophy 2000 BC–2000 AD, *Garden History: Philosophy and Design 2000 BC–2000 AD*, New York: Spon Press.
- Wickham, L. (2012). *Gardens in History: A Political Perspective*, Oxford: Oxbow Books.
- Young, D. and Young, M. (2005). *The Art of the Japanese Garden*, Singapore: Tuttle Publishing.

Weblinks

- URL-1: https://www.nisanyansozluk.com/?k=cennet (Retrieved on 09.08.2019)
- URL-2: https://www.ancient.eu/image/7871/garden-of-eden/ (Retrieved on 09.08.2019)
- URL-3: https://www.architecturaldigest.in/content/stonehenge-geologists-discover-origin-5000-year-old-monument/ (Retrieved on 15.08.2019)
- URL-4: http://www.italia.it/en/travel-ideas/unesco-world-heritage-sites/villa-deste-a-triumph-of-the-baroque.html (Retrieved on 15.08.2019).
- URL-5: https://ferrebeekeeper.wordpress.com/2012/01/27/the-hortus-palatinus-a-masterpiece-of-baroque-gardening/ (Retrieved on 15.08.2019)
- URL-6: https://www.japan-guide.com/e/e2099_types.html (Retrieved on 15.08.2019)

Expected and Unexpected Costs of Inflation

Enflasyonun Beklenen ve Beklenmeyen Maliyetleri

Ayşe DURGUN KAYGISIZ

Süleyman Demirel University,

Faculty of Economics and Administrative Sciences,

Isparta/TURKEY

aysedurgun@sdu.edu.tr

Abstarct: Inflation creates a number of costs on the economy and individuals. These costs can be divided into expected inflation and unexpected inflation costs. Expected inflation is defined as the realization of the future inflation by realizing the economic transactions accordingly. Costs arising from expected inflation, menu costs, shoe wear cost, tax deterioration, inflation tax and so on Includes effects. In addition, there are unexpected inflation costs. If the resulting inflation is different from the expected inflation, these costs can be listed as deterioration in income and wealth distribution, disruptions in production and investment, deterioration in resource allocation, decrease in purchasing power, increase in borrowing costs and speculative gains.

This study is planned to consist of two parts. In the first part, the effect of inflation will be explained and in the second part, the inflation costs mentioned above will be explained in detail.

Keywords: Inflation, expected inflation costs, unexpected inflation costs

Özet: Enflasyon ekonomi ve bireyler üzerinde bir takım maliyetler oluşturmaktadır. Bu maliyetleri beklenen enflasyon ve beklenmeyen enflasyon maliyetleri olarak ikiye ayırarak inceleyebiliriz. Beklenen enflasyon oluşacak enflasyonun önceden bilinerek ekonomik işlemlerin buna göre gerçekleştirilmesine denmektedir. Beklenen enflasyondan dolayı kaynaklanan maliyetler mönü maliyetleri, ayakkabı eskitme maliyeti, vergi bozulması, enflasyon vergisi vb. etkileri içermektedir. Buna ek olarak birde beklenmeyen enflasyon maliyetleri bulunmaktadır. Oluşan enflasyonun beklenen enflasyondan farklı olması durumunda ortaya çıkan bu maliyetler, gelir ve servet dağılımındaki bozulma, borçlu ve alacaklı üzerindeki etkisi, üretim ve yatırımdaki aksaklıklar nedeniyle büyüme üzerindeki negatif etkisi, kaynak dağılımındaki bozulmalar, satın alma gücündeki düşme, borçlanma maliyetlerindeki artma ve spekülasyon kazançlarının ön plana çıkması olarak sıralanabilir.

Bu çalışmanın iki bölüme ayrılması planlanmaktadır. İlk bölümde enflasyonun etkileri anlatılacak ikinci bölümde ise yukarıda bahsedilen enflasyon maliyetleri detaylı olarak açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Enflasyon, beklenen enflasyon maliyetleri, beklenmeyen enflasyon maliyetleri

---

1. Giriş

Fiyatlar genel seviyesinin sürekli olarak artış göstermesine enflasyon denilmektedir. Enflasyon toplumda ekonomik problemlerin başında gelmekte ve istenmeyen bir durum olarak görülmektedir. Çünkü enflasyonun hayat pahalılığı oluşturmasının dışında toplum ve ekonomi üzerine yüklediği bazı maliyetleri bulunmaktadır. Enflasyonun maliyetlerini sınıflandırırken beklenen ve beklenmeyen enflasyon tanımına göre hareket etmek gerekmektedir. Çünkü enflasyonun maliyetleri ekonomik birimlerin enflasyonu gerçekleşmeden önce tahmin edip etmemelerine bağlı olarak değişim göstermektedir.

Beklenen enflasyon tahmin edilen enflasyon ile gerçekleşen enflasyon oranının aynı olması durumudur. Diğer bir tanımla iktisadi birimlerin önceden bilerek bekleyişlerine dahil ettikleri ve ekonomik işlemlerini buna göre gerçekleştirdikleri enflasyon oranıdır diyebiliriz. Bu durum eğer tam olarak eşitlik şeklinde gerçekleşiyorsa buna tam beklenen enflasyon denilmektedir. Böyle bir durumda enflasyon maliyetlerinin beklenmeyen enflasyon maliyetlerine göre kısmen daha az olduğu belirtilmektedir. Çünkü bu durumda günlük alışveriş için ödenen fiyattaki artış ile nominal ücretteki artış birbirine eşit olacaktır. Dolayısıyla tam olarak tahmin edilmiş bir enflasyon satın alma gücüne zarar vermemektedir. Fakat bu hiçbir maliyetinin olmadığı anlamına da gelmemektedir.

Beklenmeyen enflasyon ise enflasyonun beklenenden farklı çıkması durumudur. Bu durumda gerçekleşen enflasyonun oluşturacağı maliyetler çok daha fazla olmaktadır. Çünkü piyasadaki ücretler ve fiyatlar gerçekleşmesi beklenen enflasyon düzeyine göre ayarlanmaktadır.

2. Enflasyonun Etkileri

Birçok kitapta enflasyonun ekonomi üzerindeki etkilerinden bahsedilmektedir. Bu etkiler, paranın değer kaybettiği ortamlarda tasarrufların azalması, bunu önlemek için faizlerin yükselmesi ve yüksek faizden yararlanmak isteyen kişilerin yatırımlara değil finansal değerlere öncelik vererek üretimin düşmesine işsizliğin artmasına sebebiyet verdiği durumlar olarak özetlenebilir. Sadece bunlarla da sınırlı kalmamaktadır. Yine enflasyonist ortamlarda dolarizasyon sürecinin de yaygınlaşmaya başladığı bilinmektedir. Yani insanlar paraları değer kaybetmesin diye daha değerli olan yabancı paralara doğru bir yönelim içerisinde olmaktadır. Ya da tasarruflarını korumanın bir diğer seçeneği olan altına doğru bir eğilim göstermektedir. Bu durum yerli paranın itibarını kaybetmesine ve zamanla kullanımının azalmasına yol açabilir. Ayrıca karını düşürmek istemeyen girişimci vergi kaçakçılığına ve spekülatif kazançları arttırarak haksız kazançla yol açarak toplumsal çöküşe neden olabilmektedir. Keynes “Toplumun mevcut temelini yıkmanın paranın itibarını ortadan kaldırmaktan daha ustaca ve daha kesin bir yolu yoktur. Yıkım süreci iktisadi kanunun bütün güçlerini içerir ve bunu milyonda bir biçimde gerçekleştirir” (Mankiw, 2010:84) diyerek yukarıda ki durumu özetlemektedir.

Aslında bunlar aynı zamanda beklenen enflasyonun maliyetlerini de oluşturmaktadır. Bundan dolayı öncelikle çalışma da enflasyonun etkilerine yer verilecektir (Bocutoğlu, 2011: 89-96).

- **Gelir dağılımını bozucu etkisi:** Enflasyon ortamı işçi, emekli ve memur gibi sabit gelirlilerden, işveren gibi değişken gelirlilere doğru bir gelir aktarımı oluşturmaktadır. Sabit gelirliler enflasyonun bedelini daha fazla ödemiş olurlar.

- **Tasarruf ve yatırımlar üzerindeki olumsuz etkisi:** Yüksek faiz elde etmek amacı ile yapılan tasarrufların amacına ulaşabilmesi için nominal faiz oranlarının enflasyon oranından yüksek olması gerekmektedir. Bu nedenle enflasyon ortamlarında faizler daha yüksek olmaktadır. Yükselen faizlerin ekonomik birimlerin yatırımdan vazgeçerek faiz gelirine yönelmelerine sebep olmaktadır. Sadece yükselen faizler değil, enflasyondan dolayı oluşan belirsizlik ortamı bireyleri yatırım kararı almaktan uzaklaştırmaktadır. Bu durumda ekonomide yatırım tasarruf dengesi bozulmakta ve işsizlik gibi farklı ekonomik problemlere de yol açmaktadır.

- **Ödemeler dengesi ve kaynak dağılımına olumsuz etkisi:** Enflasyonist ortamlarda yurt içi fiyatlar yükseleceği için yerli mallar daha pahalı hale gelmektedir. Dolayısıyla üretimde ithal mallara olan talep artmaktadır. Bu durum ithalatın artarak ihracın azalmasına ve dış ticaret dengesinin bozularak ödemeler dengesinin açık vermesine sebebiyet verebilmektedir. Ödemeler bilançosunda oluşan açığı kapatmak için ithalatın kısılanması gerekmektedir. İthalatın azaltılması ise bu seferde ithal girdi ile üretim yapan sektörleri zor duruma sokarak, fiyatlarını yükseltmelerine neden olabilecektir. Bu durumda fiyatların tekrardan döngüsel olarak artış göstermesine sebep olmaktadır.

İthal ürünlerin fiyatlarının artması durumunda ise bu ürünlere ikame olacak yerli ürünler üretilmeye çalışılacaktır. Fiyat rekabeti oluşturabilmek için kalitesi düşük mallar üretilmeye başlanırsa da ülkenin kaynakları verimsiz kullanılarak kaynak dağılımı olumsuz etkilenecektir.

Yukarıda saydığımız maddelerin haricinde enflasyon piyasa düzenini bozucu tekelleşmeye yönelik, sosyal gerginliği arttırıcı ve faktör gelirleri üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmektedir.

3. Enflasyonun Maliyetleri

Burada beklenen ve beklenmeyen enflasyonun maliyetleri iki başlık altında incelenecektir.

3.1. Beklenen Enflasyonun Maliyetleri

Enflasyonun ekonomi üzerine oluşturduğu ve yukarıda bahsedilen etkiler aynı zamanda enflasyonun beklenen etkilerini oluşturmaktadır. Bunlara ek olarak da ayakkabı eskitme maliyeti, menü maliyeti, vergi bozulmaları gibi maliyetleri bulunmaktadır. Bunlara aşağıda değinilmiştir.

3.1.1. Ayakkabı Eskitme Maliyeti: Enflasyonist ortamlar nakit paranın değerini aşındırmaktadır. Bu dönemlerde insanlar ellerinde fazla miktarda nakit bulundurmamak istemezler. Ayrıca yüksek enflasyon nominal faiz oranlarının da yüksek olmasına sebebiyet verir. Bu durumda paralarını ellerinde nakit bulundurmamak yerine bankalarda başka finansal varlıklarda, döviz veya altın gibi araçlarda değerlendirmek daha kazançlı bir işlem olmaktadır. Paraya ihtiyaç olduğunda ise zarar etmemek adına finansal varlıklarını azar azar bozdurmak için bankaya ya da döviz bürosuna gitmek sıklaşmaktadır. İşte bu durumun ortaya çıkardığı zaman kaybı, ekstra çabaya ve ayakkabıların daha çabuk eskieyeceği düşüncesine “ayakkabı eskitme maliyeti” denilmektedir (Mankiw, 2010:109).

Taban aşındırma maliyeti olarak da bilinen bu durum, enflasyonun etkilerinden kaçınmak için harcanan zaman ve çabanın fırsat maliyetine denilmektedir (Yalta ve Yalta, 2019: 87). Son dönemlerde internet kullanımının artması ve birçok alana yayılması ile internet bankacılığının etkin kullanımı bu maliyeti azaltsa da kur farkı ya da işlem yapma sonucunda harcanan nakit ve vakit kaybı da bu maliyetin kapsamındadır. %10'luk tam olarak tahmin edilmiş bir enflasyonun bile ayakkabı eskitme maliyeti GSYH'nin yaklaşık %0.3'ü olduğu belirtilmektedir (Çolak, 2016).

3.1.2. Menü Maliyeti: Enflasyondaki sürekli değişimler piyasadaki fiyatların da değişimini gerekli kılmaktadır. Fiyatlardaki yukarı yönlü artışlarda zarar etmek istemeyen işletme sahibi sattığı ürünün fiyatını enflasyona göre güncellemektedir. Bu durumda mağazalar, firmalar, restoran gibi işletmeler etiketlerinin, menülerinin veya kataloglarının fiyatlarını yenilemek zorundadırlar. Fiyat listelerinin sürekli yenilenmesini gerektiren bu durumda bazı işçilerin sürekli bu işle uğraşmasının verimsizliği ve kâğıt masrafı gibi ortaya çıkacak olan maliyete menü maliyeti ya da diğer bir adıyla katalog maliyeti denilmektedir.

3.1.3. Enflasyon Vergisi: Enflasyonist ortamlar paranın satın alma gücünü düşürdüğü için, elinde nakit bulunduranların varlığını reel olarak azaltırken, satın alma gücünün parayı ihraç eden devlete transferine sebep olmuş olur. Bu durumda enflasyon gelir elde eden açısından vergi özelliği taşımaktadır (Eğilmez, 2013). Paranın satın alma gücündeki düşme nedeniyle ellerinde para tutan kesimden dolayı yoldan sağlanan transfer olarak kabul edilen bu duruma enflasyon vergisi denilmektedir (Yıldırım, 158). Böylece enflasyon para tutma üzerine konmuş bir vergi gibidir.

Hükümetler, bütçe açıklarının finansmanında Merkez Bankasına verdiği para basma yetkisine istinaden avans kullanarak piyasadaki para miktarını arttırır. Artan para arzı fiyat artışlarına ve zamanla enflasyona sebep olmaktadır (Mankiw, 2010:99). Devlet harcamalarını para basarak finanse etme yolunu seçtiğinde yol açtığı enflasyon kadar, kişilerin satın alma gücünü düşürerek enflasyon üzerinden bir vergi almış olmaktadır (Eğilmez ve Kumcu, 2008:276). Enflasyon vergisi, farklı finansal araçlara yatırım yapamayan parasını daha ziyade günlük harcamalarında kullanan düşük gelirli insanları daha fazla etkilemektedir.

3.1.4. Vergi Bozulmaları: Kişilerin gelirleri üzerinden alınan vergiler hesap edilirken enflasyon dikkate alınmamaktadır. Bu nedenle enflasyon vergi düzenini ve finansal sistemi tahrip etmektedir (Paya, 2013: 465). Vergilerin nominal gelir üzerinden alınması durumunda nominal gelir düzeyi arttıkça vergide artmaktadır. Fakat enflasyondan dolayı kişilerin nominal geliri artsa bile reel geliri artmayacağı için haksız vergilendirme ortaya çıkmış olacaktır. Bu durumda enflasyon yasaların öngörmediği şekilde bireylerin vergi yükümlülüğünü değiştirebilir. Bu duruma bir başka örnekte sermaye kazançları için verilebilir. Bugün alınan bir hisse senedinin bir yıl sonra aynı reel değer üzerinden satıldığı durumda hiçbir reel gelir elde edilmemiş olmasına rağmen, devlet bu işlemde sermaye kazancı gerekçesiyle vergi almaktadır. Vergi bozulmalarına yol açmaktadır.

3.1.5. Olivera-Tanzi Etkisi: Vergilerin tahakkuk ve tahsilat süreleri arasında zaman farkı bulunmaktadır. Ekonomi de yüksek enflasyon var ise bahsedilen zaman farkından dolayı tahsil edilen verginin reel değeri daha düşük olacaktır. Bu olguya Olivera-Tanzi etkisi denilmektedir (Yıldırım vd, 2014: 378). Devlet enflasyon vergisi nedeniyle gelir kazanırken bir yandan da Olivera-Tanzi etkisi ile de gelir kaybına uğramaktadır.

3.1.6. Hesap Birimi Maliyeti: Enflasyonun parayı hesap birimi ölçütü olarak daha az güvenilir yapmasına hesap birimi maliyeti denilmektedir (Yalta ve Yalta, 2019: 88). Günlük işlemlerimizi kolaylaştırmak için tüm mal hizmetlerin bir parasal karşılığı bulunmaktadır. Yüksek enflasyon dönemlerinde parasal değerler arttığı için kasa işlemleri, muhasebe ve istatistik kayıtlarında sorun oluşabilmektedir. 2005 yılında Türk lirasından altı sifirin atılması bu maliyeti ortadan kaldırmak için uygulanmıştır.

3.2. Beklenmeyen Enflasyonun Maliyetleri

Enflasyon düzeyindeki iniş ve çıkışlar belirsizliği arttırır ve ekonomide riski yükseltir. Enflasyondaki bu belirsizlik fiyat sisteminin etkinliğini azaltarak kaynak tahsisini de olumsuz yönde etkilemektedir. Yine bu durum ekonomik birimlerin arz ve talep kararlarında yanlış kararlar almasına neden olabilir. Yani enflasyon oranıyla doğru orantılı olarak artan bir malın fiyatının, talepteki yükselişe bağlanması girdi talebini ve ürün arzını arttırabilir. Bu durum toplam dengenin kaymasına ve ekonomik istikrarsızlığa yol açabilir (Yıldırım vd, 2014: 380). Bunun yanı sıra aşağıdaki maliyetlere de sebep olmaktadır.

3.2.1. Borçlu ve Alacaklı Üzerindeki Etkisi: Borç verme veya alma işlemleri genellikle uzun dönemli yapılan işlemlerdir. Dolayısıyla bu işlemler gerçekleştirilirken enflasyon oranının gelecekte nasıl değişeceğini hesap etmek gerekmektedir. Çünkü öngörülme bir enflasyon borçlu ve alacaklı arasındaki dengeyi bozmaktadır. Örneğin yüksek enflasyon dönemlerinde borç veren bir kişi, alacağının vakti geldiğinde, enflasyon daha da yükselmiş olduğundan dolayı, enflasyon ortanı kadar zarara uğrayacaktır. Aynı durumda borç alan kişi ise borcunun vadesi dolduğunda geri öderken enflasyon oranı kadar kazançlı çıkacaktır. Diğer bir değişle gerçekleşen enflasyonun beklenen enflasyondan daha büyük olduğu durumlarda borç alan kişi daha karlı olacaktır. Bu nedenden dolayı yüksek enflasyon ortamlarında kişiler zarar etmemek adına yerli para ile işlem yapmayı pek

tercih etmezler. Bu da yerli paranın zamanla değişim ve değer saklama özelliğini yitirmesine neden olabilir (Bocutoğlu, 2011: 91).

3.2.2. Servetin ve Gelirin Yeniden Transferi: Gerçekleşen enflasyonun beklenen enflasyondan düşük veya fazla çıkması durumu, gelirin ve servetin farklı gruplar arasında adil olmayan bir şekilde yeniden dağılımına yol açmaktadır. Yani beklenmeyen enflasyon firmalardan çalışanlara ya da çalışanlardan firmalara doğru bir gelir transferine neden olmaktadır. Örneğin nominal ücret artışının % 8, beklenen enflasyonun ise % 4 olduğu bir ekonomide çalışanların % 4 oranında reel gelirin artacağı beklentisi olur. Fakat gerçekleşen enflasyon % 4 değil de % 6 olması durumunda çalışanların elde edeceği reel gelir % 2'ye gerileyecektir. Bu durumda çalışanlardan firmaya doğru bir gelir transferi olacaktır. Ya da bu durumun tam tersi, enflasyon % 2 gerçekleşir ise o zamanda çalışanların elde edeceği reel gelir % 6 oranına yükselmiş olacak ve firmadan çalışana doğru bir gelir transferi gerçekleşmiş olacaktır. Bahsedilen iki durumda gerçekleşme olasılığı olmasına rağmen, ilk durumun olma olasılığı yani sermayedarların ücretliler aleyhine olmak üzere milli gelirdeki payını arttırdığı daha fazla gözükmektedir. Çünkü öngörülemeyen enflasyonda fiyatlar ücretlerden daha hızlı artmakta ve karlar yükselmektedir (Yıldırım vd., 2014:379). Bu durumu ortadan kaldırmanın yolu ise reel ücret düzeyinin enflasyona endekslenmesi¹ yöntemidir (Ünsal, 2005:105).

3.2.3. Yatırım ve Büyüme Üzerindeki Negatif Etkisi: Öngörülemeyen enflasyonun ekonomide oluşturacağı bir diğer durum da belirsizlik ortamıdır. Fiyatların sürekli değiştiği belirsizlik ortamlarında girişimciler yeni yatırımlar yapmaktan kaçınırlar. Netice de finansal kaynaklar üretime dönük sanayi yatırımlarından çok gayrimenkul, döviz, altın gibi alanlara kayar ve ekonomik büyüme yavaşlar (Yalta ve Yalta, 2019: 89).

4. Sonuç

Beklenen enflasyon gibi hatta daha fazla olarak yüksek ve sürekli değişen enflasyonda ekonomiye bazı maliyetler yüklemektedir. Çünkü enflasyon yükselme sürecine girdiğinde, ekonomik, sosyal ve psikolojik unsurların etkisiyle kendi kendini besleyen bir sarmal oluşturmaktadır. Bu durumda oluşan belirsizlikler bireylerin ve işletmelerin ekonomik kararlarını hayata geçirmesini erteleyebilmekte ve birçok maliyete neden olmaktadır.

Bu çalışmada enflasyonun maliyetleri beklenen ve beklenmeyen enflasyon durumları için ayrı ayrı incelenmiştir. Aslında bu maliyetlerin birbiriyle bağlantılı ve iç içe olduğu da görülmektedir. Enflasyonist ortamlarda, işletmeler fiyat listelerini sürekli yenilemek ve yarılarında fazla nakit bulundurmayanlar düzenli olarak bankaya gitmek zorunda kalabilmektedirler. Gelir üzerinden alınan vergilerde eğer enflasyon göz ardı ediliyorsa bu durum vergi bozulmalarına yol açabilmektedir. Bununla birlikte kamu harcamaları para basılarak finanse edilirse kişilerin satın alma gücünü düşeceği için enflasyon, kişiler aleyhine devlet lehine vergi kazancı olarak işlem görmektedir. Bu yöntemle para kazanan devlet, başka bir durumda ise, enflasyonist ortamlarda vergilerin tahakkuk ve tahsilatı arasında geçen zamandan kaynaklı gelir kaybına uğramaktadır. Enflasyonist ortamlarda borçlu daha karlı çıkarken alacaklı zararlı duruma düşebilmekte ve sabit ücretli çalışmayanlar lehine gelir ve servet aktarımına neden olabilmektedir. Enflasyonist ortamlarda oluşan belirsizlik kişilerin yatırım kararlarını etkileyerek kaynakların üretime ve büyümeye yol açmayacağı verimsiz alanlara kaymasına ve bu nedenle ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Tüm bunlara ek olarak yüksek ve belirsiz enflasyonu kabul ederek uygulanan para politikaları, bu durumun kalıcılığının kabul edilmesi anlamına gelerek enflasyon sarmalını tetikleyebilmektedir.

Kaynaklar

Bocutoğlu, E. (2011). Makro İktisat, Murathan Yayınevi, Ankara.

Çolak, Ö. F. (2016). Ayakkabı Eskitme Maliyeti, <https://www.dunya.com/kose-yazisi/ayakkabi-eskitme-maliyeti/29011>, (09.08.2019).

Eğilmez M. ve E. Kumcu, (2008), Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Eğilmez, M. (2013). Ekonomi Sözlüğü, <http://www.mahfiegilmez.com/p/ekonomi-sozlugu.html>

Mankiw, G. N. (2010). Makroekonomi, Efil Yayınevi, Ankara.

Paya, M. (2013). Makro İktisat, Türkmen Kitabevi, İstanbul

Ünsal, E. (2005). Makro İktisat, İmaj Yayın Evi, Ankara.

¹ Parasal büyüklüklerin yasalara ya da sözleşmeler gereği belli aralıklarla ve otomatik olarak bir fiyat endeksine göre düzeltilmesine denilmektedir.

Yalta, T.A. ve Yalta, A.Y. (2019). Modern Makro Ekonomiye Giriş, Adres Yayınları, Ankara.

Yıldırım R., Türkiye'de Enflasyon Vergisi Üzerine Bir Deneme, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/50026>, (19.08.2019)

Yıldırım, K, Karaman, D. ve Taşdemir, M. (2014). Makro Ekonomi, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

The Rules and Institutions From the Perspective of Constitutional Economic Theory

Anayasal İktisat Teorisi Perspektifinden Kurallar Ve Kurumlar

Serdar YAY

Süleyman Demirel University,
Faculty of Economics and Administrative Sciences,
Isparta/TURKEY
serdaryay@sdu.edu.tr

Abstract; The constitutional economic theory, which emerged and developed under the leadership of James M. Buchanan winner of the 1986 Nobel Prize in Economics, is the name given to the pre-determination of constitutional, legal and institutional norms regarding the use of the duties and powers of the state in the economic field and advocating the conduct of the state governors within the framework of these norms. In this study, the rules and institutions which are understood from the definition and which insist on the importance of Constitutional Economics Theory will be evaluated.

Keywords: Constitutional Economic Theory, rules, institutions.

Özet: 1986 Nobel Ekonomi Ödülü'nü kazanan James M. Buchanan'ın öncülüğünde ortaya çıkan ve gelişen anayasal iktisat teorisi, devletin ekonomi alanındaki görev ve yetkilerinin kullanımına ve devlet görevlerinin faaliyetlerine ilişkin anayasal, yasal ve kurumsal normların önceden belirlenmesini savunan teoriye verilen addır. Bu çalışmada, tanımdan da anlaşılacağı üzere anayasal iktisat teorisinin önemini vurguladığı kurallar ve kurumlar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Anayasal İktisat Teorisi, kurallar, kurumlar

---

1. Giriş

1986 Nobel İktisat Ödülü'nü kazanan James M. Buchanan¹ 'ın öncülüğünde ortaya çıkan ve gelişen anayasal iktisat teorisi, iyi bir sosyal düzenin tesisi için devletin ekonomik alanadaki görev ve yetkilerin kullanımına ilişkin anayasal, yasal ve kurumsal normların, kuralların vb. önemine vurgu yapan bir yaklaşımdır. Bu giriş niteliğindeki çalışmada, anayasal iktisat teorisinin önemini vurguladığı kural ve kurumlar kısaca ele alınacaktır.

2. Anayasal İktisat Teorisi

"Anayasal iktisat düşüncesi, ekonomi biliminde bugüne kadar gördüğüm gelişmelerin en önemlilerinden biridir."

Friedrich A. von Hayek

Anayasal iktisat, Amerika Birleşik Devletleri' nde, 1986 Nobel Ekonomi Ödülü sahibi James M. Buchanan önderliğinde gelişen 1970' lerde ortaya çıkmış ve son yıllarda tüm dünyada önem kazanmış, yeni bir iktisadi düşüncedir.

Anayasal iktisadın temelleri, John Locke, David Hume, Adam Smith, Montesquieu, Tocqueville, James Madison, Thomas Jefferson gibi isimlere hatta Magna Carta' ya kadar uzanmaktadır. Anayasal iktisat, iyi bir sosyal düzen sağlamak için, ekonomik ve politik birimlerin tercihlerini ve faaliyetlerini sınırlayan ve bireysel özgürlükleri

---

¹ James M. Buchanan (1919-2013), 1919 yılında kırsalda yaşayan ve çiftçilikle uğraşan fakir bir ailenin çocuğu olarak Tennessee'de dünyaya gelmiştir. Bu durum Buchanan ailesinin toplum içerisinde tanınmasına imkan sağlamıştır. Buchanan'ın annesi ve aynı zaman da öğretmen olan Scott, Buchanan'ın ifadesiyle akademik hayata başlamasında en büyük role sahiptir. Üniversite eğitimini Middle Tennessee Teachers Koleji'nde tamamlayan Buchanan daha sonra, Chicago Üniversitesi'nden doktora derecesini almış ve doktoranın hemen ardından Tennessee Üniversitesi'nde akademisyen olarak göreve başlamıştır. Kamu tercihi ve politik iktisat disiplinlerinin ortaya çıkmasına öncülük eden Buchanan 1986 Nobel Ekonomi Ödülü ile onure edilmiştir. Buchanan, 2013 yılında hayata gözlerini yummuştur. Buchanan'ın kısa biyografisi şu kaynaktan aktarılmıştır: Yay, S., (2018), Kurumsal İktisat Perspektifinden Mali Kurumlara Güven ve Sosyal Sermaye İlişkisinin Analizi: Teori ve Uygulama, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ss. 82-83.

koruyacak alternatif anayasal, yasal ve kurumsal kurallar bütününe işleyiş özelliklerini açıklayan liberal bir düşüncedir. Anayasal iktisatta, "devletin egemenlik hakkının bir sonucu olarak, bireyin politik hak ve özgürlüklerinin yanı sıra ekonomik hak ve özgürlüklerine getireceği sınırlamalar" tartışılmaktadır (Buchanan, 1989: 57; Aktan, 1997: 37).

Anayasal iktisadın öncüsü James M. Buchanan'a göre Anayasal İktisat' ın üç temel varsayımı vardır. Bunlar "metodolojik bireysellik (methodological individualism)", "ekonomik insan (homo economicus)" ve "politik mübadele (catallaxy)" şeklinde sıralanmaktadır. Buchanan sadece bireylerin seçim yapabildiğini ve davranış sergileyebildiğini savunur, Buchanan'a göre kolektif tercihte bulunma ve faaliyet gösterme söz konusu olamaz. Toplumsal tercihler, bireysel tercihler şeklinde oluşan büyüklüklerdir. Homo economicus ise rasyonel insan demektir. Bireyler tüm kararlarında faydalarını maksimize etmeye çalışır. Bireyler kendi çıkarları için çalışırken bir taraftan toplumsal faydanın da yaratılabilineceği bir sistem oluşturulması arzulanmaktadır. Anayasal iktisatta politikanın bir mübadele olarak kabul edilmesi "catallaxy" olarak adlandırılmaktadır. Buna göre politikada da bireysel çıkarlar ön plandadır ve bireysel çıkarların olmadığı yerde kolektif çıkarlardan söz edilemez. Böylece, politikada bireyler kolektif ihtiyaçları karşılayacak mal ve hizmetler ile bunların maliyetlerine yapacakları katkı paylarını mübadele ederler (Buchanan, 1987: 307-308; Buchanan, 1989: 61; Buchanan, 1999: 48).

Anayasal iktisat 1962 yılında James M. Buchanan ve Gordon Tullock'un toplumsal karar almada kullanılacak belirli kuralların anayasal düzeydeki tartışmalardan elde edileceğini açıkladığı "Oybirliğinin Hesabı" (The Calculus of Consent)² isimli kitabın yayınlanmasıyla ortaya çıkmış, 1970' lerin sonlarına doğru devletin ekonomide büyümesi üzerine sınırlamaların gerekli olduğu düşüncesi ile yayılmıştır (Aktan, 1997: 301).

Anayasal iktisat, devletin aşırı büyümesi sonucu oluşan sorunların çözülebilmesi için anayasal, yasal ve kurumsal düzenlemeler önermektedir. Anayasal iktisatçılara göre iyi bir toplum düzeni oluşturmak için anayasa, kanunlar ve sınırlı devlet anlayışı gerekmektedir.

Anayasal iktisat Türkiye'de uzun yıllar önemi kavranamamış bir iktisadi düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır. Anayasal İktisat Türkiye'de uzun yıllar tartışılmış ve haksız eleştirilere maruz kalmıştır.

Anayasal iktisadın önemini teorisinin Türkiye'deki öncüsü Coşkun C. Aktan şöyle özetlemektedir (Aktan, 2015):

"Anayasal iktisat disiplinin ilk kelimesi yani "anayasa" kelimesi iki açıdan çok önemlidir: İlk olarak, anayasa kavram olarak "kural ve kurumlar" demektir. Yazılı kurallar ya da yazılı olmamakla birlikte kendiliğinden ortaya çıkan kurumlar son derece önemlidir. Kuralların ve kurumların mevcut olmadığı toplumlarda düzenden söz etmek mümkün değildir. Düzen için kurallar ve kurumlar son derece önemlidir. Kuralların olmadığı durumlarda keyfiyet hakimdir. Adalet, iyiliksever despotların keyfiyetine ve takdirine bağlıdır. Özetle; anayasal iktisat, kurallara dayalı bir toplumsal düzeni öngörür. Anayasal iktisat kelimesinin ilk kelimesi olan anayasa şu açıdan da son derece önemlidir. Eğer iyi bir sosyal düzen içerisinde barış, özgürlük, adalet ve refah içerisinde yaşamak istiyorsak o zaman iyi bir sosyal düzenin temel kuralları ve kurumları üzerinde anlaşmamız lazımdır. Bireyler, kendi çıkarları için doğal toplum aşamasında sahip oldukları sınırsız özgürlükten vazgeçmek zorundadırlar.. Hobbesian vahşi ormanında özgürlük, özgürlük değildir... Bireyler, özgürlük için Leviathan'a katlanmak zorundadırlar... Leviathan'ı kendi elleriyle oluşturmak zorundadırlar... Leviathan, özgürlük için gereklidir... Bireylerin kendi aralarında anlaşarak ve uzlaşarak Leviathan'a bir kısım yetkiler devretmelerinde bir sakınca yoktur... Leviathan, bireylerin can ve malını koruyacaksa eğer, bunu sağlayabilmesi için bireylerden vergi almak pekala hakkıdır ve bu hak ve yetki hiç kuşkusuz meşrudur.. Hobbes'un sosyal sözleşme teorisinin temelini oluşturan leviathan modeli aslında anayasal iktisadın da temelidir. Bir farkla, Hobbes'un leviathanına gem vurulmamıştır.. Dizginlenmemiştir.. Oysa anayasal iktisat, bir sosyal sözleşme ve uzlaşmanın gereği olarak Leviathan'ı kabul eder, fakat bu Leviathan'ın yetkilerinin sınırlandırılmasını savunur. Anayasa bir toplumsal sözleşme belgesidir. Böyle bir toplumsal sözleşme belgesinin bireylerin iradeleri ile oluşturulması gereklidir. Kurucu rasyonalizm ve sözleşmecî felsefe anayasal iktisadın temellerini oluşturan ilkelere dir."

Özetle ve tekrar ifade etmek gerekirse;

Anayasal iktisat, devletin ekonomik yetkilerinin anayasal düzeyde sınırlandırılmasını, anayasal düzen ve anayasal demokrasinin tesis edilmesini savunan liberal bir iktisat okuludur.

3. Oyunun Kuralları³ Neden Önemlidir?

"Sokrates yaşamı boyunca her şeyden kuşkulananın doğurduğu belirsizliği aşabilmek için, mutlak etik değerlere dayanarak gerçek bilgeliği aramanın gerektiğini savunur. Ona göre yaşam ancak ne yaptığınızı

² Buchanan, J. M. & Tullock, G., (1962), The Calculus of Consent, Ann Arbor: University of Michigan Press.

³ Oyunun kuralları (the rules of the game) anayasal iktisadın temel inceleme alanıdır. Diğer bir deyişle anayasal iktisat öğretisinin temelinde kural ve kurumlar vardır.

düşünürseniz yaşanmaya değer olur. Felsefenin azizi kabul edilen Sokrates ne yazık ki çok fazla soru sorduğu için M.Ö. 399'da ölüme mahkum edilir...Atina demokrasi tarihinin en karanlık noktalarından biri, kuşkusuz Sokrates'in ölüme mahkum edilmesidir. Kendisini suçlayanlar bile onun dürüst, özverili ve yasalara saygılı bir insan olduğunu bildikleri halde bu mahkumiyet kararının verilmesi günümüze kadar konuşulur, tartışılır... Sokrates'i suçlayan ve resmi iddianameyi sunan Atina'lı Meletos'tur... Resmi suçlamanın metni şöyledir: "Sokrates, kent inandığı tanrılara, yeni tanrılar icat ettiği ve gençleri yoldan çıkardığı için suçludur. Ölümle cezalandırılmalıdır." Öğrencileri, hocalarını savunmak üzere, dönemin tanınmış hatibi Lysias'a bir savunma hazırlatırlar. Ancak Sokrates bunu kabul etmez ve savunmasını kendi üstlenir. Her zaman yasalara saygılı olduğunu ve herhangi bir suç işlemediğine inandığını söyler... Kriton, idam edilmesinden bir gün önce firaretmeye ikna etmek üzere hocası ve arkadaşı Sokrates'i ziyarete gider. Ancak Sokrates böyle davranmasının hayati boyunca savunduğu ilkelere ters düşeceğinden bunureddeder... Sokrates, yasaların ve toplumun menfaatinin her şeyden önemli olduğunu söyler. Yaşamı boyunca saygı duyduğu kurallar, hatalı bir yorumlamayla da olsaaleyhine döndüğü zaman bile saygı duyulmayı hak ederler... Sokrates yaşamı boyunca inandığı değerlere ihanet etmez, bedenini yavaş yavaş felç eden bir bitki olan baldırandan yapılan zehir içirilerek idam edilir (Platon, 2016; vii-xvii)."

Sokrates'in ölüme giderken bile önemini vurguladığı yasalar ile onu felsefenin azizi yapan değerlerin esasen insanoğlu için kural ve kurumların büyük önemini ortaya koymaktadır. Öyle ki Sokrates canı pahasına da olsa inandığı değerlerden, yani kurallar ve kurumlara olan bağlılığından asla vazgeçmemiştir.

Kurallar, belli amaçları ve güçleri olan bir toplum için sonuç veya sonuçlar dengesinin izole edilmesinde rol almaktadır. Neden bazı ülkelerin zengin bazı ülkelerin de fakir olduğu temel sorusunun cevabının kurumlara verilen önem ile açıklanması ve bu durumun birçok çalışma ile defalarca kanıtlanması ise kurumların önemi açıklamaktadır (Buchanan & Brennan, 2000: 20-22; Pennington, 2014: 334-335).

Bu kısa açıklamadan özetle, kurallar ve kurumlar, toplumsal düzenin sağlanması ve devamı açısından bir takım önemli işlevlere sahiptir. Bu işlevler (Yay, 2018: 18):

- Kural ve kurumlar toplumsal düzeni sağlamaktadırlar.
- Kural ve kurumlar belirsizliği ortadan kaldırmaktadırlar.
- Kural ve kurumlar bireyler arasındaki veya diğer ilişkilerde güven tesis edilmesini sağlamaktadırlar.
- Kural ve kurumlar insan davranışlarında süreklilik ve istikrar yaratılmasını sağlamaktadırlar.
- Kural ve kurumlar toplumsal ilişkilerde istikrar sağlamak ve yol gösterici olmaktadır.
- Kural ve kurumlar işlem maliyetlerinin azalmasını sağlamaktadırlar.

4. Oyunun Kuralları ve Anayasal İktisat: Politik Anayasa & Ekonomik Anayasa

"Oyuncuların davranışlarını belirleyen oyunun kurallarıdır."

Douglass C. North

Kural ve kurumları odağına alan anayasal iktisat teorisi, devletin egemenlik hakkının bir sonucu olarak bireyin "politik hak ve özgürlükleri" nin yanısıra "ekonomik hak ve özgürlükleri" nin nasıl veya ne tür şekilde sınırlandırılabilceği konusunda görüşler dile getirmektedir. Bu doğrultuda;

- "Politik" norm, kural, kurum vb. nasıl veya ne tür şekilde düzenlenmesi gerektiği "politik anayasa"nın,
- "Ekonomik" norm, kural, kurum vb. nasıl veya ne tür şekilde düzenlenmesi gerektiği "ekonomik anayasa"nın amacını ve konusunu oluşturmaktadır.

Politik anayasanın kapsamı Tablo 1' de, ekonomik anayasanın kapsamı ise Tablo 2' de yer almaktadır.

Tablo 1. Politik Anayasanın Kapsamı

Devletin "Politik" Hak, Yetki, Görev ve Sorumlulukları	Bireyin "Politik" Hak, Yetki, Görev ve Sorumlulukları
1. Devletin Politik Hak ve Yetkileri -Yasa Yapma Hak ve Yetkisi	-Kişi Dokunulmazlığı Hakkı ve Özgürlüğü -Mal Dokunulmazlığı Hakkı ve Özgürlüğü
2. Devletin Politik Görev ve Sorumlulukları	-Konut Dokunulmazlığı Hakkı ve Özgürlüğü

<ul style="list-style-type: none"> -Toplumsal Barış ve Huzurun Sağlanması -Adaletin Sağlanması -İç Güvenliğin Sağlanması -Dış Güvenliğin Sağlanması 	<ul style="list-style-type: none"> -Özel Hayatın Dokunulmazlığı Hakkı ve Özgürlüğü -Seçme ve Seçilme Hakkı ve Özgürlüğü -Çalışma Hakkı ve Özgürlüğü - Haberleşme Özgürlüğü -Seyahat Özgürlüğü -İkamet Özgürlüğü -Din ve Vicdan Özgürlüğü -Düşünce Özgürlüğü -Basın Özgürlüğü vb.
---	--

Kaynak: (Aktan, 2017: 135).

Tablo 2. Ekonomik Anayasanın Kapsamı

Devletin "Ekonomik" Hak, Yetki, Görev ve Sorumlulukları	Bireyin "Ekonomik" Hak, Yetki, Görev ve Sorumlulukları
<p>1. Devletin Ekonomik Hak ve Yetkileri</p> <ul style="list-style-type: none"> -Bütçe Yapma Hak ve Yetkisi -Vergileme Hak ve Yetkisi -Para Yaratma Hak ve Yetkisi -Borçlanma Hak ve Yetkisi <p>2. Devletin Ekonomik Görev ve Sorumlulukları</p> <ul style="list-style-type: none"> -Kamusal Malların Arz Edilmesi -Dışsal Ekonomiler ve Dışsal-Eksi Ekonomilerin Düzenlenmesi -İçsel Ekonomilerin Söz Konusu Olduğu Üretim Faaliyetlerinde Düzenleme Yapılması -Rekabetçi Piyasaların Düzenlenmesi ve Teşviki -Ekonomik Büyüme ve Kalkınmanın Sağlanması -Kaynak Kullanımında ve Kaynak Dağılımında Etkinliğin Sağlanması -Adil Bir Gelir ve Servet Dağılımının Temini -Ödemeler Bilançosunda Denklik Sağlanması ve Uluslararası Ekonomik İlişkilerin Düzenlenmesi -Ekonomik İstikrarın Sağlanması -İşçi Sağlığının Korunması vb. 	<ul style="list-style-type: none"> -Sosyal Güvenlik Hakkı -Sağlıklı Yaşam Hakkı -Eğitim ve Öğrenim Hakkı -Gelir Dağılımının İyileştirilmesi Hakkı -Tekellerden Korunmayı İsteme Hakkı -Dışsal-Eksi Ekonomilerin Ortadan Kaldırılmasını İsteme Hakkı -Mülkiyet ve Miras Hakkı ve Özgürlüğü -Tercih Özgürlüğü -Üreticinin Üretim Faktörlerini Serbestçe Seçme ve Kullanma Özgürlüğü -Tüketicinin Seçme Özgürlüğü -Çalışma Hakkı ve Özgürlüğü -Gelir ve Mal Varlığı Kullanma (Tüketim, Tasarruf, Yatırım) Özgürlüğü vb.

Kaynak: (Aktan, 2017: 132-133).

Tablo 1' den de anlaşılacağı üzere, bireyin politik hak ve özgürlükleri devletin politik hak ve yetkileri (yasa yapma vb.) nin sınırlandırılması ile mümkün olacaktır. Tablo 2' den de anlaşılacağı üzere, bireyin ekonomik hak ve özgürlükleri devletin ekonomik hak ve yetkileri (bütçe yapma vb.) nin sınırlandırılması ile mümkün olacaktır. Anayasal iktisat bu nedenle oyunun kuralları (kural ve kurumlar) na büyük önem vermektedir. Bu nedenle anayasal iktisat, Devlet bu hak ve yetkileri nasıl olmalıdır?, Devlet bu hak ve yetkileri nasıl kullanılmalıdır?, Devletin bu hak ve yetkileri nasıl sınırlandırılmalıdır? şeklindeki sorulara cevap aramaktadır. Bu soruların cevabı veya diğer bir deyişle iyi bir toplumsal düzenin tesisi "politik anayasa" ve "ekonomik anayasa" dan geçmektedir. Dolayısıyla "politik anayasa" ve "ekonomik anayasa" oyuncuların iyi davranması için gereken oyunun kurallarını oluşturmaktadır.

5. Sonuç

Devlet, büyük ve önemli yetki ve sorumluluklar ile donatılmış bir kurumdur. Bu yetki ve sorumluluklarının neler olması gerektiği ve nasıl sınırlandırılması gerektiği gibi konular birçok açıdan önem arz etmektedir. Kurallar ve kurumlar ise bir toplumun temelini oluşturan ve toplumsal düzenin olabilmesi için gereken en önemli iki yapıdır. İyi bir sosyal düzenin ve bu çerçevede iyi birer ekonomik, siyasi, kültürel vb. düzenlerin tamamının tesisi ve istikrarlı bir şekilde sürdürülebilirliği kurallara ve kurumlara bağlıdır. Maalesef, yukarıda da değindiğimiz gibi ülkemizde önem ve anlamı yeterince anlaşılmayan anayasal iktisat teorisi, devletin görev ve sorumluluklarının çok ve açık net bir şekilde belirlenmesi ve bunun da anayasa ile garanti altına alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle anayasal iktisatçılara göre, politik anayasa ve ekonomik anayasa çok iyi bir şekilde belirlenmelidir.

Kaynaklar

- Aktan, C.C. (1997). Ekonomik Anayasa, TİSK İnceleme Yayınları, Yayın No:19.
- Aktan, C. C. (1997). Anayasal İktisat, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Aktan, C.C. (2002). Anayasal İktisat, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Aktan, C. C. (2015). Anayasal İktisat ve Kurallar ve Kurumların Önemi, <http://www.canaktan.org/ekonomi/kurumsal-iktisat/makaleler/aktan-kurallar.htm>, (Erişim Tarihi: 01.12.2015).
- Aktan, C. C. (2017). Kamu Tercihi İktisadı ve Anayasal Politik İktisat, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Buchanan, J. M. (1987). The Political Biases of Keynesian Economics, J.M. Buchanan, Economics, Between Predictive Science and Moral Philosophy, Collage Station: Texas A.M. University Press.
- Buchanan, J. M. (1989). Constitutional Economics, in J.M.Buchanan, Explorations into Constitutional Economics, College Station: Texas A-M University Press.
- Buchanan, J. M. (1999). The Logical Foundations of Constitutional Liberty, The Collected Works of James M. Buchanan, 1, Indianapolis: Liberty Fund.
- Buchanan J. M. and Brennan G., (2000). Constitutional Imperative, içinde: J. M. Buchanan & G. Brennan, The Reason of Rules, Constitutional Political Economy, Indianapolis: Liberty Fund, Inc., 1-22.
- Buchanan, J. M. and Tullock, G. (1962). The Calculus of Consent, Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Pennington, M. (2014). Sağlam Politik Ekonomi: Klasik Liberalizm ve Kamu Politikasının Geleceği, (Çev: A. Yayla), Ankara: Liberte Yayınları.
- Platon, (2016). Sokrates'in Savunması, (Çev: A. Çokona), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yay, S. (2018). Kurumsal İktisat Perspektifinden Mali Kurumlara Güven ve Sosyal Sermaye İlişkisi: Teori ve Uygulama, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

A Research on Measuring Career Anxiety of Undergraduate and Associate Students: The Case of Burdur and Isparta

Lisans ve Önlisans Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarını Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma: Burdur ve Isparta Örneği

Metin KARACA	Murat KARACETİN	Elif Miray KARADENİZ	Ergin KALA
Isparta University of Applied Sciences, Gelendost Vocational School, Isparta/TURKEY metinkaraca@isparta.edu.tr	Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Institute of Social Sciences, Burdur/TURKEY mkaracetin@mehmetakif.edu.tr	Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Institute of Social Sciences, Burdur/TURKEY elifmiray@hotmail.com	Prizren University Prizren, KOSOVO erginkala@gmail.com

Abstract: The aim of this study is to determine whether there are career anxiety of associate and undergraduate students and to investigate whether some demographic characteristics of students are effective in career anxiety. For this purpose, research has been conducted on whether there is a career anxiety and how it has an impact on the subject, if any.

In this context, the universe of the research consists of associate and undergraduate students studying at Süleyman Demirel University, Mehmet Akif Ersoy University and Isparta University of Applied Sciences. Universities were examined according to the total number of students and a questionnaire was applied to 388 students within the scope of the research. The questionnaire consists of two parts. The first part includes demographic questions and consists of eight questions. In the second part, Çetin Gündüz and Nalbantoğlu Yılmaz (2016) conducted the Scale Development Study for Determining Career Anxiety of High School Students "which were used in the study called" Career Anxiety Scale 14 which was used by the researcher with explanatory and confirmatory factor analyzes. it was adapted to the subject and sample of the study. The reliability coefficient of the items related to career anxiety scale was found to be highly reliable between 0.920 and $0.90 \leq \alpha \leq 1.00$. Demographic phrases created based on a comparison of the scale carrier concerns only 5 of the 17 hypothesis were accepted. Accordingly, it was found out that there was no career anxiety among the undergraduate and associate degree students participating in the research, and there was a significant difference in career concerns regarding the choice of conscious and willingly and willingly chosen groups. In addition, there is a significant difference between the mother's education levels, the conscious choice of the department they read, and the careers about the family effect between the groups who love and willingly choose the department they read.

Keywords: Career, career anxiety, undergraduate and associate students.

Özet: Bu çalışmanın amacı, önlisans ve lisans öğrencilerinin kariyer kaygılarının var olup olmadığının belirlenmesi ve öğrencilerin bazı demografik özelliklerinin varsa kariyer kaygılarında etkili olup olmadığının araştırılmasıdır. Bu amaçla demografik özelliklerden yola çıkılarak kariyer kaygısının olup olmadığının ve varsa hangi konuda etkisinin nasıl olduğu ile ilgili araştırma yapılmıştır.

Bu bağlamda, araştırmanın evrenini Süleyman Demirel Üniversitesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi ve Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesinde öğrenim gören önlisans ve lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Toplam öğrenci sayılarına göre üniversiteler incelenerek araştırma kapsamında 388 öğrenciye anket uygulanmıştır. Hazırlanan anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde demografik sorulara yer verilmiş olup sekiz sorudan oluşmaktadır. İkinci bölümde ise Çetin Gündüz ve Nalbantoğlu Yılmaz (2016) yılında yapmış oldukları "Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarını Belirlemeye Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması" isimli çalışmada kullanılmış olan 14 maddelik ve araştırmacı tarafından açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleriyle geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış "Kariyer Kaygısı Ölçeği", çalışmanın konusuna ve örnekleme uyarlanarak kullanılmıştır. Kariyer kaygısı ölçeğine ait maddelerin güvenilirlik katsayısı 0.920 olarak $0.90 \leq \alpha \leq 1.00$ arasında yüksek derecede güvenilir olarak bulunmuştur. Demografik ifadeler ile kariyer kaygısı ölçeğinin karşılaştırılmasına bağlı olarak oluşturulan 17 hipotezin 5'i kabul edilmiştir. Buna göre, araştırmaya katılan lisans ve önlisans öğrencilerinde kariyer kaygısının olmadığı belirlenmiş olup, okudukları bölümü bilinçli seçme durumu ve severek ve isteyerek

seçme durumu grupları arasında meslek seçimine yönelik kariyer kaygılarında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak, anne eğitim düzeyleri, okudukları bölümü bilinçli seçme durumu ve okudukları bölümü severek ve isteyerek seçme durumu grupları arasında aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Anahtar Kelimeler: Kariyer, kariyer kaygısı, lisans ve önlisans öğrencileri.

1. Giriş

Konuyla ilgili geçmiş çalışmalar incelendiğinde kariyer kavramı ile meslek kavramının ilişkili kavramlar olarak belirtildiği, kariyer kavramının İngilizce "Career" kavramından türetildiğine dair ifadelerin varlığı görülmektedir. Meslek kavramına yakından bakıldığında (Kuzgun, 2006), sistemli bir şekilde gerçekleştirilen, bir eğitim ve tecrübe sonucu edinilen, daha önce kuralları kurumsal olarak belirlenmiş, sahibine belli bir getiri sağlayan faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilir. Fakat, kariyer kavramı, meslek kavramında olduğu gibi sadece mesleğin icra edilişi değil aynı zamanda meslekteki tüm tecrübeleri ve ileriye dönük mesleki ilerlemeleri de kapsayacak şekilde bakmak gerekmektedir (Aytaç, 2005). Ülkemizde genellikle çocuklar ve gençler kariyer kararlarını verebilmek için üniversite yıllarını beklemektedirler. Dolayısıyla kariyer kararının verilmesinde üniversite yıllarının çok büyük öneme sahip olduğu bilinmektedir. Gençlerin vermiş oldukları bu karar sadece mesleki geleceklerini değil fizyolojilerini, psikolojilerini, toplumsallaşmalarını ve yaşam kalitelerini doğrudan etkilemektedir (Kavas, 2012).

Bir süreç olarak ifade edilen kariyer kararları bünyesinde çok sayıda boyutu içermektedir. Bu süreç kapsamında karar vermesi gereken bir birey, aralarından seçim yapılabilecek çok sayıda alternatif ve çeşitli alternatiflerin karşılaştırılmasında ve değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulacak birçok özellik vardır. Birçok kararda ortak olan bu özelliklerin yanı sıra, kariyer kararlarının da kendine has özellikleri vardır. İlk olarak, örneğin meslek, okul, ana dal veya potansiyel işveren sayısı gibi potansiyel alternatiflerin sayısı genellikle oldukça fazladır. İkincisi, her alternatif hakkında geniş miktarda bilgi bulunmaktadır. Üçüncüsü, meslekleri ve bireyin tercihlerini ayrıntılı ve anlamlı bir şekilde nitelenmek için örneğin, eğitim süresi, bağımsızlık derecesi, insanlarla ilişki türü gibi çok sayıda husus gerekmektedir. Dördüncüsü, ise hem bireyin özelliklerine hem de gelecekteki kariyer alternatiflerinin niteliğine göre büyük bir rol oynar (Gati, Krausz ve Osipow, 1996).

Kariyer ve meslek seçimi ile ilgili yukarıdaki bilgilere bakıldığında kariyer kavramının meslek kavramından daha geniş bir kavram olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak kariyer kararları sürecinde araştırmamıza konu olan üniversite öğrencilerinin seçeceği meslek hakkında bilgisinin olmasının yanında gelecekte kendisini nerde, nasıl ve hangi pozisyonda görmek isteyeceğine karar vermesi gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında kariyer kararlarının alınması hem bugün için hem de gelecek için çok önemli olduğunu ifade edebiliriz. Bu bağlamda üniversite öğrencilerinin kariyer kararlarını alırken kariyer kaygısı yaşamaları da muhtemeldir.

2. Kariyer Kararını Etkileyen Faktörler

Bu konu ile ilgili akademik literatüre bakıldığında, kariyer kararlarını etkileyen dört farklı başlık söz konusudur. Bunlar aşağıdaki gibidir (Çınar, 2011):

1. Bireysel özellikler (yetenek, ilgi, beklenti, değer, kişilik özellikleri, fiziksel özellikler, bireyin kendisi ve mesleklerle ilgili algılamaları, deneyimleri, mesleki olgunluk düzeyi, vb.)
2. Sosyal özellikler (içinde yaşanılan kültürün mesleklere ve cinsiyete yönelik değerlendirmeleri, ailenin özellikleri, sosyal yapı vb.)
3. Politik, ekonomik, yasal ve sisteme ilişkin özellikler (ülkenin iş bulma olanakları, ülkenin yönetim biçimi, ekonomik yapısı, yasalar, eğitim ve sınavla ilgili sistemleri, vb.)
4. Şans (beklenmedik durumlar, sağlık koşulları, doğal olaylar, vb.)

Türkiye’de üniversite öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen faktörlerin önem düzey ve oranlarını inceleyen bir araştırmada, öğrencilerin %19.92 ile % 24.18’i iş gücü faktörünün (iş güvencesi, meslekte kalıcı olma imkanı vb), % 20.46 ile % 21.16’si meslek kazançlarının, % 19.01 ile % 20.47’si kariyer olanağının (meslekte ilerleme, uzmanlaşma, eğitim fırsatları), % 13.17 ile % 14.83’ü meslek ilastikyetinin, % 12.69 ile % 13.93’ü kişisel konuların (ailenin ve akrabaların etkisi), % 9.78 ile % 11.57’si diğer nedenlerden kaynaklı etkilerin rol oynadığını belirtmiştir (Pekkaya ve Çolak, 2013).

3. Kariyer Gelişimi Süreci

Kariyer gelişimi sürecine bakıldığında çeşitli araştırmacıların ifadeleri bu süreci açıklamaya yardımcı olmaktadır. Super 15-24 yaş aralığındaki bireylerin çevresini, rollerini ve etkinlikleri keşfettiğini belirtmektedir. Ginzberg ise ergenlik dönemine rastlayan bu yıllarda ilgi, yetenek ve değerlerin mesleki kara verilirken dikkate alınmaya başladığını ifade etmektedir. Genç bireyin lise yılları gerek iş gerekse üniversite eğitimi olsun geçiş sağlanmasında kriteik bir öneme sahiptir ve bu dönemler kariyer hakkında seçim yapmayı içinde barındırmaktadır. Super kariyer gelişimi açısından kariyer araştırmaları ve ergenlik yıllarının önemli bir rolü olduğunu ifade etmektedir (Gündüz ve Nalbantoğlu, 2016).

Bu noktada eğitim hayatı içindeki gençler mesleki anlamda bir tercih yapma zamanı geldiğinde, boşluğa düşmekte, önemli düzeyde bir şaşkınlık yaşamakta ve hayatlarının geri kalanında hangi iş yada uğraşı kollarını seçmeleri gerektiği konusunu tesadüfi bir sürece bırakmaktadırlar (Kuzgun, 2011).

Meslek tercihi konusundaki kararların Türkiye şartlarında geri dönüşü zor kararlar olduğu bir gerçektir. Öğrencilerin, sekizinci yada dokuzuncu sınıftan sonra yönlendirme ve diğer etken faktörlerle hangi dalda ilerleyeceklerini belirlemeleri gerekmektedir. Öğrenciler, mesleki tercihlerine göre üniversitelerde bir programa yerleşebilmek için merkezi olarak yapılan giriş sınavına girmek zorundadırlar. Fakat, bu tercihlerinden vazgeçmeleri ve farklı bir program tercihinde bulunmaları durumunda tekrar giriş sınavına girmek mecburiyetindedirler (Gündüz ve Nalbantoğlu, 2016).

Özetle, kariyer gelişimi sürecinde kariyerle ilgili önemli kararların alındığı ve kariyer kaygısının da yaşandığı yıllar olan lise yılları kariyer gelişimi sürecinde çok önemli bir yerdedir.

4. Kariyer Kaygısı

Hem kişisel hem de bağlamsal bir değişken olarak kabul edilebilecek ve kariyer karar verme süreciyle tutarlı bir şekilde bağlantılı olan bir değişken kaygıdır (Hardin vd., 2006). Kariyer kaygısı, genel kaygı ile ilişkili olan ve yoğunlukta dalgalanan fiziksel duygular, düşünceler ve duygular grubundan oluşur (Pisarik vd. 2017). Kariyer kaygısı, kariyer ile ilgili kararların alınması sürecinde yaşanan gelecekle ilgili düşüncelerde kararsızlığın yaşandığı, birden çok nedene bağlı şekilde oluşan bir durum olarak açıklanabilir. Kariyer kaygısı ve kararsızlık çözülmediğinde, gerçek bir kariyer kararı verilip verilmediğinden bağımsız olarak, bireyler kariyerlerine daha az bağlı olabilir, daha az tatmin yaşayabilir ve genellikle geniş bilgi ve eğitim birikimine rağmen topluma aktif katkıda bulunamazlar (Daniels vd., 2011).

Zira bu durumu açıklayan bir çok örnek çalışma ve görüşler bulunmaktadır. Örneğin; Hartma, Fuqua ve Blum (1985), kariyer kaygısı ile sürekli kaygı arasındaki ilişkiyi vurgulamışlardır. Campagna ve Curtis (2007), durum ve sürekli kaygının kariyer kararsızlığına bağımsız katkılar sağladığını ve durum kaygısının kariyer kaygısından çok daha güçlü bir kariyer belirleyicisi olduğunu ortaya koymuşlardır. Corkin, Arbona, Coleman ve Ramirez (2008), üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma yapmışlar ve kariyer kararsızlığı ve kaygı arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. İranlı öğrencilere yönelik bir çalışma gerçekleştiren (Mojgan, Kadir ve Soheil, 2011), üniversitelere ve iş piyasasına girme konusunda yüksek rekabet ve diğer tarafın kariyer karar verme becerilerini ve planlamasını öğretmek için meşru mekanizmanın olmaması, birçok öğrencinin gelecekteki kariyeri hakkında şaşkın, belirsiz ve endişeli olmasını sağladığını ifade etmişlerdir. Bu ifade doğrultusunda gerçekleştirilen çalışma sonucundakariyer kararsızlığında sürekli kaygının durumluk kaygıya göre daha fazla etkiye sahip olduğu ve kariyer kararsızlığı ile kaygı ve arasındaki pozitif bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir.

Yine kariyer gelişimi süreci ve kariyer kaygısının yaşanması ile ilgili olarak daha önceki araştırmalara baktığımızda bir çok nedenden bahsetmek söz konusu olacaktır. Kariyer gelişimi aşamasında genç bireyler meslek tercihlerini belirleme ve bu tercihe uygun eğitim alma adına çabalarırken, eğitim sistemin de ve müfredatta meydana gelen değişimler, üniversitelere giriş için girilmesi gereken sınavda gerçekleştirilen değişikliklerin yarımdauzun vadede işsizlik problemleri gibi hususlar genç bireylerin karar verme sürecini etkilemektedir. Birey kişisel karakteri, yeteneği, ilgisine göre karar verme isteğinin dışında ailesinin beklentileri, tercih edeceği mesleğin toplumdaki saygınlığı, akademik başarı ve işe girebilme olanakları arasında sıkışıp kalmaktadır. Dolayısıyla yapabileceği ve istediği alanı tercih edememektedir. Buna ilaveten kariyeri adına karar verme aşamasında aldığı kararların geri dönülemez özelliğe sahip olması ayrı bir negatif duyguya sebep olmaktadır (Çetin Gündüz ve Nalbantoğlu Yılmaz, 2016).

Kariyer kaygısı ile pozitif yönde ilişkili olan kariyer kararsızlığının nedenleri ile ilgili akademik yazın incelendiğinde bireylerdeki kararsızlığın nedenleri şöyle sıralanabilir (Yusupu, 2015):

1. İlgi, yetenek ve değerler gelişmemiştir.
2. Her alanda üstün bir performansa sahiptir.
3. Benlik algıları düşüktür.

4. Belirli bir hedefleri yoktur.
5. Kendi istekleri ile yakın aile bireylerinin isteklerini uzlaştıramamıştır.
6. Karar vermede endişe ve kaygı düzeyi oldukça yüksektir.
7. Mesleki olgunluk düzeyleri düşüktür.
8. Problem çözme becerileri düşüktür.
9. Mesleki bilgilerinde eksiklikler vardır.
10. İşlevsel olmayan düşüncelere sahiptirler.
11. Yetkinlik düzeyleri düşüktür.

Türkiye’de üniversite öğrencilerine yönelik geliştirilen “Kariyer Uyum Yeteneği Ölçeği” (Kanten, 2012), “Kariyer Uyum ve İyimserliği Ölçeği” (Erdoğan Zorver ve Korkut Owen, 2014), “Kariyer Karar Ölçeği” (Büyükgöze-Kavas, 2012), “Kariyer Geleceği Ölçeği” (Kalafat, 2012), dikkat çekmektedir. Fakat bu ölçme araçları kariyer kaygısından ziyade kariyer kararsızlıklarını belirlemeye yönelik araçlardır (Çetin Gündüz ve Nalbantoğlu Yılmaz, 2016).

Bu bağlamda, bu çalışmanın üniversite öğrencilerinin kariyer kaygılarının olup olmadığına ve kaygıların ne seviyede ve hangi noktalarda olduğuna dair yol gösterici ve yararlı nitelikte olacağı düşünülmektedir.

5. Araştırmanın Metodolojisi

5.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, önlisans ve lisans öğrencilerinin kariyer kaygılarının var olup olmadığının belirlenmesi ve öğrencilerin bazı demografik özelliklerinin varsa kariyer kaygılarında etkili olup olmadığını araştırılmasıdır.

5.2. Çalışmanın Örneklem Süreci Ve Analiz Yöntemi

Araştırmanın ana kümesini Süleyman Demirel Üniversitesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi ve Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesinde öğrenim gören önlisans ve lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Toplam öğrenci sayılarına göre üniversiteler incelenerek araştırma kapsamında 388 öğrenciye anket uygulanmıştır. Hazırlanan anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde demografik sorulara yer verilmiş olup sekiz sorudan oluşmaktadır. İkinci bölümde ise Çetin Gündüz ve Nalbantoğlu Yılmaz (2016) yılında yapmış oldukları “Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarını Belirlemeye Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması” isimli çalışmada kullanılan olan 14 maddelik ve araştırmacı tarafından açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleriyle geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış “Kariyer Kaygısı Ölçeği”, çalışmanın konusuna ve örnekleme uyarlanarak kullanılmıştır. Bu ölçek 5’li likert tipindedir ve ankete cevap verenlerin ifadelerine katılma düzeyi “kesinlikle katılmıyorum” “1”, “kesinlikle katılıyorum” ise “5” puan aralığında ölçeklendirilmiştir. Araştırma kapsamında güvenilirlik analizi, frekans analizi, faktör analizi, bağımsız örneklem t testi ve ANOVA testi yapılmıştır.

5.3. Çalışmanın Hipotezleri

H1.1: Üniversite öğrencilerinde kariyer kaygısı bulunmaktadır.

H1.2: Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.3: Üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.4: Üniversite öğrencilerinin öğrenim düzeylerine göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.5: Üniversite öğrencilerinin anne eğitim düzeylerine göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.6: Üniversite öğrencilerinin baba eğitim düzeylerine göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.7: Üniversite öğrencilerinin lise türlerine göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.8: Üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü bilinçli seçme durumlarına göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.9: Üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü severek ve isteyerek seçme durumlarına göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.10: Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.11: Üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.12: Üniversite öğrencilerinin öğrenim düzeylerine göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.13: Üniversite öğrencilerinin anne eğitim düzeylerine göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.14: Üniversite öğrencilerinin baba eğitim düzeylerine göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.15: Üniversite öğrencilerinin lise türlerine göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.16: Üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü bilinçli seçme durumlarına göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H1.17: Üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü severek ve isteyerek seçme durumlarına göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.

5.4. Çalışmanın Bulguları

Bu bölümde çalışmanın bulgularına yer verilmiştir ve sonuçlar tartışılmıştır. Tablo 1’de güvenilirlik analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Güvenilirlik Analizi

Ölçek	Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
Kariyer Kaygısı Ölçeği	0.920	14

Kariyer kaygısı ölçeğine ait maddelerin güvenilirlik katsayısı 0.920 olarak $0.90 \leq \alpha \leq 1.00$ arasında yüksek derecede güvenilir olarak bulunmuştur (Can, 2014:369).

Tablo 2 ankete katılan öğrencilerin demografik özelliklerini özetlemektedir.

Tablo 2. Üniversite Öğrencilerinin Demografik Özellikleri

Değişkenler	Frekans	Yüzde
Cinsiyet		
Kadın	223	57.5
Erkek	165	42.5
Yaş		
17-21	279	71.9
22-26	104	26.8
27 ve üstü	5	1.3
Öğrenim Düzeyi		
Önlisans	207	53.4
Lisans	181	46.6
Anne Eğitim Düzeyi		
İlköğretim	256	66.0
Lise	96	24.7
Üniversite	36	9.3
Baba Eğitim Düzeyi		
İlköğretim	226	58.2

Lise	113	29.1
Üniversite	49	12.6
Mezun Olduğunuz Lise Türü		
Düz Lise	41	10.6
Anadolu Lisesi	183	47.2
Meslek Lisesi	128	33.0
Diğer	36	9.3
Okuduğunuz bölümü bilinçli olarak mı seçtiniz?		
Evet	264	68.0
Hayır	124	32.0
Okuduğunuz bölümü severek ve isteyerek mi seçtiniz?		
Evet	218	56.2
Hayır	170	43.8

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %57.5'inin kadın, %42.5'inin erkek olduğu tespit edilmiştir. Yaşları incelendiğinde ise %71.9'unun 17-21 yaş aralığında, %26.8'inin 22-26 yaş aralığında, %1.3'ünün ise 27 yaş ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %53.4'ü önlisans, %46.6'sı ise lisans öğrencisidir. Aile eğitimleri incelendiğinde annesi ilköğretim mezunu olan öğrenciler örneklemin %66'sını, annesi lise mezunu olan öğrenciler örneklemin %24.7'sini, annesi üniversite mezunu olan öğrenciler örneklemin %9.3'ünü oluşturmaktadır. Benzer şekilde babası ilköğretim mezunu olan öğrenciler örneklemin %58.2'sini, babası lise mezunu olan öğrenciler örneklemin %29.1'ini, babası üniversite mezunu olan öğrenciler örneklemin %12.6'sını oluşturmaktadır. Öğrencilerin mezun oldukları liseler de incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda öğrencilerin %10.6'sının düz lise, %47.2'sinin Anadolu lisesi, %33'ünün meslek lisesi ve %9.3'ünün diğer lise türlerinden mezun oldukları belirlenmiştir. Öğrencilere okudukları bölümü bilinçli olarak mı seçtikleri sorulmuştur. %68'i cevap olarak evet, %32'si hayır seçeneğini işaretlemiştir. Benzer şekilde okudukları bölümü severek ve isteyerek mi seçtikleri de sorulmuştur. %56.2'sinin cevabı evet, %43.8'inin cevabı hayır olarak tespit edilmiştir. Tablo 3 öğrencilerin kariyer kaygısına ilişkin tanımlayıcı bulguları içermektedir.

Tablo 3. Kariyer Kaygısına İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Kariyer Kaygısı	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Seçtiğim mesleğin bana uygun olup olmadığı düşüncesi beni tedirgin ediyor.	%24	%23.2	%17.3	%20.6	%14.9
2. Seçtiğim meslekte mutlu olup olamayacağımı düşündüğümde kendimi gergin hissediyorum.	%22.2	%22.7	%15.2	%24.5	%15.5
3. Mesleki geleceğimi düşündüğümde huzursuzlanıyorum.	%23.7	%20.1	%12.9	%27.1	%16.2
4. Seçtiğim mesleği yapma düşüncesi çok fazla gerilmeme neden oluyor.	%22.2	%30.7	%19.1	%17.5	%10.6
5. Seçtiğim mesleği yapmaya karar verme aşamasında göz önünde bulundurmam gereken çok	%20.4	%24.2	%20.1	%22.9	%12.4
6. Mesleki ideallerime ulaşma sürecinde önüme çıkabilecek engelleri düşününce içim sıkılıyor.	%22.2	%19.3	%18.8	%24.2	%15.5
7. Gelecekte okuduğum alanla ilgili mesleği yapamayacağımdan kaygılanıyorum.	%21.9	%23.5	%15.2	%21.4	%18
8. Seçtiğim meslekte hayal kırıklığına uğrama düşüncesi beni rahatsız ediyor.	%22.9	%19.1	%13.7	%24.7	%19.6
9. Mesleki hayallerime ulaşmada ders başarısı açısından kendimi yetersiz hissediyorum.	%22.2	%24	%16.8	%20.6	%16.5

10. Ailemin mesleki planlarımı anlamayacağı konusunda endişe duyuyorum.	%31.4	%26.8	%17.8	%12.9	%11.1
11. Seçtiğim mesleği uygulamada ailemin bana engel olacağından endişeleniyorum.	%41.2	%30.4	%13.4	%10.6	%4.4
12. Mesleki hayallerimle ilgili kendimi aileme yeterince anlatamamaktan kaygılanıyorum.	%36.6	%27.8	%14.9	%12.6	%8
13. Üniversitede eğitim aldığım alanı aileme kabul ettirme konusunda zorluk yaşıyorum.	%45.1	%29.6	%9.8	%9	%6.4
14. Ailemin meslek seçimimle ilgili kararlarımı onaylamayacağı düşüncesi beni huzursuz ediyor.	%42.5	%27.6	%12.6	%10.6	%6.7

Araştırma kapsamında uygulanan ölçeğe katılıp katılmama durumunu göstermektedir. Tüm cevaplar incelendiğinde öğrencilerin kariyer kaygısı ifadelerinin büyük bir bölümüne katılmadıkları ve kariyer kaygısına sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Buna göre “H1.1: Üniversite öğrencilerinde kariyer kaygısı bulunmaktadır.” hipotezi reddedilmiştir. Tablo 4 araştırmanın faktör analizi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 4. Faktör Analizi

Faktörler	Faktör Yükleri	Açıklanan Varyans	Cronbach Alfa
1. Faktör: Meslek Seçimi			
3. Mesleki geleceğimi düşündüğümde huzursuzlanıyorum.	0.849	40.204	0.926
2. Seçtiğim meslekte mutlu olup olamayacağımı düşündüğümde kendimi gergin hissediyorum.	0.820		
8. Seçtiğim meslekte hayal kırıklığına uğrama düşüncesi beni rahatsız ediyor.	0.799		
6. Mesleki ideallerime ulaşma sürecinde önüme çıkabilecek engelleri düşününce içim sıkılıyor.	0.785		
5. Seçtiğim mesleği yapmaya karar verme aşamasında göz önünde bulundurmam gereken çok fazla etken olduğu düşüncesi beni tedirgin ediyor.	0.782		
7. Gelecekte okuduğum alanla ilgili mesleği yapamayacağımdan kaygılanıyorum.	0.778		
1. Seçtiğim mesleğin bana uygun olup olmadığı düşüncesi beni tedirgin ediyor.	0.766		
4. Seçtiğim mesleği yapma düşüncesi çok fazla gerilmeme neden oluyor.	0.755		
9. Mesleki hayallerime ulaşmada ders başarısı açısından kendimi yetersiz hissediyorum.	0.606		
2. Faktör: Aile Etkisi			
11. Seçtiğim mesleği uygulamada ailemin bana engel olacağından endişeleniyorum.	0.876	26.562	0.897
14. Ailemin meslek seçimimle ilgili kararlarımı onaylamayacağı düşüncesi beni huzursuz ediyor.	0.840		
12. Mesleki hayallerimle ilgili kendimi aileme yeterince anlatamamaktan kaygılanıyorum.	0.831		
13. Üniversitede eğitim aldığım alanı aileme kabul ettirme konusunda zorluk yaşıyorum.	0.827		
10. Ailemin mesleki planlarımı anlamayacağı konusunda endişe duyuyorum.	0.722		

Faktör analizinde Varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Kariyer kaygısı ölçeğine uygulanan faktör analizi sonuçlarına göre toplam iki boyut bulunmaktadır. Çetin Gündüz ve Nalbantoğlu Yılmaz (2016)’ın çalışmasında da ölçek iki boyut olarak bulunmuştur. Ölçek boyutları Çetin Gündüz ve Nalbantoğlu Yılmaz (2016)’ın çalışmasında da “meslek seçimi” ve “aile etkisi” olarak adlandırılmıştır. Anketteki 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. ifadeler meslek seçimi, 10., 11., 12., 13. ve 14. ifadeler aile etkisi alt boyutlarını kapsamaktadırlar.

Birinci faktör olan meslek seçimi boyutunun açıkladığı varyans, 40.204 olup Cronbach Alpha değeri 0.926 olarak bulunmuştur. İkinci faktör olan aile etkisi boyutunun açıkladığı varyans, 26.562 olup Cronbach Alpha değeri 0.897 olarak bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri bakımından “meslek seçimi” alt boyutundan aldıkları puanları karşılaştırmak amacıyla bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Meslek Seçimine Yönelik Kaygının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	N	$\bar{X}$	SS	Test Değerleri
Cinsiyet				
Kadın	223	2.870	1.085	t= 0.248
Erkek	165	2.841	1.135	p= 0.804
Yaş				
17-21	279	2.852	1.095	F= 3.510
22-26	104	2.894	1.142	p= 0.615
27 ve üstü	5	2.400	0.976	
Öğrenim Düzeyi				
Önlisans	207	2.790	1.047	t= -1.294
Lisans	181	2.935	1.166	p= 0.197
Anne Eğitim Düzeyi				
İlköğretim	256	2.875	1.096	F= 0.410
Lise	96	2.776	1.132	p= 0.664
Üniversite	36	2.947	1.113	
Baba Eğitim Düzeyi				
İlköğretim	226	2.816	1.118	F= 0.383
Lise	113	2.909	1.059	p= 0.682
Üniversite	49	2.929	1.161	
Mezun Olduğunuz Lise Türü				
Düz Lise	41	2.875	1.171	F= 0.331
Anadolu Lisesi	183	2.807	1.143	p= 0.803
Meslek Lisesi	128	2.887	1.058	
Diğer	36	2.990	1.023	
Okunulan Bölümü Bilinçli Olarak Seçme Durumu				
Evet	264	2.696	1.058	t= -4.289
Hayır	124	3.201	1.129	p= 0.000
Okunulan Bölümü Severek ve İsteyerek Seçme Durumu				
Evet	218	2.530	1.022	t= -7.015
Hayır	170	3.278	1.068	p= 0.000

Öğrencilerin “meslek seçimi” boyutundan aldıkları kariyer kaygısı puanlarına bakıldığında öğrencilerin cinsiyetlerine göre (t= 0.248, p= 0.804), yaşlarına göre (F= 3.510, p= 0.615), öğrenim düzeylerine göre (t= -1.294, p= 0.197), annelerinin eğitim düzeylerine göre (F= 0.410, p= 0.664), babalarının eğitim düzeylerine göre (F= 0.383, p= 0.682), mezun oldukları lise türüne göre (F= 0.331, p= 0.803) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Buna göre “öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, öğrenim düzeyleri, anne ve babalarının eğitim düzeyleri ve mezun oldukları lise türleri, meslek seçimine yönelik kaygı oluşturmamaktadır” sonucuna ulaşılabılır. Bu sonuca göre H1.2, H1.3, H1.4, H1.5, H1.6 ve H1.7 hipotezleri reddedilmiştir.

Meslek seçimi boyutunda öğrencilerin aldıkları puanlar okunulan bölümü bilinçli seçme durumuna göre karşılaştırıldığında ise gruplar arasında negatif ve anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur (t= -4.289, p= 0.000). Yapılan ileri analizlerde farkın bilinçli seçim yapmayanların yapanlara göre puanlarının yüksek olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Buradan öğrencilerin bölümlerini seçerken bilinçli olma durumları azaldıkça kariyer kaygılarının arttığı sonucu çıkarılabilir. Bu sonuca göre “H1.8: Üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü bilinçli seçme durumlarına göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.” hipotezi kabul edilmiştir. Benzer şekilde “meslek seçimi” boyutundan aldıkları kariyer kaygısı puanlarına bakıldığında öğrencilerin okunulan bölümü severek ve isteyerek seçme durumuna göre de gruplar arasında negatif

ve anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($t = -7.015$, $p = 0.000$). Yapılan ileri analizlerde farkın severek ve isteyerek seçim yapmayanların yapanlara göre puanlarının yüksek olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Buna göre öğrencilerin okudukları bölümleri seçerken severek ve isteyerek seçim yapma durumları azaldıkça kariyer kaygılarının arttığı sonucu çıkarılabilir. Sonuç olarak “H1.9: Üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü severek ve isteyerek seçme durumlarına göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.” hipotezi de kabul edilmiştir.

Benzer şekilde üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri bakımından “aile etkisi” alt boyutundan aldıkları puanları karşılaştırmak amacıyla bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Aile Etkisine Yönelik Kaygının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	N	$\bar{x}$	SS	Test Değerleri
Cinsiyet				
Kadın	223	2.116	1.029	$t = -1.495$ $p = 0.136$
Erkek	165	2.278	1.091	
Yaş				
17-21	279	2.217	1.060	$F = 0.730$ $p = 0.483$
22-26	104	2.086	1.040	
27 ve üstü	5	2.440	1.359	
Öğrenim Düzeyi				
Önlisans	207	2.236	1.030	$t = 1.019$ $p = 0.309$
Lisans	181	2.127	1.088	
Anne Eğitim Düzeyi				
İlköğretim	256	2.084	1.052	$F = 3.510$ $p = 0.031$
Lise	96	2.393	1.013	
Üniversite	36	2.350	1.134	
Baba Eğitim Düzeyi				
İlköğretim	226	2.116	1.079	$F = 1.144$ $p = 0.319$
Lise	113	2.283	0.994	
Üniversite	49	2.277	1.096	
Mezun Olduğunuz Lise Türü				
Düz Lise	41	2.204	0.996	$F = 0.881$ $p = 0.451$
Anadolu Lisesi	183	2.172	1.079	
Meslek Lisesi	128	2.265	1.095	
Diğer	36	1.944	0.862	
Okunulan Bölümü Bilinçli Olarak Seçme Durumu				
Evet	264	1.991	0.946	$t = -5.461$ $p = 0.000$
Hayır	124	2.598	1.163	
Okuduğunuz bölümü severek ve isteyerek mi seçtiniz?				
Evet	218	1.935	0.942	$t = -5.459$ $p = 0.000$
Hayır	170	2.505	1.112	

Öğrencilerin “aile etkisi” boyutundan aldıkları kariyer kaygısı puanlarına bakıldığında öğrencilerin cinsiyetlerine göre ($t = -1.495$, $p = 0.136$), yaşlarına göre ($F = 0.730$, $p = 0.483$), öğrenim düzeylerine göre ($t = 1.019$, $p = 0.309$), babalarının eğitim düzeylerine göre ($F = 1.144$, $p = 0.319$), mezun oldukları lise türüne göre ($F = 0.881$, $p = 0.451$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Buna göre “öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, öğrenim düzeyleri, babalarının eğitim düzeyleri ve mezun oldukları lise türleri, meslek seçimine yönelik kaygı oluşturmamaktadır” sonucuna ulaşılabilir. Bu sonuca göre H1.10, H1.11, H1.12, H1.14 ve H1.5 hipotezleri reddedilmiştir.

Aile etkisi boyutunda öğrencilerin aldıkları puanlar anne eğitim düzeyine göre karşılaştırıldığında ise gruplar arasında pozitif ve anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($F = 3.510$, $p = 0.031$). Yapılan ileri analizlerde

farkın lise mezunu annesi olan öğrencilerin puanlarının annesi ilköğretim ve üniversite mezunu olan öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna göre orta eğitim düzeyine sahip annesi olan öğrencilerin kariyer kaygılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu sonuca göre “H1.13: Üniversite öğrencilerinin anne eğitim düzeylerine göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.” hipotezi kabul edilmiştir. Benzer şekilde okunulan bölümü bilinçli seçme durumuna göre karşılaştırıldığında ise gruplar arasında negatif ve anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($t = -5.461$, $p = 0.000$). Yapılan ileri analizlerde farkın bilinçli seçim yapmayanların yapanlara göre puanlarının yüksek olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Buradan öğrencilerin bölümlerini seçerken bilinçli olma durumları azaldıkça kariyer kaygılarının arttığı sonucu çıkarılabilir. Sonuç olarak “H1.16: Üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü bilinçli seçme durumlarına göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.” hipotezi de kabul edilmiştir.

“Meslek seçimi” boyutundan aldıkları kariyer kaygısı puanlarına bakıldığında öğrencilerin okunulan bölümü severek ve isteyerek seçme durumuna göre de gruplar arasında negatif ve anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($t = -5.459$, $p = 0.000$). Yapılan ileri analizlerde farkın severek ve isteyerek seçim yapmayanların yapanlara göre puanlarının yüksek olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Buna göre öğrencilerin okudukları bölümleri seçerken severek ve isteyerek seçim yapma durumları azaldıkça kariyer kaygılarının arttığı sonucu çıkarılabilir. Bu bağlamda “H1.17: Üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü severek ve isteyerek seçme durumlarına göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.” hipotezi kabul edilmiştir. Tablo 7’de ise hipotezlerin durumu ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Tablo 7. Hipotezlerin Durumu

Hipotezler	Sonuç
<i>H1.1: Üniversite öğrencilerinde kariyer kaygısı bulunmaktadır.</i>	Ret
<i>H1.2: Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Ret
<i>H1.3: Üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Ret
<i>H1.4: Üniversite öğrencilerinin öğrenim düzeylerine göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Ret
<i>H1.5: Üniversite öğrencilerinin anne eğitim düzeylerine göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Ret
<i>H1.6: Üniversite öğrencilerinin baba eğitim düzeylerine göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Ret
<i>H1.7: Üniversite öğrencilerinin lise türlerine göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Ret
<i>H1.8: Üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü bilinçli seçme durumlarına göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Kabul
<i>H1.9: Üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü severek ve isteyerek seçme durumlarına göre meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Kabul
<i>H1.10: Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Ret
<i>H1.11: Üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Ret
<i>H1.12: Üniversite öğrencilerinin öğrenim düzeylerine göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Ret
<i>H1.13: Üniversite öğrencilerinin anne eğitim düzeylerine göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Kabul
<i>H1.14: Üniversite öğrencilerinin baba eğitim düzeylerine göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Ret
<i>H1.15: Üniversite öğrencilerinin lise türlerine göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Ret
<i>H1.16: Üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü bilinçli seçme durumlarına göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Kabul
<i>H1.17: Üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü severek ve isteyerek seçme durumlarına göre aile etkisine yönelik kariyer kaygıları arasında anlamlı bir fark vardır.</i>	Kabul

6. Sonuç

Üniversite öğrencilerinin kariyer kaygılarının tespitine yönelik yapılan ilk analizde öğrencilerin ifadelerle katılım düzeyleri incelenmiştir ve öğrencilerin kariyer kaygısı ifadelerinin büyük bir bölümüne katılmadıkları ve kariyer kaygısına sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Bu sonuca göre 1. Hipotez reddedilmiştir.

Öğrencilerin “meslek seçimi” boyutundan aldıkları kariyer kaygısı puanlarına bakıldığında öğrencilerin cinsiyetlerine, yaşlarına, öğrenim düzeylerine, annelerinin eğitim düzeylerine, babalarının eğitim düzeylerine ve mezun oldukları lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu nedenle 1., 2., 3., 4., 5., 6. Ve 7. Hipotezler reddedilmiştir. Ancak meslek seçimi boyutunda öğrencilerin aldıkları puanlar okunulan bölümü bilinçli seçme durumuna göre karşılaştırıldığında ise gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Yapılan ileri analizlerde farkın bilinçli seçim yapmayanların yapanlara göre puanlarının yüksek olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Buradan öğrencilerin bölümlerini seçerken bilinçli olma durumları azaldıkça kariyer kaygılarının arttığı sonucu çıkarılabilir. Bu sonuca göre 8. Hipotez kabul edilmiştir. Aynı şekilde “meslek seçimi” boyutundan aldıkları kariyer kaygısı puanlarına bakıldığında öğrencilerin okunulan bölümü severek ve isteyerek seçme durumuna göre de gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Yapılan ileri analizlerde severek ve isteyerek seçim yapmayanların yapanlara göre puanlarının yüksek olmasından kaynaklanan bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre öğrencilerin okudukları bölümleri seçerken severek ve isteyerek seçim yapma durumları azaldıkça kariyer kaygılarının arttığı sonucu çıkarılabilir. Sonuç olarak 9. Hipotez de kabul edilmiştir.

Öğrencilerin “aile etkisi” boyutundan aldıkları kariyer kaygısı puanlarına bakıldığında ise öğrencilerin cinsiyetlerine, yaşlarına, öğrenim düzeylerine, babalarının eğitim düzeylerine ve mezun oldukları lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Buna göre “öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, öğrenim düzeyleri, babalarının eğitim düzeyleri ve mezun oldukları lise türleri, meslek seçimine yönelik kaygı oluşturmamaktadır” sonucuna ulaşılabilir. Bu sonuca göre 10., 11., 12., 14. Ve 15. Hipotezler reddedilmiştir.

Aile etkisi boyutunda öğrencilerin aldıkları puanlar anne eğitim düzeyine göre karşılaştırıldığında ise gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Yapılan ileri analizlerde farkın lise mezunu annesi olan öğrencilerin puanlarının annesi ilköğretim ve üniversite mezunu olan öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna göre orta eğitim düzeyine sahip annesi olan öğrencilerin kariyer kaygılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu sonuca göre 13. Hipotez kabul edilmiştir. Benzer şekilde okunulan bölümü bilinçli seçme durumuna göre karşılaştırıldığında ise gruplar arasında negatif ve anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Yapılan ileri analizlerde farkın bilinçli seçim yapmayanların yapanlara göre puanlarının yüksek olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Buradan öğrencilerin bölümlerini seçerken bilinçli olma durumları azaldıkça kariyer kaygılarının arttığı sonucu çıkarılabilir. Sonuç olarak 16. Hipotez de kabul edilmiştir. “Aile etkisi” boyutundan aldıkları kariyer kaygısı puanlarına bakıldığında öğrencilerin okunulan bölümü severek ve isteyerek seçme durumuna göre de gruplar arasında negatif ve anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Yapılan ileri analizlerde farkın severek ve isteyerek seçim yapmayanların yapanlara göre puanlarının yüksek olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Buna göre öğrencilerin okudukları bölümleri seçerken severek ve isteyerek seçim yapma durumları azaldıkça kariyer kaygılarının arttığı sonucu çıkarılabilir. Bu bağlamda 17. Hipotez de kabul edilmiştir.

Kaynaklar

- Aytaç, S. (2005). Çalışma Yaşamında Kariyer, 1. Baskı, İstanbul: 4 Nokta Matbaacılık.
- Büyükgöze Kavas, A. (2012), Kariyer Karar Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi, 4(38), 159-168.
- Campagna, C.G. and Curtis, G.J. (2007). So Worried I Don't Know What to be: Anxiety Is Associated With Increased Career Indecision and Reduced Career Certainty, Australian Journal of Guidance and Counseling, 17, 91-96.
- Corkin, D., Arbona, C., Coleman, N. and Ramirez, R. (2008). Dimensions of Career Indecision Among Puerto Rican College Students, Journal of College Students Development, 49, 81- 94.
- Çakır, M. A. (2011). Meslek Seçimi, Mesleki Karar ve Mesleki Kararsızlık, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çetin Gündüz, H. ve Nalbantoğlu Yılmaz, F. (2016). Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarını Belirlemeye Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2016; 12(3): 1008-1022.
- Çınar, Ç. (2011). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçimi Kararlarında Benlik Algısının Önemi, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Daniels, L. M., Stewart, T. L., Stupnisky, R. H., Perry, R. P. and LoVerso, T. (2011). Relieving Career Anxiety and Indecision: The Role of Undergraduate Students' Perceived Control and Faculty Affiliations, Social Psychology of Education, 14(3), 409-426.

- Gati, I., Krausz, M. and Osipow, S. H. (1996). A Taxonomy Of Difficulties In Careerdecision Making, *Journal of Counseling Psychology*, 43(4), 510-526.
- Hardin, E. E., Varghese, F. P., Tran, U. V. and Carlson, A. Z. (2006). Anxiety and Career Exploration: Gender Differences in the Role of Self-construal, *Journal of Vocational Behavior*, 69(2), 346-358.
- Hartman, B.W., Fuqua, D.R. and Blum, C.R. (1985). A Path-Analytic Model of Career Indecision, *The Vocational Guidance Quarterly*, 33, 231-240.
- Kuzgun, Y. (2006). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2011). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*, Nobel: Ankara.
- Mansor, M. and Rashid, A. M. (2013). Career Indecision: A Cross-Sectional Survey Among Students of National Youth Skills Training Institutes, *Middle-East Journal of Scientific Research*, 17(8), 1073-1079.
- Mojgan, F.H., Kadir, R.A. and Soheil, S. (2011). The Relationship Between State and Trait Anxiety and Career Indecision of Undergraduestudents, *International Education Studies*, 3, 31- 135.
- Osipow, S. H. (1999). Accessing Career Indecision, *Journal of Vocational Behavior*, 55, 147–154.
- Pekkaya, M ve Çolak, N. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörlerin Önem Derecesinin AHP İle Belirlenmesi, *International Jornal Of Social Science*, 6(2), 797-218.
- Pisarık, C. T., Rowell, P. C. and Thompson, L. K. (2017). A Phenomenological Study of Career Anxiety Among College Students, *The Career Development Quarterly*, 65(4), 339-352.
- Yusupu, R.,(2015). Üniversite Öğrencilerinde Kariyer Kararları İle Mükemmeliyetçilik, Öğrenme Motivasyonu Ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler, YÜKSEK Lisans Tezi DOKUZ EYLÜL Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

The Effect of Research and Development Activities on Labor Productivity in the Service Sector

Hizmet Sektöründe Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin İşgücü Verimliliğine Etkisi

Bedriye TUNÇSİPER

Çağatay TUNÇSİPER

İzmir Demokrasi University,
Faculty of Economics and
Administrative Sciences,
İzmir/TURKEY
tbedriye1@hotmail.com

İzmir, TURKEY
cagataytuncsiper@gmail.com

Abstarct: The preparation of human, cultural and social knowledge, the design of the information reservoir and the new system of this information reservoir are included in the scope of planning plans, research and development projects on a systematic systematic basis. The concept of R-D first refers to research, in other words, to develop undiscovered knowledge or product, and then to develop it. Today, advances in science and technology have made it compulsory for countries to be innovative in order to ensure their competitiveness and therefore to attach importance to research and development activities in a strategic framework. New information and technology products obtained as a result of R-D activities increase productivity in production processes. In this way, it is possible to ensure efficient use of scarce resources, which is the main problem of the economy. Accordingly, the study of the impact on labor productivity of R-D spending in the 2009-2017 period, Turkey will be examined by the panel cointegration.

Keywords: R&D, innovation, labor efficiency

Özet: İnsan, kültür ve toplum bilgisinden oluşan bilgi haznesinin geliştirilmesi ve bu bilgi haznesinin yeni uygulamalar tasarlamak amacıyla kullanılması için sistematik temelde yürütülen çalışmalar, Araştırma ve Geliştirme faaliyetleri (Ar-Ge) kapsamına girmektedir. Ar-Ge kavramı ilk olarak, araştırmayı başka bir ifade ile keşfedilmemiş bilgiyi veya bir ürünü oluşturmayı sonrasında ise geliştirmeyi ifade etmektedir. Günümüzde bilim ve teknolojiye yaşanan ilerlemeler ülkelerin rekabet edilebilirliklerini sağlamak amacıyla yenilikçi olmasını ve buna bağlı olarak araştırma ve geliştirme faaliyetlerine stratejik çerçevede önem göstermelerini zorunlu kılmıştır. Ar-Ge faaliyetleri sonucu elde edilen yeni bilgi ve teknoloji ürünleri üretim süreçlerinde verimlilik artışı sağlamaktadır. Bu sayede ekonominin temel sorunu olan kıt kaynakların etkin kullanımının sağlanabilmesi mümkün olabilmektedir. Buna bağlı olarak çalışmada, Türkiye’de 2009-2017 döneminde Ar-Ge harcamalarının işgücü verimliliği üzerine etkisi Panel eşbütünleşme yöntemi ile incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Ar-Ge, inovasyon, işgücü verimliliği

1.Giriş

Üretim, küresel rekabetin oldukça önem kazandığı günümüzde bir ülkenin diğer ülkeler ile rekabetinde öne çıkabilmesini sağlayacak en önemli eylemdir. Ülkeler üreterek kazanç sağlayabileceği gibi aynı zamanda günümüzün en temel problemlerinden birisi olan işsizliğe karşı da istihdam yaratma fırsatı elde edebileceklerdir. Üretimde sağlanan süreklilik, istihdam olanaklarının ve devletin ihracat kapasitesinin artırılmasını sağlamakla birlikte üreticiye ve devlete kazanç yaratılması açısından oldukça önemlidir. Günümüzde ürün ve hizmet çeşitliliği oldukça fazla olup, şirketler fark yaratmaya ve yenilikler ortaya koymaya çalışarak bu yarışta bir adım öne geçebilmek için çalışmaktadırlar. Bu bağlamda üreticinin yaratacağı en küçük katma değer hızla büyüyerek olumlu kazanımlar elde edilmesini kolaylaştıracaktır. Bahsedilen bu katma değerın yaratılmasında ise öne çıkan kavram en önemli kavram Ar-Ge’dir.

Ar-Ge ve inovasyon, son 10 yılda ülkelerin ekonomi ve sanayi politikalarını yönlendirmekte kullandığı en önemli araçlardan birisi haline gelmiştir. Hükümetler Ar-Ge ve inovasyon ile üretimde fark yaratarak kriz dönemlerinde bile ihracat ve üretim artışı sağlayabildiği için bu alanı teşviklerle desteklemişlerdir.

Bir ülkenin herhangi bir sektöründe meydana gelecek verimlilik artışı ekonomideki diğer sektörlerin harekete geçmesini sağlayacağından tüm sektörlerde verimlilik artışı yaratılmasına katkıda bulunacaktır. Tüm ekonomiler için özellikle 20 yüzyılın ikinci yarısından itibaren önemli bir konuma gelen hizmetler sektöründe yaşanacak bir verimlilik artışının diğer sektörleri de etkilemesi muhtemeldir. Bu sebeple, ülkelerde hizmetler sektöründe ki verimlilik farkı, mili ekonomilerin verimlilik farkını belirleyen en önemli faktörlerden birisi olmuştur.

Mal ve hizmetlerin üretimi sürecinde ortaya çıkan çıktı ve bu çıktıyı yaratırken kullanılan girdiler arasındaki ilişki verimlilik olarak tanımlanmaktadır. (Prokopenko, 2005: 19). Aynı zamanda üretim odaklı bir kavram olan verimlilik, yenilik, etkinlik ve çalışmaların kalitesi gibi kavramları da içermektedir. (Baş ve Artar, 1990: 36). İmalat, tarım, sanayi ve inşaat sektöründe verimlilik ölçümü kolaylıkla yapılabilirken, hizmetler sektöründe verimlilik hesabında kullanılması gereken çıktı değerini net olarak ölçmek ve tanımlamakta güçlükler yaşanabilir. Bunun nedeni hizmet sektöründe müşterinin duygusal tatminin sayısal çıktı değerinden ayrı tutulamamasıdır. Hizmet sektöründe makro düzeyde verimlilik ölçümü yapılırken ulusal verimlilik merkezleri işgücü verimliliği üzerinde durmuşlardır. Bunun nedeni, işgücü girdisinin ölçümünün diğer girdilere göre daha net olmasıdır. (Balkan, 2010: 44).

Dünyada hiç olmadığı kadar hızla ilerleyen bir sektör haline gelen hizmet sektörü, günümüzde küresel üretimin ve istihdamın %60'ından fazlasını kapsamaktadır. Sektördeki gelişme ve büyüme ülkeler için önemli bir refah kriteri olduğundan bu sektöre yönelik olarak yapılacak olan Ar-Ge harcamaları büyük önem taşımaktadır. Nitekim Uzun yıllar büyük miktarlarda Ar-Ge yatırımı gerçekleştiren ülkelerin günümüzde bilim ve teknoloji alanında büyük adımlar attığı ve üretimleriyle küresel pazarda rekabet edilebilirliklerini artırdığı gözlenmektedir. İlgili literatür incelendiğinde verimlilik üzerine özellikle imalat sanayinde verimlilik üzerine yapılan birçok çalışmalar mevcuttur. Ancak Türkiye’de hizmet sektöründe işgücü verimliliğini ele alan ve hizmet sektöründe işgücü verimliliğini, ekonomik büyümenin itici gücü olarak kabul edilen Ar-Ge harcamaları ile kıyaslayan bir çalışma bulunmaması bu çalışmanın özünü oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmada 2009-2017 döneminde Ar-Ge harcamalarının hizmet sektöründe işgücü verimliliği üzerine etkisi araştırılacaktır.

2. Literatür

Krueger ve Tuncer (1982), çalışmalarında özel sektör ve kamu sektöründeki işletmeler için imalat sanayindeki toplam faktör verimliliğindeki artışı hesaplanmışlardır. Çalışma sonucunda 1968-1970 ve 1973-1976 döneminde kamu da toplam faktör verimliliğindeki artış hızının yavaş olduğu tespit edilmiştir.

Lichtenberg (1993), 74 ülkeyi kapsayan çalışmada 1964-1989 döneminde özel sektör ve kamu sektörü tarafından finanse edilen Ar-Ge harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonucunda özel sektör tarafından finanse edilen Ar-Ge harcamaları ile hem büyüme hem de verimlilik arasında pozitif yönlü ilişki bulunurken kamu tarafından finanse edilen Ar-Ge harcamalarının büyüme üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Coe ve Helpman (1995), çalışmalarında 24 ülke için 1971-1990 döneminde toplam faktör verimliliği, yurt içi ve yurt dışı Ar-Ge faaliyetleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonucunda bütün değişkenler arasında eşbütünlüşme ilişkisi tespit edilmiş olup, hem yerli hem de yabancı Ar-Ge faaliyetleri ile toplam faktör verimliliği arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir.

Griliches (1998), çalışmasında ABD’de Ar-Ge harcamalarının verimlilik üzerine etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda Ar-Ge harcamalarındaki %10’luk bir artışın çıktıda %7’lik bir artışa neden olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmadan elde edilen diğer bir sonuç ise özel sektör tarafından finanse edilen Ar-Ge’nin kamu sektörü tarafından finanse edilen Ar-Ge’den daha etkin olduğudur.

Millea (2002), çalışmasında 1950-1998 dönemine ait yıllık verileri kullanarak imalat sanayi sektöründe ücret ve işgücü verimliliği arasındaki ilişkiyi altı gelişmiş OECD ülkesi için araştırmıştır. Çalışma da Geweke doğrusal geri beslenme metodu kullanılarak değişkenlere ait verisi seti oluşturulmuş ve değişkenler arasındaki ilişkiler EKK yöntemi ile belirlenmiştir. Çalışma sonucunda ücret ve işgücü verimliliği arasında karşılıklı ilişki tespit edilmiş ve bu ilişkinin niteliği ve derecesinin ülkelerin ücret politikaları ve kurumsal farklılıklarına bağlı olarak değişiklik gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Özmucur (2003), çalışmasında 1950-1998 döneminde Türkiye’de kamu ve özel sektör imalat sanayinde reel ücret ve işgücü verimliliği, aktif işücü ve kişi başına reel GSYH arasındaki ilişki 3AEKK yöntemi ile incelemiştir. Çalışma sonucunda reel ücretler ve işgücü verimliliği arasında özel sektörde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Altın ve Kaya (2009), çalışmalarında 1990-2005 döneminde Türkiye’de Ar-Ge harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışma sonucunda uzun dönemde Ar-Ge harcamalarından ekonomik

büyümeye doğru bir nedensellik ilişkisi saptanırken kısa dönemde iki değişken arasında nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir.

Korkmaz (2010), çalışmasında 1990-2008 döneminde Türkiye’de Ar-Ge ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Johansen eşbütünleşme testi ile sınamıştır. Çalışmada iki değişken arasında uzun dönemde eşbütünleşme ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan Granger nedensellik testi sonucuna göre ise Ar-ge harcamalarının GSYH’yi etkilediği tespit edilmiştir.

Yaylalı ve diğ. (2010), çalışmalarında 1990-2009 döneminde Türkiye’de ekonomik büyüme ve Ar-Ge harcamaları arasındaki ilişki Granger nedensellik analizi ile incelenmiştir. Çalışma sonucunda ekonomik büyüme ve Ar-Ge yatırım harcamaları arasında uzun dönemde tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Nedensellik ilişkisinin yönünü Ar-Ge yatırım harcamalarından ekonomik büyümeye doğrudur.

Güloğlu ve Tekin (2012), çalışmalarında 13 OECD ülkesi için 1997-2007 döneminde ekonomik büyüme, Ar-Ge harcamaları ve inovasyon arasındaki nedensellik ilişkisini incelemiştir. Ar-Ge harcamaları ve inovasyon arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin tespit edildiği çalışmada aynı zamanda teknolojik inovasyon ve ekonomik büyüme arasında da çift yönlü nedensellik ilişkisi saptanmıştır.

Söz konusu çalışmaların dışında literatürde Ar-Ge harcamaları ve büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma mevcuttur. Çalışmalar şu şekilde özetlenebilir;

Ulku, 1981-1997 döneminde 20 OECD ülkesi ve 10 OECD’ye üye olmayan ülke için panel data tekniğini kullanarak gerçekleştirdiği analizde hem OECD ülkeleri hem de OECD de olmayan ülkelere yenilik ve kişi başına GSYH arasında pozitif yönlü ilişki tespit etmiştir. (Ulku, 2004: 27). Samimi ve Alerasoul 30 gelişmekte olan ülke için 2000-2006 döneminde Ar-Ge harcamaları ve büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri yöntemi ile incelemiştir. Çalışma sonucunda gelişmekte olan ülkelere Ar-Ge harcamaları yetersiz olduğu için Ar-Ge harcamalarının büyümeye etkisinin anlamsız olduğu tespit edilmiştir. (Samimi ve Alerasoul, 2009: 3469). Wakelin (2001) Ar-Ge harcamaları ve verimlilik arasındaki ilişkiyi 170 İngiltere firması için incelemiştir. Çalışma sonucunda Ar-Ge harcamalarının verimlilik üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğu saptanmıştır. Yu-ming vd. (2007), çalışmalarında Çin’de Ar-Ge ve GSYH arasındaki ilişkiyi eşbütünleşme ve nedensellik yöntemi ile incelemiştir. Yapılan analizler sonucunda GSYH ve Ar-Ge arasında uzun dönemli eşbütünleşme ve Ar-Ge’den GSYH’ya doğru iki yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Sadraoui ve Zina (2009), Ar-Ge ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 23 ülke için genelleştirilmiş Momentler Yöntemi ve panel veri sınaması ile incelemiştir. Çalışma sonucunda bütün ülkelerde iki değişken arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bozkurt ve Topçuoğlu (2019), çalışmalarında 1996-2014 döneminde 16 OECD ülkesine ait verileri kullanarak, Ar-Ge’nin etkinlik değerlerini veri zarflama analizi ile hesaplanmışlardır. Çalışmada araştırma geliştirme etkinliği değerlerinin bağımlı değişken olarak kullanıldığı Tobit Model tahmin edilmiştir. Bağımsız değişken olarak toplam faktör verimliliği, enerji tüketimi ve doğrudan yabancı yatırım verileri kullanılmıştır. Tobit model tahmin sonuçlarına göre toplam faktör verimliliği ve enerji tüketimi değişkenlerinin araştırma geliştirme etkinliği üzerinde doğru yönlü; buna karşılık doğrudan yabancı yatırımların ise ters yönlü etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

3. Türkiye’de AR-GE Harcamaları

Çok sayıda yenilik yaratan AR-GE yatırımları ekonomik büyümenin itici güçlerinden birisidir. Son dönemlerde bölgesel kalkınma ve ekonomik büyümede endüstriyel yeniliklerin büyük bir etkisi olduğu görülmektedir. Yenilikler firmanın başarısı ve rekabetinde önemli bir rol oynamaktadır. Yeniliklerin yetersiz olması firmanın performansının düşmesine neden olacağından rekabet gücünde azalacaktır.

Tablo 1. AR-GE Harcaması Milyon TL

YILLAR	Ar-Ge harcaması/ GSYH	Ar-Ge personel harcaması	Diğer cari Ar-Ge harcamaları	Ar-Ge yatırım harcaması	Toplam Ar-Ge harcaması
2009	0.81	4 004 846 364	2 845 022 670	1 237 583 566	8 087 452 600
2010	0.80	4 756 600 202	3 194 845 860	1 316 143 555	9 267 589 617
2011	0.80	5 726 332 115	3 688 275 297	1 739 542 386	11 154 149 797
2012	0.83	6 892 626 906	4 412 684 722	1 756 951 767	13 062 263 394
2013	0.82	7 996 726 569	4 874 299 413	1 936 295 944	14 807 321 926
2014	0.86	9 219 848 997	6 140 815 114	2 237 453 331	17 598 117 442

2015	0.88	11 054 399 404	7 210 787 469	2 350 061 081	20 615 247 954
2016	0.94	12 308 650 274	9 569 443 464	2 763 158 198	24 641 251 935
2017	0.96	15 167 428 953	11 586 259 745	3 101 789 107	29 855 477 805

Tablo 1 Ar-Ge harcamalarına yer vermektedir. Ar-Ge harcamalarının GSYH içerisindeki payının 2010 ve 2011 yıllarında değişiklik göstermediği buna karşılık izleyen diğer bütün yıllarda artış gösterdiği tablo incelendiğinde gözlemlenmektedir. Son olarak 2017 yılında Ar-Ge harcamalarının GSYH içerisindeki payı 0,96 olarak gerçekleşmiştir.

Tabloda dikkat çeken bir diğer husus ise Ar-Ge personel harcaması, diğer cari Ar-Ge harcamaları ve Ar-Ge yatırım harcamalarının yıllar itibari ile sürekli artış gösterdiğidir. Bu durum Türkiye 'de ilgili dönemde Ar-Ge harcamalarına verilen önemin giderek arttığının göstergesidir.

4. Veri Seti

Çalışmada, hizmet sektöründe faaliyet gösteren, Eğitim, İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri, Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor, Ulaştırma ve Depolama sektörlerine ait R&D harcamaları ve toplam istihdam verileri ile, İktisadi faaliyet kollarına göre bu sektörlerle ait Gayrisafi yurt içi hasıla, iktisadi faaliyet kollarına (A21) göre zincirlenmiş hacim verileri kullanılmıştır. Kullanılan verilerin ayrıntısı tablo 2 de yer almaktadır.

Tablo 2. Veri Seti

1	Eğitim	
2	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	
3	Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	
4	Ulaştırma ve depolama	
	GDP	Gayrisafi yurt içi hasıla, iktisadi faaliyet kollarına (A21) göre zincirlenmiş hacim

Çalışmada R&D harcamalarının işgücü verimliliğine etkisi olduğu için GDP verileri istihdam verilerine bölünerek işgücü başına çıktı (gdpem) ve RD harcamaları işgücü sayısına bölünerek işgücü başına RD harcamaları verilerine ulaşılmıştır.

5. Ekonometrik Yöntem

Ekonometrik analizlerde üç çeşit veri türü söz konusudur. Bunlar zaman serileri, kesit veriler ve havuzlanmış panel verilerdir. Ekonometrik çalışmalarda bu veri türleri sadece uygun modeller ile incelenebilmekte ve ayrı olarak veya birleştirilerek analizler yapılabilmektedir (Pazarlıoğlu ve Kiren Gürler, 2007: 37).

Birimler için i , zaman periyodu için t olmak üzere iki alt indisle bağımlı değişkeni Y , bağımsız değişkeni X olan panel regresyon modeli,

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \beta_{it} X_{it} + u_{it} \quad (1)$$

olacaktır. Burada,

$$Y_{it} \text{ ve } X_{it}: i = 1, \dots, N \quad t = 1, \dots, T \quad (2)$$

Olarak tanımlanmıştır. Birim sayısı N , zaman devresi sayısı T 'dir. Modelin parametre sayısı k ile gösterilirse burada $K=2$ 'dir. u_{it} hata terimi, α_{it} sabit parametre, β_{it} ise eğim parametresidir.

$K=1,2,\dots,k$ sayıda parametrelili panel doğrusal regresyon modeli,

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \beta_{2it} X_{2it} + \dots + \beta_{kit} X_{kit} + u_{it} \quad (3)$$

olacaktır, toplamsal olarak kısaltılarak,

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \sum_{k=2}^K \beta_{kit} X_{kit} + u_{it} \quad (4)$$

Şeklinde gösterilebilir.

Bu modelde, birimlerin zamana göre ayrı parametreleri vardır. Bu nedenle tahmin edilecek parametre sayısı, kullanılan gözlem sayısından fazla olabilecek ve bu durumda model tahmin edilmeyecektir. (Gürüş, 2018: 4).

6. Bulgular ve Yorum

Panel veri analizinde birim kökün varlığını araştırmak için Im, Pesaran Shine birim kök testi kullanılmıştır.

Tablo 3. Birim Kök Testi sonucu

Değişken	Im Pesaran Shine	
	Sabitli	Sabitli Trendli
GDPEM	-0.38748	-0.24899
Δ GDPEM	-1.97463**	-0.52211
ERD	0.34600	0.09235
Δ ERD	1.75916**	0.06926

Tablo 3'den serilerin düzey değerlerinde durağan olmadıkları görülmektedir. Seriler birim kök problemi içermektedir. Serilerin birinci farkları alındığında ise elde edilen GDPEM ve ERD serilerin birincil farklarının durağan oldukları [I(1)] görülmüştür.

Çalışmanın devamında serileri arasındaki uzun dönemli ilişki Pedroni tarafından panel verilere uyarlanan eşbütünleşme testi ile araştırılmıştır.

Tablo 4. Eşbütünleşme Testleri Sonuçları

Pedroni Panel Eşbütünleşme Testi Sonucu				
(Within-Dimension)				
	t-istatistiği	Olasılık	Ağırlıklandırılmış	Olasılık
Panel v-Statistic	0.011695	0.4953	-0.294772	0.6159
Panel rho-Statistic	-0.004838	0.4981	0.099434	0.5396
Panel PP-Statistic	-1.634240	0.0511	-1.674102	0.0471
Panel ADF-Statistic	-1.654275	0.0490	2.264506	0.0118
(between-dimension)				
	t-istatistiği	Olasılık		
Group rho-Statistic	0.894010	0.8143		
Group PP-Statistic	-1.634301	0.0511		
Group ADF-Statistic	-2.434859	0.0074		

Tablo 5. Panel Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Phillips-Peron Testi					
Cross ID	AR(1)	Variance	HAC	Bandwidth	Obs
1	0.051	1.107564	0.418628	7.00	8
2	0.620	8.517862	14.46452	2.00	8
3	-0.036	22.85408	22.85408	0.00	8
4	0.104	33.70461	17.29869	5.00	8
Augmented Dickey-Fuller Testi					
Cross ID	AR(1)	Variance	Lag	Max lag	Obs
1	-0.553	0.582046	1	1	7
2	0.620	8.517862	0	1	8
3	-0.036	22.85408	0	1	8
4	0.104	33.70461	0	1	8

Pedroni eşbütünleşme testine göre H0 hipotezi (seriler arasında eşbütünleşme yoktur) reddedilmiştir. Tablodan da görüldüğü üzere Pedroni tarafından sunulan 7 istatistikten grup içi 4 gruplar arası 3 istatistikten

anlamli olan sayisi 2-2 yani esbütunlesme vardir. Bu baglamda uzun dönemde AR-GE harcamalari ve hizmet sektörü işgücü verimliliği değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirtilebilir. Dolayısıyla uzun dönemde AR-GE harcamalari ve hizmet sektörü işgücü verimliliği arasında birlikte hareket söz konusudur ve yapılan analizler, değişkenler arasında uzun dönemli ilişki olduğunu göstermektedir.

7.Sonuç

Gerek işgücü miktarındaki artış gerekse yaşanan teknolojik gelişmeler ekonomik büyümenin kaynakları arasında yer almaktadır. Teknolojik alanda yapılan gelişmeler son zamanlarda bir ülkenin ekonomik gelişmişliğini ve toplumsal refahını belirleyen en önemli unsur haline gelmiştir. Ülkelerin yapmış olduğu Ar-Ge çalışmaları, uluslararası alanda rekabet gücünün yükselmesini sağlayacağı gibi aynı zamanda verimliliği de katkı yapacaktır. Yaşanan verimlilik artışı ise işgücü ve sermayenin kullanımındaki etkinliğini arttırır. Üretim faktörlerinin etkin bir şekilde kullanımı ise büyümeyi pozitif yönde etkileyecektir.

Çalışmada 2009-2017 döneminde Türkiye’de Ar-Ge harcamalarının hizmet sektöründeki işgücü verimliliğine etkisi araştırılmıştır. Bu amaçla hizmet sektöründe faaliyet gösteren, Eğitim, İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri, Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor, Ulaştırma ve Depolama sektörlerine ait R&D harcamalari ve toplam istihdam verileri ile, İktisadi faaliyet kollarına göre bu sektörler için Gayrisafi yurt içi hasıla, iktisadi faaliyet kollarına (A21) göre zincirlenmiş hacim verileri kullanılmıştır. R&D harcamalarının işgücü verimliliğine etkisi olduğu için GDP verileri istihdam verilerine bölünerek işgücü başına çıktı (gdpem) ve RD harcamalari işgücü sayısına bölünerek işgücü başına RD harcamalari verilerine ulaşılmıştır. Çalışmanın devamında serileri arasındaki uzun dönemli ilişki Pedroni tarafından panel verilere uyarlanan esbütunlesme testi ile araştırılmıştır. Yapılan panel esbütunlesme testi sonucuna göre uzun dönemde AR-GE harcamalari ve hizmet sektörü işgücü verimliliği değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla uzun dönemde AR-GE harcamalari ve hizmet sektörü işgücü verimliliği arasında birlikte hareket söz konusudur.

İlgili literatür incelendiğinde Ar-Ge harcamalari ve Büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara rastlanmıştır. Ancak Ar-Ge faaliyetlerinin hizmet sektöründeki işgücü verimliliği üzerine etkisini inceleyen çalışma bulunmamaktadır. Literatürdeki bu boşluk çalışmanın özünü oluşturmaktadır. Çalışmadan hizmet sektörüne yapılan AR-GE harcamalarının sektördeki işgücü verimliliği dolayısıyla da çıktıyı etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim hizmet sektörü, günümüzde küresel üretimin ve istihdamın %60’ından fazlasını kapsamaktadır. Sektördeki gelişme ve büyüme ülkeler için önemli bir refah kriteri olduğundan bu sektöre yönelik olarak yapılacak olan Ar-Ge harcamalari büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle işgücünün istihdam edilebilirlik oranının arttırılabilmesi ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için bu sektörü yapılacak olan AR-GE harcamalarının miktarının arttırılması büyük önem taşımaktadır.

Kaynaklar

- Altın, O. ve Kaya A. A. (2009). Türkiye’de Ar-Ge Harcamalari ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensel İlişkinin Analizi, Ege Akademik Bakış, 9(1), 251-259.
- Balkan, D. (2010). Hizmet Sektörü ve Hizmet Sektöründe Verimlilik Ölçümü, Anahtar Dergisi, MPM Aylık Yayın Organı: Verimlilik, 22(260), 44-45
- Baltagi, B. H. (2011). Econometrics. Fifth Edition, Springer, New York.
- Baş, İ.M. ve Artar, A. (1990). İşletmelerde Verimlilik Denetimi: Ölçme ve Değerlendirme Modelleri, Ankara: MPM Yayınları 435, 36.
- Coe, D., and Helpman, E. (1995). International R&D Spillovers, European Economic Review, 39, 859-887.
- Griliches, Z. (1998). R&D and Productivity: the Econometric Evidence, University of Chicago Press, Chicago, IL.
- Güloğlu, B. and Tekin, R. B. (2012). A Panel Causality Analysis Of The Relationship Among Research And Development, Innovation, And Economic Growth In High-Income OECD Countries. Eurasian Economic Review, 2, 32-47.
- Güriş, S. (2018). Uygulamalı Panel Veri Ekonometrisi, Der Kitapevi, İstanbul.
- Korkmaz, S. (2010). Türkiye de Ar-Ge Yatırımlari ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Var Modeli İle Analizi, Journal of Yaşar University, 20(5), 3320-3330.
- Krueger, A. O. ve Tuncer, B. (1982). Growth of factor productivity in Turkish manufacturing industries, Journal of Development Economics, 11, 307-325.

- Lichtenberg, F. R. (1993). R&D Investment and International Productivity Differences, NBER Working Paper Series, Vol.W4161.
- Millea, M. (2002), Disentangling the Wage-Productivity Relationship: Evidence from Select OECD Member Countries, IAER, 8(4), 314- 323.
- Özmucur, S. (2003), Wage and Productivity Differentials in Private and Public Manufacturing: The Case of Turkey, Econ WPA Series, no: 0303002, (<http://129.3.20.41/eps/io/papers/0303/0303002.pdf>).
- Pazarlıoğlu, V. ve Kiren Gürler, Ö. (2007). Telekomünikasyon Yatırımları ve Ekonomik Büyüme: Panel Veri Yaklaşımı, Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, Yıl: 44, Sayı: 508, 35-43.
- Prokopenko, J. (2005). Verimlilik Yönetimi Uygulamalı El Kitabı, Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları, no:476, Çev: Olcay Baykal vd., 2005.
- Sadraoui, T. and Zina, N. B. (2009). A Dynamic Panel Data Analysis for R&D Cooperation and Economic Growth, International Journal of Foresight and Innovation Policy, 5 (4), 218-233.
- Samimi, A. J. and Alerasoul, S. M. (2009). R&D and Economic Growth: New Evidence from Some Developing Countries, Australian Journal of Basic and Applied Sciences, 3 (4), 3464-3469.
- Ulku, H. (2004). R&D, Innovation, and Economic Growth: An Empirical Analysis, IMF Working Paper, 185.
- Wakelin, K. (2001). Productivity Growth and R&D Expenditure in UK Manufacturing Firms, Research Policy, 30 (7), 1079-1090.
- Yaylalı, M., Akan, Y. ve Işık C. (2010). Türkiye’de AR&GE Yatırım Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki EĞbütünleGme ve Nedensellik İlişkisi: 1990-2009, The Journal of Knowledge Economy&Knowledge Management, 7(2): 13-26.
- Yu-ming W., Li Z. and Jian-xia L. (2007). Co-integration and Causality between R&D Expenditure and Economic Growth in China: 1953-2004, International Conference on Public Administration, <http://web.cenet.org.cn/upfile/113225.pdf>, (Erişim Tarihi: 04.05.2010).

AUGUST 26-30, 2019
PRIZREN, KOSOVO

ICONSR'19

**2nd INTERNATIONAL CONFERENCE
ON SOCIAL SCIENCE RESEARCH**

iconsr
www.iconsr.org

www.iconsr.org
info@iconsr.org

KUTBİLGE
Association of Academicians
organized by

bilge
busad

<http://dergipark.gov.tr/busad>
kutbilgesocial@gmail.com